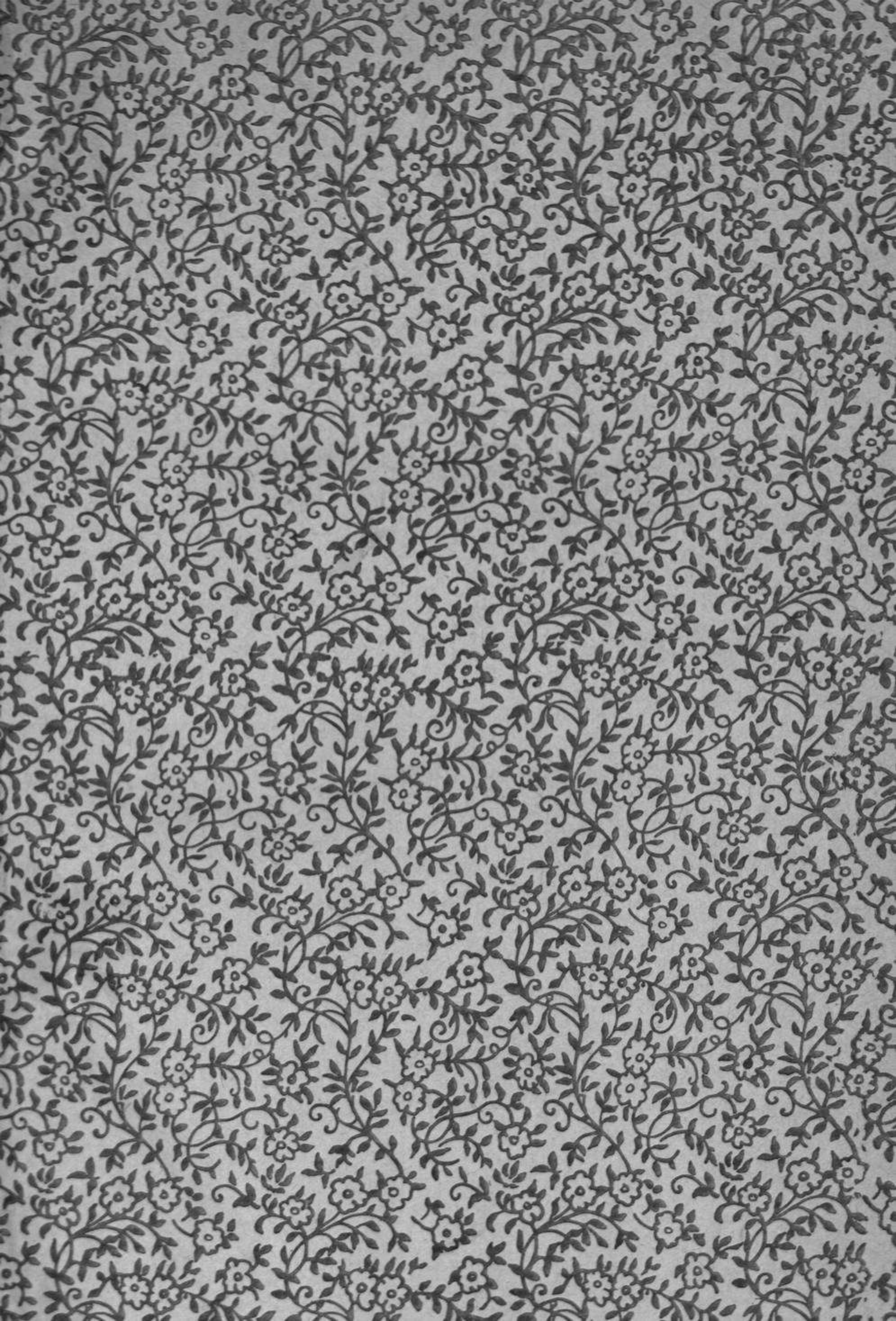

XXV - 6 - 10

Nº
Real Academia de Farmacia

1117

246

R. 806

THEORIA PHARMACEVTICA

SECTIONS SEPTEM, REGVLARVM

VNIVERSALIVM A IOANNE ME-
sue Damasceno scriptarum aliquot, Simpliciumque
Medicaminum electiones, Hispanicam in linguam
translatas, Latinis in ipsas annotationibus
continens.

Semper Virgini Ioseph dicata.

Francisco Velez ab Arciniega Curiali Pharmacopæo,
Authore.

CVM VIRTVS MVNI AT,

ME INVIDIA PREM AT,

CVM PRIVILEGIO.

Matriti ex Typographia Regia.

Anno M. DC. XXIII.

SECTIO

SEPTIMA, REGVLARVM

VNIVERSALIVM A IOHANNI ME

Die Dantiae eius scripturae ab ipso scriptae sunt

Medicamentum electionis, hispanicum in linguam

translatum, hanc in ipsa annotationibus

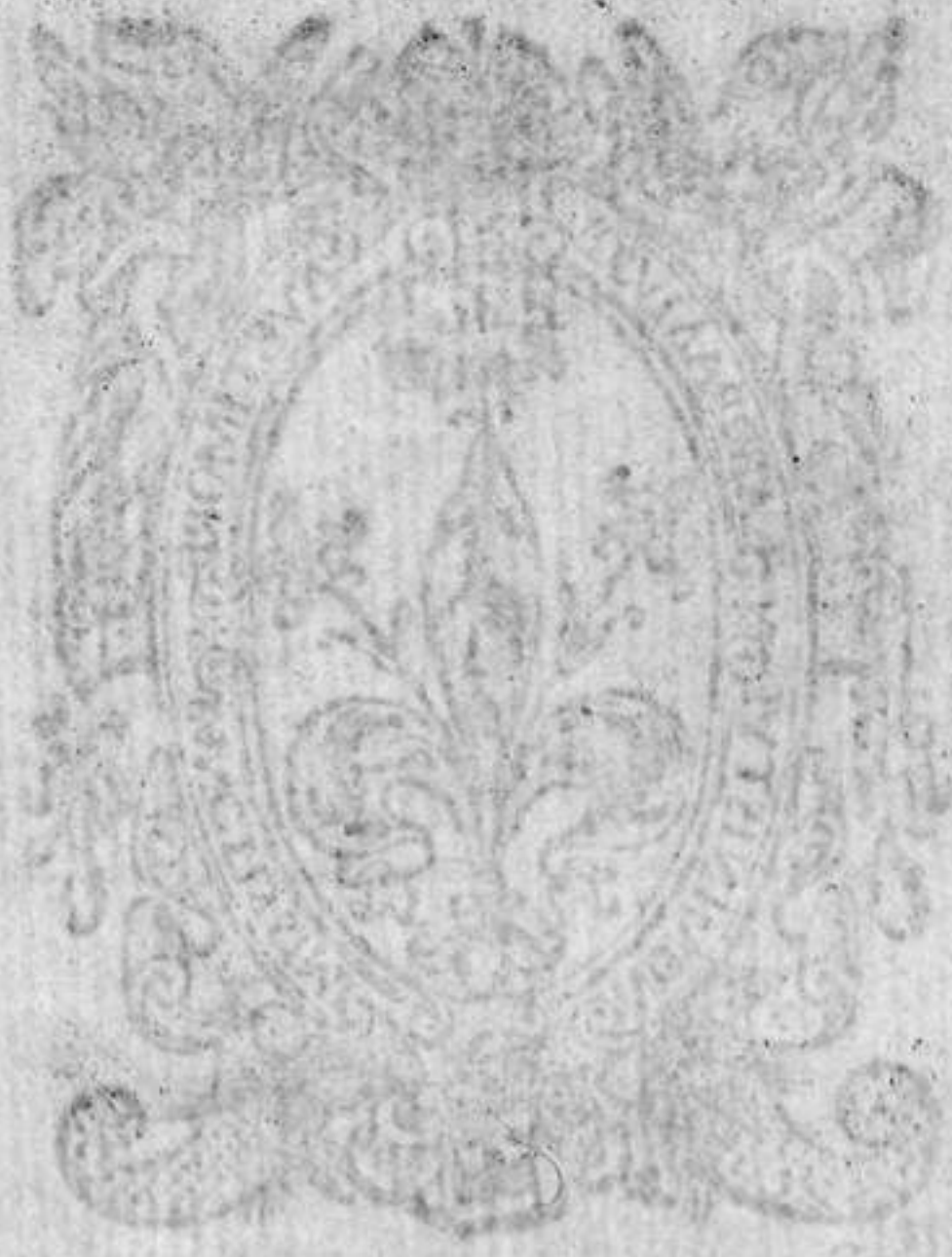
componens.

Semper Virgini Ipsi dicere

Francisco Velez ab Arciniega Causi Pharmacopaeo

Auctore.

TA IN V M S A T T I V M A D

M E M B R A P R I M A T

C A M P R I V I E C H O

Mactici ex Typographia Regia.

Anno M. DC. XXIII.

YO Diego Gonçalez de Villarroel Escriuano de Camara de su Magestad , de los que en su Consejo residen, doy fê, que auendosi visto por los señores del vn libro intitulado, *Theoria Pharmaceutica*, que con licencia de los dichos señores ha sido impressa, compuesto por Francisco Velez Boticario, vezino desta villa, tassaron cada pliego de los del dicho libro a quatro marauedis. Y a este precio, y no a mas mandaron se venda, y que esta tassa se ponga al principio de cada vn libro de los que assi se imprimieren. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y de pedimiento de la parte del dicho Francisco Velez, doy esta fê. En Madrid a seis de Diziembre, de mil y seiscientos y veinte y quatro años.

Diego Gonçalez de Villarroel.

Errata huius operis sic corrige Lector.

Fol. 30. lin. 21. sustinere, sustineri, fol. 30. lin. 5. ob, ab, fol. 42. l. 24. & 26. & margine ipsius leue, læue, fol. 51. l. 30. in anotatione deest numerus 23. fol. 55. l. 27. stypticus, stypticus, fol. 57. l. 13. Centauro, Centaurio, fol. 77. l. 23. ingrediuntur, ingrediuntur, & eadem linea ooperire, cooperire, fol. 78. lin. 6. de lenon, f. eod. l. vlt. altera, altera fol. 84. l. 9. vitreatrū, vitreatū, fol. 93. l. 11. infusiones, infusionis, fol. 110. l. 17. circum, fol. eod. l. 29. noxia ac deleteria, noxiæ ac deleteriæ, fol. 116. l. 20. las, los, fol. 117. l. 23. fortur, fertur, fol. 127. lin. 7. *partes*, *partes*, fol. 128. l. 1. leg. lib. 1. fol. 144. l. 1. illū, illud, f. 168. l. 10. flagarat, flagrat, f. ibid. l. 28. *Sanguor*, *Sanguor*, f. 200. l. 17. danū, datum, fol. 204. iaminula, laminula, fol. 206. l. 22. laquetacta, liquefacta, fol. 207. l. 9. ductum, dictum, fol. 208. l. vlt. agimus, egimus, fol. 215. l. 25. & margine ipsius, liquamentum, linimentum, fol. 226. l. 1. mitiganti, mitigandi.

Marginalia errata.

MArgine fol. 42. leue, læue, mar. 45. locorum, colorum, mar. fol. 48. aponis, saporis, mar. fol. 76. extremæ, extremis, mar. fol. 204. lapidem, lapidum, mar. fol. 192. quosque, quousque.

*Licent. Franciscus Murcia
de la Llana.*

E. L. R. E. Y.

Por quanto por parte de vos Francisco Velez de Arciniega, vezino de la villa de Madrid, y natural de la de Casarrubios del Monte, nos fue fecha relacion auiades compuesto quatro libros, los quales andauan impressos en quatro cuerpos con licencia nuestra, con grande aprouechamiento de la Republica; como constaua de la experiencia, y de las censuras de los Medicos que las han visto. Y vltimamente auiades compuesto el quinto, intitulado, *Theoria Pharmaceutica*; el qual no seria de menor vtilidad que los demas, por no auer escrito otro alguno desta materia, con el orden, y concierto que està el dicho libro escrito, y auer en el muchas dificultades explicadas, que son de mucha consideracion para componer bien las medicinas, en que conuenia huuiesse mucha puntualidad, y recato, por ser negocio que no iba menos que la salud, y la vida de los enfermos: la explicacion de las quales os auia costado mucho estudio, y cuidado; y nos suplicastes os mandassemos dar licencia para le poder imprimir, y priuilegio por veinte años, ò como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias que la prematica por nos vltimamente fecha sobre la impresion de los libros dispone; fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, è nos tuuimoslo por bien. Por la qual os damos licencia, y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corran, y se cuenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante, vos, o la persona que

Privilegio.

que vuestro poder huviere, y no otra alguna persona, podais imprimir, y vender el dicho libro quinto que de fuso va fecha mencion por su original, q̄ en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado, y firmado al fin de Diego Gõçalez de Villarreal nuestro escriuano de Camara, de los q̄ en el residen, con que antes y primero que se venda, lo traygais ante ellos juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion està conforme a el, o traygais fe en publica forma, como por Corrector por nos nombrado se vio, y corrigiò la dicha impresion por el dicho original. Y mandamos al impressor que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego, ni entregue mas de solo vn libro cõ su original al autor, o persona a cuya costa lo imprimiere para efeto de la dicha correccion y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro estè corregido, y tassado por los del nuestro Consejo: y estando hecho, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, y seguidamente se ponga esta nuestra cedula, y la aprouacion que del dicho libro se hizo por nuestro mãdado, y la tassa, y erratas, so pena de caer, è incurrir en las penas contenidas en las leyes y prematicas de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos, que durante el tiempo de los dichos diez años, persona alguna sin la dicha vuestra licẽcia no pueda imprimir, ni vender el dicho libro, so pena que el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido, y pierda todos y qualesquier libros, moldes, y aparejos que del dicho libro tuuere, y mas incurra en pena de cincuenta mil maravedis, la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para

para la persona que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente, e Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, alguaziles de la nuestra Casa y Corte; y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistente, Governadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros jueces y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y a cada vno en su jurisdiccion, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula, y contra ella no vayan, ni passen, ni consientan ir, ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Fecha en Madrid a seis dias del mes de Agosto de mil y seiscientos y veinte y quatro años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Don Sebastian de Contreras.

Cen-

7

Censura del Licenciado Pedro de Arce Cura del señor san Iuan desta villa,

POr comission del señor don Diego Vela electo Obispo de Lugo, he visto un libro intitulado, *Theoria Pharmaceutica sectiones septem, &c.* Authore Francisco Velez ab Arciniega Curiali Pharmacopæo, y no hallo en el cosa contra la Fè, ni buenas costumbres, antes me parece que trata de la materia con curiosidad y agudeza, y que merece ser estimado el trabajo que su Autor ha puesto en el, y le juzgo por digno de que salga a luz, &c. En Madrid a seis de Julio de 1624.

El Licenciado Pedro de Arze.

EL Doctor don Diego Vela Obispo electo de Lugo, y Vicario general en esta villa de Madrid y su partido, &c. He hecho ver el libro intitulado, *Theoria Pharmaceutica Sectiones septem, &c.* y en el no ay cosa contra nuestra santa Fè Catolica, ni buenas costumbres: y asì por lo que a mi toca se puede imprimir. Fecho en Madrid a ocho dias del mes de Julio de mil y seiscientos y veinte y quatro años.

Doctor don Diego Vela

Por su mandado. Iuan de Perogila Notario.

Censura del Doctor Diego de Velasco Medico de la Reyna nuestra Señora.

Muy poderoso Señor.

POr mandado de V. A. he visto vn libro intitulado, *Theoria Pharmaceutica*, compuesto por Fráncisco Velez de Arciniega, Boticario en esta Corte: el qual por su grande y singular exceléncia no puede pasar sin grande admiracion, en cuya materia no pudo decirse mas, ni menostal ingenio, como se ha echado dever, no solo en este, pero en todos sus escritos. Luzen muy bien en esta obra de tan grande erudicion y buena Filosofia la doctrina, y en la doctrina el Autor: y así juzgo no solo puede V. A. darle licéncia para que lo imprima, pero mandarle lo haga luego, honrando tan grandes y luzidos trabajos en prouecho de la Republica, que seran vtiles, no solo para los de su profesion, a quien se les dà muy grande luz, sino también para Medicos. Dada en Madrid a veinte y dos de julio de mil y seiscientos y veinte y quatro años.

*El Doctor Diego
de Velasco.*

109

DEDICATORIA AL GLORIOSISIMO

siempre virgen Ioseph.

πρὸ θεοῦ ἢ γὰρ πατρὸς ἰστέλει id est, à Deo est enim Ecclef. c. 38.

omnis medela. De Dios criador del Cielo, y

de la tierra, y de todas las cosas, amado Ioseph,

tuvo principio toda la Medicina: y (dexadas las demas

opiniones) la Gentilidad dezia, que el inuentor de la

corporal fue el Dios Apolo, que es lo mismo que el Sol:

la qual parece que aunque no la acertò, rastreò la ver-

dad. Porque si por Sol huuiera entendido al de Miseri-

cordia, y Iusticia, huuiera atinado con ella. Santo To-

mas dize, que el dia que nuestro Señor nacio, aparecie-

ron tres Soles en el Cielo: y la gran similitud que tiene

el Sol con su Criador, escriuio el Papa Inocentio Ter-

cero, el qual dize, que la misma noche que la Virgen sin

mancilla nuestra Señora, pario al hijo de Dios verda-

dero, la escuridad del ayre se mudò en la claridad del

dia, y que el mismo dia aparecieron tres Soles en el

Oriente, los quales poco a poco se jùtaron en uno: simu-

lacro excelente a mi parecer de la Trinidad Santissi-

ma, y vnidad de Dios nuestro Señor, por ser Trino en

personas, y uno en essencia. Y Orosio dize, que cerca de

la hora de tercia, estando el Cielo sereno cercò un arco

al Sol: por el qual se da a entender, que la Sacratissima

Virgen tubo en sus santissimas y Virginales entrañas,

Diuus Thoma
P. 3. q. 36. art. 3.
ad tertium.

cercado, y encerrado al verdadero Sol, que dio la luz al que nos la da. Parecefe tambien a su divina Magestad el Sol en abrigar a los buenos, y los malos: y assi dize por san Mateo: Et orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in Coelis est, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, &c. De lo qual parece, que aunque la Gentilidad no acertò en dezir, que Apolo fue el inuentor desta Ciencia, andiuo rastreando, y tuuo algun genero de conocimiento de la verdad, por la similitud que en estas, y en otras muchas cosas ay entre el Sol, y su Hazedor. A un mismo arte, y a un mismo artifice toca el hazer, y rehazer lo que hizo; nam eiusdem est artis facere, & reficere. Hizo Dios al hombre a su imagen y semejança, y diole potestad, y dominio sobre todas las criaturas criadas en los Elementos. Et præsit piscibus maris, &c. Solamente le mandò, y puso precepto, que no comiesse del Arbol de la Vida, de la Ciencia del bien, y del mal: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Pero quebrantò su mandamiento, y al instante enfermò su alma, y quedò sujeta ella y el cuerpo a casi infinitas enfermedades: en razon de lo qual tuvieron necesidad omnis medelæ. La Bondad infinita para reparar la quiebra de su hechura (por auer sucedido la inobediencia en el Parayso) criò otro Parayso nuevo, que es la purissima Virgen. (Hortus conclusus Soror mea, Sponsa mea. Emissiones tuæ Paradisus maiorum

Matth. c. 5.

Genes. c. 1.

Genes. c. 2.

Cantic. c. 4.

al gloriosísimo Ioseph. ii

lorum punicorum cum pomorum fructibus) y
aviendo desterrado a nuestro primer padre del prime-
ro, por su culpa (vt operaretur terram) puso por guar- Genes. c. 3.
da a un Cherubin, y una espada de fuego, Ad custo-
diendam viam ligni vitæ. Pero la guarda del huer-
to cerrado, segundo Parayso, fue el Dios de fuego de
amor, que es el Espiritu santo, tercera persona de las
de la Santissima Trinidad, divino esposo suyo; centine-
la en quien no pudo auer descuydo alguno: y por guar-
da de afuera a vos gloriosísimo Ioseph, como al mas
vigilante, limpio, casto, guardador, y zelador de su hon-
ra, de quantos hombres han sido, y seran de aqui a la
fin del mundo; y para que juntamente guardassedes su
bendito fruto, el qual auia de ser remedio contra la pon-
çoña del que comio Adan. Ordenò assi mismo el Pro-
tomedico general, que trabajassen en el dicho reparo
otros muchos Medicos, y tales, que juntamente con las
de las almas supiessen aplicar medicinas para los cuer-
pos. Del numero de los quales fueron Moyses, y Elias, Chrysol homo.
6 in Marc.
de quien tratando el glorioso san Chrysostomo, dize,
que fueron Medicos, y Christo nuestro bien, el Protome-
dico. Eliseo supo la Medicina enseñado de Dios, el
qual preparo las Colocyntidas, y quitò dellas el vene-
no, y amarguissimo sabor, y curò la lepra a Naamã Sy-
ro. Esaias curò con la cataplasma de los higos a Eze- Reg. c. 4. & 5.
lib. 4.
quias. (Et iussit Esaias, vt tollerent massam de
ficis, & cataplasma rent super vulnus eius, & sa- Esai. c. 38.
naretur). Y tambien le llama Medico el mismo Chry- Nicol suo An-
tidotario.
sostomo,

Loco citato. *Sostomo, en el lugar agora citado. Nicolao Salernitano dize, que el Profeta Esdras compuso la composicion llamada assi de su nombre, estando desterrado en Babilonia. Y el gloriosissimo Pablo, una bevida a quien el propio llamo, Potio sancti Pauli. Y tambien los gloriosos san Gregorio y san Isidoro, dizen que fue Medico. Con la hiel del pez curò la ceguera de los ojos que tenia Tobias san Rafael. Medico fue el gloriosissimo Evangelista san Lucas, y assi lo dize san Geronimo, por las siguientes palabras: Lucas Medicus Antiochenis, ut eius scripta indicant. Fueron tambien Medicos, como parece de sus historias, los bienaventurados Martires Cosme y Damian, y el Illustrissimo san Pantaleon. Gainero dize, que fue Medico san Ambrosio. Y pudieramos referir otros muchos Medicos, que juntamente con la medicina espiritual exercitaron la corporal: los quales por ser tan justos y santos, la honraron mucho mas que los Emperadores y Reyes que la estudiaron y exercitaron. Pero preciandose de Medico Christo nuestro bien, quien como el la pudo honrar, pues no solamente fue Medico, sino la misma Medicina? y despues del quien como Vos, que fuistes la guarda fiel y vigilante della? Pusieron los Fariseos a los dicipulos de Christo Redentor nuestro una objecion, diziendoles: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester? Y como la oyò su Magestad divina, les respondio: Non est enim opus valentibus medico, sed malè habentibus:*

Greg. hom. 4.

Tobias c. 6.

Hieron. in Catal. Scriptorum Ecclesiast.

Gainer. c. 1. de febr.

Matth. c. 9.

bus: y consecutiualemente (como Medico espiritual) nõ enim veni vocare iustos, sed peccatores. Tenea potestad para sanar todas las enfermedades: & omnes malè habentes curauit. El glorioso Santiago dize, *que la de la lengua es la mayor enfermedad, porque està llena de pestifero veneno. Pero assi como en la mala està la muerte, està en la buena la vida. En razon de lo qual dixo el Sabio: Mors & vita in manibus linguæ. Y como cosa de admiracion, pregunta el mismo Santiago. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? Y quanto le agrada la buena a Dios, le es aborrecible la mala: de manera que aun en este mundo la castiga. En razon de lo qual dize el Real Profeta: Vir linguosus non dirigetur in terra. Mas aunque la mala sea tan ponçoñosa y mortifera, de quien dize Santiago: Lingua est vniuersitas iniquitatis, y aunque està endemoniada y muda para dezir lo bueno, y tan ligera como la taravilla de la rueda del molino para dezir mal, la puede Dios curar. Tunc oblatus est ei (dize el glorioso Evangelista san Mateo) dæmonium habens, cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur, & videret. Y al otro hablador demonio que estava en la Sinagoga le dixo: Obmutescè, & exi ab eo. Sabida cosa es, y llana, que al que anda entre la miel, se le pega algo. (Fauus destillans labia tua Sponsa, mel, & lac sub lingua tua) y siendo assi, evidente es, que al que fue custodia de la misma Medicina, se le pegò mucha de-lla.*

Matth. c

& 9.

Iacob 3.

Prouerb. c. 18.

Loco citato.

David [Psal.

139.

Loco citato.

Matth. c. 12.

Luc. c. 4. Mar

ci cap. 1.

Cantie. c. 4.

lla. Nam similis est is eis cum quibus cōsociatus, & inter quos deprchēsus est. Vos mirauades por las ventanas de los sacratissimos ojos de M A R I A, y por las celosias de sus pestañas, las flores salutíferas de su diuino Paraiso. Et ipse stat post parietē nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Olistes la fragrācia de sus suauissimos olores. Dum esset Rex (que justamente os pertenece este nombre por Esposo de la Reyna de las Reynas, y decēdiente del Rey Profeta) in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suum. Et odor vnguentorum suorum super omnia aromata. Y si por ser Madre de Dios, se le dio a este santissimo Paraiso la plenitud de gracia, proporcionada a tan alta dignidad, (que assi lo dize el Diuino Agustino por las siguientes palabras: Inde nouimus tantam gratiam illi esse collatā, quia Deum meruit concipere, & parere) euidente y certissimo es que siendo el Hijo de Dios vuestro hijo, por ser vos su padre legal, y Maria vuestra querida y amada Esposa: que el Hijo por ser tal hijo, y la purissima Virgen por tal Esposa, os auia de comunicar de su gracia y virtud, y que vos la auéis de tener para curar todas las enfermedades, aunque sea la mas dificultosa, que es la de las malas lenguas. Por tanto os suplico humilissimamente, libreis esta Obra humilde y pequeña, y a quien os la dedica, del mortal veneno dellas. Interceded con el benditissimo fruto del santissimo Paraiso, de salud entera à mi alma, y a las de todos vuestros deuotos, y que las conserue

al gloriosísimo S. Ioseph,

15

conferue en ella por todo el discurso desta presente vida, y nos de fin y muerte con que vivamos para siempre alabandole. Que pues su divina Magestad se combidò, movido de su infinita misericordia, sin que alguno se lo suplicasse, a sanar al que no tenia hombre, y le dixo: **V**is sanus fieri? los que tuvieren hombre, y tal como vos, estando arrepentidos de sus culpas, pueden tener entera confianza les sanará de todas las enfermedades del cuerpo y alma. **Nam à Deo est omnis medela.**

Ioan. cap. 5.

AL

ALLETOR.

Ἰδοὺ πελὶα ἀπιρα ἔχει! Hoc est. En Vlmus pyra fert!

*Quis Vlmo pyra, Myrica quis Cerasa dedit?
Edit Cydonia etiam gratissima Olynthos!*

O S T V M B R E Antigua es, (quando se trata de alguna cosa, que a causa de traer consigo alguna nouedad, mueue admiracion) dezir quié le dio

peras al Olmo que no las solia lleuar! *Qualis est arbor, talis est fructus eius. Quid est enim homo secundum eius formam, nisi quaedam arbor inuersa?* Los frutos de estos arboles son sus obras, (*Ex fructu arbor cognoscitur*) y por la mayor parte sobre los mejores cae la Oruga de la embidia. Bié pudiera yo dezir auer sucedido esto sobre algunos de los mios, y especialmente en vna Pharmacopea general q̄ compuse por ordē y decreto del Real Consejo, y de los señores Protomedicos, la qual se auia de guardar por ley y prematica en todas las Boticas de los Reynos y señorios de su Magestad: en la composiciō de la
qual

Matth. cap. 7.
Matth. e. 12.
Arist. cap. 10.
lib. 4. de animalium partibus.

qual gastè cinco años, con tãto cuydado, perpetuos estudios y desvelos (por ser obra que lo requeria) que causaron en mi persona tanta mudança, como si huuieran sido cincuenta. En auindola acabado, la lleuè al señor Doctor Luis del Valle, que en aquel tiempo presidia en la Audiencia del Protomedicato, para que juntamente con sus dos compañeros que me auian abonado, y firmado de sus nombres, que cõcurrian en mi todas las partes necessarias para poderla componer, la aprouassen, y diessen su censura. Lo qual no tuuo efeto, porq̃ se la hurtaron, y por otras razones que no escriuo, que a Dios que todo lo sabe, y vè, no son ocultas; y nõca hasta oy ha buuelto a mi poder. Hãme certificado, que ciertos Boticarios la trasladaron, y que vno q̃ se daua por mi amigo, se la lleuò. Han prometido (segun se dize) de imprimirla, y sacar a luz, diziendo que es composicion suya: pero confio en Dios que todo lo ha de descubrir el tiempo. Si cumplen lo que se dize, todos los aficionados a este Arte la leeran con mayor gusto, y les parecera en

C diuerso

diuerso sujeto mejor, y mas importante su doctrina; y la razon es, porque

Fertilior seges est alienis semper in agris,

Alienum pecus grandius uber habet.

Deleitarase la vista, viendo con peras al Olmo, con cerezas al Taray, y con membrillos al Cabrahigo.

Conspicient docti, & rident aliena tenentes,

Laudisque vice, indecorate manent.

En el interualo del tiempo que esto le tuuie re, podra gastar el Lector algunos ratos en leer esta pequeña obra, los frutos de la qual conferidos con los de la otra, alcançará a entender (fino es que le ayan engerido) de que arbol son, y con mucho gusto, si imita a las Abejas, y no a las Arañas al tiempo de sacar la sustancia dellos, y de sus flores: y yo dirè con Virgilio:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

Y el que alcançare la verdad, admirado de la nouedad del caso: *En Ulmus Pyra fert!*

Vale.

IN THEORIAM PHARMACEVTICAM

Francisci Velez ab Arciniega Doctoris
Velezij filij,

SYNCHARMA.

Ambrosiæ æternis Pallas quod prouida succis,

Et liquido Phœbus nectare sparfit opus.

En tibi sacramus veteris Dea cana Numici,

Nectimus & rutilis ferta beata rosis.

Quatuor his etiam liceat iunxisse libellos,

Quos fouit tenero Calliopœa sinu.

Tu face ne blattæ pallentes dente maligno,

Aetnæi noceat neu grauis ira Dei.

Erubeat mordax illos violare vetustas,

Despuat infelix tetra venena furor.

Indus ab Extremo plaudat ditissimus Euro,

Plaudat & Odritijs corniger Hebrus aquis.

Et quem suppositum tepidi sub sydere Cancri

Admotis Phaeton Aureus vrit aquis.

Euenient vernos calathis diffundite flores,

Flauaq; fumosis subdite thura focis.

Cuiusdam Religiosi in laudem Autho- ris, eiusq; Operum carmina.

THura Deos vincant, celebrent conuiuia Vates,
 Et vos Thespiadum ducite turba choros.
 Tibia det sonitum biforem saltante Colona,
 Lætate Medici, Pharmacopæi atque:
 Apollineam quoniam sæcula nostra videbunt
 Perfectam à viro Artem redactam meo.
 Medelam quidem dignam Phœbo aspiciate, quoniam
 Hispaniæ simul & omnis Vestæ honos.
 Opere exiguo mira hoc breuitate redacto
 Doctius & breuius non fuit alter adhuc.
 Hoc varias rerum, Lector studiose, latentum
 Virtutes facili scire labore potes.
 Quem defuit naturæ modum completum hic adest,
 Miscendi simplicia, docta & experta manu.
 Si cupis immensi medelæ miracula mundi
 Noscere, doctissimi volue Velezij opus.
 Explicat, illustrat penitissima sensa Doctorum,
 Locisque obtrusis pandit vbique vias.
 Glaucojis sapiens, Minerua Pallasque Tritona,
 Cuique Podalyrij dogmata mira placent.
 Glaucis lustrat oculis, opusque hilari vultu
 Aspicit labores, munera digna eius.
 Cadat, cadat summo victima sacra Tonanti,
 Et meritis repetat præconia digna suis.

A FRANCISCO VE-
lez de Arciniega,

GONZALO DE AYALA,
Corrector de la Imprenta
Real.

Si del Laurel esquivo
 Las sienes coronastes,
 Dando timbres y plumas a la Fama;
 Si al tiempo fugitivo
 Del olvido vengastes,
 De Honor ardiendo en generosa llama;
 Deuda justa me llama,
 Quando a mi inculta pluma
 Alienta en mi desseo
 Al mas feliz empleo
 Vuestra alabança en esta breue suma;
 Si es de lealtad tirano
 El que no da la fê quando la mano.

De todos animales,
 Y cruas, flores, y frutos,
 Que animada del Cielo da la tierra;
 Piedras y minerales,

(Coti-

(Cotidianos tributos
 De quanto el ayre toca, y ella encierra)
 Contra la dura guerra
 De la muerte, y la vida,
 Quien como vos escriue?
 Ya vuestro nombre viue
 (La inuidia torpe, a su pesar, vencida)
 Y en bonança segura,
 Se vên la vtilidad, y la dulçura.

Si para mayor gloria
 De Homero, le erigieron
 (Como a suyo) Ciudades à porfia
 Trofeos de memoria,
 Con que se ennoblecieron;
 Casarrubios dichoso bien podia
 Dar parabien al dia
 De vuestro nacimiento:
 Y construir Altares
 El Tajo, y Mançanares,
 Quando Vizcaya con igual intento
 Iamas (por suyo) os niega
 Triunfos en Gordojuela, y Arciniega.

Si Teon, y Zoilo,
 (A quien la inuidia mueue)
 Borraren la que fue vuestra pintura,
 Descubrira el estilo

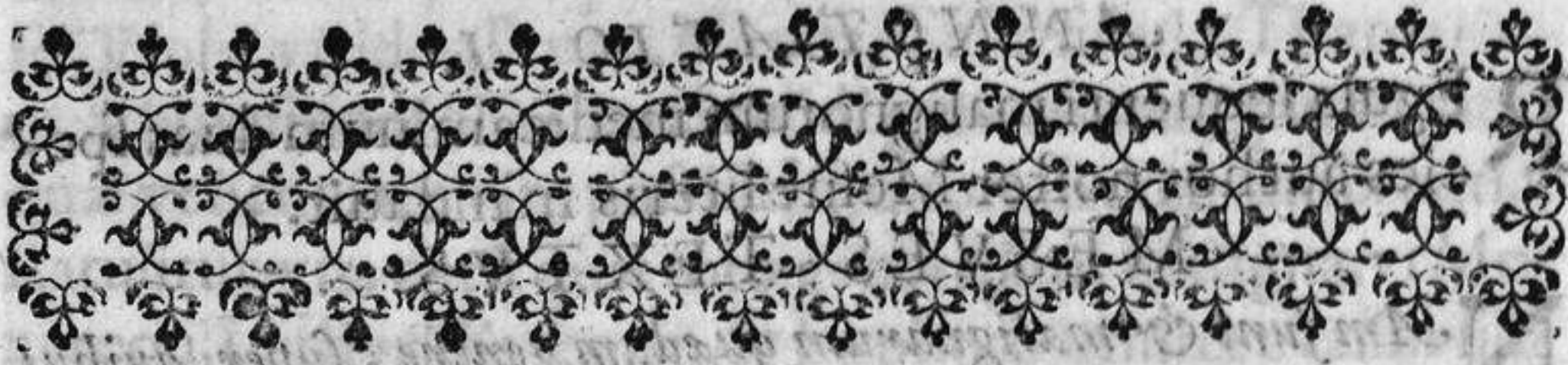
Su mano, y pluma aleue;
 Que mal encubriran vuestra cultura.
 Será mayor ventura
 Verse restituida
 (De inuidia entre rigores)
 A sus viuos colores
 La estampa que lloramos ya perdida.
 Que al fin la vil Corneja
 Las plumas que robò confusa dexa.

Plectro, para el curso a los descos,
 Porque no llega el Arte
 de Velez à cantar la menor parte.

SECTIONES SEPT- tem, quæ hoc in opere continentur.

- * **P**rima de medicamentorum delectu, qui fit indicatione facta ab ipsorum essentia, loco, vicinitate vnius ad alterum, singularitate, & pluritate, fol. 1.
- * Secunda, de modis quibus ars nostra differentijs coctionis, infusionis, ac triturationis medicamenta corrigit, fol. 67.
- * Tertia, de simplicium medicamentorum purgantium à Mesue sectione secūda scriptorum electionibus, fol. 111.
- * Quarta, de Medicaminum diuersis electionibus, quas diuersi, ac curiosi Authores suis scriptis mandauere, fol. 182.
- * Quinta, de compositorum medicaminum, quæ in vſu magis sunt, electionibus, animaduersionibusque, fol. 208.
- * Sexta, de succedaneis medicaminibus secundū ordinem Alphabeti, fol. 222.
- * Septima, de ponderibus Medicis, ac Romanis aliquot, fol. 259.

THEORIA PHARMACEVTICA.

SECTIONES SEPT-
TEM, REGVLARVM VNI-
uersalium à Ioanne Mesue Damasceno scri-
ptarum aliquot, simpliciumque medicami-
num electiones, Hispanicam in linguam
translatas, Latinis in ipsas annotatio-
nibus continens.

IN nomine Sanctissimæ Trinitatis, ip-
siusquè matris, filiæ & sponsæ, semper
Virginis Mariæ.

De medicamentorum delectu, qui fit
indicatione facta ab ipsorum essentia, lo-
co, vicinitate vnius ad alterum, singu-
laritate, & pluritate.

MESVES TEXTVS.

ET tua interest malignarum atque incolumium medicina-
rum apud te habere differentias.

EXPOSITIO.

YA ti te conuiene diferenciar, ò apartar las medici-
nas maliciosas, de las que son saludables.

D ANNO.

ANNOTATIO I.

Regula sequenti malignorum medicaminum duas species author noster Mesue literis mandauit.

MESUES TEXTVS.

Medicamenta
maligna quæ.

Nam sunt & malignarum quedam genere, super quibus de effrenitate non ambigitur, sicut Mezereon, Glebe, Euphorbium. Et in generibus pluribus sunt similiter: sicut Turbith nigrum, & Agaricus niger & durus, & Collocynthida singularis in planta sua, & Scāmonea decontracta Corasceni, à quibus elongari oportet, nisi forsitan congruant ex eis quedam in magnis causis: & tunc super eis presumendum est cum timore & cautela; nam in quibusdam morbis competit venenum, ut serpentes in lepra; post fractionem tamen malitie sue ultimam, si possibile est, vel saltem quàm melius fieri potest, quemadmodum dicemus post.

EXPOSITIO.

Porque ay en el genero de las medicinas maliciosas algunas, la malicia de las quales es cierta: assi como el Mezereon, simiēte de Tartagos, Gorbion, y en otros muchos generos las ay dela propia manera; assi como el Turbith negro, y Agarico negro y duro, y la Collocynthida criada sola en su planta, y la Scāmonea Corascena. De todas las quales nos conuiene apartar, ò abstener, sino fuere siendo necessario vsar de algunas dellas en grandes y largas enfermedades (y entonces se han de vsar con temor, y cuidado) porque en algunas conuiene el veneno, assi como las viboras en la lepra, despues de auerlas quebrantado toda su malicia, si fuere posible, ò la mayor parte de ella, de las maneras que mas conuenga, como diremos despues.

ANNOTATIO II.

Purgantium medicaminū tria genera. **M**edicamentorum purgantium tria genera nos experientia docuit, quorū vnum benignorum, & à nostra natura

natura

natura, vel temperie parum distans: de cuius numero Rosa, Violæ virides, Pruna, Manna, Casia fistula, Thamarindi, & huiusmodi alia sunt. Secūdi generis maligna ea sunt, quæ venenosam vim possident, quorum duæ differentiæ statuuntur; vna eorū quæ toto genere sunt maligna, vt Mezerion, Lathyridis semen, & Euphorbium: hæc enim simpliciter venenosa dicuntur, nam nō suam deleteriam vim habent alicuius accidentis ratione, sed à sua propria natura, & omnis benignitatis carent. Horum species medicamina, quæ maligna ex accidente dicuntur, & à sui generis electissimis notis discessere, appellantur; è quorum numero Turpetum nigrum, Aloë improba, Cucumer asininus, & alia, quæ iam à Mesue assignata sunt. Tertium genus eorum est, quæ mediam virtutem inter venenosam, & benignam tenent; vt Rhabarbarum, Myrabolanorum species, & similia: nam hæc si mouent, & non purgant, nō in alimenta, vt priora conuertuntur, nec vt secunda deleteriam vim contrahunt, vel in corruptelam, & tanquam venenum peruertuntur, sed in purgandum humorem, vt ex Galeni doctrina, cap. 24. lib. 3. de simplicium medicamentorum facultatibus videre est.

Medicamenta maligna ex accidente.

Medicamenta quæ mediocriter purgant inter venenosa, & benigna.

Vt Serpentes in lepra. * Serpentū in genere *Εχιδνα ελεφαντασού αν* si, authore Galeno capit. 2. libr. 11. de simplicium medicamentorum facultatibus, quem omnes ferè Græci, Arabes, ac recentiores medici, qui de hac rescripsere, secuti sunt. Sed de Viperarum carnis temperamento, apud Aristotelem cap. 9. & 10. libri primi de generatione animalium, & Galenum loco nunc citato controuersia est: nam Aristoteles frigidam esse, Galenus verò excalfacientem, & desiccantem asserunt. Sed huic dubio fit satis dicendo, quòd diuersis alimentis, ac temporibus, diuersa temperamenta Viperinæ carnes acquirūt: quod Galenus ipse cap. 8. lib. 1. antidotorum satis apertè,

Viperarum carnes temperamentum variū habent.

Vipera absolute
petita qualis
intelligenda.

ac eleganter docet. * Cum Vipera absolute, & absq; de-
terminatione petitur in medicamentis, quæ extra appli-
cantur, mas, quia efficacior intelligendus, in eis que intra,
quia masculo benignior femina accipienda est.

MESSES TEXTVS.

ET plurimi stolidorum quidem, & precipue syluestres, &
noui presumunt super illis nondum consolatis: non vtentes
prouisione, & ignorantes quod est super venenum perniciosum,
& ignorantes laesionem, quam faciunt possidere membra, quæ
sunt minera virtutum, cum ipsis virtutibus.

EXPOSITIO.

YCiertamente muchos de los que son ignorantes, y
principalmente los rusticos y modernos, se atreuen a
vsar dellas, sin que esten corregidas, porque no saben que
el daño que hazen, es mayor que el de los perniciosos ve-
nenos; ni entienden el mal que acarrean a las partes prin-
cipales del cuerpo, y a las virtudes que las gouernan.

ANNOTATIO III.

Cicero libr. 5.
de finib.

Cornel. Cels.
initio operis.

Galen. c. 3 lib.
6. de Cõp. med.
sec. locos.

Plat. 31. Dial.
3. de Republi-
ca.

Quia audax ig-
norantia sem-
per.

QVoniam, vt medicina valetudinis, nauigationis guber-
natio, sic viuendi ars est prudentia: & vt alimenta sa-
nis corporibus agricultura, sic sanitatem ægrotis medici-
na promittit. Si enim dixeris Pharmaca nihil esse, sola
per se ipsa rectè dices. Nihil enim sunt, nisi vtentem eis
rectè fuerint adepta. Siue rursus pharmaca veluti Deorũ
manus esse dixeris, etiam hoc rectè dices. Iuuant enim
maximè, si is qui eis vtitur, in rationali methodo fuerit
exercitatus, & cum hoc natura prudens. Plato enim in
sua Republica doctissimos tantum medicos admittebat.
Sed hac nostra miserabili, & ab omni moderatione de-
serta, nõ tantum noui medici, sed (quod sanguineis lacry-
mis deplorandum) mulierculæ, vetulæ, veneficæ, rustici, &
omnes ferè logodedali (ὅτι πολμητίας αγνοια ἀει) catharti-
cis medicamentis aduersus omne morborũ genus absque
vlla

vlla præparatione & limitatione vtütur. Vnde dysenterijs ægroti, & grauissimis doloribus, alijsquè ægritudinibus lassia viuis discedunt.

Membra mineræ virtutum sunt cor, cerebrum, & hepatis, à quibus arteriæ, nerui, & venæ nascuntur.

Membra mineræ virtutum.

MESVES TEXTVS.

INquit Heben Mesue, Nō tantū in has fugere oportet, verū in omnes, etiam si elegantiores sunt, nisi obseruentur cōditiones & modi, quorum rememorabimur, si Deus voluerit.

Nisi prius præparata medicamenta nō sint, etsi benigna accipienda ad humores euacuandos.

EXPOSITIO.

NO tan solamente (dize Heben Mesue) conuiene a partarnos, ò no vsar destas medicinas maliciosas, mas tã bien de las que son benignas, sino fuere guardando las condiciones y maneras que diremos despues, siẽdo Dios seruido.

ANNOTATIO III.

Conditiones & modi, * præparationes scilicet, nã medicamenta non solū ea, quæ maligna appellantur, sed benigna etiam fugienda, nisi antea quàm assumantur, præparata rectè sint, ὅτι εἰς ἐν χάρις πρῶνοια ὁ εἶθον, id est, nã nihil absque prudentia rectum.

Absque prudentia nihil rectū.

MESVES TEXTVS.

Consideratio autem, quæ est thesaurus inuestigationum bonitatum & malitiarum, in ipsis est huiusmodi.

Medicamentorum consideratio in ipsis est.

EXPOSITIO.

MAs la consideracion, que es la mas cierta manera de inquirir la bondad, o malicia de las medicinas, està en ellas proprias.

ANNOTATIO V.

σκέψις, id est consideratio, contemplatioque naturæ, est animorum ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum, authore Cicerone 4. Acad.

MESVES TEXTVS.

Quæ in medi-
camentis con-
sideranda.

Quandoque enim considerare oportet conditiones dispositionum, quæ sunt ex parte substantiæ: quandoque conditiones dispositionum, quas res consequitur à cõplexione sua: quandoque ob eo, quod consequitur eam. Et de huiusmodi quandoque determinat tactus, aliquando odor, aliquando sapor: & quandoque ex dispositionibus, quæ acquiruntur ex tempore, & loco, & vicinitate vnius medicine ad alteram.

EXPOSITIO.

A Las vezes conuiene considerar las condiciones que tiene el medicamento de parte de su sustancia, a las vezes las condiciones de sus disposiciones, las quales cõfigue de su complexion. A las vezes las segundas qualidades: y de todas estas cosas vnas vezes juzga el tacto, otras el olor, y algunas vezes el sabor: y a las vezes se juzgã segun las disposiciones que adquieren por causa del tiempo, lugar, y vezindad que tiene vna medicina con otra.

ANNOTATIO VI.

Substãtia quid

ἔσθια ἢ τοι ὕπαρξις apud Græcos idem est quod substãtia illa, quæ per se substat, & fundamentum præbet accidentibus, quæ sine illa sustinere non possunt. Sed non de hoc substantiæ modo hoc in opere agendum est, sed de illo, de quo Mesue mentionem fecit, qui ex quatuor primis elementis resultat: ex qua compositione variæ, ac diuersæ medicamentorum substantiæ procreantur.

Medicamenta
maligna à salu-
brib⁹ quatuor
modis discer-
nuntur.

Quatuor modos discernendi nos maligna à salutiferis medicaminibus author docet: primus est ratione substantiarum: secundus ratione temperamentorum: tertius ratione qualitatum secundarum: quartus ratione temporis, loci, & vicinitatis vnius medicine ad aliam est.

Conditiones
ex parte substã-
tiæ.

Conditiones dispositionũ quæ sunt ex parte substantiæ, &c. idẽ sunt, quod ipsorũ medicaminũ substãtia, vel essentia.

Condi-

Conditiones dispositionum, quas res consequitur à comple-
xione sua, &c. temperamenta, vel primæ qualitates sunt.

Conditiones
dispositionum

Quandoque ab eo quod consequitur eã, &c. qualitates sunt
quæ à temperamento sequuntur, quæ qualitates secun-
dæ appellantur.

Qualitates quæ
à temperamen-
to sequuntur.

Et quandoque ex dispositionibus quæ acquiruntur ex tem-
pore, loco, & vicinitate unius medicinæ ad alteram, &c. sunt
accidētariæ mutationes, quæ ab eisdē causis proueniūt.

Mutationes
accidentariæ.

MESVES TEXTVS.

Conditiones quidem quæ sunt ex parte substantiæ, sunt gra-
ue & leue: subtile & grossum: tenerum & tenax: rarum
& spissum. Et ab eis acquiritur scientia malignitatis & bo-
nitatis medicinarum.

Conditiones
quæ sunt ex
parte substan-
tiæ.

EXPOSITIO.

Las condiciones que tiene la medicina de parte de la
substancia son, lo pesado y liuiano: lo tenue y grueso:
lo frangible y tenaz: lo raro, y espesso: y con estas señales
se apartan los medicamentos buenos de los malos.

ANNOTATIO VII.

βαρὺ siue graue corpus est, quod mole parua magnum
pondus habet, & natura sua deorsum fertur: αβαρὺς idest
leue, quod magna mole habet paruum pondus, & fertur
sursum: λεπτομερὺς, siue subtile, quod facilè in partes te-
nues comminui potest: παχὺς idest crassum, quod diffi-
cilè in partes tenues vel puluerem reducitur: ἄσθαρον si-
ue tenerum, quod tactui facilè parcit: ἰξωδης καὶ γλίχρον,
siue tenax, vel lentum, idem est quod glutinosum: μαρὸν
idest rarum ignis & aëris maiorem proportionem habet:
πύχρον vel spissum, quod raro cōtrarium, & nimis est co-
adunatum.

Graue quid.
Leue quid.
Subtile quid.
Crassum quid.
Tenerum quid.
Tenax quid.
Rarum quid.
Spissum quid.

MESVES TEXTVS.

Ceterùm quaecunque ex eis potentioris virtutis sunt: leuio-
res quidem meliores: grauiiores verò malignæ. Sūt etenim

Quæ medica-
menta graui,
& quæ leuia eli-
genda.

Scam-

32 *Theoria pharmaceutica. Sectio. I.*

Scammonea, & Aloë: leuiiores quidem meliores, & Collocynthida similiter, & Euphorbium, & Baurach, & Agaricus, & similia: nisi sit ex eis, in quibus requiritur aggregatio substantiæ; sicut Hermodactylus, & Ireos, & Lapis Lazuli. Hæc enim inferiora, grauiora, & meliora. Et humorem habentia superfluum leuiora meliora sunt, sicut Agaricus & Turbith, Polypodium, squilla, & similia.

EXPOSITIO.

DE M A S Desto qualesquier destas medicinas que son de poderosa virtud, son mejores las mas liuianas, y las mas pesadas maliciosas: porque ciertamente la Scāmonea, Aciuar, Colocynthida, Gorbion, espuma del Nitro, Agarico, y las semejantes, son mejores las que son mas liuianas, fino es que sea alguna de las medicinas que tiene necesidad de tener agregada la sustancia, así como los Hermodactyles, Lirio, y la piedra azul: porque destas medicinas son mejores las mas pesadas. Tambien de las que tienen humedad excrementosa, son mejores las mas liuianas: así como el Agarico, Turbith, Polypodio, Cebolla albarrana, y las semejantes.

ANNOTATIO VIII.

Medicamenta potētioris virtutis quæ dicuntur?

Medicamentū omne duplicē substantiam habet.

Potentioris virtutis, &c. * *Φαρμακον καθαρινον* apud Græcos idem est, quod apud Mesuem potentioris virtutis. Huius medicamina generis vomitu ac deiectione humores sibi familiares euacuant; & id, non solum calore, sed etiam proprietate qualitatū, quas suo substantiæ modo habent: vel simile quatuor elementorum mixtione, simulquē virtute cœlesti. Omne enim medicamentum duplici virtute, vel facultate, vna elementari, & alia cœlesti præditum est, sed elementaris virtus communis est, cœlestis verò propria. Omne enim calidum calfacit, frigidum infrigidat, siccum desiccant, humidum humectat: sed non quia infrigidant, calfaciunt, desiccant, ac humectant, nec quia

quia grauia, nec quia leuia ; sed quia tali sunt cœlesti virtute prædita, purgant.

* *Baurach*, &c. *Baurach*, idest, Nitrum (Mesue suo capite authore) aliud minerale, aliud artificiale: quod minerale, ex Armenia, Aphrica, Aegypto, & Roma afferitur. Armenum omnium valentius. Artificiale (quod est spuma Nitri) imbecillius naturali. Aliud est sicut artificiale, quod flos parietis, vel salis dicitur: id Nitro valentius. *Baurach secundum veritatem* (inquit Iesu Haly tractat. 3. c. 27.) est Nitrum.

Baurach quid

MESVES TEXTVS.

ET Medicinæ quidem facientes operationes suas comprimendo, grauiores quidem meliores. Etenim Myrabolani quidem grauiores meliores, & species Rhabued similiter, & similia, & Absinthium grauius est melius, & succus eius similiter, & similia.

Medicamenta quæ simul cū astrictione purgant, grauiora meliora.

EXPOSITIO.

Y Ciertamente de las medicinas que purgan apretando, son mejores las mas pesadas, así como los Myrabolanos, las especies del Rhabarbaro, y las semejantes: y de la misma manera el Axenxo y su çumo, y los semejantes, son los mas pesados mejores.

ANNOTATIO IX.

CUm quatuor medicamentorum purgantium genera author noster scripserit, & vniuscuiusq; ipsemet differentiã substantiæ nos docuerit: hac de re, postquã de eis quæ leuiora præstantiora specimen fecit: de eis consequenter quæ grauia esse oportet, dilucidè sui præclari ingenij acie agit. Hęc enim medicamina nõ (vt alij sentiunt) sola cõpressionis suæ facultate, sed purgatrice etiã humores educunt. Nam ipsa purgatrix facultas vias, ac meatus, per quos educendi sunt humores, aperit, ac eos deinde attrahit, quos postea maiori vi adstringens cõprimendo educit.

Medicamenta quæ compressione, quomodo purgant.

E Ideo

Virtus astringens simul cū purgatrice efficiacius mouet.

Ideò virtus astringens purganti cōiuncta efficacius mouet. Hac ratione Paulus Aegineta c. 43. lib. 1. motus The-
rebinthinæ Rhaponticum admiscuit, dicens. *Ad quum magis subducere eam cogitamus, Rheu momentum admiscebi-*
mus.

MESVES TEXTVS.

ET *Quæ mensurantur pleno & vacuo, grauiora sunt melio-*
ra, sicut Cassia fistula, Thamarindi, & Been, & Cartha-
mus, & granum Nil, & Cherua, & similia.

EXPOSITIO.

Y Las medicinas que se juzgan por lo lleno y vacio, son mejores las mas pesadas: assi como la Cañafistola, Thamarindos, Nuez vnguentaria, el Carthamo comun, y el Indico, el fruto de la higuera del infierno, y las semejantes.

ANNOTATIO X.

Medicamenta quæ plena & vacua esse possunt, cur grauiora meliora.

INter soluentium genera, vnum est, quod in se solutiua, quæ accidentaliter plena esse & vacua possunt, continet. Huius generis enim quæ ponderosa magis (nam grauitas indicium est plenitudinis, & plenitudo ipsa agens, cuius operatione humores educuntur) eligenda.

Nil quid.

Granum Nil, &c. * Grauisimorum authorum variæ ac diuersæ sunt opiniones, quæ, res diuersas Nil esse indicijis apparentibus depromunt. Nil authore Leonar-
tho Fuchsio cap. 17. lib. 1. de compositione medicamen-
torum, est alba & electa pompholix: vnde Germani mo-
dum dicendi, nil prodesse oculis acceperere. Id etiam An-
dreas Lacuna cap. 135. in li. 2. Dioscoridis, & Smilaci hor-
tensi nomen esse ait. Leonicens lib. 1. de errorib. Plinij,
& Leonicerus lib. 1. de natura & viribus plantarum Nil
plantam Isatidem vocatam esse dicunt. Sed re vera, Nil,
nil aliud est hoc in loco apud Mesuem, quàm Cartha-
mus Indicus, vt etiam suo capite videre est, quod Sera-
pio-

tionis, Auicennæ, Isaac, & Arabicæ familiæ aliorum autoritatibus comprobatur. Præterea Mesue de medicamento purganti, quod plenum & vacuum esse potest, loquutus est. Vnde mea sententia, Nil idem est quod Carthamus Indicus, & (vt ipsemet satis apertè cap. 11. de medicamentis violenter & molestè purgantibus, in quibus est venenositas, demonstrat) non huius vulgaris Carthami species.

Been, &c. * Been quid, nostra Pharmacopœa diximus, & capite de nuce vnguentaria dicemus.

MESVES TEXTVS.

ET Facientes quidem operationes suas leniendo & lubricando, grauiores quidem meliores: sicut Psilium propriè, & Cassia fistula, & pruna, & Sebesten, & similia.

EXPOSITIO.

Y De las medicinas que obran ablandando, y deslicando, son las mas pesadas mejores: afsi como la Zaragatona, Cañafistola, Ciruelas, Myxaria, y las semejantes.

ANNOTATIO XI.

Sebesten, &c. * Sebesten fructus est arboris Arabia nascentis, cuius caudicis cortex albus, ramorumquè viridis, folia magna, rotunda. Fructusquè dictus magnitudinis nucis Ponticæ, dulcis ac racemosus: qui colore cyaneo suo, nucleoquè oliuæ nucleo simili, lentore viscido, necnon suam maturitatem demonstrat. Vocatur ab Arabibus, non tantùm Sebesten, sed Motheica & MuKeita, à Plinio, Actuário, Paulo, & Actio *Μύξα, καὶ Μύξαρία.*

Sebesten quid;

Nostra hac tempestate eo caremus, cuius vice prunis vtemur Pauli autoritate, libr. 7. qui de eo differens, inquit, *Myxa arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate verò consimilis.*

Sebesten loco quid accipiendum.

MESVES TEXTVS.

DE Commensuratione autem rei subtilis & grossa dicitur paulò post.

EXPOSITIO.

DEl arbitrio, o parecer que se toma de lo grueso y sutil, se dirà despues.

MESVES TEXTVS.

Tenerù & tenax à quo dependent.

Videtur enim tenerum & tenax à subtili, vel grossa dependere substantia. Creditur enim subtile tenerum & grossum tenax, sed non condignè simpliciter concedendum. Ex grossarum enim substantiarum rebus inveniuntur & tenera, & tenacia. Et ex rebus subtilium substantiarum inveniuntur & tenera, & tenacia. Invenitur enim Aloë & tenerum, & tenax, & Scammonëa, & species Salis, & Baurach, & inveniuntur Serapinum tenax, & Anacardus. Quare non horum subtile & grossum causa tantum.

EXPOSITIO.

Parece ciertamente que lo frangible depende de sustancia sutil, y lo tenaz de gruesa: porque se cree que lo tenue es frangible, y lo grueso tenaz; mas esta no es regla general, porque de los que son de gruesa sustancia, vnos son tenaces, y otros frangibles, como de los de tenue, que vnos son frangibles, y otros tenaces, ò lentos: assi como el Acibar, que vna es pegajosa y tenaz, y otra frangible; y lo propio sucede en la Scammonëa, en las especies de Sal, y en la espuma del Nitro. Tambien el Anacardo y Serapino se suelen hallar tenaces, y frangibles: y no es causa desto solamente lo tenue y grueso.

ANNOTATIO XII.

Quod facile diuiditur in partes, tenuio

Commune fere omnibus in rebus est, vt id quod facile in partes diuiditur, vel in puluerem redigitur, te-

nuior

nuioris substantiæ sit: contra verò, quod crassæ, vel densæ, difficile. Sed hac de re, medicamenta crassæ, vel tenuioris substantiæ esse, regula generalis non est. Nam aliqua tenuioris substantiæ inveniuntur, quæ etsi in potentia frangibilia, in actu minimè sunt: quod exemplis à Mesue nunc de Aloë, Scammonio, & reliquis scriptis comprobatur; quæ dum recentia tenacia, sed tēporis decursu, humiditate ab ipsis consumpta friabilitatis substantiam sibi nanciscuntur.

ris est substantiæ, quod difficile contra.

MESUE TEXTVS.

Verum autem à puritate, vel impuritate hoc magis: est enim purius subtilius tenerum: impurum autem grossum tenax. Super puro igitur, & impuro, subtili & grosso significant magis tenerum, & tenax: nisi fortè sit aliqua ex rebus, cuius materia sit humiditas viscosa. sicut zuccharum & Nabeth, & Albosos: horum enim purius, subtilius, tenacius.

Medicamentū subtile tenerū si purum.

EXPOSITIO.

MAs verdaderamente que por la mayor parte succede esto por razon de la limpieza, ò impuridad, porque lo sutil y limpio es frangible, y lo fuzio y grueso tenaz: sino es a caso de aquellas cosas que son de materia viscosa y humida, como el Açucar cande, y la Manna reciente; porque lo mas delgado y limpio destas cosas es mas tenaz.

ANNOTATIO XIII.

Postquàm Mesue præclaris, ac eruditis verbis nos, quòd non tenuè generaliter frangibile, nec crassum tenax docuit: (nam quædam crassioris substantiæ friabilia, & alia tenacia: & alia è contra, tenuioris substantiæ tenacia, & alia in eodem genere friabilia: & causam huius rei non esse tantum tenuè & crassum) aliam consequenter rationem scripsit, asserens, quòd non esse friabilia ab impuritate, etiam ipsis medicaminibus euenit: nisi ex eis sint,

Medicamentorum friabilitatis, & tenacitatis causa.

quæ

quæ à sua natura viscidam, aut lentam substantiam habent: nam hæc quæ munda magis tenacia. Ad cuius rei exempla, Mannam recentem, & Saccharum cãdefactum affert. Sed hoc maiore fide, ac demonstratione glutine taurorum, vel piscium comprobatur.

MESVES TEXTVS.

Quæ verò mensuratur de se & raro, proportionalia sunt eis, quæ mensuratur graui & leui, de quibus sermo præcessit.

EXPOSITIO.

Las medicinas que se juzgan por la densidad, ò raridad de su sustancia, se juzgan de la propia manera que las pesadas, y liuianas, de las quales tratamos ya.

ANNOTATIO XIII.

Cum iam sex substantiarum differentia à nostro authore explanatæ fuerint, ad septimam & octauam accedens, raram, scilicet, & densam (quia hæc graui & leui correspondent) idem de rara & leue, densa & graue esse iudicium deliberat. Ad crassum meo iudicio terreum, lapidosum, osseum, stypticum, pōticum, crudum; ad tenue igneum aëreum; ad densum solidum, coactum, vnitum, compactum; ad rarum igneum aëreum, leue; ad graue plenum, densum, pōderosum; ad leue inane, igneum aëreum; ad glutinosum spissum, gummosum, resinofum, tenax, & huiusmodi alia accedunt.

MESVES TEXTVS.

Inquit Heben Mesue, Scire debes ex parte considerationum complexionum, quòd medicina calida habet consecutiones iudiciorum propriorum, quæ sunt calefactio, & subtiliatio, rarefactio, maturatio, digestio, apertio viarum, & similia: & si superfluat mordicatio, sitis, desiccatio, & similia: & si ultimatur, acuitas, inflammatio, & attractio superflua, & consumptio, & opera rubificationis, & cauterizationis.

EXPOSITIO.

Conviene (dize Heben Mesue) que para escoger los medicamentos por razon de su temperamento, se pas que à el que es coliente figuen algunos efetos peculiares, que son calentar, rarefacer, madurar, digerir, abrir las vias, y otros semejantes: si es demasidamente caliente, mordicacion, sed, dessecacion, y otros semejantes: si fuere sumamente caliente, inflamacion, atraccion demasiada, y consumpcion de la humedad, obras de rubificacion, y aduision como de cauterios.

Medicamentorum 1. 3. & 4. gradu calidorum opera, & effectus.

ANNOTATIO XV.

Docturus Mesue modum distinguendi medicamenta malefica à salubribus, temperatura eorum animaduersa, effectus peculiare, qui calidum sequuntur, priori loco miro quodam modo exponit. Qualitates vnde omnium medicaminum, & aliarum rerum temperamenta procedunt, caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas sunt: quæ elementares primæ, & communes appellantur. Nam ipsismet elementis primariò insunt. Hæ regulæ de temperaturis agentes explicatione (siquidem manifestæ satis) non egent.

Qualitates medicamentorum vnde procedunt.

MESVES TEXTVS.

*Frigida quidem effectus iudiciorum eius, qui sunt infri-
gidatio, & inspissatio, & indigestio, & compactio, & simi-
lia: & si superfluat, coarctatio, & oppilatio: & si ultimatur,
congelatio, & mortificatio.*

Medicamenti frigidi effectus.

EXPOSITIO.

La medicina fria figuen efetos frios, así como condensar, enfriar, endurecer, ayuntar, y otros semejantes: si es mas fria, apretamiento y opilacion: si es vltimamente fria, congelacion, y mortificacion.

ME-

MESVES TEXTVS.

Medicamen-
ti humidi effe-
ctus.

AB humida humectatio, lubricitas, lenificatio, conglutina-
tio; & si superfluat, oppilatio, ventositas, nausea & similia.

EXPOSITIO.

DE la medicina humida proceden humectacion, lubri-
cidad, lenicion, glutinacion: y si fuere muy humida,
opilacion, ventosidad, vomito, y otras cosas semejantes.

TEXTVS MESVES.

Medicamenti
siccus effectus.

Siccam verò medicinam consequuntur hæc: desiccatio, rarefa-
ctio, attenuatio, & similia.

EXPOSITIO.

ALa medicina seca siguen estos efectos, desicacion, ra-
refaccion, atenuacion, y otros a estos semejantes.

MESVES TEXTVS.

Medicamenta
incolumiora ra-
tione tempera-
mentorum.

ET incolumiores quidem sunt calidæ frigidis, & humida
siccis, & adhuc calidis: & uniuersaliter quidē omnis me-
dicina, quanto temperamento vicinior, tanto incolumior. Pro-
cedēs autem remota ab hoc, ultimata verò in qualitatibus suis
malignior, imò dignior, ut venenum dicatur.

EXPOSITIO.

Y De las medicinas dichas, son mas seguras las calien-
tes que las frias, las humidas que las secas, y que las
calientes. Y en general quanto la medicina fuere mas té-
plada, serà tanto mas segura; y quanto mas apartada de
nuestro temperamento, tanto mas maliciosa: y la que tie-
ne las calidades muy intensas, es maliciosa, y con razon se
puede llamar veneno.

ANNOTATIO XVI.

Medicamēta,
quæ suo tépera-
mento nostro
magis assimilā-
tur, securiora
eis, quæ ab eo
magis separan-
tur.

Postquàm Mesue de primarum qualitatum effectibus
egit, medicinas salubres ab insalubribus separandi mo-
dum, à vario earum temperamento, quod ab eisdem qua-
litatibus procedit, intensione, & remissione singularum
prima-

primarum qualitatatum iudicio accepto docet. Medicamēta, quæ sua temperie nostræ magis assimilantur, securiora, & salubriora. Vnde quæ calida & humida (quia vita in calido & humido consistit) eligenda.

MESVES TEXTVS.

Tactus autē de molli & duro, & aspero & leni iudicat: & de molli quidē & duro iudicia sunt propria: molle enim rei obedientiam, durum verò è contra significat: quorum quidem hoc facile, illud verò difficile passibile est, & alterabile. Et tibi superest, ut scias, hoc facile corrigi, illa verò non facile.

EXPOSITIO.

EL tacto es juez de lo blando y duro, de lo liso y aspero. De lo blando y duro ay pareceres, ò indicios propios: lo blando de la cosa que se toca, muestra la obediencia, y por el contrario el no obedecer muestra lo duro. Y así te conuiene saber, que los blandos se corrigen con facilidad, y dificultosamente los duros.

ANNOTATIO XVII.

Aϕ, idest, tactus tangibilium omnium qualitatatum iudex est, authore Aristol. lib. 2. de Anima, & 4. Meteor. Vnus etiā est ex quinque corporis sensibus, à cerebro per neruos in totū corpus diffusus; sed vt rectè eo aliquid iudicemus, non mollissimis corporis partibus, nec asperissimis, sed parte mediam temperiem habēte, qualis cutis, & ipsa manus, vtemur: nam manu ipsa tangibilitatis potētia (authore Galen. cap. 4. lib. 5. de simp. medic. facul.) perfecta est. *Dura* (inquit Aristoteles lib. & cap. 4. Meteor. ex Platonis autoritate in Timeo) quidem quibus caro nostra cedit, mollia verò quæ cedunt carni.

Tactus tangibilium iudex.

Durum quid, molle quid.

TEXTVS MESVES.

Sed & asperi & lenis sunt quedam iudicia: etenim hoc quidem siccius, illud verò humidius. Lenitas nempe medicinis associata, & propriè violentarum virtutum ipsa ad

Asperi & lenis iudicia.

latus incolumium declinare facit. Sed & alijs similiter, & propriè, quæ utroque modo sunt possibile nasci. Asperitas verò facit è contra. Nã & Collocynthida lenis bona, aspera mala, & Absinthium similiter, & Fumus terræ, & succus Cucumeris asinini, & Agaricus, & similia.

EXPOSITIO.

MAs de lo aspero y duro ay ciertos pareceres, porque lo aspero es seco, y lo liso humido: y si la lisura acompaña a las medicinas purgantes, que son de poderosa virtud, las haze mas saludables, y a otras cosas de la misma fuerte: principalmente a las que pueden nacer dela vna y de la otra manera. La aspereza haze lo contrario; y por esta razon la Collocynthida, Axenxo, Palomina, Elaterio, Agarico, y los semejantes, siendo lisos, son buenos; y si son asperos, malos.

ANNOTATIO XVIII.

Durum quid.

DVrum est, quod solidum, firmum, & difficile tactui cedit, à Græcis σκληρον, cuius ἀντιθετον, id est, contrarium, μαλακον, id est molle, quod facile cedit tactui. Lene & asperum etiam contraria, vt apud Ciceronem lib. 2. de fin. videre est. Asperum, authore Aristotele cap. de quali. in categorijs partes eminentes, à quibus tactus offenditur, & alias depressas habet: quæ in castaneæ primo tegumento, & in pumice lapide reperiuntur. Leue, vel lene, æquale omnibus corporis partibus est, nec partes alijs habet eminentiores. Leue quidem ad humidum, asperum verò ad siccum reducuntur.

Durum ad siccum,
Leue ad humidum reducuntur.

MESVES TEXTVS.

Odor bonus & malus, quæ operantur.

ET de odoribus quidem scire debes, quòd odor bonus in medicina, ipsam ad latus incolumium declinare facit, & illud ideò, quia dilatat animam, & spiritus, & virtutes reparat, & virtutum mineras confortat. Grauis verò odor contrarium

contrarium horum facit, & efficit consecutiones operationum
difficilium, & laboriosarum.

EXPOSITIO.

Tambien estás obligado à no ignorar, que de los olo-
res el que es bueno, haze mas saludable a la medici-
na, porque alegra el animo, repara los espiritus, y las fuer-
ças, y cõforta a las fuentes de las virtudes. Y el malo haze
lo contrario, porque succede del obras trabajosas, y dificul-
tosas.

ANNOTATIO XIX.

ὄσμη, idest, odor, authore Heraclito (vt Aristotel. cap. 5.
lib. de sensu & sens.) vapor, siue exhalatio quedam emissa
à corpore odorifero est, & prædominium caloris & sic-
citatatis requirit. Qualitas & secunda est, ex certo tempe-
ramento primarum qualitatum orta: quam cõclusionem
docuit Aristoteles loco nunc citato; & Albertus Summa
de homine, tract. de olfac. q. 9. Argumentum in cuius re
est, quòd in corporibus simplicibus, qualia elementa sunt,
si in sua naturali dispositione consistant, nullum odorem
experimur. Vnde odorem requirere tale temperamētum
primarum qualitatũ constat, in quo calor & siccitas alias
qualitates excedant. Fumum etiam odoriferum sursum
ascendere quasi ignis naturam gerentem experimur: &
hac de re corpora odorifera calfacta maiorem emittere
odorem. Theophrastus capite. 19. & 27. libro. 6. de causis
plantarum asserit, plantas humidas humoribus repletas
ob dicti humoris copiam minimè olere: at consumpto hu-
more sicciore reddi, & magis olentes: nam humor ipse
non ampliùs odorem cohibet, quin exhalare queat.

Odor quidē

Odore calor, &
siccitas prædo-
minant.

Sunt nonnulla simplicia à prædominio frigida, odorem
habentia, vt Opium, Cicuta, quæ inter frigidissima enu-
merantur. Sed hæc, & alia eis similia, odoris ratione non
nihil caloris habēt: nam odores omnes calidi sunt, testib⁹
Aristotel. in proble. Galen. c. 3. lib. 2. & 12. lib. 4. simp.

Frigidissima si
odorata ratio-
ne caloris, o-
dorem habent.

44 *Theoria pharmaceutica Sect. I.*

Odores nomina non habēt.

Odoris species nominibus carent, nisi collatione facta cum alijs rebus, cuius rei ratione ad saporū nomina transferuntur. Homo imperfectiorem omnibus animalibus, authore Aristotele, cap. 9. lib. 2. de Anima, odorem habet.

TEXTVS MESVVS.

Saporum iudicia ad investigandas medicamentorum virtutes nimis confert.

Inquit Heben Mesue. Iudicia quidem, quae sunt de esse saporū, magis sunt apud me super investiganda malitia, & bonitate medicinarum solutionem facientium. Immutant enim earum virtutes ad modicum diuertentes: & competit hic loqui tantum de saporibus quantum ad eorum iudicia pertinet super cognoscenda malignitate, & bonitate ipsarum, prout est ab eis consequutio dispositionum propriarum pura.

EXPOSITIO.

Los pareceres (dize Heben Mesue) que se toman de la essencia de los sabores; à mi parecer se hã de guardar mas que todos los demas, para juzgar la bõdad, y malicia de los medicamentos purgantes: porque estos mudan mucho las fuerças de los dichos medicamentos; de manera que varian algun tanto: assi que en este lugar conuiene tratar tanto de los sabores quanto baste para poder apartar a los medicamentos malos de los buenos; porque con los dichos sabores se alcança el verdadero, y puro successo de sus propias disposiciones.

ANNOTATIO XX.

Sapor quid.

χὺλ & ἡτοι χὺμ, idest, sapor (authore Aristotel. cap. 4. lib. 9. de Sensu, & sensil. & lib. 2. de Anima) est à terreo

Saporum differentia.

& sicco in humido passio facta alteratiua tandem gustus de potentia ad actum. Plinius capite. 27. libr. 15. Saporum simplicium decem differentias scripsit: sed Aristoteles, Galenus, & omnes ferè medicinae professores, ad octo reduxere. Prima saporū species est dulcis, qualis in melle, & saccharo. Secūda amara, qualis in Collocynthide, & Aloë. Tertia, pinguis qualis in Butyro: quarta acuta, qualis

qualis in Piperibus & Pyretro: quinta austera, qualis in Cydonijs immaturis: sexta stiptica qualis in fructib⁹ Myrthi, & Serbis immaturis: septima pontica, qualis in Limonum succo: octava acetosa, qualis in aceto; reperiuntur. Et veluti ex coloribus albus & niger sunt extremi, alij verò medij, quia quodammodò illos participant: sic dulcis & amarus in saporibus sunt extremi, alij verò medij.

Saporum & locorū extrema.

MESVES TEXTVS.

Verbi gratia, Acutū est facilè inflāmabile, mordicatum penetratiuum, adustiuum, excoriatiuum, aperitiuum, carminatiuum, ventosifatū exiccatiuum, faciens sitim, extenuatiuum, incisiuum, subtiliatiuum, diuisiuum, attractiuum à longinquo, resolutiuum.

Acuti saporis vires.

EXPOSITIO.

Assi como lo agudo, que se inflama con facilidad, mordica, penetra, quemada, haze llagas, excoria, abre, deshaze las ventosidades, desseca, causa sed, adelgaza, corta, sutiliza, diuide, atrae de lexos, y finalmente resuelue.

ANNOTATIO.

ὄχυς idest acutus, saporum omnium mordacior, à verbo acuo deriuatur: πικρὸς idest amarus, contrarius est dulci: αλμυρὸς, idest falsus, acrimoniæ post acré & amarum tertium locum habet: παχύς ἢ τοι λιπαρὸς, idest vntuosus, oleosus & pinguis dicitur, qualis in nucibus, & abellanis: γλυκερὸς, idest dulcis, animalibus omnibus gratissimus: δύχυμος, idest insipidus, qualitate gustabile caret: ὀξύς, idest acetosus, correspondet acri: nam ambo linguam mordent, authore Galeno cap. 25. lib. 5. de simp. med. facul στυπτικὸς dicitur ἀποτονον σφειν, idest astringere, & condensare. Stypticus, acerbus, & austerus, similes ferè sunt, & maiore, vel minore astrictione tantum differunt. Ob id sub styptici nomine eos Mesue comprehendit. Acerbus apud Græcos στυφινὸς appellatur, qui omnibus.

Saporum animalium aduersiones.

Serap. esp. 2.
de substantijs
medicinarum.

nibus astringentior, vt docet Galenus ipse lib. 4. metho-
di, & 1. de simp. med. facul. *αυστρυ* differt ab acerbo au-
thore Platone in Timæo, tanquã minus à maiore: *σύπτι-
νος* idem est quod austerus, veluti acerbus & ponticus;
etsi ex doctrina Arabum ponticus astringentior acerbo.

Sequentes regulæ, quas de saporibus author scripsit,
quia dilucidè satis de eis egit (etsi à nobis explicètur) an-
notationibus nō indigent: sed si quis lōgam de eis tracta-
tionem desideret, Theophrasti caput primum, secūdam,
& tertium, quartumquè libr. 6. de causis plantarum
legat.

MESVES TEXTVS.

ET Ponit operationem suam citam & fortem; & est cum
subtili substantia confortatiuum amari, & omnium debi-
liter & tardè soluentium.

EXPOSITIO.

Y Obra fuertemente, y con presteza: y como es de te-
nue sustancia, conforta a lo amargo, y a los demas que
purgan tarde, y con floxedad.

MESVES TEXTVS.

Amari saporis
vires.

A Marum autem est desiccatiuum, & consumptiuum, faciens
sitim, aperitiuum orificiorum venarum, exiccatiuum, præ-
seruatiuum à putrefactione, attractiuum, tardiùs tamè quàm
acutum; abstersiuum, resolutiuum, incisiuum, faciens tortiones,
conturbatiuum, excoriatiuum, faciens fluere sanguinem, carmi-
natiuum ventositatum.

EXPOSITIO.

LO Amargo desseca, gasta, dà sed, abre las bocas de
las venas, preserua de podricion, tiene facultad de
atraer, aunque mas tarde que lo agudo: limpia, resuelue,
corta, haze torcijones de vientre, perturba, vlcera esco-
riando, y haze salir sangre de las escoriaciones, y desha-
ze las ventosidades.

MESVES TEXTVS.

ET Ponit operationem suam tardam, & fortem, & est cum sua grossa substantia repressiuum acuti.

EXPOSITIO.

OBra tarde, y fuertemente, y con su gruessa sustancia reprime a lo agudo.

MESVES TEXTVS.

Salsum verò est incisuum & abstersiuum, subtiliatium, liquefactiuum, mordicatum, preseruatiuum à putrefactione, conturbatiuum, subuersiuum, preparans ad vomitum, exiccatiuum, faciens sitim, exasperatiuum, mundificatiuum cū abrasione, aperitiuum: & ponit operationem suam tardam & debilem: & est cum mediocri substantia confortatiuum omnium debiliter & tardè soluentium.

Salsi saporis vires.

EXPOSITIO.

LO Salado tiene facultad de cortar, alimpia, adelgaça, liquece, mordica, libra de podricion, perturba, rebuelue, prepara para el vomito, desseca, dà sed, haze aspereza, limpia rayendo, y finalmente abre. Obra tarde, y floxamente, y con su mediocre sustancia conforta a todos los que obran tarde, y con floxedad.

MESVES TEXTVS.

Vntuositas quoque est lenitiua, lambificatiua, relaxatiua, mollificatiua, abominatiua, nauseatiua, ventositatum generatiua, oppilatiua: & ponit operationem suam tardam & debilem, & est cum mediocri substantia repressiua acuti, & amari, & salsi.

Vntuositatis vires.

EXPOSITIO.

LA Vntuosidad es tambien ablandadora, lambificatiua, relaxadora, amollentadora, aborrecible, causadora de vomitos, engendradora de ventosidades, opiladora: haze su obra tarde, y con floxedad: y con su sustancia mediocre reprime a lo agudo, a lo amargo, y salado.

ME-

MESVES TEXTVS.

Dulcis apo-
ris facultas.

Dulce autem est lauatiuum, lenitiuum, oppilatiuum, ventosum, & ponit operationem suam debilem, & inter citam & tardam mediocrem: & est cum mediocre substantia repressiuum acuti, amari & acetosi, & confortatiuum insipidi.

EXPOSITIO.

LO Dulce laua, ablanda, opila, engendra ventosidades: obra debilmente, y no presto, ni tarde: y cõ su mediocre sustancia reprime a lo agudo, a lo amargo, y azedo, y conforta a lo insipido.

MESVES TEXTVS.

Insipidi facul-
tates.

Insipidum verò est lubrificatiuum, ventosum, extinctiuum, oppilatiuum, & inspissatiuum: & ponit operationem suam tardam & debilem: & est cum mediocri substantia repressiuum acuti, amari, salsi, & acetosi.

EXPOSITIO.

LO Insipido, o sin sabor lubrica, y engendra ventosidades, extingue, opila, y espessa: obra tarde, y con floxedad, y cõ su mediocre sustancia reprime a lo agudo, amargo, salado, y azedo.

MESVES TEXTVS.

Styptici facul-
tates.

Stypticum quoque est coadunatiuum, acentratiuum, confortatiuum, consolidatiuum, inspissatiuum: & ponit operationem suam tardam, & debilem; & est cum grossa substantia repressiuum omnium que diximus, sicut acutum, & salsum confortatiuum.

EXPOSITIO.

TAmbien lo styptico ayunta, aprieta hazia dentro, cõforta, conglutina, espessa: haze su obra tarde, y floxamente, y con su gruesa sustancia reprime a todos los sabores de que auemos tratado, assi como los confortan lo agudo y salado.

MESVES TEXTVS.

A Cetosum quidem est penetratiuum, aperitiuum, incisium, diuisiuum, subtiliatiuum, inspissatiuum, exasperatiuum, abstersiuum, & extinctiuum; & ponit operationem suam citam & mediocrem inter fortem & debilem. Et est cum subtili substantia repressiuum acuti, & confortatiuum dulcis & insipidi.

EXPOSITIO.

LO Acedo ciertamente penetra, abre, corta, diuide, adelgaza, espessa, haze aspereza, limpia, oprime: obra presto y mediocrementemente entre lo fuerte y debil, y con su sustancia sutil reprime a lo agudo, y conforta a lo dulce, y a lo que no tiene sabor.

MESVES TEXTVS.

ET Scire debes, quòd medicinarũ deteriores sunt, in quibus est acuitas pura, sicut Euphorbium et Mezereon. Minus autem in quibus est amaritudo pura, sicut est Collocynthida, et Cucumer aspinus, et similia: et quæ composita sunt ex acumine et amaritudine, sunt inter eas vt Scammonea.

Medicamenta deteriora quæ.

EXPOSITIO.

Y Conuiene que sepas que del numero de las medicinas son mas malas las que puramente son agudas, assi como el Gorbion y Mezereon: menos maliciosas las que son puramente amargas, como la Collocynthida, y Cogombrillo amargo, y las semejantes: y las que son cõpuestas de agudeza y amargor, tienen el medio entre estas, como la Scammonea.

MESVES TEXTVS.

ET Quantò ab acumine et amaritudine declinant, tantò etiã à malitia; et adhuc autem plus elongantur à malitia omnes, in quibus cum acuitate est stypticitas, sicut Epithimum et Albasce. Plus quoq; in quibus cū amaritudine est stypticitas, sicut Rhabarbarum, Absinthium, et Fumus terra. Et quæ cõ-

Medicamenta minus acuta, & amara, minus malefica.

G

posita

posita est ex partibus acuitatis, & amaritudinis, & stypticis est inter eas sicut Sticados. Et uniuersaliter quidem, secundum rectam proportionem acuti, uel amari, vincens stypticitas incolumiorem reddit.

EXPOSITIO.

Y Quanto las medicinas se apartan mas de los sabores agudo y amargo, tanto son mas benignas. Aquellas q̄ juntamente con la agudeza son stypticas, son mas seguras, como el Epithymo, y Tomillo: y mas q̄ estas las que son amargas y stypticas, como el Rhabarbaro, Axenxo, y Palomina. Y la cõpuesta de los tres sabores, agudo, amargo, y styptico tiene el medio entre estas, como el Cãtuelo: y generalmente la que es mas styptica en proporcion de lo agudo y amargo, es mas segura.

MESVS TEXTVS.

Medicamenta
incolumiora
quæ.

ET *Incolumiores quidem ex eis, in quibus adest dulcedo, sicut Cassia fistula, & Tereneabin: aut insipiditas, sicut mucilago Psilij, aut sapor cõpositus ex dulci & aceroso, sicut Pruna, & Thamarindi. Declinant etiam ad latus incolumiũ quæcũque ex partibus amaritudinis & dulcedinis cõposita sunt, sicut viola: magis verò in qua est cum his stypticitas, sicut Rosa. Et uniuersaliter quidem stypticitas cuilibet medicinarum generi associata, ipsam ad latus incolumium declinare facit. Quare scire debes, quòd auxiliatio facta per artem equipollet nature, propter quod interdum supplendum est per artem, in quo natura defuerit. Ars enim imago est nature, & sequela eius, & nos dicemus auxilia quæ fiunt per artem post.*

EXPOSITIO.

Y Destas son mas seguras las dulces, como la Cañafistola, y Manna liquida: y las insipidas, como el Mucilago de la Zaragatona: y las q̄ juntamẽte son azedas, y dulces como las Ciruelas, y Thamarindos. Tãbiẽ son seguras las dulces, y amargas, como las Violetas: y mas las q̄ con lo amargo

margo y dulce son stypticas, como la Rosa. Y generalmēte quādo la stypticidad acōpaña a qualquier de las medicinas, la haze mas segura, o saludable; y por esta causa no es razon q̄ ignores que la ayuda que se haze con el arte, iguala a la naturaleza: y que por esta razón se ha de suplir con el a la naturaleza, si pareciere auer quedado falta en alguna cosa; porque el arte es sinduda imitador y seguidor de la naturaleza. Despues trataremos de los socorros o ayudas que se hazen con el arte.

MESVES TEXTVS.

Colores autem quantum ad presentem inquisitionem pertinet, non dant scientiam ordinatam, quæ sit comprehensio, sicut vniversalis in particulari: sed incidenter significāt super bonitate & malitia quarundam medicinarum, sicut dicemus. Scammonea varia, aut subalbida est bona, nigra est mala: & Agaricus albus bonus, niger verò malus; & similiter Turbith & Collocynthida; & dicimus Rosam veræ rubedinis bonam, & dicemus de alijs alia, quantum particularis sermo capere potest.

Color quomodo iudex in medicinis est.

EXPOSITIO.

NO Dan los colores verdadera señal para poder escoger las medicinas, de manera que cada vno en particular comprehenda vniversalmente a todas las que son de su color: mas diuididamente dan muestra de la bondad, o malicia de algunas, como diremos. La Scammonea varia de colores, o inclinante al blanco, es buena, y mala la negra: el Agarico, Turbith, y Collocynthida blācos son buenos, y si son negros, malos: y a la Rosa perfetamēte rubia tenemos por buena. De otras cosas trataremos tambien particularmente.

ANNOTATIO.

Χρῶμα ἡτοί, idest Color; circa eius naturā variæ ac diuersæ sunt opiniones. Nonnulli colorē nihil aliud esse existimant, quā in corporibus lumē diuersis modis receptum:

Coloris nonnullæ opiniones.

Coloris veri
& apparentis
differentia.

Coloris diffi-
nitio.

ita vt varios colores pro receptione diuersa luminis in corpore facta efficiat. Huius opinionis sunt Auerrois li. & c. 2. de anim. tex. 7. & Auicēna lib. 3. c. 1. Fundamēta di-
storū colorū diuersitas est, quæ ex diuersa refractione lu-
minis in corpore opaco apparet, vt in nubibus, columba-
rum collis, & in cœleste iride videre est. Sed mea senten-
tia animaduertendum est, inter colores quosdam veros,
alios tantū apparentes esse, sicut in iride, qui in nubibus
apparet. Diuersitas colorū apparentiū à veris ex eo colli-
gitur, quòd apparentes colores facilè euanescent, & qui
veri diu permanēt. Prætereà quia ex diuersa distātia sol
in nubibus diuersos colores causat: vnde in occasu solis
si ipse non multū à nubibus distat, in illis rubrus quidam
color apparet: sed cū ab ipsis recedit, ipsemet color in
aliū mutatur: vnde non verū, sed apparentem esse pa-
tet. Simili modo, in coloribus qui in colūbinis collis ad-
sunt, videtur: nam iuxta ipsorū diuersam positionem, di-
uersi colores apparent, & primi euanescent. Sed iam
ad coloris diffinitionem veniamus, vt ea quæ dicta à
nobis sunt, magis apertè intelligantur. Colorem Ari-
stoteles capit. 3. de sens. & sens. in hunc modum diffi-
nit. *Color est extremitas perspicui in corpore terminato.*
Vbi per extremitatem vltimam superficiem, hoc est,
extremam ac primam corporis partē, per corpus autem,
opacum corpus, in quo terminatur visio, intelligit. Ani-
maduertendum etiam est, quòd si color in profundita-
te corporis adest, & Aristoteles ipse colorem in extre-
mitate esse dixit: quia tunc colorem prout visibilem,
hoc est, quia post visionem terminare: & quia visio
non terminatur ad colorem in profundo existentem, sed
ad eum qui in superficie corporis est; hunc quidem
colorem per subiectum, scilicet per extremitatem cor-
poris perspicui, in corpore terminato definit. Quibus
ratio.

rationibus cum communi opinione intelligendum nobis est, colorem verum nihil aliud, quàm qualitatem quandam à lumine essentialiter diuersam esse. Hoc etiam Aristotelis sententia comprobatur, nam differenter satis lumen & colorem diffiniuit, asserens, colorem motuum actu perspicui, & lumen actum perspicui esse. Manifestatur etiam hæc differentia lumine & colore, nam lumen aliud lumen efficit: color verò non efficit alium colorem. Ex colore secretio medicamento benigni à maligno certa, & vniuersalis sumi nequit: sed ex accidenti quorundam bonitatem & malitiam significat, cum vnus ipsa medicamenta sunt speciei. Reliqua, quæ de coloribus desiderantur, à Philosophis, qui de eis penitus scripsere, petenda.

Color verus
qualis.

MESVES TEXTVS.

Horum autem sufficientiam ostendit scientia naturalis. Loquimur autem in particularibus de coloribus medicinarum, bene, vel malè significantibus cum his, vel illis.

EXPOSITIO.

EL conocimiento dellos muestra la ciencia natural. Trataremos en las elecciones de los simples, de los colores de las medicinas, que dan muestra de hazerlas buenas, ò malas, siendo juntados con vnas, ò con otras.

ANNOTATIO XXIII.

Scientiam diffiniunt Philosophi esse habitum vna, vel plurimis demonstrationibus acquisitum, quo certè scimus rem aliter se non posse habere. De medicamentorum simplicium electionibus agens Mesue, singulariter vnus cuiusque colores, & reliqua signa, quæ bonitatem, aut malitiam ipsis medicaminibus coniuncta declarant, mira cura, ac diligentia scripsit.

Scientia quid.

De medicamentorum delectu, qui fit indicatione sumpta temporis ratione.

MESVES TEXTVS.

T tempus quidem determinat de esse, & iudicijs medicinarum, quo colligendæ sunt, & quo non, & quantum virtus earum durare potest, & quòd quædam antiquiores meliores, & incolumiores; & aliqua maligniores, & aliqua recentiores incolumiores, & aliqua maligniores.

EXPOSITIO.

EL tiempo ayuda tambien para conocer la essencia de las medicinas, y para juzgar en qual se han de coger, y en qual no, y quanto puede durar su virtud: porque de algunas dellas son mejores las mas antiguas, y mas seguras, y otras mas maliciosas. Otras siendo frescas, son mas seguras, y otras mas maliciosas.

ANNOTATIO XXIII.

Tempus quid.

Χρονος, vel tempus, authore Varrone, est interuallum mundi, & motus diuisus in partes aliquot, à Solis, & Lunæ cursu; à quorum tenore temperato, tempus dictum est. Cicero 1. de inuent. tempus ita definit. *Tempus autem est, id quo nunc utimur* (nam ipsum quidem generaliter diffinire difficile est) *pars quædam eternitatis, cum alicuius anni, mensuri, diuturni, nocturnive spatij certa significatione.* Aristoteles verò Philosophorum acutissimus, cap. 10. lib. 4. *Physicor.* diffinitionem dictam ita scripsit: *Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius.* Galenus lib. 1. c. 34. de historia Philos. & Plutarc. lib. de Placit. Philos. aliter tempus diffiniunt; sed Aristotel. diffinitio mea sententia omni-

omnibus præstantior. Tria enim in tempore sunt tēpora, præsens, præteritum & futurū; & omnia (vt inquit Ecclesiastes c. 3.) tempus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa sub cælo. Tempus nascēdi, tempus moriendi, tēpus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est. *Et in tempore* (inquit Arist. Physic. 4.) *omnia fiunt.*

Tria in tempore tempora.

Omnia tēpus habent.

MESVES TEXTVS.

Secundum veritatē quidem scire debes, quoniam ex eis amaræ antiquiores deteriores, etenim sicciore, cum sit amarum ex se vltimæ siccitatis. Et acutæ antiquiores meliores: spirat enim superficies caloris earum inflāmabilis, & frangitur acuitas cum residuo. Iuniores verò serosæ, inflammabiles, & stypticæ quidem, iuniores incolumiores, & dulces meliores mediocres, & insipidæ similiter. Etenim recentiores humido abundant superfluo, quod est causa ad inflationem, & ventositatem; & salse antiquiores serosæ, et iuniores conturbatiuæ, causa ad subuersionem, et vomitum, mediocres verò meliores.

Medicamentorum ratione tēporis electiones.

EXPOSITIO.

Verdaderamente que tienes obligacion de saber, que de los medicamētos amargos, son mas malos los mas antiguos, porq̄ con la antigüedad se hazen mas amargos, a causa de ser lo amargo de su propia naturaleza en estremo seco. Por el cōtrario has de saber, que los agudos son mejores siendo antiguos, porq̄ se les exhala, ò resuelue el calor superficial, è inflamable, y se quebranta la agudeza en lo que queda: los quales si son recientes, son mordicantes, y se enciendē en calor. Los stypticos son mejores siendo frescos; los dulces, y los insipidos, son mejores de mediana edad; porque quando son recientes, tienē humedad excrementosa, la qual es causa de inflaciō, y ventosidad. Los salados siēdo antiguos, mordican a manera de sierra, y los recientes remueuen el vientre, y hazen nauseas, y vomitos, y son mejores los de mediana edad.

MESVES TEXTVS.

ET debilem quidem virtutem habentes, & quae debilis sunt textura, & quae virtutem habent facile resolubilem, appositam in superficie iuniores meliores. Etenim antiquarum earum virtutes resoluit tempus, & in contrarijs è contra.

EXPOSITIO.

Y De los medicamentos de tenue sustancia, que tienen la virtud facil de resolver, y puesta en la superficie, son mejores los frescos: porque la antigüedad les resuelue las fuerças, y en los que son contrarios a estos, es al contrario.

MESVES TEXTVS.

Cum autem dico antiquiora, vel iuniora, intelligo hoc, quod iustè mensurandum est de quolibet secundum genus suum. Nam nec antiquiora, ut cinis, nec iuniora, ut gramen, dum dicimus intelligimus.

EXPOSITIO.

MAs por antiguos, y rezientes entendemos que se han de juzgar segun la naturaleza de cada vno en su genero: y que no sean tan antiguos, que esten conuertidos en poluo, ò ceniza; ni tan frescos como los tallos, ò renueuos.

MESVES TEXTVS.

Nos autem de tempore collectionis medicinarum, & de extensione vitæ earum terminabimus in particularibus, si Deus voluerit.

EXPOSITIO.

MAs de quando se han de coger las medicinas, y de quanto tiempo duren, trataremos despues en particular, siendo Dios seruido.

ANNOTATIO XXV.

Quo tempore medicamenta simplicia colligenda, & quandiu asseruanda, Dioscorides præfatione libri primi

primi nimis accuratè scripsit, quam harum rerum cognitionem desiderantes relegat, & omnia scitu digna memorijs mandent. Sed nō paruum dubiū est, quod expositoris, vel chalcographi negligentia iam typis excusum, & perquam plurimi Dioscoridis cōmentatores silentio inuolutum reliquere; quod nos (verba ipsiusmet Dioscoridis afferētes in medium, vt veritas elucescat) ad lucem edem⁹. Verba cuius, textu lingua Latina excuso sunt ea, quæ sequuntur: *Scire etiam nunc conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis edurare annis, reliqua à trimatu inutilia, &c.* Sed cū Dioscorides ipse, & Theophrastus, c. 14. lib. 9. de historia plantarum, Chamæleoni nigro, Centauro maiori, Peucedano, Eiaterio, & alijs simplicibus medicamentis, maiorem ætatis longitudinem dedere, vel Dioscoridem sibi contradictorem, vel textum deprauatum esse dicendum. Nonnulli diuersis modis longum verborum processum afferentes; locum istum exponunt; sed ipsius expositionis veritas in Codice Græco mea sententia adest, cuius verba hæc sunt, *λοιτὰ μέχρι τριετίας ἐπιτοπλεις ὀν ἀχρηστὰ*, hoc est, reliqua post trimatum plerumquè, vel vt in plurimū inutilia. Vnde constat aduerbium *ἐπιτοπλεις ὀν*, à Codice Latino deesse, quò suo loco restituto, dubitationis ratio remouetur.

Dioscoridis locus restitutus.

Locus ad quem restitutus est in plurimū Codicibus.

De simplicium, & compositorum medicaminum duratione agēs Galen. lib. & c. 1. de compositione pharmacorum secundum locos, inquit, *Valde enim vetusta omnino fuisse oportet, non solum in his pharmacis, sed omnibus etiā alijs, quæ videlicet succi, & liquores, & flores & folia, & fructus, & radices, & semina existant; quādo sanè etiam metallica ipsa per longioris temporis situm vires suas amittant. Vt timur tamen quibusdam pharmacis, viginti, aut triginta annorū, propterea quod nondum omninò vergentem habent ætatem: alia enim*

Medicamentorum duratio.

58 *Theorie pharmaceuticæ. Sect. I.*

aliam, tum vigentem, tum vergentem, seu inclinatam atatem habent, atque etiam si ita dicere libeat, senectam. Vnumquodque autem proprium vigorem his, qui ea sepe viderunt, indicat, tum ex odore, tum ex gustu: aliquando etiam ex colore, & secundum crassitiem compage.

De electione medicamentorum indicatione facta à loco, & vicinitate vnius ad alterum, singularitate, & pluritate.

MESVES TEXTVS.

Locus ad generationem plantarum multum confert.

Locus verò est de maximè facientibus ad generationem, & acquiruntur per ipsum dispositiones, & proprietates in rebus.

EXPOSITIO.

Lugar importa mucho para la generacion de los medicamentos; porque por causa del adquieren las cosas ciertas disposiciones.

MESVES TEXTVS.

Inquit enim Plato, munxit natura loca virtutibus, ut in eis sigillentur proprietates in rebus, quantum à causa differunt, & ab artifi. e.

EXPOSITIO.

Cvarnecio la naturaleza (dize Platon) a los lugares con diferentes virtudes, para que las comuniquen a las cosas nacidas en ellos, con tãta diferencia como ellos propios difieren en la templança.

MESVES TEXTVS.

IN locis enim terra liberae acquiritur proprietates plantis talis, qualem merentur secundum genus suum, & in terra non libera declinat ad latus excessus eius.

EXPOSITIO.

LAs plantas nacidas en lugares de tierra libre, alcançã la propiedad que conuiene a su genero, ò naturaleza; y nacidas en tierra que no es libre, se hazen peores, por hazerse semejantes a la virtud de la dicha tierra.

MESVES TEXTVS.

Verùm planta attrahit ex ea quod suum est, puta humorem sibi conuenientem. Nam Lupinus attrahit nitrositatẽ terra, & vitis dulcorem eius, & Collocynthida amaritudinem ex partibus suis adustis, & Cucumer asininus. Sed hoc non est huius inquisitionis, sed altioris.

Plantæ à terra humorem sibi familiarem attrahunt.

EXPOSITIO.

Verdaderamente que la planta atrae de la tierra lo que es suyo; conuiene a saber el humor para si conueniente: porque el Altramuz atrae della lo salado, la Vid lo dulce, la Collocynthida y Cogombrillo syluestre, lo amargo de las partes adustas que tiene. Mas la razon deste caso no es propria para lo que de presente tratamos, sino para otro mas leuantado, ò superior.

MESVES TEXTVS.

ET dico, quòd res humido abundantes superfluo, in locis terra siccioribus meliores, sicciores in locis siccioribus deteriores. Etenim Hermodactylus in locis natus humidis malus, & similiter Turbith, & Agaricus. Et dicitur, quòd Mezereon in locis termarum malum est, & venenosum, & similiter Cucumer asininus, & Collocynthida similiter, & Absinthium vicinum mari non est bonum. Et dicitur, quòd Scammonea Corasconi est mala, Antiochena bona.

Medicamenta que humore abundant superfluo, locis siccioribus præstantiora.

EXPOSITIO.

Y Digo, que las cosas que tienen abundancia de humedad excrementosa, son mejores nacidas en lugares secos, y que las secas nacidas en lugares secos, son malas. Porque el Hermodatyl, Turbith, y Agarico, nacidos en lugares humidos, son malos. Y dize se, que el Mezereon nacido en lugares muy calientes, es malo, y venenoso; y de la propia manera el Cogombrillo amargo, y la Collocynthida, y el Axenxo que nace junto al Mar, no es bueno, ni la Scammonea Scenitica; mas la Antiochena es buena.

MESVES TEXTVS.

Diuersitates
locorum ad ge-
neratione plan-
tarum, & ani-
malium.

ET credo quòd dispositio loci, vel aspectus regulantium non similiter est hic, & ibi. Diuersitas autè, & similitudo has, vel illas incolunt. Etenim Guaril, & piper aqua dissimilia meliora, & humidum habentes superfluum similiter, ut Turbith, & Agaricus, & Scammonea in simile meliora.

EXPOSITIO.

Dissimiles fa-
& collatione
cum humida
te superflua, in
similibus facta
ipsa collatione
cum tempera-
mentis.

Y Creo que la disposicion del lugar, y el influxo del Sol, Luna, y los demas cuerpos Celestes difieren en diferentes lugares. La semejança haze mejores a vnas, y la dissimilitud à otras; porque el Stynco, y la pimienta del agua, son mejores nacidos en lugar dissimil: y los que tienen abundancia de humedad excrementosa, de la misma manera han de nacer en lugares dissimiles; assi como el Turbith, Agarico, y Scammonea, in simili meliora.

ANNOTATIO XXVI.

Locus quid.

Locus verò est, &c. Τοπος, id est locus, authore Varro-
ne, est vbi quidquam consistit: sed nimia opinionum
varietas ex multiplici loci acceptione est. Nã locus pro
sede, spatium aliquo ab aliquo corpore occupato, pro vbi, &
alijs modis vsurpatur. Sed author noster, terram pro loco
intelli-

Intelligit, vbi plantæ suum locum habent: quæ omnes auctore Galeno contr. Iulianum, à natura reguntur, & omnia natura ipsa, quæ opportuna sunt, in corporibus animalium omnium efficit: locisque virtutes quasdam indidit, vt res ipsismet natæ eas in se recipiãt, auctore Plutarcho Prob. 1. Decad. 3. Sed non terra omnibus vbique plantis mater, nam nonnullis nouerca: nisi in certis locis, & sub illo cælo, quod naturæ cuiusque magis est accommodatum, nascantur. Vnde Plinius cap. 2. lib. 14. inquit: *Namque est aliquibus tantus locorum amor, vt ibi omnem gloriam deponant, & in alium locum nunquam transeant totæ.* Multæ multis in locis plantæ minimè procreantur, idque auctore ipso cap. 32. lib. 16. vel fastidio, vel contumacia, vel imbecillitate, vel cælo renuente, vel solo repugnante. Aliæ enim etsi diuersis regionum spatijs nascuntur, non omnibus locis selectæ, nec bonæ: vnde Virgilius 1. Georg.

Hic segetes, illic veniunt felicius vna.

Arborei foetus alibi, atque iniussa virescunt

Gramina. Nonne vides croceos vt Tmolus odores,

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi;

At Calybes nudi ferrum, virosaque Pontus

Castorea: Eliadum palmas, Epiros equarum?

Continuò has leges æternaquæ fœdera

Certis imposuit natura locis, &c.

Hac ratione Iris Illyrica, Mastix Chia, Petroselinum Macedonicum, Scammonium Antiochenum, Crocum Coriceum, Rhabarbarum Indicum, Dictamum Creticum eliguntur. Terra plantarum omnium seminarium, & alimenta habet; nam auctore Hippocrate 1. de natur. hum. text. 31. dulce, amarum, salsum, & reliquos omnes sapes continet: ex qua plantæ ipsæ, & earum fructus diuersos sapes suscipiunt, & succos ipsismet magis accommodatos, vel conuenientes attrahunt. Sed succi ipsi non vno

Plantæ certos locos amant.

Terra plantarum seminarium & alimentum habet.

62 *Theoria pharmaceutica Sect. I.*

Plantæ quando humores naturæ suæ diuersos accipiunt.

in loco, sed diuersis copiosi adsunt: ex quibus plantæ humorem sibi, hoc est naturæ suæ magis gratum & familiarum alliciunt. Sed re vera cum humoribus istis carent, ne fame ob alimēti inopiā pereant, alios, etsi naturæ suæ non ita congruos, attrahunt. Itaque huius rei ratione Plantæ locis naturæ suæ congruis natæ, quia copioso humore sibi conueniente nutritæ, præstantiores euadunt.

Cœlestia corpora in animalibus, & plantis, & alijs rebus faciunt.

Et aspectus regulantium, &c. * Stellæ Iouis, & Veneris coniunctæ cum Luna ad Ortum infantium salutare: Saturni & Martis cōtrariæ, vt Astrologi affirmāt. Hoc etiā ijs & alijs astris in diuersis plantarum generibus euenit. Ideò sub dominio & aspectu Solis Cardiaca, & Stomaticha, sub Lunæ Cephalica, sub Saturni Splenitica, sub Iupitris Hepatica, sub Veneris Nephritica, sub Mercurij Pulmonea, sub Martis quæ felli opitulatur medicamēta colligenda. * Inferiora enim omnia à cœlo, & eius motu dependere, expressè Aristoteles determinauit, cap. 2. lib. Meteor. dicens: *Oportet mundum hunc inferiorem contiguum esse relationibus superioribus, vt inde regatur & gubernetur.* Et agens de generatione lib. 2. text. 54. docet motum planetarum per lineam obliquam, scilicet per Zodiacum, esse generationū & corruptionū causam. Per diuersum astorum motum diuersas in inferioribus fieri generationes & virtutes experientia demonstrat. Præterea Planetæ in aëre causare ventos varios, & reuolutiones ipsum mouendo, & veluti conterendo (nam ventus non est distinctus ab aëre nisi motionē solūm) possunt; de eis & signis annotatione 15. sect. 3. mentionem aliquam faciemus.

Vnaquæque hebdomada septem dies habet Planetarū.

Locorum diuersitas & similitudo plantarum, & animalia salubriora & deteriora reddunt.

Diuersitas autem & similitudo, &c. * Plantæ & animalia quædam locis suæ temperaturæ contrarijs nata, & alia similibus meliora euadunt. Nam Scyncus & hydropiper calida & sicca nimis medicamenta, loco suæ naturæ dissimili, id est humido & frigido meliora proueniunt. Cōtra

tra quæ humido abundant excrementoso, vt Turpetum, Agaricus, & Scammonium in simili meliora: hoc est, nata suæ temperaturæ locis similibus, idest calidis & siccis præstantiora. Sed similitudo, vel dissimilitudo hæc, facta collatione cū maiore, vel minore humiditatis superfluæ ratione intelligendæ sunt. Qua de re author, quia parua humiditatis dictæ quantitatem Scammonium habet, Antiochenum eligit. Nam Antiochiæ regio temperata auctore Strabone lib. suæ geographiæ, aliquantulum à caliditatis & siccitatis temperamento declinant. Scammonium authores multi humiditatem habere superfluam ignorant, sed ipsam tenere, Mesue regula quæ incipit, hoc modo, * Elixatio autem adiuuat in resoluendo humiditatem superfluam, & scammonij ipsius capite dilucidè demonstrat, quam Saladinus, & alij sequuti fuere.

Scammonium humiditatem excrementitiã habet.

MESVES TEXTVS.

Vicinitate etiam rei ad rem incolumiores, vel nequiores dispositiones acquiruntur: & singularitate, & pluritate earum similiter.

Vicinitas in plantis quid agit.

EXPOSITIO.

TAmbien por razon de la vezindad adquieren las plantas mejores y peores disposiciones, y lo mismo les sucede en razon de la singularidad y compañía.

MESVES TEXTVS.

Sicut rectè dicitur quòd Hermodactylis Squilla, aut Raffeni vicinitas vigorem præstat, & Albascæ Epithymo, & arbor glandes ferens Polypodio, & Senæ Ruta.

EXPOSITIO.

ASSI Como se dize con razon que la vezindad de la Cebolla Albarrana, y la del Rauano dan fuerça y vigor a los Hermodactyles: y el Tomillo al Epithymo, y el arbol que cria bellotas al Polypodio, y la Ruda al Sen.

MESVES TEXTVS.

ET Dico, quòd Scebran Scammoneæ addit ad iniquitatem,
& similiter Lacticinium villosum, & lapides Polypodio,
& Ozimum Epithymo.

EXPOSITIO.

YDizeſe que la Eſula haze mala a la Scammonea, y de
la miſma manera qualquier eſpecie de Lechitreza
velloſa, y las piedras al Polypodio, y la Albahaca al Epi-
thymo.

ANNOTATIO XXVII.

Vicinus quis
dicitur.

ΓΕΙΤΩΝ ΟΥΟΣ Ο, ideſt vicinus, α' γειτονω, ideſt vicinus ſum,
dicitur, qui in eodẽ vico, aut nõ procul ab ædibus noſtris
habitat. Inter animalia rationalia, ſenſitiua, & vegeta-
tiua, mala vicinitas, propter prauorum animorum mali-
tiã, vel differẽtiam a deſt. Damna ferẽ innumerabilia, quẽ
à malefico vicino procedunt, Erasmus in Chiliad. ſui in-
genij acuitate, & inter ſenſitiua animalia Ariſtoteles cap.
1. lib. 9. de natur. anim. ſcripſere. Sed de eis quẽ inter plã-
tas reperiuntur, differendũ tantũm hĩc eſt. Tria ſunt plã-
tarũ genera, vnum quòd vicinitate benẽ agit, aliud quod
nihil agit; tertium denique quod alias plantas incommo-
dis ac fame afficit. Plutarchus Moral. tom. 2. Roſas, &
Violas meliores eſſe putat, ſi Cẽpæ, & Allia prope eas fe-
rantur: quod de Iride etiam Ruelius cap. 18. lib. 1. de na-
tura ſtirp. ſcripſit. Et ratio eſt, quia Allia & Cẽpæ, id quod
mali odoris ipſæ Roſæ, Violæ, & Iris habent, tanquam ſi-
bi ipſis proprium & naturale abſtrahunt. Secundi gene-
ris plãtarũ, quẽ nec iuuant, nec opitulatur, nec alijs no-
cent, Pini ſunt; trãſplantatis enim iuxta ſe arboribus, nul-
lam virtutem tribuunt, nec ſubtrahũt, authore Theophrã-
ſto cap. 15. lib. 3. de plantarum cauſis. Tertij generis plan-
tarum, quẽ alijs detrimenta faciunt, Ficus, & Olea ſunt:

Plãtarum tria
genera, in mo-
ribus diuerſa.

Vicinitas Cẽ-
parũ, & Allio-
rũ Roſis, Vio-
lis, ac Iridi op-
tima.

quod

quod Theophrastus ipse loco nunc citato docet, ita dicens. * Molestissimæ vitæ quâ cæteris Ficus, & Olea: multum enim attrahunt alimentum, & umbram faciunt amplam. Hædera, authore ipso c. 2. lib. 5. dictæ historiæ, omnibus plantis sibi propinquis nociua est, quas & Cytisus interficit: sed ipsum naturæ prouidentia Malus Citrea perimit. Hæc de plantarum vicinitate, quia Mesue de ea satis dilucidè scripsit, satis sit.

MESVES TEXTVS.

ET Singularitas quidem Cassiam fistulam facit bonã, Collocynthidam autem nequiozem, & Squillam prauam, & Cucumerem asininã similiter. Virtus enim diffusa remissior est, aggregata verò pluris fit. Et scire debes, quòd magnitudo rei & paruitas, virtutis diffusionem & aggregationem facit: & ideo Collocynthida melior magna.

Quæ plantæ comitatæ, & quæ solæ præstantiores natura.

EXPOSITIO.

LA Cañafistola que nace sola, es mejor, y la Collocynthida, Cogombrillo amargo, y la Scilla peores: porque la virtud agregada, o vnida es mas fuerte que la apartada, o difusa. Tambien tienes obligacion de saber que la grandeza, o pequenez hazen difusion, y agregacion de virtud; y por esta razon es mejor la Collocynthida grande.

ANNOTATIO XXVIII.

Magnū * corpus (inquit Galenus com. in Aphor. 54. lib. 2.) dicimus, quòd longitudine, latitudine, & profunditate mediocritatē exuperat. * Ex elementis (ait Aristoteles c. 1. lib. 4. Meteo.) similia cōstāt; ex similibus autē vt materia integra naturæ opera conficiuntur. Causam Antonius Ludouicus cur nonnulla animalia nimiam staturã, & alia paruum habeant, accuratè explorās, magna maiore materiae quantitatē, minora verò minore habere ratione consona testatur. Sed hinc est, quòd huiusmodi

Corpus magnum quid.

Ex elementis similia constant, ex similibus integra naturæ opera.

natura ipsa, ex multa materiei quãtitate magnam Collocynthidem, & ex parua pusillam efficiet. Et hoc si ita sit, nihil magnitudinem nec paruitatem ad Collocynthidis electionem agere verisimile est. Sed re vera etsi argumentum propositum aliquam veritatis demonstrationẽ ostendit: Mesues doctrina hac in re vt vera, & ab omni errore aliena obseruanda est: & dicto argumento ita satisfaciendum. Si Vascularius ex vna argenti libra, vas vnus libræ liquoris, & ex vncia vna aliud capax vnus vnciæ ipsiusmet liquoris fecisset: collatione facta pondere & capacitate vnus ad aliud, nulla inter ea differentia erit. Sed si è contra, ex vncia argenti vas vnus libræ liquoris capax, & ex libra aliud vnus vnciæ dicti liquoris efficit: luce clarius meridiana videtur, quòd vas magnum & amplum paruum materiei quantitatẽ, & paruum magnam comparatione vnus ad aliud facta habet. Ita enim in Collocynthide res se habet: nã inter Collocynthides à natura fabricatas nõnullę sunt, quę paruo pòdere, & parua materiei quantitate, magnã molẽ, & alię quę parua mole nimium pondus, & nimiam materiei quantitatẽ continēt. Hac de re author noster, regulis nũc transactis, & suo capite, magnas, laxas, lenes, & leues Collocynthides veluti præstãtiores eligit. Reliqua quę huius Canonis commento animaduertẽda erant, quia ab alijs authoribus nimis tractata, derelinquimus, & ad secundã sectionẽ accedimus.

DE* medicamẽtorũ simplicium delectu indicatione sũpta ab eorum facultate cõsequenter Mesue agit: quẽ nos silentio inuolutum dimittimus. Nam institutum nostrum est, de eis quę pharmacopœorũ ad artem attinent, tantum tractare. Cuius rei ratione ad quatuor, quas ipsemet præparationum regulas scripsit, quibus elixationis, infusionis, lotionis, triturationis, necnon modi continentur, penna & atramento scriptorio transicamus.

De modis quibus Ars nostra, differentijs coctionis, lotionis, infusionis, ac triturationis medicamenta corrigit,

Sectio secunda.

MESVES TEXTVS.

Nquit Ioannes Mesue, Dispositiones acquisite per artem reprimunt malitiã medicinarum solutionem faciētium. Auxiliatur enim ars nobis quatuor modis, aut decoquendo, aut lauando, aut infundendo, aut trititando.

EXPOSITIO.

Las disposiciones adquiridas por razon del arte reprimē (segū dize Iuã Mesue) la malicia de los medicamētos purgantes: y aprouechamonos del dicho arte de quatro maneras, o cociendo, o lauando, o infundiendo, o trititando.

MESVES TEXTVS.

ET Dico, quòd decoctio alia est, quæ est sicut elixatio, & alia sicut affatio. **EXPOSITIO.** Decoctio duplex est.

DE Cocimiento digo que ay dos maneras, conuiene a faber, vna elixatiua, y otra affatiua.

MESVES TEXTVS.

Elixatio autem adiuuat in resoluendo humiditatem superfluam medicinae, & maturando, & carminando ventositatem grossam, aut mordicatiuumam, facientem subuersionem & nauseam, & motus laboriosos in corpore, frangitquè acuitatem & excessus ferrositatis & excoriationis. Et propter hoc laudatur Scammonea cocta in Pomo, aut Cytonio, aut demum in vase vitreo, cum succo Rosarum, & oleo Amygdalarum, sicut dicemus iam. **EXPOSITIO.** Decoctio ad quid prodest. Modum preparationis scammonij suo capite Mesue scripsit, sed modi alterius præstantioris auctor est Serapio c. 303. lib. simp. quo doctissimi omnes Pharmacopœi

LA Elixacion, o cocimiento aprouecha para resolver la humididad excrementosa de la medicina, y cociendola, se le quitan las acciones que mueuen, y causan ventosidades gruesas, y mordaces, las quales mueuen en el

Pharmacopœi cuer- vtuntur.

cuerpo reuoluimientos, vomitos, y mouimientos trabajosos, quebrantando la agudeza y fuerça de mordicar como sierra, y de escoriar. Y por estas razones es alabada la Scammonea cocida en Membrillo, o Mançana, o en vaso de vidrio con çumo de rosas, y azeite de Almendras, como diremos despues.

MESVES TEXTVS.

Medicamento
rum malitia re
primitur deco
ctione.

EXcessus autem attractionis superflua, & iniquitatis, reprimatur in elixatione: sicut quando decoquimus aliquod eorum, de quorum malitia formidatur, in concavitate alterius rei, & remanet virtus eius in illa refracta, sicut verbi gratia, fingimus fustem Ellebori in radice Raffani, & post coctionem eius in cinere propinamus Raffanum habentem virtutem Ellebori repressam: & decoquimus Scammoneam in Rob & Syrupis, & propinamus Rob & Syrupum, habentem virtutem Scammoneae. Et hoc est illud quod vocant Philosophi separationem rei secundum speciem à re, quæ est secundum materiam.

EXPOSITIO.

LA Atraccion demasiada, y malicia de la medicina, se quebranta con el cocimiento; así como quando cocemos alguna que la tiene en la cõcauidad de otra cosa, para que su virtud quede en ella quebrantada, como quando cocemos las rayzes delgadas del Ellebore en la rayz del Rabano, y despues de auerle cocido en el rescoldo, damos el Rabano que tiene la virtud del Ellebore reprimida: y cocemos la Scammonea en arrope, y xaraues, y damos el xaraue que tiene la virtud de la Scammonea; y a esto llaman los Filosofos apartamiento de la cosa, segun la especie de la cosa, que es segun la materia.

MESVES TEXTVS.

Medicamenta
quæ decoquuntur
aquis & succis herbarum.

AMplius autem quædoque medicinarum multarum reprimimus malitiã, decoquendo eas in succis & aquis herbarum & seminum, & rerum aliarum, ut suscipiant permutationem à virtutibus earum.

EX-

EXPOSITIO.

Tambien reprimimos algunas vezes la malicia de muchas medicinas, coziendolas en çumos y aguas de yeruas, y simientes, ò de otras cosas, para que reciban la permutacion de su virtud.

MESVES TEXTVS.

Verum tibi superest scire, medicinas, quæ debilem coctionem suscipiunt, aut fortem. Omnia enim, quarum virtus facile resoluitur, aut sunt debilis textura, aut virtutem habent positam in superficie, debili coctione indigent. Superflua enim coctio resoluit virtutem, sicut Viola propriè, et semina quatuor, et Capillus veneris, et Epithymium, et vniuersaliter omnes flores. Et quæ contrario modo se habent, contrariè, et quæ medio modo, mediocriter. Et omnia quæ acumen habent, decocta sunt mitiora, decoctio enim frangit virtutem earum, si forsitan sit virtus alicuius posita in superficie, aut debilitata; et omnia quæ sunt grossæ substantiæ, coctio acquirit eis facilitatem. Et omnis medicina cocta secundum artem et legem, secundum plurimum est facilior.

Medicamenta quæ diuersas virtutes habent quomodo coquenda.

EXPOSITIO.

Mas tienes obligacion de saber quales son las medicinas que sufren poco, y quales largo, y fuerte cocimiento. Todas las que con facilidad se les resuelue la virtud, y son de poca fuerça, ò que tienen la virtud superficial, se hande cozer poco; porque a las tales el demasiado cocimiento las resuelue la virtud, assi como a las Violetas, a las quatro simientes frias mayores, al Culantrillo de poço, al Epithymo; y de la misma manera a todas las flores. Y las duras, y densas por el contrario tienen necesidad de largo cocimiento, y las de mediocre sustancia de moderada; y todas las agudas cozidas son mas mites. Mas la mucha decocciõ quebranta la virtud a la que la tiene debil,

debil,ò en la superficie. Y todas las que son de gruesa sustancia las haze el cozimiento mejores; y qualquier medicina cozida legitimamente segun arte, por la mayor parte se haze mas benigna.

MESVES TEXTVS.

Quibus medicamentis non fit iuuamentum per decoctionem.

Verum nec per decoctionem fit iuuamentum in his, quae soluantur lambificando, & faciendo lubricum, de quo fit valde curandum.

EXPOSITIO.

Mas por la decoccion no se les adquiere algun provecho a las medicinas que purgan ablandando, y deflizando; y à esta causa no ay para que tratar deste particular.

MESVES TEXTVS.

Medicamenta diuersas virtutes habentia quare miscentur, & coquantur.

Et quandoque permiscentur medicinae diuersarum intentionum, & quaris ex eis virtutem compositam, decoctio facit eis meliorem modum permixtionis, ut ex summa earum resultet virtus insita faciens operationem concretam; & si sit una ex eis debilior quam altera, oportet, ut gradatio in decoctione earum fiat plus, vel minus, sicut dicitur.

EXPOSITIO.

Alas vezes se mezclan medicinas de diferentes virtudes, para que de todas ellas resulte vna virtud compuesta, y el cozimiento es con quien se haze la mejor manera de su mezcla; para que de todas ellas se haga vna virtud enxerta, que obre enteramente. Mas si alguna dellas fuere de mas tenue sustancia, es necesario que se gradue el dicho cozimiento, mas,ò menos, como auemos dicho.

MESVES TEXTVS.

Decoctio impetuosa, & fortis resoluit virtutes medicinarum.

Et decoctio quidem impetuosa, & inflammatoria resoluit virtutem medicinae. Quare tua interest decoquere commensurando calorem, & proportionando illum substantijs rerum, & virtutibus debilibus, vel fortibus.

EXPOSITIO.

Y El cozimiento vehemente, y que se haze con fuerte llama, resuelue la virtud de la medicina. Por la qual razon te conuiene cozer qualquier dellas, templando, y proporcionando el calor, de manera que correspondã con las sustancias y virtudes, flacas, ò fuertes suyas.

MESVES TEXTVS.

Assationis autē in frixorijs, & in patella officium est, quandoq; addere in virtute medicinae, sicut quādo assatur squilla, & fit magis solutiua. Et quādoque minuere in virtute, sicut verbi gratia, assatur Psilium, & fit humiditas eius minùs lubrica, & minùs soluens; & assantur plura, ut mitiora fiant. Et quandoque per assationem vna duarum virtutum reprimitur, & vigoratur altera: sicut, verbi gratia, in Myrabolanis, & Reubarbaro est virtus solutionem faciens, & contractionem: in eorum autem decoctione minoratur virtus faciens solutionem, & vigoratur virtus contractionem faciens: & in Ben est virtus vomitiua, & virtus educens per v̄trem. Dum autem assatur, maturatur ipsius humiditas superflua baurachia faciens subuersionem, & nauseam, & remanet ei virtus solutionem faciens.

Medicamenta
quare assantur.

EXPOSITIO.

Oficio es de la assacion que se haze en sartén, ò caçue la pequeña, aumentar vnas vezes la virtud dela cosa, como a la cebolla albarrana, que despues de assada queda mas purgatiua: otras disminuirla, como quando se assa la Zaragotana, que queda su humididad menos lubricante, y purgante, y a otras las haze mas mites. A las vezes reprime vna de dos virtudes, y haze a la otra mas fuerte: assi como quando se assan los Myrabolanos, y Rhabarbaro, que tienen virtud de purgar, y de apretar; y assandose se disminuye la virtud purgante, y se aumēta la astringente.

Assationis officium.

astringente. Y la nuez vnguentaria tiene virtud de purgar por abaxo, y por vomito : y siendo assada se cueze, y digiere su humedad excrementosa y salada, que causa rebolimiento, y vomito, y queda solamente con virtud de purgar, sin hazer vomitos.

Sectionis secundæ,

ANNOTATIO I.

Decoctio elixatiua est transmutatio virtutis, de re, quæ decoquitur, in liquore, quo decocta est, extranei caloris vi. Decoctum quod Græci ἀφέψυμα, ius est, in quo aliqua substantia rei alicuius decocta est.

Tres decoctionum (Aristotele authore, cap. 3. lib. 4. Meteor.) differentiæ statuuntur, elixatiua, scilicet, affatiua (quæ ab arido, & alieno calore efficitur) & maturatio, à Philosophis vocata perfectio quædam, quæ fit in arborum fructibus. Sed nunc de elixatiua tantum agendum est.

Liquores, in quibus medicamenta coquuntur, diuersi sunt; vt aqua communis, & aliæ medicamentosæ, vinum, lotium, lixibium, acetum, lac, & eius serum.

Coctio quidem omnis pro coquendorum medicamentorum virtutum, & substantiarum ratione facienda est, nam non in omnibus est æqualis, sed diuersa. Hinc est, quod quædam plus, alia minus, alia plurimum, & temperato calore, liquoreque proportionato facienda, ita vt iusta proportione, & mensura, substantijs, quãtitatibus, virtutibusque varijs, ac diuersis rerum coquendarum respondeat. Medicamēta, quæ multam sustinent decoctionem in decoctionis initio, quæ mediocrem medio, quæ paruum

Decoctio elixatiua quid.

Decoctum quid.

Decoctio affatiua.

Decoctio vocata maturatio.

Liquoribus diuersis coquantur medicamēta.

Decoctio quo modo facienda.

paruam sine immittenda. Rationes quibus medicamenta diuersas virtutes habentia vna in decoctione iniiciuntur, Mesue ipse regulis nunc transactis amplitudine satis longa scripsit.

Quæ leniendo, & lubricando humores educunt, vt Cassia fistula, Manna, Thamarindi, Pruna, Psillij semen, Myxaria coctione non iuuantur: ideoque parum coquenda, ne longa coctione eorum vis pereat.

Duo præcipue ad decoctiones rectè faciendas consideranda; primum vt ignis in quo coquenda sunt medicamina, temperetur, ita vt iusta proportione, & mensura, tum substantijs debilibus, vel fortibus, tum quantitatibus respondeat. Secundum, vt liquor, qui post decoctionem remanet, siue ex vno simplici, siue ex multis, ac diuersis fiat, virtutem simplicem, aut compositam, concretam, vel insitam habeat ita dispositam, vt mediocre, vel moderata quantitate potionis, veram, & desideratam actionem nanciscamur.

Ad primum accedentes dicimus, quantitatem liquoris commensurandam quantitate coquendorum, & quantitatem ignis quantitate liquoris proportionandam esse: nam ad decoctionem arte faciendam ignis in liquore, & liquor in rebus, quæ decoquuntur, ad earum virtutes subtrahendas agunt. Hinc est, quod in maioribus quantitatibus simplicium (vt actio rectè fiat) maior liquoris quantitas, & in minoribus minor, & ignis similiter, accipienda, & ipsæmet quantitates, duplicandæ, triplicandæ, quadruplicandæque, duplicibus, triplicibus, quadruplicibus (& ita in reliquis ponderibus & mensuris) facta proportione sūt. Nā si nimia aquæ quantitas in parua ignis apponatur, aqua ipsa nec feruet, nec calfiat; & si nimia ignis, & parua aquæ, antea quæ coquenda virtutem in eam deponant, exhalabitur. Tria enim ad veram actionem requiruntur, scilicet, vt agens sit in actu,

Quæ leniendo humores educunt. parum coquenda.

Duo præcipue ad decoctiones faciendas consideranda.

Ad actionem
tria requirun-
tur.

Actione à quo
fit.

Medicamenta
quomodo co-
quenda.

Virtus duplex
est, intensiva, &
extensiva.

passum in potentia, & inter ea approximatō debita sit. Actio enim à maioris proportione inæqualitatis fit. Vnde cōstat debere inæqualitatem inter virtutem actiuam, & resistantem passivi esse: & maiorem actionem in virtute actiua, quàm in passiva. Et cùm debeat à proportione maioris inæqualitatis esse, certum est requiri aliquem proportionatū excessum, & determinatum, vt actio fiat, & tantò plus agat agens, quantò fuerit maior excessus agentis supra resistantiam passivi; & ita actio proueniet à proportione maioris inæqualitatis, & magnus excessus magnam, & exiguus paruum actionem causabunt.

Decoquenda sunt medicamenta, Mesue authore, proportionando, & commensurando calorem, substantijs, & virtutibus rerum debilibus, vel fortibus. Sed cùm coniunctio (&) est copulatiua, quæ diuersas partes orationis coniungit, vt Cæsar amat & docet, Cicero eloquens fuit, & Philosophus: docere, & amare, eloquentem, & Philosophum esse, non idem. Huiusmodi substantiæ, & virtutes hoc in loco non idem sunt. Nam ipso Mesue authore, medicamentum ex parte substantiæ octo conditiones habet, scilicet, graue, & leue; subtile, & grossum; tenerum, & tenax; rarum, & spissum. Virtus verò, facultas, vis, seu proprietas rei unicuique insita est, & hæc virtus duplex, vna intensiva, & alia extensiva. Intensiva est ea, quæ in æquali quantitate, corporis, vel ponderis proportione, virtute sua aliam superat: veluti Rhabarbari electissimi vncia, quæ maiorem purgatricem vim, quàm alia vetusti, rari, & laxi habet. Extensiva verò est, quæ maiore quantitate agentis, vel maiore agentium numero efficitur. Ratio huius rei sumitur ab Aristotele 4. Physicorum, text. 48. vbi inquit, Calidum fieri magis calidum, nullo factō calido de nouo.

uo. Si nullo facto calido de nouo, quomodo fit magis calidum? Hoc intelligendum est ratione maioris extensionis, quæ maioris quantitatis ratione fit: nam agentis actiuitas dicitur virtus siue qualitas illa operatrix, quæ maior est, quando intensius, vel celerius operatur, vel in maiore sphaera, quia hæc omnia maiorem actiuitatem denotant. Compertum est enim non impulsum quemlibet admouendum lapidem, vel aliquod aliud corpus graue sufficere. Ergo aliquis certus requiritur, nam ad hanc actionem, qui est minoris actiuitatis, nihil prodest; sed qui superat grauitatis resistantiam, ipsum mouet. Huiusmodi etiam quando aliquod decoctum fit, in quo simplicium quantitas, vel numerus magnus est, & aquæ similiter: facta collatione cum quantitate parua ignis, decoctum hoc ita fieri impossibile erit. Nam vt rectè fiat, proportio simplicium cum proportione aquæ, & aquæ cum ignis proportione facienda est. Exempli gratia, decoctum Hordei, quod Christophorus de Honeftis, & Petrus Benedictus scripsere, suis proprijs verbis in medium afferendum, quæ sequentia sunt. *Nunc verò te deduco ad actum practicum, quo moderni medici vtuntur. Recipe hordei præscripti, & preparati, vt in superioribus diximas, secundum intentionem, quam habueris, partem vnã, aquæ verò partes viginti. Verbi gratia, viginti vncias aquæ, & vnã hordei: sic de quolibet pondere alio, &c.* Dictorū nūc authorū opinionē Galeni authoritas corroborat, qui decoctionem oleorum docens asserit ita lib. 4. de Sanitate tuenda: *Porro sufficit tantulum aquæ admisceri, quantum coquendo totum euanescat. Is modus erit, si quadruplum eius, aut quintuplum oleum sit.* Hactenus Galeni authoritas. Ex qua dilucidè apparet, maioribus quantitatibus decoquendorum maiorem humoris quantitatem, minoribusq; minorem iniiciendam esse: nam quadruplum libræ, quadruplū

Decoctiones
in quantitate
p. extreme sic
si non possunt

Dico si m
dicuntur
diuersa quant
tates quomo
de vno igne de
coquenda.

Decoctū hordei quomodo faciendum.

Que quantitas
liberis pot
decoctionem
relinquitur

vnciæ, & quadruplum amphoræ quadruprum libræ excedunt. Ergo si oleum florum, radicum, seminum, vel aliarum rerum ad olea paranda, proportione iusta accipiendum est, & proportio olei quadruplum, vel quintuplum est liquoris; cum vncijs quatuor olei vncia, cum libris quatuor libra, cum amphoris quatuor amphoræ liquoris accipiendæ sunt: quibus quantitas ignis ratione simili proportionanda, & simul cum substantijs rerum debilibus, vel fortibus, scilicet, intensiuis, & extensiuis. Et ratio est, quia multitudo agentium, & resistentium, magis quam paucitas agit, & resistit. Sed animaduertendum est, quod quantitates decoctionum certum terminum habent, & extremis quantitatibus fieri non possunt.

Decoctiones in quantitativè extreme fieri non possunt.

Diuersorum medicamentorum diuersæ quantitates quomodo vno igne decoquendæ.

Actiuitas (vt diximus) est maior cum operatur in maiori sphaera, & agens naturale intensius agit in propinquo, quam in remoto. Ideoque cum simul in magno igne diuersis vasis diuersa medicamenta vno, & eodem tempore decoquere consilium fuerit, vasa maiora igni magis sunt admouenda, minora verò ab eo separanda, & quæ inter ea mediam quantitatem habent, in eorum medio sunt collocanda, vt liquoribus, & decoctorum quantitatibus ignis vis iusta proportione respondeat.

Quæ quantitas liquoris post decoctionem relinquenda est.

Simili ferè modo proportio quantitatis simplicium cum liquore post decoctionem remanente facienda est: nam vbi magna simplicium quantitas magnam liquoris quantitatem esse eis proportione facta oportet; Ridicula profectò est eorum opinio asserentium proportionem tantum liquoris post coctionem remanentis cum simplici solo, quod omnibus alijs sua substantia crassius est, faciendam esse; nam hoc multis exemplis à ratione omninò alienum esse, probabitur; quorum primum decoctio sequens sit. Recipe florum cordialium vncias quatuor, radicum Viperinæ, Buglossi, & Cora-

Coraginis singul. vncias duas, Scordij, Dictami Cretici, singul. vnciam vnam, Hordei mundi drachmas duas. Coquantur secundum artem quantitate aquæ sufficienti, & coletur vt potio fiat. Nonne vnciæ duæ & semis, quibus Hordeum (quod maiorem substantiæ densitatē habet) post coctionem relinquendū erat, vncias duodecim & drachmas duas simplicium cooperire possunt? Quis erit tam excors mentis, & iudicij orbatus, qui non consideret decoctionem hanc sine vlla methodi ratione paratam esse, & vt rectè fiat, liquoris quantitatem relinquendam, (nisi particularis fuerit alicuius medici scopus) ita vt eius proportio cum omnium simplicium pondere correspondeat?

Exemplum aliud, decoctum quo paratur syrupus de Hyssopo, cuius author est Mesue, sit. Hoc enim simplicium medicaminum vncias octo, & drachmas tres; Ziziphorum & Myxarum singulorum numero triginta, Ficuum pingiū, & Dactylorum singulorum decem, & Hordei semunciā recipit. Hordei substantia omnibus hanc compositionem ingredientibus crassior est, & huic Hordei quantitati regula Mesues seruata, quinque vnciæ liquoris post coctionem respondent. Nunquid, quinque liquoris vnciæ simplicia, quæ numeris ac ponderibus hūc in Syrupū ingrediuntur, cooperire possunt? Quis impossibile possibile faciat?

Præterea aliud verum, nimisque euidens argumentū ad meam opinionem comprobendam sequens est. Fundamentum puluerum ex diuersis medicaminibus, varias ac diuersas facultates habentibus tritorum ad compositionem alicuius electarij, quod virtutem concretam, insitā, vel compositam habeat, Syrupus ex Melle, vel Saccharo paratus est. Sed sic est, quod fundamenti huius quantitas nō sumitur, nec proportionatur ratione vnus tantū simplicis, maiorem virtutem, vel densitatem habētis, sed ratione omnium puluerum compositionē ingrediētium: ex

Exemplum secundum.

Exemplum tertium.

qua dosis ægroto integra præbetur. Ita enim in decoctionibus, quæ ex diuersis medicamentis diuersas virtutes habentibus parantur, liquor post decoctionem remanens, virtutibus decoctorum fundamentum est. Ergo fundamenta, nec eorum doses (siquidẽ res se ita habet) in decoctionibus non proportionanda sunt cum aliquo simplici maiorem virtutem, densitatem, crassitiemve habente, sed omnibus his, quæ compositum efficiant: nam in quavis decoctione secundum artem parata vires, vel facultates simplicium omnium, velut in syrupis adsunt, & virtus composita consurgit, ex qua omnium respectu dosis ægroto propinanda est.

Affatio quid & eius terminus.

Torrefactionis terminus.

Torrefactio quid, & eius terminus.

Vstionis terminus.

*Affationis autem in fraxorijis, &c.** Affatio (vt diximus) teste Aristotele cap. 3. lib. 4. Meteor. Coctio est, quæ ab arido & alieno calore efficitur. Eorum quæ affantur partes extimæ intimis fiunt aridiores. Decoctionis affatio species est, & torrefactioni finitima: & differt à torrefactione & adustione: nam torrefactionis terminus est consumptio humiditatis exterioris & interioris. Ideo torrefactio est coctio quædam ab alieno & sicco calore, vel frigore facta, qua corpus integrum arefit, & intus, & extra asperitatem aliquã nanciscitur. Vstio enim torrefactioni finitima est, cuius terminus est cinis. Ideo affatio, torrefactio & vstio; ratione maioris vel minoris differunt: affata enim largiùs terrefiunt, & torrefacta largiùs vruntur. Sed magis & minus affantur, terrefiunt & vruntur medicamenta pro varijs scopis. Ideo nonnunquam affatio pro torrefactione, torrefactioq; pro vstione, ab authoribus accipiuntur. Vnde Galenus cap. 9. lib. 5. de compositione pharmacorum secundum locos, agens de dentifriciorum compositione, quibus utebatur, inquit: *Accipito herbas duas, quarum altera Sideritis, altera Perdicias appellantur, easquẽ domi sensim citra solis ad-*

missio-

missionem siccato, ut neque humida amplius, nec sicca adeo extent, & vrito in tantum, ut ubi primum contusioni & sectioni aptæ fuerint, ab vrendo cesses: vilescit enim, & corrumpitur virtus earum, si diutius vrantur. Haftenus Galenus, cuius verba sequens Serapionis filius cap. 32. tract. 7. de Antidotis inquit: Cum ergo siccata sunt parum, donec sint non humida, nec sicca, adure eas in olla; donec sit possibile conterere eas, & cribellare. Cum ergo perveniunt ad hunc terminum, tunc dimitte adustionem earum. Ex quorum verbis patet, in siccatione, assatione, torrefactione & adustione diuersos terminos esse. Ideoque in Diamoschi compositione, ubi à Mesue Seta cruda, adusta petitur, pro adusta, tosta intelligendum est: nam ad quid cruda, si vitione (ut in dictis nunc herbis euenit) virtus ipsius corrumpitur?

Sericum quomodo ad Diamoschi compositionem vrendum.

De Medicamentorum lotionibus.

MESVES TEXTVS.

Dicimus, quod per modos lauacionum multipliciter acquiritur bonitas medicinis.

EXPOSITIO.

Dezimos que la lauacion haze mejores a las medicinas de muchas maneras.

MESVES TEXTVS.

Interdum enim per lauacionem remouetur superficies acuminis alicuius medicinae; sicut quando lauatur semen urticae cum aqua, aut mucilagine Dragaganti, ne guttur, aut partes, per quas transit, adurat: & sicut lauatur Sal napticus cum aqua Cucurbitae, aut cum simili hac intentione.

Lauatio nisi effectus diuersus.

EXPOSITIO.

Algunas vezes se quita por la lauacion la agudeza superficial de alguna medicina; así como quando lauamos la simiente de las ortigas con agua, o mucilago de Alquitira, porque no queme el garguero, y las demas partes por donde passa. Por esta misma razon se laua la Salnaptica con agua de calabaza.

MESVES TEXTVS.

ET Quandoque lauamus medicinam, ut abscindatur altera virtutum suarum ab ea: & propriè malignior & deterrens, & remanet ei melior operationum suarum, & incolumior. Sicut propriè lauamus lapidem Lazuli, & lapidem Armenum, ut soluant per ventrem tantum, & sine angustia. Non loti verò per vomitum, & per ventrem soluant, & cum molestia. Et sic etiam lauamus Laccam, ut sit minus solutiua, & remaneat ei ut sit oppilationũ aperitiua. Et lauamus Aloem, non lotus enim magis laxat, & minùs confortat membra nutritionis. Lotus verò facit contrarium.

EXPOSITIO.

A Las vezes lauamos alguna cosa para quitar la vna de sus virtudes, principalmente la maliciosa, y de quiè se tiene temor, y para que quede mejor y mas saludable. Por esta razon lauamos la piedra Azul, y la Armena, para que purguen por el vientre sin molestia. y no por vomito: porque si no han sido lauadas, purgan por el vientre, y por vomito trabajosamente. Tambien lauamos la Lacca, para que purgue menos, y se haga desopilatiua, y el Azibar para que conforte mas las partes nutritiuas, y purgue menos: porque no siendo lauada, haze lo contrario.

MESVES TEXTVS.

ET Quandoque lauamus, ubi oportet abstergere partes immundas.

EXPOSITIO.

A Las vezes lauamos alguna cosa para hazerla limpia.

MESVES TEXTVS.

ET Sunt medicinae quae virtutem habent positam in superficie, quae si lauentur, tollitur, sicut Tarassacö, & Endiuiä, & Rosa, & similia.

Medicamenta quae lotionem non ferunt.

EXPOSITIO.

A Y Algunas medicinas que por tener la virtud superficial, se les quita lauandolas; como la Endiuiä siluestre, o Almeron, la Rosa, y la Endiuiä vulgar, y los semejantes.

MESVES TEXTVS.

ET Quandoque lauamus aliquid, vt magnificetur virtus eius, sicut lauamus Aloë cum aqua specierum aromaticarum, vt magis confortet: & lauatur cum aqua rerum solutionem multiplicantium, sicut Turbith, & Agaricus, & similia, vt magis soluat; & lauatur cum aqua Bdely, aut Dragaganti, vt non imprimat lesionem apertionis venarum, apertione qua fluat sanguis. Et scire oportet, quod res de lauationibus sustinet quantum virtus eius patitur plus, aut minus.

EXPOSITIO.

A Las vezes lauamos alguna cosa para hazer mayor su virtud, assi como quando lauamos el Azibar con el cocimiento de las especies olorosas para q̄ cõforte mas: y con el del Turbith, y Agarico, y otros semejantes, para que purgue mas. Y lauase con agua de Bdelio, y Alquirtira, para que no abra las bocas de las venas, de manera que haga salir dellas sangre. Y conuiene saber que cada cosa sufre tanta lauacion, quanto es mas, o menos fuerte su sustancia.

Lauatio quid.

Lauatio præparatio est, qua non solum immunda absterguntur, sed quæ addendo, minuendoq; medicaminum virtutes, ipsis novas facultates impertit.

Modus enim medicamenta abluendi, non omnibus vnus existit: ideòq; non omnia aqua comunni, sed marina quandoque, aceto, vino, plantarum succis, ac stillatijs liquoribus abluuntur.

Quo pacto metallica lauari debeant, Galenus (vt Lapidis Lazuli annotatione dicemus) cap. 10. lib. 1. de compositione pharmacorum secundum genera, docet.

Vsta ad qui d
lauatur.

Lauantur ipso authore lib. 1. nunc citati. c. 8. Vsta omnia, vt moderatiora fiât, minùsq; mordacia, nam acrimoniam vstione acquisitam in aqua deponunt.

De terræ lotio
ne.

**Et quandoque lauamus aliquid, vbi oportet abstergere partes immundas, &c. Hac ratione Galen. terrâ lib. 9. de simp. med. facul. agēs de terræ lotionē, abluit, ita dicēs: Caterū lauatur terra omnis ad eundē modū, quo propositū est de Lemnia. Primum quidē maceratur aqua, quæ nullā habeat medicamentose qualitatis suspiciōē: at vbi lutū confederit, effunditur quæ innatat aqua: ac quod in fundo erat, segregatur à lapidosis, atq; arenosis, quæ ad imū resederūt. Ac si exercitatū habeas gustandi sensum, ipse iudex erit accuratus, quam oporteat terram lauare, quam non. Nam quedam lauari non desiderant, quedam etiam bis, terque elui exposcunt. Ac Lemniam quidem paratam accipis semel à Sacerdote lotā, quæ iterum abluere non exigit, &c.*

Cera, resina, &
oleum, & eis
similia quomodo
lauanda.

Ceram, resinam, & quæ oleagineā substantiā habent, ipsemet c. 15. lib. 2. dictæ nūc tractationis in hunc modū scripsit. Lauanda porrò est, non tantūmodo cera, sed & pix, & resina, & oleum, & quicquid aliud eiusmodi aqua misceri non patitur. Primumq; modicè concal factum, mox in vas lati oris, ac magnum, cuique insit aquæ copia purissima simul, & omnis quali-

qualitatis expertis infundito. Nā in ea quicquid abluatur, acrimoniam suā exiit. Deinde cōterito, tūdito, frangito, manibusq; impense subigito, ut unaquæque videlicet abluendi medicaminis particula aquam possit contingere. Deindequē effusa priore aqua, rursus quod lauatur excalfaciens, in aliam aquam æquē synceram inijcito, rursusquē diutissimè contundito, donec qualitatem suam in aquam deponat. Id autem gustu datur cognoscere. Mox verò & tertio, & quarto, & sæpius deinceps idem faciendum, donec aqua nullam etiam ex abluto medicamento qualitatem recipiat. Atque hunc in modum omnia quæ excalfieri, & fundi sustinent, lauabis. Hactenus Galenus.

* Et sic lauamus Laccam, ut sit minùs solutiua, & remaneat, ut sit oppilationum aperitiua, &c. Laccæ lotionem nostra pharmacopœa & libro primo, quem Latina lingua typis excusum ad lucem edidimus, Arabum sententiam sequentes, scripsimus. Nunc quidem tanquam de re ab eis ignota, à longæ experientiæ ratione ducti, alioqui de eius lotionem afferendum esse operæpretium fuisse, (ut veritas elucescat) recogitauimus. Ideòque duabus præcipuis rationibus decoctum quo abluatur, effundendum minimè esse, sed cum ipsa Lacca siccandum simul, consilium nostrum est. Et prima ratio est, quia virtus, quam lacryma hæc aperiendi oppilationes habet, in subtili ipsius parte confidet: quæ effusione decocti etiam effunditur. Secunda, quia si decoctum ipsum effunditur, nullam eius virtutem, quæ obstructions aperiendi facultatem habeat, Laccæ præstabit. Qui enim decoctam defundunt, Laccæ ipsius naturam ignorant; nam quicquid syncerum ac præstātius in ea est, & ad obstructions aperiēdas magis idoneū, abijciunt, & eius partē adstringentē, quæ ab aperiēte cōtraria, ad vsum obseruant. Quarum rerum ratione si nostra sententia multifit,

Laccæ abluendæ modus.

in hunc modum præparāda. Recipe Rhabarbari electissimi, Aristolochiæ lōgę, Schænanti, ana vncias duas, coquātur (vt Ars docet) aquæ Fontanæ purissimæ libris tribus, ad dimidij consumptionē, & ab igne semota donec refrigerata ipsa decoctio sit, vt requiescat, sinenda: tunc coletur. Hoc factū cū sit, accipe Laccę electissimæ à furculosis lignis, & omni spuricicia separatę quantitātē quam voveris, eamq; subtilissimè tere, & in vas vitreū, vel terreū viteatrū amplū inijce: & pro qualibet vncia Laccæ decoctionis vncias duas superinijce, & lineo raro tecto multoties spatha mouendo, æstatis tēpore prope solis radios resiccetur, & anteaquam omninò arida sit, ipsam in Trochiscos forma, & vase vitreo ad vsum obserua. Sed ò bone Deus, iā enim mentis auribus audio Pharmacopæorū turbā animo damnifico dicentē, Aliter author hic suis libris scripsit; cui ita respondeo. Difficile enim est, vt qui homo est, non in multis peccet, quædam videlicet penitus ignorando, quædam verò malè iudicando, quædam tandem negligentius scriptis mandādo. Multò enim sapientia & prudētia ab ignorantia distāt: nam cū cæca ignorantia suæ insipientiæ in foueā cadit, nunquam assurgit: & ratio est, quia omni tempore certæ ac veræ viæ reditū ignorat. Vnde vetus verbum occasionem habuit: *Hominum est errare, nullius nisi insipientis perseuerare in errore.* Proprium namq; prudentiæ & sapientiæ est, in aliud melius consilium mutare. Ideòq; malo veritati cedere, quā insipienti pertinacia (vt multi faciunt) falsa tueri. Adquid obsecro decoctū cum Lacca inijciēdum, si ab ea abijciendū? adquid Lacca ipsa oppilationibus præbēda, si pars eius, quæ obstructiones aperit, simul cū decocto abijcitur? Decocto enim Lacca imbibito, obstructiones aperiēdi ipsius facultas auget, ideòq; fit minùs solutiua, & magis (vt inquit Mesue) oppilationum aperitiua.

Prudentia & sapientia multum ab ignorantia distant.

Et lauamus Aloem, non lotus enim magis laxat, & minus confortat membra nutritionis, lotus facit contrarium, &c. Varijs, ac diuersis rationibus lauatur Aloë, quarum quinque antea præcipuas scripsimus, nunc ad septem ascendemus. Lauatur etiam varijs liquoribus, vt aqua pluuiæ, fontana, diuersis decoctis, ac mucaginibus. Cùm aqua communi triplici ratione, scilicet, vt munda, aut minus expurgans, aut non expurgans reddatur. Cùm aromatum decoctione duplici causa, scilicet, vt tarditas, quam purgandi habet (vt decet) acceleretur, vel vt magis stomachum roboret, & minus aluum subducatur. Cùm decocto valenter purgantium, vt Agarici, Turpeti, vt purgatio euadat. Cùm mucagine Bdelij, vel Tragacanthi, vt venarum ora non aperiat, vt earundem sanguis nõ effluat.

Aloes lotiones.

Cur lauatur Aloë aromatū decoctione.

Causam lotionis, vt munda fiat, Dioscorides cap. 25. lib. 3. scripsit, ita dicens: *Lauatur, vt quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & leue, ac pinguisimum assumatur.* Actuarius verò ad spurcitiam separandam, tractatu cuius titulus est, De coniunctis humoribus purgandis præcepta, libro de medicamentorum compositione Aloës lotionem ita scriptam reliquit. *Tritamquè prius eluant, & in aquam mittentes subsidere sinant: dein emergentem summam aquam cum ea, quæ supernatat spurcitia, vel sorde, quæ existit humori, effundunt: hoc idem opus iterum atque iterum obeunt: vbi sufficienter laueris, &c.* Sed nec Dioscorides ordinem integrum ablutionis eius nos docuit, nec Actuarius varietatem substantiarum Aloës ipsius obtinuit; nam nullam eiusmet partem cum aqua misceri posse intellexit: ideoquè inquit, *Et in aquam mittentes subsidere sinant, dein emergentem summam aquam cum ea, quæ supernatat spurcitia, vel sorde, quæ existit humori, effundunt.* Ideoque doctrinam lotionis eius (vt munda fiat) cum reliquis scribere, visum mihi fuit.

Accipe

Aloes lotio, vt
mūda fiat, quo
modo faciēda.

Accipe Aloes quantitatem quam volueris, quam tere, & cerniculo crassiore excute: mox in vas lati oris, & magnum, cuique insit aquæ pluuiialis, vel fontanæ purissimæ calfactæ satis copia, scilicet, ad Aloes pondus tripla, infundito: rudicula lignea, vel spatha per spatium quartæ horæ partis concita, vt vnaquæque Aloes particula aquam possit contingere. Deinde quiescere finito, vt arenosum in vasis fundo subsideat, & pingue, ac resinofum coniungatur. Hoc factum cum sit, cochleario argenteo, quod resinofum subtrahe: & in aliud vas, quod aqua dissolutum est, denso colo cola, vt spurcitia leuis, quæ liquore supernatat, in ipsomet colo remaneat. Quæ ita colatâ solis radijs feruentis amplo vase, latiquè oris æstatis tempore, linteolo raro tecto, multoties mouendo, donec resiccetur, reponito: cui cum mellis spissitudinem habuerit, quod resinofum ab ea separatum sit, misce; postea vase vitreo in magdaleones, vel trochiscos formata ad vsumquè obserua. Hæc prima lotio Aloes verè lauatio dicitur, nam eius ratione ab ipsa partes immundæ, & alienæ separantur: reliquæ lato modo, vel impropiè lotiones appellantur.

Secunda lauatio, quæ fit cū aqua.

Lauatio secunda fit, vt Aloe ipsa minus solutiua efficiatur, quam lotionem (& si quantitatem aquæ, & numerum lotionem non signauit) ex Lamponis Pelusiotæ doctrina, & Andromachi Galenus, cap. 2. lib. 8. de Compositione pharmacorum secundum locos, ita scripsit. *Et accepta Aloes Indicæ libra vna, aquam pluuiam superfundito, & sub caniculæ aestu, donec resiccetur, terito, atque vbi plurimum per hanc aquam ἀλωην τῆν γλυκύπιικσαν ἀπετελοεις* (id est, Aloem hanc dulcamaram, vel dulciter amaram reddas) postea eam, quæ ab aromatis excolata est, aquam effundito, &c. Hac lotionem aqua non effundenda est, sed vt de prima dictum est, cum Aloe simul siccanda. Vt hoc

Ita Græcus codex impēsis viduæ Arnoldi Birkmani anno 1549. typis excusus habet vnde Hyronimus. Mercur. lib.

ita

ita fiat, ex Galeni verbis euidenter apparet, nam eisdem verbis, eodemquè *τέματο*, lotionem, quæ aromatum decoctione fit, efficiendam esse asserit, ita dicens: *Ποστὰ ἐαμ, quæ ab aromatis excolata est, aquam effundito, & in sole, donec resiccetur, terito.* Ergo si quando, cum aqua abluitur, inquit, Et sub Caniculæ æstu, donec resiccetur, terito: & agens de lotionem, quæ cum decoctione aromatum fit, Et in sole donec resiccetur, terito: aut effundendum decoctum, aut non effundenda aqua, qua lauatur, vt fiat Aloe minus solutiua? Non effundendum decoctum; ergo non effundenda aqua. Aqua enim sua frigiditate Aloes caliditatem, suaque humiditate ipsius siccitatem corrigit, atque effrenat: (nam mixtione eorum, quæ temperatura sunt contraria, medicamenta corriguntur) ideò post lotionem istam minus soluens Aloes ipsa efficitur: & hoc est, quod ab Authoribus dictis desideratur, & non quod omnem suam facultatem purgatricem ad hieram simplicem parandam deponat, vt sequenti lotionem patebit. Ideò Mesue, Lauatur, inquit, non lotus enim magis laxat, &c. Sed non affirmat, quòd lota Aloe non soluit. Lauetur ter eodem ad Aloem pondere aquæ.

Lauatio tertia Aloes, vt ei, id quod soluentis facultatis inest, à corroborante secernatur. Huius lotionis Author est Galen. lib. 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus, c. 15. vbi ita inquit: *Et in Aloe mistam inesse facultatem colligere. Ac si quod ex ea purgat, ab eo quod nõ purgat, segregari posset, nõ etiã admiratione afficeret; quãquam id sanè quodãmodo præstari queat. Nã si Aloe accuratè lauatur, aut debiliter, aut planè nihil ventrè subducit. Idem usu venit eris squãmæ, ariquè vsto: quippè quæ nos diligenter elota obscuram modo purgandi vim retinuisse sumus experti, &c.* Quibus verbis

libr. 2. c. 10 de pilulis, Non quod dulcis (inquit) vnquam euadat, sed vsquequo ingratiissima illa amarities obtundatur.

Aloes tertia lotio cū aqua communi.

Aloe lotio
torum deco
publici can
(a m)

verbis rationem, qua abluatur Aloë, quando aqua effunditur, quæ est, ut non soluat, aperte satis demonstrat. Ideoque cum institutum authorum est, separare expurgantem à corroborante facultatem, aquam unà cum purgatrice Aloës vi iaciunt. Vnde Serapio Galeni verba referens cap. 201. lib. Simplicium, ita inquit: *Et dixi alibi iterum, quod siccet oculos humidos; & dixi in tertio medicinarum simplicium, quod Aloë quando lauatur lauatione forti, aut non laxat, aut laxat debilitet* (& reddens rationem ait) *quoniam id, quod in ea est de virtute laxativa, abluatur, & separatur ab ea, &c.* Si una lotionem forti (ut Serapionis ipsius verbis utar) id Aloë euenit, plurimis lotionibus, rationi consonum erit, ut virtutem omnem purgatricem amittat. Ideoque, ut de prima dictum est, ter quaterque abluatur, sed aquam, & quod in ea expurgans est, semper effundendo, sitque aquæ vnaquaque vice ad Aloës pondus tripla. Nonnulli, è quorum numero Mercur. loco iam citato est, septies, octies, & decies ad hanc rationem abluunt; sed si cum aqua benè subigitur, tertia, aut quarta lotio sufficit. Non desunt huius æui Pharmacopæi quidam, qui quadam mentis obscura caligine, lotionem hanc cum ea quæ fit, ut Aloë fiat minùs solutiua, & non effusa aqua pluviali, sed ad modum nutritionis facienda est, turpiter confundunt: quibus parce Domine, nam quid faciunt minimè sciunt.

Aloes lotio aromatum decocto duplici causa fit.

Aloë enim aromatum cum decoctione duplici ratione lauatur, scilicet, ut purgandi celeritatem acquirat, vel ut potentiùs roboret partes nutritorias, minusque aluum subducatur. At verò ad purgandi celeritatem, si munda, & electa (ut decet) est, lotionem non eget, sed decocti aromatum nutritione, seu imbibitione. Quem præparationis modum Mesue Sectionis secundæ capite primo, ita scriptum reliquit: *Acquirimus enim ei citam, & facilem operationem*

rationem cum speciebus aefanginis subtilibus, & acumen habentibus: sicut, verbigratia, cū Mace, Nuce muscata, Cinnamomo, Spica, Calamo aromatico, Cubeba, Squināto, Assaro, Masthice, Gariofilis; de quibus partes æquales, & Croci pars media. Bulliant in sextuplo earum aquæ usque ad tertiam eius cum facilitate: & accipe per quamlibet librā illius aquæ Aloes uncias sex, & permitte siccari in umbra prius, & perfice exiccationē eius in sole, &c.

Huiusmodi abluenda est aromatum decocto, ut magis roboret, & minùs soluat: sed accipienda est ea, quæ aqua pluuiali lota est, ut secundo modo lotionis eius diximus, dupla aqua, ter lota, seu nutrita; nam hæc, facta collatione cum ea, quæ non lota est, minùs laxat, & addito aromatum decocto (quia vis corroborans addita est vi corroboranti) magis confortat, & minùs purgat. Ideò Galenus libro 7. Methodi, capite 11. inquit: *Hæc itaque non lota valentius euacuat, elota purgat quidem minùs, sed roborat ventriculum magis.* Nonnulli, ut refert Galenus cap. 2. libro 8. de Comp. phar. secundum locos iam citato, abluendam esse volunt: sed cum similem ferè facultatem decoctiones, quas ipsemet, & Mesue scripsere, habeant, ex cuiusvis eorum autoritate mea sententia ablui potest. Quam Galenus lotionem scripsit, sequens est: *Secundum* (inquit) à præscripta compositione *Andromachus* sic ad verbum tradit, ut *Lampon Pelusiota*, *Cinnamomi*, *Calami aromatici*, *Cassie nigre*, *Xylobalsami*, *Floris Iunci odorati*, *Palme elates*, singulorum quadrantem, alij unciam unam. *Omnia in crassas partes tusa in ollam nouam conijce, & aquæ pluuiæ sextarijs tribus infasis, donec dimidium supersit, coque, & excola.* Et accepta *Aloes Indicæ* libra una, aquā pluuiam sufficientem superfundito, & sub canicula æstu, donec resiccetur, terito, atque ubi plurimum per hanc aquam *Aloem ipsam dulcamaram* reddas: postea eam, quæ ab aroma-

Aloës cum a-
romatum deco-
cto lauatio se-
cunda.

tis excolata est, aquam affundito, & in sole, donec resiccetur, terito. Hactenus Galenus.

Aloes differentia ad hieras simplices parandas.

Hiera simplex quomodo paranda est.

Crocum quomodo terendum in compositionibus purgantibus.

Nunc ad hieræ simplicis compositionem redeunt, dupliciter præparandam fuisse ab antiquis visum nobis est, scilicet, Aloe lota, & non lota. Verum nosse operæ pretium est, ut magis soluat, non lotâ præstantiorem esse. Præterea cum eis, quibus ex stomacho caput dolet, præbenda nonaginta Aloes drachmis, & croci quinque, ad egritudines alias, sex croci drachmis paranda, & Aloes centum. Ad mensuram obstructiones, & urinas mouendas subtiliter est terenda.

Triplici ratione in hieris, quibus aluum subducere consilium est, & alijs præcipue medicamentis, in quæ cathartica deleteria ingrediuntur, Crocum crassius terendum, scilicet, quia caput lædit, quia ad cor alia medicamina permeare facit, & quia ex medicinis est, quæ corroborandi, & digerendi vim habet. Quod lædat caput patet, ex Galen. doctrina, c. 1. lib. 2. de Comp. pharm. secundum locos, tract. de eis qui ex stomacho caput dolent, ubi agens de hiera simplici, ita inquit: *Quin & perpauciorem aliquando crocum, propterea quod quidam ex eius usu capite læduntur, quod ipsum sæpè ex solo croci odore perpetimur. Quare optima eius fuerit compositio, quæ ex Aloes drachmis nonaginta, & croci drachmis quinque constat, hac ego utor.* Hactenus Galenus. Actius enim tetrab. & sermone 2. cap. 46. de his medicaminibus, quæ ex natura capitis dolorem inducunt, ita scripsit: *Mentem verò perturbant Lentisci fructus, crocus, peucedanum, &c.* Crocum verò Authore Auienna lib. 5. c. 2. miscetur medicinis, ut penetrent ad cor, quod etiam Serapio lib. Simpli. c. 173. testatur. Inconsultum, ideo est mea sententia, & ab omni ratione alienum, ut cathartica medicamenta ad cor ferantur, sed è contrarietate curandum, ut medicaminibus soluendo purgantibus, quæ ipsum, & alias partes principes quadam proprietate roborant,

ret, misceantur. Cathartica enim omnia veneni partici-
 pia sunt, ideoque cor præcipuè petunt, ac lædunt. In om-
 ni prætereà vacuatione operæ pretium est, vt cor in pri-
 mis roboretur, quia Symptomata omnia, quæ corpori suc-
 cedunt, cor vt vitæ basim primum infestant. Quarum
 rerum ratione in purgantibus compositis, crocum, quia
 (vt vehiculum) aliorum medicaminum virtutes ad cor
 perducit, crassius terendum est. Habet etiam corroborã
 di, & digerendi vim. Ideoque curãdum est, vt simul cùm
 simplicibus purgantibus in ventriculo maneat, vt non
 solùm ventriculum ipsum roborare, sed vt medicami-
 num purgantium actionem adiuuare aptissimè possit.
 Dictam facultatem crocum habere, ex Serapionis au-
 thoritate filij tractatu 7. de Antidotis, capit. 9. patet,
 qui rationem referēs, cur in hieram simplicē ingreditur,
 ita inquit: *Et Crocus digerit, & confortat membra, & dige-
 stio eius est cum æqualitate in caliditate, & confortat cum
 stipticitate, quæ est in eo, &c.* Quod Galenus antea lib. Sim-
 plic. 7. scripsit: *Proculdubio* (inquit capit. 25. libr. 1. Dios-
 corides) *vim coquendi, emolliendi, atque substringendi ha-
 bet, urinam cit, &c.* Ideoque his, & rationibus antea di-
 ctis, expurgantibus, & stomathicis medicaminibus cras-
 sius teredū, vt in stomacho moram faciat: in his, quæ cor-
 roborant, vrinas mouent, hepate, cerebro, reliquisquæ
 corporis partibus, quæ longè sunt ab ore distitæ, opera-
 tiones suas faciunt, dissoluendum, aut tenuiter magis,
 vel minùs, vt loca & viæ, per quas transeundum, postu-
 lant, terendum.

Crocum corro-
 borãdi vim ha-
 bet.

Lauatur etiam Aloë cum decocto valenter purgan-
 tium, vt magis soluat, quæ lauatio ita facienda. Accipe
 Turpeti libram vnã, quam in crassas partes diuide, &
 aquæ fontanæ libris quatuor, & semisse, ad libræ vnus
 cum dimidiã consumptionem, vt ars docet, decoque; post

Aloes lauatio
 cū decocto va-
 lenter purgan-
 tium.

92 *Theoria pharmaceuticæ Sect. II.*

refrigerationem cola: cuius colaturæ libram vnam in Aloës libra dimidia per crassius cribrum excussæ iniice, solisque radijs, patina simul lineo raro tecta, quæ ampla sit, rudicula lignea, vt æqualiter siccet, aliquot mouendo reponere. Et cum dicta decoctio ferè imbibita Aloë ipsa fuerit, & in magdaleones, vel trochiscos formari possit, fac ex ea Orbiculos, & post integram desiccationem ad vsum obserua. Huiusmodi cum decocto Agarici, vel Collocynthidis præparanda est. Quæ dictæ decoctionis, & Aloës quantitates ex Mesues catapotijs de aromaticis accipiendæ. Sed etsi doctrina hæc vera nimis est, nonnulli calumniatores, qui vera falsis miscent, aliter sentiunt, aiuntquè, non vna, & eadem quantitate diuersorum simplicium decoctionis faciendam præparationem hanc esse, nam simplicia, à quibus decoctio paratur hæc, maiorem, ac minorem purgandi vim habent. Sed hi cum modum ignorant, medicis ipsum (vt de eo iudicium faciant) desinunt. Et Hercle ita rationem ignorantes, maiorem vel minorem ignorant etiam dosim dandam (vt ita vis maior, & minor ipsius Aloës sit) ægrotis esse. *Δυσταλαινα ὄμπρι ἀγαν δυσταλαινα σι. Φαρμακευτικὴ τέχνη*, nam iam appropinquatum tempus est, quò Gallinages te perdunt; Turdi de te garrulant, Perdices bicordes fallacesque cacabant. Sed hæc missa faciamus, & ad aliam lotionem transgrediamur, nam ignorantes idem est, quod Aethiopes lauare, audaxquè semper insipientia, & ideò elato animo loquitur.

Aloë cur mucaginibus auuatur.

Lauatur mucaginibus Aloë Bdellij, & Tragacanthi, vt non imprimat læsionem, & venarum ora aperiat, quibus sanguis fluat, hoc modo. Accipe Bdellij, aut Tragacanthi, drachmas duodecim, quas quantitate sufficiente aquæ rosacæ minutas in partes diuisas infunde, vt fiat ex eis mucago. Deinde Aloës purissimæ prima lotionem

lotæ

lotæ, & per cribrum crassum excuffæ vncias decē, in vas amplū vitreatū iniice, & cum mucagine misce, solisque prope radios, donec ariditatem nanciscantur, colloca: & ex eis forma Trochiscos, vaseq; vitreo repone. Alij aliter hoc faciendum esse existimant; sed eis qui sine ratione & autoritate loquuntur, nulla est danda fides.

Abluitur Aloë succo Rosarum rubrarum, vel infusione Rhabarbari, vt vires quas habent, in Aloëm ipsam transferantur, quæ recta præparatio dicenda: fitque hoc modo. Recipe Aloës optimæ, mundæ, & electæ vncias quatuor: succi Rosarum rubrarum, vel infusiones Rhabarbari vncias octo. Tere Aloën, & per crassius cerniculum excute, & Maij mensē simul cum succo, vel infusione solis radijs scultella vitrea, aut vitreata, linteo raro obturata, multoties mouendo (vt æqualiter siccentur) ad succi, vel infusionis consumptionem insoletur, ex quibus ferè siccatis orbiculos finge, & vase vitreo loco frigido & sicco ad vsum obserua.

Aloe quomodo succo rosarū abluitur, & infusione Rhabarbari.

lib. idm. 7. 1010

oisol pimb

Radices aromaticæ non abluendæ.

Radices Aromaticæ quomodo repurgandæ.

Siccantur radices expurgatæ inibi locis (authore Dioscoride, præfatione lib. I.) asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent, &c. Non omnes radices abluentionem sustinent, ideòq; quæ abluendæ, prout cuiusque ipsarum natura, & medici scopus indicat. Ideò quædam semel, aliæ bis, aliæ ter, quaterquæ lauandæ. Sed quæ virtutem facilè resolubilem, vel aromaticam habet, minimè abluendæ. Cuius rei ratione Dioscorides ipse cap. 6. lib. I. agens de Nardi radicibus ita inquit: *Intueri autem oportet, si lutum radicibus insideat, & in cerniculo puluerem excutere.* Hactenus Dioscorides. Asperis linteolis visum nobis etiam est, post earum siccationem posse radices diligentissimè à terra & omnibus foribus repurgari, si Aromaticæ fuerint, ne lotionem de virtute sua partem aliquam deponant.

Laua-

Plumbi lavatio,
non vsti.

Lauatur Plumbum, authore Dioscoride cap. 95. & 96. libri 5. scilicet non vstum & vstum. Ablutionem inusti in hunc modum scripsit. *In mortarium plumbeum aquam injicies, pistillo plumbeo terito, donec nigrescat aqua, & limi modo crassescat, aut lutulenta reddatur: linteolo deinde colato, aquam superfundens, quo facilius quicquid est resolutum, incerni possit. Hoc iterum facito, usque dum satis tibi habuisse videatur. Vbi consederit, priore aqua effusa, novam injiciens, ut cadmia lavato, donec nulla extet nigritia: postea in pastillos cogens reponito.*

Plumbi vsti
lotio.

Plumbi vsti lotionem ita scriptam reliquit. *Plumbum vstum lavatur ut Cadmia, & reconditur.*

Cadmie lotio

Cadmiam Dioscorides ipse post eius vstionem ita lavandam esse, cap. 85. lib. nunc citati scribit: *Lauatur autem in mortario trita, effusa subinde aqua, dum sordidum nihil emergat: deinde coacta in pastillos reponitur. De alijs ablutionibus suis locis differendum nobis visum fuit, nunc ad infusionum rationem accedamus.*

De infusionum ratione.

MESVES TEXTVS.

Nquit Hebe Mesue, *Acquiritur bonitas medicinis per infusionem. Quandoque enim res nanciscitur dispositionem per illam, quandoque derelinquit eam in re, in qua infunditur.*

EXPOSITIO.

LA Infusion (dize Heben Mesue) haze mejores las medicinas, porque en razon della adquieren vna disposition, o la dexan en la infusion en que son infundidas.

ME-

MESVES TEXTVS.

A Cquirit autem res dispositionem per infusionem: nam quãdoq; reprimitur aliquid de malitia sua, sicut verbi gratia, Abscinditur superficies acuminis, & ferrositatis ab Almezereon, & Alscebram ex eorum infusione in aceto: & sicut Turbith infusum in lacte nuper mulso, & exiccatum rectificatur ab eo, & absconditur esse conturbatiuum.

Infusio malitiã medicaminum reprimit.

EXPOSITIO.

A Dquire la medicina en razon de la infusion cierta afeccion: porque a las vezes se le reprime algo de su malicia, assi como quando al Mezereon, y la Esula se les reprime la agudeza superficial y aserrante, siendo infundidas en vinagre; y al Turbith que infundido en leche recién ordeñada despues de seco, se le rectifica la malicia que tiene de causar perturbacion en el vientre.

MESVES TEXTVS.

E T Quandoque infusio addit in virtute medicinae: sicut infunditur Turbith in succo Cucumeris asinini, & magnificatur virtus eius in educendo materias à remotis. Et infunditur Hermodactylus in aceto Squilla, aut succo eius, aut succo Raffani, & acquiritur eis virtus magna in iuncturis. Et infunditur Agaricus in Secaniabin, & fit vigorosior.

Infusio medicamentis virtutem addit.

EXPOSITIO.

A Las vezes tambien la infusion aumenta la virtud de la medicina, assi como quando se infunde el Turbith en el çumo del Cogombrillo amargo, que se acrecienta su virtud para purgar los humores de las partes longinquas: y el Hermodactyl que se infunde en vinagre Scillitico, o en el çumo de la Cebolla Albarrana, o en el del Rabano, adquiere grande virtud para atraer de las iuncturas: y el Agarico que infundido en Oxy miel, se haze mas vigoroso.

MESVES TEXTVS.

Infusio facit
medicamenta
esse lubrica.

ET Quandoque facit infusio medicinam esse lubricam, sicut quando imbibitur Collocynthida, & proprie interius eius in glutino Dragaganti, & facit ne adhaereat in villis stomachi, & pertranseat, & non noceat ano & vesica; & sicut infunditur Scammonea in oleo violato, & similia.

EXPOSITIO.

TAmbien haze la infusion a la medicina lubricatiua, o deslizador, como la pulpa de la Collocynthida, que embeuida en el mucilago de la Alquitira, no se pega a los hilos delgados del estomago, y passa sin dañar la vexiga, y el fieso: por esta razon se infunde la Scammonea, y los semejantes en azeyte violado.

MESVES TEXTVS.

Relinquitur autē dispositio rei per infusionem in re, in qua infunditur: quandoque res humiditatem habentes recipiunt virtutem rei submersae in ipsis: sicut verbi gratia, infunditur Aloe in quibusdam succis acquirentibus post illud virtutem Aloes, & propinatur illa infusio. Et fit illud propter multas utilitates, ut rei virtus facilius penetret ad partes longinquas, sicut infusio Aloes in aquis specierum Alefanginarum: aut ut minor fiat, sicut infunditur Scammonea ligata in panno in decoctione alicuius Rob, vel Syrupi: ut separetur proprietas à proprietate, sicut in infusione Rheubarbari, & Myrabolanorum videmus. Separatur enim ab eis virtus solutionem faciens, & cadit in infusione, remanente re contractionem faciente in residuo. Et quandoque non tantum virtus & proprietas cadit in infusione, sed etiam alicuius rei corpulentia, ut patet in infusione Cassiae, & Thamarindorum, & similia.

EXPOSITIO.

DExa tambien la medicina que se infunde, su facultad en la infusion en que es infundida: y a las vezes las cosas humidas reciben la virtud de la medicina que es infun-

infundida: así como el Azibar que infundida en ciertos cumos, después de aver recebido, por razón de la dicha infusión, la virtud della, se dan ellos mismos; lo qual hazemos para diferentes usos. O para que la virtud del medicamento passe mas presto a las partes longinquas, así como la infusión que se haze del Azibar en las especies olorosas. A las vezes para que la virtud de la medicina se haga menor: así como quando se infunde la Scammonea ligada en lienço en el cocimiento de algun Xaraue, o Arrope. O para que vna facultad se aparte de otra, como lo vemos en el Rhabbaro, y Myrabolanos, que se aparta dellos la virtud purgante, y passa en el licor, y queda sola la parte astringente en el residuo. A las vezes no passa solamente la virtud, o propiedad en la infusión, mas tambien la corpulencia de algunos, como se echa de ver en la infusión de la Calafistola, Thamarindos, y otros semejantes.

ANNOTATIO III.

Infusio est transmutatio virtutis subtilis & superficialis, diuerso temporis spatio de re in rem facta.

Infusio quid.

Parum trita, vel incisa (nisi flores, aut semina, & minuta alia sint) liquore aliquo, magis, minusve calfacto, tempore breuiori, vel longiore, pro varia eorum substantia, & natura, medicamenta infunduntur.

Liquores quibus infundenda pro varijs scopis diuersi, vt aqua fontana, pluuia, marina, destillatitia, lac, serum eius, vinum, acetum, vel alterius rei medicamentosæ succus sunt.

Infusio quibus liquoribus fit.

Tres præcipuè scopos infusionis Mesue regulis nunc transactis scripsit, etsi alij ad maiorem numerum ascenderint.

Infusionum scopi.

Medicamenta quæ crassam, & non facile exhalabilem, vel in profundo positâ substantiam habēt, liquore magis calfacto, & longiori temporis spatio indigent.

Rhabarbari drachma, Agarici, Collocynthidis Myrabolanorum, quæ liquoris quantitate infundenda.

Liquoris quantitas ad diuersa medicamenta infundenda.

Rhabarbari drachmam ad infundendam tres liquoris vncie, Myrabolanorū quia minorem locum occupāt, duæ semisse: Agarici, & Collocynthidis quia paruo pondere maiorem molem, vnciæ quatuor respondent.

Medicamenta quæ maceranda sunt, infundenda, ac decoquenda in particulas maiores, vel minores (vt eorum est crassities substantiæ) conscindenda, vt facilius ipsorum virtutes in liquorem transeāt: quorum si multa simul infunduntur, quantitas liquoris erit, quæ duobus digitis superemineat.

Vas vbi infundenda sunt, fictile ac vitreatum oris angusti sit, vt meliùs occludi queat: & in eo nullus spirandi aditus pateat.

Infusionis vice leuis ebullitio

Infunduntur aliquando medicamēta per dimidiam horam, horam, horas plures, noctem, diem, biduum, triduū. Sed si accelerandi est necessitas, leuis feruor, vel ebullitio, infusionis loco erit: nam nonnulla nodulo etiam ligata, leuiter decoquimus, infusionis vice.

De Medicamentorum tritura.

MESVES TEXTVS.

TRITVRATIO *Autem multum confert ad hoc, quod intendis de reſtificatione medicinarum.*

EXPOSITIO.

MVCHO *Aprouecha tambien la trituracion para lo que pretendemos de la preparacion de las medicinas.*

ME-

MESVES TEXTVS.

Sunt enim quedam, in quibus non oportet ut multa elaboretur trituratione; & sunt in quibus necessaria est multa trituratione, & sunt in quibus mediocris: etenim tibi superest scire quod dictum est, quoniam sunt quedam, quarum virtus cito tollitur, ut sunt debilis texture, & huiusmodi non multa indigent trituratione: sicut Scammonea Antiochena bona, verum in grossa expedit, ut plus in tritutando insistas. Omnia enim quãtò plus, vel minus sunt grossa, vel subtilia, tantò plus, vel minus opere triturationis indigent.

Medicamenta quæ multam, mediocrem, ac paruam trituratione sustinent.

EXPOSITIO.

AY Algunas medicinas q̄ sufren poca trituraciõ, otras que mucha, y otras q̄ mediocre. Y siẽdo esto desta manera, conuiene q̄ sepas lo q̄ ya auemos dicho: y es, que ay algunas, la virtud de las quales se exhala, ò resuelue con facilidad, como son las q̄ tienen la virtud poco firme: las quales sufrẽ poca trituraciõ, asì como la Scãmonea buena Antiochena: mas en la gruesa couiene q̄ te detẽgas mas en la trituraciõ. Todas las cosas quãto mas, o menos son gruesas, o sutiles, tãto mas, o menos sufrẽ la labor de la trituracion.

MESVES TEXTVS.

Officij autem triturationis necessitas triplex est, aut est, ut miscibilium in vnũ melior fiat sigillatio: aut ut medicinis aliqua proprietas acquiratur: vel ut in eis aliqua malitia reprimatur.

Triturationis triplex necessitas.

EXPOSITIO.

Por tres razones es necessaria la trituracion; o porque las cosas que se han de mezclar, se mezclen mejor en vno, o porque las medicinas adquirerã alguna propiedad, o porque se les quebrante alguna malicia.

MESVES TEXTVS.

Exemplum primi est trituratione theriacæ, & aliarum medicinarum: Exemplum secundi, inquit Galenus, institi vltimè tritutando, & puluerizando Cuminum, & cum esset natura

Triturationis exempla.

solutiuum, factum est urinae prouocatiuum. Et ego dico, quòd aliquando aliquid acutorum solutionem faciētium, ultimè puluerizatum, acquirit proprietatem post illud, ut sit magis penetrans, & repat ad alias partes, in quibus non poterat prius, & prouocet per illas. Exēplū tertij, inquit filius Serapionis, oportet, ut Collocynthida, & propriè interius eius ultimè puluerizetur, & nec sit contentus aliquis in sufficientia triturationis eius. Pars enim sensata ex ea adhaeret in villis stomachi, & in uolutionibus intestinorum, & ex ea quam inuenit humiditate imbibita, inflatur, & aposthemat, aut ulcerat loca; Trita uerò ultima contritione non operatur illud.

EXPOSITIO.

EL Exemplo de lo primero es la trituraciõ de la Theriaca, y de otras medicinas. El exemplo de lo segundo nos mostrò Galeno, liziendo, q̄ siendo molidos sutilmente los Cominos, se hazen prouocatiuos de orina, tenièdo antes facultad de purgar. Y yo digo q̄ algunas vezes los medicamētos agudos purgātes, reduzidos en muy delgado polvo, adquiere propiedad de ser mas penetrātes, y de pissar a las partes donde antes no podian llegar, y prouocar por ellas. El exēplo de lo tercero trata el hijo de Serapio, diziendo: Conuiene q̄ la pulpa de la Collocynthida se muela sutil todo quāto fuere posible, y no te contētes con la moderada trituracion, porque si alguna parte della quedare q̄ se sienta, arrimādose a los hilos del estomago, y a los emboltorios de las tripas cõ la humedad q̄ ay alli, se hincha, apostema, y llaga las dichas partes: y triturada sutilmente no haze estos daños.

MESVES TEXTVS.

Rhabarbari,
& Scammonij
tritura.

R habet sceni uerò habet contrarium huius, quod diximus de Scammonea: quod enim ex eo est purius & grauius, melius est, & benè tritū uigorosius. Rarū uerò & laxū multū redactū in puluerē, nō retinet aliquid de uirtute, de qua sit curādū.

EX-

EXPOSITIO.

EL Rhabarbaro Scenitico tiene lo contrario que poco ha diximos de la Scammonea, porque lo mas pesado, y puro es mejor, y bien triturado es mas vigoroso. Mas lo raro, y poroso reduzido en polvo muy delgado, no le queda alguna virtud, de que podamos cuidar.

MESVES TEXTVS.

Trituratio autem omnis, qualiscumque sit, oportet ut fiat cum facilitate, & commensuretur substantijs terendorum. Laboriosa verò resoluit virtutem.

Trituratio qualiscumque fit facilitate facienda.

EXPOSITIO.

MAs qualquier trituracion conuiene que se haga con facilidad, segun las sustancias de las cosas que se muelen: porque la violenta las resuelue la virtud.

ANNOTATIO IIII.

* Officij triturationis necessitas triplex est, aut ut miscibilium in vnum melior fiat sigillatio, &c.

Aristoteles cap. 10. lib. 1. de generatione, & corruptione ad finem, sic mixtionē diffinit: * Mixtio est miscibilium alteratorū vnio. Et alia versio habet, * Mixtio est miscibilium per alterationem in vnum collectio. Ad rectam huius diffinitionis intelligentiam, multas actiones concurrere animaduertendū est; nam in ipsamet motus localis reperitur, cuius ratione secundum partes minutissimas, miscibilia inter se commiscentur, & in actione ista mixtio substantialis nō, sed localis consistit. Considerandum etiam est quod in ipsa mixtione alteratio reperitur, quia miscibilia, vt ad quoddam tertium reducantur, vicissim agunt, & repatiuntur: & in hac etiam non ratio substantialis mixtionis consistit; quia tunc mutatio accidentalis est, & in ea mixtio substantialis consistere non potest.

Mixtio quid.

Mixtione multæ actiones concurrunt.

Tūm etiam, quia mixtio productionem substantialem cuiusdam

Continuatio.**Mixtio substā
tialis.****Mixtio aquæ,
& vini quid,****Vnio localis
plurium.**

cuiusdam tertij quodammodo continentis miscibilia significant; sed per illam præuiam alterationem miscibiliū non producitur tertia aliqua substantia, alias virtualiter continens, sed miscibilia potius ad productionē talis substantiæ disponuntur. Mixtio prætereā pro continuatione sumitur, veluti cū dicimus quantitatem aquæ cū alia misceri, & hoc etiam est improprie mixtio, quia aliquod tertium diuersæ rationis à miscibilibus non resultat, qua ratione continuatio potius dicēda: nam vera, & substantialis mixtio est, cū plura inter se vnita confunduntur, & ita inter se alterantur, vt ex eorum reciproca pugna aliquod tertium diuersæ rationis ab eis resultet. Aquæ, & vini mixtio, nisi post aliquod temporis spatium vera mixtio non est, nam illico mixta, vel per aliquem breuioris temporis curriculum vase hæderaceo, vel alijs instrumentis, vinum ab aqua, vel è contra separari possunt; & donec aqua conuertatur in vinum, vel vinum in aquā (ad quod præuia alteratione opus est) vel donec suas substantiales formas retinent, aut ex vtroque generetur aliqua media substantia, non est mixtio. Prætereā, etū tenuissimè pulueres terantur medicamentorum, & inter se commisceantur, nisi melle, vel syrupis, aut alijs liquoribus eis similibus mixti fuerint, non verè miscentur: nam hoc mixtionis modo non corrumpuntur miscibilia, sed potius artissimè copulata manent, vt effectum, in quē ordinātur, habere possint. cui⁹ ratione hæc improprie mixtio appellatur, quæ potius vnio localis pluriū est. Quam ob rem exempli prīmi gratia Mesue triturationē theriacis scripsit nam ad hanc parandum tenuissimè terenda, ac per tenuissimum cribrum excutienda medicamēta esse Galen. lib. Antidotor. i. docet, & quia hoc modo trita valētius, & citius inuicem in se agunt, & patiuntur, & ex mutua actione, & passione facilius fermentatio eorum fit, & vna

compo-

composita virtus procedit, iure optimo Author noster hoc exemplum in medium attulit.

* *Exemplum secundi, inquit Galenus, &c.* Teruntur etiam medicamenta, vt facultatem aliquam acquirant à priori diuersam, nam in pollinem redacta, etsi prius alui deiectoria, vretica efficiuntur. Ratio est, quia exactè trita, & læuigata, in totum corporis habitum digeruntur: quæ si crasse trita sunt, in stomacho hærent, & per venarum ora permeare non possunt. Hæc Galeni doctrina lib. 4. de Sanitate tuenda est, nam in Diospolitici compositione crassius medicamenta terit, cum aluum per eam deducere studet; tenuissimè verò cum vrinas mouere institutum suum est. Hac ratione Manard. lib. 12. c. 2. epist. Rhabarbarum tenuissimè tritum in decoctione Polypodij, glyzirrhicæ, & Adiatij in diuresia bibendum exhibet, & ad vesicæ, & renum humores, vt eos per vrinam euacuet.

Ad diuresiam
potio optima.
Collocynthis
cur tenuissimè
terenda.

* *Exemplum tertij inquit filius Serapionis, &c.* In tenuissimum puluerem terenda sunt medicamenta, quæ vim noxiam habent, & ipsorum partes sensibiles villis vetriculi, & intestinorum inuolutionibus adhærēt: cuius rei exemplum Collocynthis est, de qua filius Serapionis c. 12. tract. 7. de Antidotis differens ita inquit: *Et oportet vt teratur multum, nam si non teritur multum, generat vlcus in intestino, & ledit neruos, &c.* Hæc authoritas Pauli Aegnetæ auctoritate ita, c. 4. lib. 7. dicentis cōprobatur. *Læuigatur autem Collocynthis accuratè, quoniã asperitates ipsius interaneis adhærens vlcera concitant, & neruos consortij lege afficiunt.* Quam opinionem Actuarius lib. de Medicament. comp. tract. de Simp. medic. & alij multi ex Græcorum, Arabum, & recentiorum familijs sequuti fuere.

Quartam aliam rationem, qua medicamenta teruntur, Gale. c. 11. & 12. li. 1. de Simp. med. facul. scripsit: estque vt promptius actu fiant, quæ esse potestate dicuntur.

Medicamentorum
tritura
quarta ratio.

Scammo-

Tritura Scam-
monij.

104 *Theorie pharmaceutica. Sect. II.*

Scammonium
cur in catapo-
tjis fumaricis, &
sine quibus dis-
solvitur.

Scammonium
non subtiliter
tritum ægrotis
dandum.

Scammonium Antiochenum, quia debilis texturæ, & virtutē in superficie, Authore Mesue, positam habet, pauca tritura eget. nam (vt inquit Syluius) *vim purgatricem multa tritura perdit.* Nonnunquam nonnullis compositionibus pro varijs medicorum scopis dissolvitur, vt in catapotijs sine quib⁹ à Nicolao, & fumaricæ ab Auicēna scriptis. His enim compositionibus non (vt multi affirmant) quia rectē per totas earum partes distribuatur, sed quia obstruentem Myrabolanorum vim auferat, & ab ipsis ipsummet corrigatur, dissoluendum est. Huius rei Mesue, cap. 2. tract. de Simplicibus medicamentis Author est, vbi inquit; *Nec enim nisi ad vnum videntur nociui. Acquiruntur enim præparatis ad hoc per eos oppilatio, & propriè paratis cadere in ipsas. Sunt autem de perfectè rectificatis medicinis, quæ habent acuitatem, & purgant dissoluendo. Magnifice autem adinuenit, qui eos, & propriè citrinos cum Scammonia miscuit, &c.* Sed quanquam his, & alijs compositionibus dissolvitur Scammonium, idquē diuersis scopis, non subtiliter tritum ægrotis præbendum, nam ipsos multis incommodis, & sæpè morte afficit, quod Antonius Musa affirmat, dicens: *Quod si quis Scammonium in puluerem reductum, & nulli compositioni mixtum, sed vel ex aqua, vel iure insumeret, graua fortè Symptomata pateretur.* Oribasius etiam lib. Collat. 14. cap. 41. *Quaedam medicamenta (inquit) cum purgatione frustrantur, & corruptelam, & tanquā venenum conuertuntur.* Prætereà Aduarius tract. de Simp. medic. purg. asserens de Scammonio sequentia verba scripsit: *Scammonium stomacho longè plus cæteris aduersari constat; proinde cauendum ijs, qui stomachi sentiunt debilitatem, & eis qui febrim experiuntur, quippè suapte natura leuissimam, in corpus facile rapitur, residemque spurcitiam omnem in eo colluuiemque commouet, &c.* Quapropter mea sententia in puluerem crassum terendum est, vt in ventriculo manens,

manens, humores attrahat, & per venarum ora transmeare nequeat. Antea quàm ad alia, quæ ad trituram pertinent, transgrediamur, operæ pretium erit, Sanctione Regis Philippi Secundi, noua Recopilatione, titul. 17. in fine, cap. 5. scriptam, ad mentem reuocare, cuius verba hæc sunt. *Iten se manda a los dichos Boticarios, que en las medicinas que se mandan segun arte moler gruessamente, en las cosas que se buuieren de echar en compuestos, ò que buuieren menester fermentacion, que no lo sean tanto que se puedan apartar con los dedos en pedacillos conocidos, sino que sean en forma de polvo gruesso, &c.* Ad quorum verborum explanationem asserentium, vt medicamenta in crassum puluerem redigantur, sed non ita crassum, vt digitis eorum parua fragmenta separari possint, quid puluis considerandum est; nam hoc intellectum cum sit, tota dubitandi occasio tollitur. Puluis à pellendo dicitur, quòd ventorum impetu pellitur: terraquè minuta est, & arida. Vnde Virg. lib. 4. Geor.

Sanctio Regis
Philippi II.

Puluis quid, &
vnde dicitur.

Ceu puluere ab alto

*Quum venit, & terram sicco spuit ore viator,
Aridus, &c.*

Terra (Authore Gale. c. 1. 2. & 6. li. 9. de Simp. med. facul.) ea est, quæ humido subacta dissoluitur, & lutum efficitur. Lauatur, vt ipse docet, prius aqua macerata, & vbi lutum consistet, affunditur quod lutosum est, separatur à lapidosis & arenosis, quæ ad imum vasis sederunt, tanquam à terra diuersis. Ergo arena, etsi minutissima, nec terra, nec puluis est, siquid puluis est minuta terra, & non minuta arena. Et cum hoc ita sit, explorata res est, partes terræ, vel pulueris crassiores, ad similaginis crassitiem multò non accedere. Vnde asserentium furfurem, & similaginem, cum puluere, & terra comparationem habere, error patet.

Terra quid, &
quomodo lauatur.

Cinis cum puluere cognata res est, cuius rei ratione ita cum diffiniunt. * Cinis est puluis, in quem materia vsta

Cinis quid.

resoluitur. Propter quod c. 3. Genes. ita legitur: *In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terrã, de qua sumpptus es, quia puluis es, & in puluerẽ reuerteris.* Et mansuetus Iob c. 30. *Comparatus sum (inquit) luto, & assimilatus sum fauillæ, & cineri.* Prætereà reducere in farinam, idem est, quod in puluerem; nam Sculapius antiquissimus Author, & (vt nonnulli volunt) medicinæ inuentor, puluerem radicum capparum farinam appellat, capit. 34. de Podagra: & pulueres rerum tritarum Galenus libr. 11. Simp. agens de buccinorum, & purpurarum puluere, Plinius cap. 8. lib. 25. Actuarius libri sui principio, & alij per quã plurimi Authores farinas nominant. Farina propriè frumentum mola comminutum, & in puluerem redactum est. Quod nomen à fare deductum trahit, Authore Plinio dicente: *Nam quæ sicca mouentur, plus farina redant; quæ salsa aqua spersa, candidiorem medullam: verum plus retinent in furfure, &c.* Hinc est, quòd furfur à farina multum diuersus sit: & quòd nomen farinæ meretur, id multò magis, quàm furfurem terendum esse oportere. Prætereà animaduertendum est, partes crassiores veri pulueris, terræ, farinæ, & cineris, non posse digitis separari, nec visu, etiam si probiter mixta fuerint, discerni. ideò sedulò nimis sanctione Regia dicitur: *Que no se puedan apartar con los dedos en pedazillos conoci-dos, sino que sean en forma de polvo grueso.* Nam quæ visu, vel tactu huiusmodi iudicantur, nō in puluerem redacta sunt, nec diuisio partium hæc pulueris nomen meretur.

Farina quid & unde dicta.

Partes crassiores veri pulueris, nō possunt digitis separari.

Medicamenta nonnulla duplici substantia consistant.

Rhabarbarum bene tritum quomodo intelligendum.

* *Rhabarbarum habet contrarium, &c.* Nonnulla medicamenta duplici facultate prædita sunt, purgatrice, scilicet, & diuretica. Hæc enim in pollinem redacta, (amissa purgatrice) facultatem urinam mouendi acquirunt. Nonnulli pro, Rhabarbarum benè tritum, subtiliter intelligunt, sed mei sententia benè tritum, & subtiliter

tiliter non idem significant. Verbis benè tritum, nil aliud nos docere Mesue voluit, nisi quòd electum Rhabbarum teratur magis, quàm quòd rarum, & laxum: nam id quod magis electum, substantiam magis compactam, & vnitam habet. Ideoque collatione facta cum exoleto, raro laxitudine, quod nec compactionem, nec virtutem aliquam ferè habet, subtiliter magis terendum, sed non ita subtiliter, vt virtutem purgatricem deponat, & in diureticum euadat, cum per id aluum deijcere, & non mouere vrinas consilium est. Rhabbarum verò rarum laxitudinis ratione, cum iam ferè exoletum, si in pollinem redigatur, nec mouendi vrinam, nec aluum vim aliquam habet, siquidem longæ triturationis ratione virtus eius omnis resoluitur, ac euanescit.

Medicamentorum purgantium operationes meliores reddimus, si ipsismet alia, quæ ad partem vacuandam perducunt, accuratè admiscemus: quorum facultates huic, vel illi parti familiares sunt. Sed semper, cum medicaminibus soluentibus miscentur, vehiculi gratia, Hepatica, Splenitica, Thoracica, Cephalica, Arthritica, & alia simili; aquia per angustissimas corporis partes, & longinquas transitura, per angustissimum cribrum excutienda.

Huiusmodi terenda, & cribranda sunt medicamēta, quæ vel cor, cerebrum, reliquasquè corporis partes longè ab ore disitas roborant: sed in gradu subtili magis, aut minùs, veluti longitudo, & astrictio viarum postulant.

Cum stomaticha medicamenta purgātibus miscentur, vt stomachum ipsum roborēt, crassius terenda, sed magis, aut minùs, pro terendorum substantiarum ratione, fiatque tali artificio, & methodo tritura ipsa, vt à principio vsque ad finem, simul omnia purgantia & roborātia,

Medicaminū purgantiū operationes quomodo meliores redduntur.

Medicamenta quæ in partibus distantibus, ab ore operantur, quomodo terenda.

Stomaticha quomodo trita purgātibus miscenda.

108 *Theoriae pharmaceuticæ. Sectio. II.*

& quæ purgantium vim corrigunt, suas operationes faciunt: alioqui verò purgatio non benè succedet.

Si consilium fuerit, vt stomaticha in ventriculo morentur, vt ipsum robovent, crasse terenda; si tenuioris sunt substantiæ, & magis, aut minùs, vt densitas, & imbecillitas eorum postulat.

Medicamenta quomodo terenda indicatione sumpta à vijs, & locis.

Cùm medicaminibus diuersas substantias habentibus, cor, caput, hepar, & alias corporis partes ab ore distitas roborare volumus: vel si vrinas mouere, ac per insensibilem transpirationem vacuare, gradu subtili omnia, sed magis, aut minus collatione facta cū vijs & locis membrorum, vbi operationes eorū faciendæ. Nam si multū longiores, & angustæ viæ ipsæ fuerint, per angustissimum cribrum excutienda: si breues, & magis patefactæ, per crassiorem certa in omnibus obseruata proportione.

Stomaticha diuersis rationibus diuerse teruntur.

Si medicamentū cōpositum aliquod ad stomachū, cor, cerebrū, ventrē inferiorē simul calfacienda, aut corroboranda (vt Aromaticū rosatū Gabrielis, & Diābra) applicetur ori, subtilissimè terendū. Sed si medici scopus tantū ventriculū roborare, aut calfacere fuerit, tunc in eo moram faciant omnia compositionē ingredientia, ita vt substantiarum diuersitas aut raritas postulant, eorum terenda.

Ocularia medicamenta quomodo terenda, & lapides.

Ocularia medicamenta summa cura, ac diligētia tenuissimè terenda, ac cribranda sunt. Cuius rei Author est Galen. lib. 9. de simp. med. fac. agens de lapide Pyriti, dicens: *Cæterum ubi in vsu vocantur lapides, admodum vehemēter contriti, atque ad laeuorem redacti sint oportet. Similiter atque ea, quæ in ophthalmicas facultates admittuntur.*

Tritura diuersorum medicamentorum, cū simul teruntur.

* *Et commensurentur substantijs terendorum, &c.* Difficultas non parua est, an tritura diuersorum medicamentorum diuersas substantias habentium, simul eodem tempore, an paulatim, & per gradus instituenda sit. Medicamina, quæ in theriaces cōpositionē ingrediuntur, Actius

Theriaces medicamina compositionē ingredientia quomodo terenda.

velut

veluti per gradus terenda esse, rationibus apparentibus scripsit. Sed Galenus aliter sentit, & omnia quæ trituræ sunt idonea, simul terenda esse asserit: vnde dubium ortum est; sed vt facile dissoluatur, animaduertenda duo sunt. Primum, substantiæ simplicium in compositiones, vel theriacas has ingrediētium; secundum, recta methodo terenda esse ratione partis, vel partium affectarum. Hæc vltima ratio omnibus manifesta est, nã si accuratè internum, vel externum morbū curare volumus, vt ad locum affectum medicamenta permeent, ad suas ibi communicandas vires, ita vt locus ipse postulat, terēda sunt: quod nullo modo fieri potest, si non trita sunt ita, vt ad dictum locum perueniant. Respectu compositionis & terendorum substantiæ, nonnulli distinguūt rationem conterendi in partes medicamenta: & in hac distinctione locū vnum radicibus, alium feminibus, vltimum verò floribus assignant. Ideòq; primūm radices, ad dimidium temporis semina, & cōtinuando triturā, prope finē flores adiungunt: & ita ad vltimam paulatim eorum trituram perueniunt.

Quod ita non fieri posse asserunt, si omnia simul con-
tunderentur, ob diuersas eorum substantias: idq; Mesue
animaduertens, medicamenta omnia, quantò crassioris,
vel tenuioris sunt substantiæ, tantò largiore, vel pauciore
egere tritura scripsit. Hinc nonnulli occasionē Galenum
in theriacis trituratione reprehendendi sumpserunt, quia
cōsideratione hac neglecta, radices, semina, flores, & alia
diuersarum substantiarum simul ad trituram coniunxit:
idquē Aetius aliter fecit, nam vnum post alterum dicta-
rum rerum genus teri voluit, & multas per se. Cuius ra-
tione ipsius terendi modum modo Galeni præferendum
esse, eis visum fuit. His, & alijs rationibus, quas cōtra Ga-
leni doctrinam & sententiam scripsere, vna tantūm satis-
faciemus. Ad cuius rei rationem animaduertendum est,
quòd

Medicamenta
quæ diuersas
substantias ha-
bent, simul te-
ri possunt.

quòd ex omni medicamentorũ genere, cùm omnia simul terũtur, ea, quæ subtilem substantiã, & magis resolubilem tenet, prius in puluerẽ rediguntur. Et cùm hoc ita sit, certũ etiã est, quòd hæc prius cribrãtur, & per cribrũ transeũt, deinde eis magis proxima in suo substantiæ modo, & huiusmodi in reliquis hæc ratio est. Ideòq; cùm sepe cribratio iteranda est, primum id quod tenuioris magis substantiæ, deinde quæ ea eis magis assimilantur, & huiusmodi ad finem vsq; triture, per sericum cribrum transgrediuntur. Vnde constat, quòd etsi simul terãtur, seruato eorum modo substantiæ, trituratio recta fit.

Sed accuratè nimis trituratio hæc faciẽda, ne medicamentorũ vires exhalẽtur, & substantia tenuior euolet: vt in tenuibus medicamentis, & rara præditis facultate euenit. Ideòq; accuratè herbacea medicamina cõterere docuit Crito, vt ex Galeni scriptis c. 18. lib. Antid. 1. videre est. *Nam mortariũ (inquit) pelle obstruendum, circumq; ligandum, medio perforata: deinde alia pelle, quæ angustius foramen habeat, vt per id rudicula tantũ dimitti possit ad contũdenda quæ in puluerem redigenda sunt.*

Critus quomodo docuit medicamina herbacea terere.

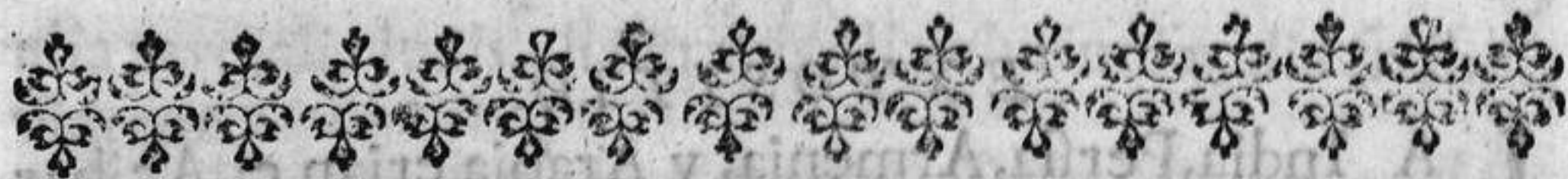
Agaricus quomodo terendus

Quæ autem nimis in pollinẽ euanescent (vt Agaricus) priusquã in puluerẽ redigãtur, in pastillos formanda, arefactaq; iam terenda: & ea, & omnia, quibus id succedere solet per cribrum superiore, & inferiore parte pargamenis obclusum, Tarantara à soni effectu dictum, excutiantur.

Tarantara unde nomen.

Gemmæ quomodo terendæ

Gemmas, quia durissimæ sunt substantiæ, nonnulli asserunt, mortarijs æneis non esse terendas, quia sua ingenti duritie, mortaria ipsa radunt, quorum substantia ipsismet admista, noxia, ac deleteria redduntur. Sed re vera hoc nihil ad rem facit, nam lotionibus facultas ab ipsis recepta separatur. Quæ benè lota cùm sit, super porphyris, aut alijs durissimis lapidibus ad læuorem vsq; terenda,

D E

SIMPLICIIVM MEDICAMENTORVM PURGANTIVM A MESVE SECTIONE SECVND A SCRIPTORVM ELECTIONIBVS.

SECTIO TERTIA

De Aloes electione, ut author est Mesue.

L I V D Est, quod fit in Succutri, aliud Aloes electio. in Persia, aliud in Armenia, aliud in Arabia: & melius ex eis est Succutrinum, post illud Persicum, deinde Armenium, & deterius est Arabicum. Verificatores autem in quinque proprietatibus laudauerunt perfectum Aloem: in colore, odore, sapore, pondere, & substantia, cū conditionibus in ipsis. In colore quoque, ut sit coloris citrini declinans ad rubedinem, in quo sit claritas: & sit in eo densitas cum colore hoc, sicut est color hepatis: declinauit eius bonitas ab illo, quod est clarum. Et oportet, ut sit odoris boni proprii, non extranei acquisiti per adulterium. Et sapor eius secundum conuenientioremodum considerationis eius, debet sentiri in primo gustu dulce declinans ad amaritudinem. Et sit pondere leue, & quanto est leuius, tanto melius. Et sit in substantia sua tenerum, habile ad frangendum: & quantocunque est ab eis proprietatibus remotius, tanto deterius.

EX-

EXPOSITIO.

LA India, Persia, Armenia, y Arabia crian el Acibar. La mejor de todas es la Indica, despues desta la Persica, el tercero lugar tiene la de Armenia, y la de Arabia es la peor. Su bondad declaran el color, olor, sabor, peso, y la consistencia: y en cada cosa destas se han de hallar ciertas señales. En el color, que sea amarillo inclinante al rubio, a manera del del higado, empero transparente, y resplandeciente, porque la escura, y no transparente es mala. Ha de tener buẽ olor, suyo propio, y no adquirido por adulterio. El sabor dulce en el primer gusto inclinante al amargo. La sustancia tierna, frangible, de modo que se quiebre con facilidad. En el peso ha de ser liuiana, y quanto mas se apartare destas condiciones, o señales, será tanto peor.

ANNOTATIO PRIMA sectionis secundæ.

Electio quid.

ELECTIO Medicamentorum est inquisitio debita ac perfecta, certis ac veris conditionibus eleganter ornata.

* *Melius ex eis est Succutrinum, &c.* Bonitatem & malitiam plantæ à locis quibus oriuntur, & ab alijs accidentibus recipiunt: & variant non solis ratione tantum, sed aliorum cœlestium corporum aspectu.

In medicaminibus quæ vnius sunt speciei, certus odor iudex est: nam benè olentia salubriora sunt. quia odor bonus (vt iam diximus) partes principes corporis roborat. Sapor enim obseruandus ad iudicanda medicamenta, & separanda salubria ab insalubribus. Quædam eorum præstantiora, si crassæ substantiæ sint, alia tenuis, alia densa,
alia

alia rare, alia leuis, alia grauis, alia glutinosæ, alia friabilis videtur.

* Et oportet ut sit odoris boni proprii, non extranei, &c.

Aloes odor qualis.

Aloë quæ Myrrhæ odorem habet, ab Auicenna cap. 66. lib. & tractat. 2. Bernardo de Senio lib. 5. Hieræ magnæ comp. Falopio tractatu de simpl. medic. purgan. cap. 32.

eligitur * Aperit orificia venarum, &c. Non quæuis Aloë, sed improba aperit venarum orificia, authore Mesue c.

Aloe quæ sanguinē educit, qualis.

2. de medicamentorum delectu, indicatione sumpta ab ipsorum facultate, ubi inquit: *Educunt autem sanguinem omnia soluentia ultimè, & effrenata non propriè: & hoc tribus modis. Aut quia scilicet medicina est earum quæ excoriāt venas. Aut quia est earum, quæ venarum orificia aperiunt, a pertione sanguinem fluere faciente. Aut quia per ea peruenitur ad ultimum euacuationis, sicut diximus. Et ex rebus hoc faciē tibus, ex Aloe malus quem diximus, &c. Et principio secū dæ sectionis ita ait: Et ponamus in principio inter particu lariorum solutiua singularia capitula de medicinis benediētis, in quibus non est venenositas: quæ non ponunt operationes suas, ut cadat per eas in corpus nocumentum. Et preponamus om nibus capitulū de Aloe. Hactenus Mesue. Si ratione Aloës assumptæ (ut Mesues verbis utar) non cadit in corpus no cumentū, aut dicendum venarū a pertionem nocumentū non esse, aut optimè Aloës ratione id fieri non posse.*

Inter medicamenta purgātia, quæ humores attrahūt, Aloë tantum partes imbecillas roborat, & aliorum pur gantium vim corrigit: ideòque medicamentis, quæ eius malitiam refrenent, emendent, aut frangant, non eget Fuchfio cap. 83. lib. 1. de comp. medic. authore, quem Manardus epistol. 3. libr. 12. sequutus est, dicens: *Docebo quoque modum, quo si non victoriam, saltem concordiam cum bonis authoribus, imò cum ipsa veritate possint inire. Erit hic modus (ne ampliùs suspensos eos teneam) si dicam*

Mesue non de quavis Aloe, sed de mala tantum intellexisse, &c. Aduarius prætereà, qui sub nomine filij Scrapionis à Mesue citatur, tract. de simp. med. purg. agens de Scammonio, ita inquit: Omnia quæ aluum deiciunt medicamenta (Aloe excepto) stomacho negotium exhibent: quia citra noxam Aloe bilem & recrementum per aluum egerit. Ergo nõ aperit orificia venarum electa Aloe, si operationis suæ modus talis, ut refert Aduarius, est.

DE MYRABOLANORVM OMNIVM electionibus.

Myrabolano-
rum citrinarũ
electio.

C*itrinos in quinque proprietatibus laudauerunt sapientes, in colore, ut sint citrini multæ citrinitatis declinantes ad viriditatem: & sint in pondere graues & densi, & ut in confractis suis inueniatur sicut gummositatis, & ut sint grossi, & ut cortex eorum sit spissus, densus, complectens ossa parua.*

EXPOSITIO.

L**O****S** Sabios alabaron a los Myrabolanos citrinos en cinco propiedades: en el color que seã muy citrinos, inclinantes al verde; que sean pesados, y densos; que tengan mucha carne, en la qual se halle vna manera de gomosidad; que sean gruesos, y su corteza espessa, y densa; que cubra, o abraçe vnos huesos pequeños.

DE CHEBVLARVM ELECTIONE.

Myrabolano-
rum Chebularũ
electio.

L*audauerunt Chebulos in quatuor proprietatibus, ut sint grossi, & quantò grossiores, tantò meliores; & sint subnigri declinantes ad rubedinẽ, & sint graues in pondere, citæ submersionis in aqua, & sint habentes spissitudinem corticũ suorum.*

EXPOSITIO.

A Los Chebulos alabaron en quatro propiedades, que seã moderadamente negros, inclinantes al color rubio, pesados de manera que facilmente se hundan en el agua: que sean grandes, y quanto fueren mayores, seran mejores, y tengan las cortezas compactas,

DE NIGRARVM ELECTIONE.

Nigros quoque Indos in quinque laudauerunt proprietatibus, ut sint nigri, & confracti densitatem habentes substantia, & sint grossi, & graues, & carentes ossibus.

Myrabolanorum nigrarum electio.

EXPOSITIO.

A Los negros llaman tambien Indios, a los quales alabaron en cinco propiedades, que sean negros, q̄ tengā la carne densa, y pesada, que sean gruesos y pesados, y no tengan huesos.

EMBLICARVM ELECTIO.

Emblici meliores ex eis sunt habentes frusta grossa, & densa, & grauia, & que minus crescunt in ossibus, & plus in carne.

Myrabolanorum Emblicarum electio.

EXPOSITIO.

LOs Emblicos mejores son los mayores, que tienen mucha carne densa, y pesada, y los huesos pequeños.

BELLERICARVM ELECTIO.

Bellerici meliores sunt grossi, & spissi, ponderosi, & densi cortice.

Myrabolanorum Bellericarum electio.

EXPOSITIO.

LOs Bellericos son mejores los mayores, espessos, y pesados, y densos en la corteza.

ANNOTATIO II.

Diuersis arboribus quinque Myrabolanorum genera, non duabus (vt nonnulli scripsere) colliguntur. Galenus, Dioscorides, nec omnes vetusti Græci ea cognouerunt: sed hac nostra tempestate omnibus Pharmacopæis, ac Pharmacopolis notissima sunt. Ideòq; parum de eis differendum. Delegi omnibus genericum nomen, apud Arabes; peculiariter verò flauæ Azfar, nigræ, siue Indicæ Asuat, Cæpulæ Quebulgi, Bellericæ Berleregi, Emblicæ Embelegi ab ipsis appellantur.

Myrabolanorum nomina quæ.

DE RHABARBARI ELECTIONE.

Rhabarbari
electio.

Propter habet
vetustissimus
codex, a lius
cum, & alius
pro.

EX Speciebus Rhauet aliud est quod nascitur in India, & est Rhauet Sceni; & aliud est Rhauet Barbarum, & aliud Rhauet Turcicum: & melius eorum est Rhauet Sceni. Post illud in bonitate est Barbarum, & minus in bonitate est Turcicum. Et laudatur magis ex eis, quod est subnigrum declinans ad rubedinem, quod est graue propter * raritatem suam; & in quo etiam in confractis suis inuenitur disgregatio ex rufo & glauco; & quod est croceae tinctura, & quod est recens. Et non praetermittas, quin scias quod in ipso cadit de adulteratione, &c.

EXPOSITIO.

DE Las especies del Rhauet vna nace en la India, y es llamado Scenitico, otro Barbaro, y otro Turcino: y el mejor de todos es el Scenitico: el segundo lugar en bondad tiene el Barbaro: y el menos bueno es el Turcino. Y de todos ellos es el mas alabado el que tiene el color por de fuera moderadamente negro, inclinado al roxo: q̄ es pesado por causa de su raridad, y despues de partido, tiene el color interior compuesto alternatim de las colores roxo, y garço: y despues de mascado, o desatado en algun licor, tiene a la manera que el Açafran, y es fresco, y no adulterado.

ANNOTATIO III.

Rhabet vnde
assumit diffe-
rentias.

Rhaponticum
& Turcicum
idem.

O Perepretium non est, multa de Rhabarbaro recensere, cum Pharmacopæis ac Pharmacopolis medicamen notissimum sit. Sed silentio praeterenda non est sua partitio, seu differentia. Quia mea sententia non partitur in species, sed differentia sumitur à locis, in quibus crescit: ita vt vnum sit Indicum, idest Sceniticum, aliud Barbaricum, aliud Turcicum, quod Ponticum est mea sententia: quia nomen Turcicum non sibi

sibi vendicauit, quia è Ponto ad Turcas afferatur, nec quia hoc tempore, vbi est Turcarum regio, nascatur; sed quod Mæotide Insula Ponti, vbi (vt Author est Plinius cap. 7. lib. 6.) Turcæ prius vitam egere, pullulat. Turcæ, teste Pomponio Mella, Scythiæ populi fuerunt maris Caspij, Caucasiquè montis accolæ, qui relicta patria, portaque Caspias egressi, latrocinantium more in Persidè primùm, deinde in Põtum, & Cappadociam impetum fecere: occupataquè Minore Asia victricia arma in Europam traiecere; Græciamquè omnem ductu Mahometis in potestatem redegerunt. Et cum Ponti regio frigidissima sit, ab odore, & purgandi vi destituitur Rhaponticum.

Turcarum vitæ mores.

* *Quod est graue propter raritatem suam, &c.* Propter præpositio est causam significans, veluti tui causa. Vnde constat, raritatis causa Rhabarbarum grauius esse. Sed cum rarum, laxum, & spongiosum est, denso, & ponderoso contrarium, non consonum rationi videtur, propter raritatem grauius fieri. Sed vt veritas elucescat, animaduertendum est, duas raritatis esse differentias, vnã, scilicet, quæ nullum pondus aliam, quæ aliquid ponderis habet. Graue à Philosophis dicitur, id quod sua natura deorsum fertur, leue è contra, quod sursum fertur. Sed simpliciter graue in elementis terræ, leue ignis: elementa media facta collatione ad terram & ignem non ita grauia, nec leuia aqua, & aër sunt. Aër enim ad ignem est grauior, ad aquam, & terram leuior; sic aqua ad terram leuis, ad aërem, & ignem grauior. Ad cuius rei rationem prima Aristotelis lib. & cap. 4. de Cælo sententia est, qui omnia elementa asserit, præter ignem grauitatem habere, & quandam ad descendendum vim imprimere. Et vt propositio hæc euidentius magis appareat, animaduertendum etiam est, quòd aëris regio in tres partes diuiditur,

Rhabarbarum ratione raritatis sue grauius est.

Raritas duplex est.

Graue & leue, quid.

Elementa omnia præter ignem grauia sunt.

ditur, scilicet imam, sublimem, & mediam. Sublimis vicinitate ignis magis calida, & minùs humida: ima vicinitate aquæ magis humida, & minùs calida, mediam aliam intemperiem ab extremis diuersam habet. Et ratio est, quia agens intensiùs agit in propinquum, quàm in remotum. Ideò, quia ignis calidus, & siccus, & aqua è contra frigida, & humida, agentes in partes aëris sibi ipsis magis propinquas, pars eius summa calidior; infima verò humidior euadunt. Et hinc est, quòd aër, & præcipuè parte inferiore, quia humidus, & humiditas magis ad grauitatem, quàm ad leuitatem inclinatur, grauis sit. Alia etiam plura aëris grauitatem ostendunt. Et cum hoc ita sit, non à ratione alienum erit, si quis dicat, Rhabarbarum grauius esse, propter raritatem, vel cum raritate, aut pro raritate (vt in diuersis Mesues codicibus legitur) sua. Hoc enim ex Mesues ipsius doctrina patet, nam Rhabarbari capite inquit, quòd ipsum duplici substantia constat, quarum vna terrea, & astringens, quæ ei corpus dat, altera dans ei substantiæ raritatem. Has enim substantias, ab eo, ipsum macerando separamus. Aerèa verò, & ignea, quæ subtilis appellatur, & etiam purgatrix in humorem transfertur, terrea, & astringens ipsius Rhabarbari corpore manet. Hac de re, ad finem suæ electionis inquit Mesue ipse: *Et non præmittas quin scias, quòd in ipso cadit de adulteratione. Accipitur enim ex eo integro sicut est quãtitas magna, & submergitur in aqua per dies quinque, & dimittitur aqua illa siccari, & fiunt inde troisci, & sunt medicina Regum. Rhabarbarum verò siccatur, & venditur sicut est, quod iam perdidit animam, & cognoscitur quòd illud in quo non cecidit adulteratio, est rariùs & minoris stipticitatis, & est crocæ tincturæ: adulteratum verò habet contrarium, &c.* Ergo raritatem substantiæ, cuius ratione fit grauius, in infusione amisit: Siquidem quod

quod infusum est, non est rarum. Et hoc sole clarius patet, quia ex Rhabarbari raritate, quæ in infusione transfertur, Trochisci fiunt (vt ipse Mesue ait) qui absque dubio pondus habent. Ergo Rhabarbarum Trochiscos, hoc est materiam Trochiscorum continens, quæ ex substantia rara ipsiusmet efficitur, grauius est. Est grauius, ergo propter raritatem suam: id est, propter substantiam raram, ex qua fiunt Trochisci. Hanc quæstionem amplè satis libro, quem lingua Latina typis excusum ad lucem edidimus, & nostra Pharmacopœa tractauimus.

DE CASSIAE FISTULAE

electione.

Electio eius consistit in sex proprietatibus, vt sit arundo eius grossa, plena, splendens, & multi ponderis: & sit pulpa eius splendens, & pinguis: & hausta ex arundine, conseruata in vasis pigritatur.

Cassia fistulae electio.

EXPOSITIO.

Seis propiedades ha de tener la buena Cañafistola, conuiene a saber, que su caña sea gruesa, llena, resplandeciente, y muy pesada: su pulpa resplandeciente, y pingue; la qual siendo sacada de su caña, y conseruada en vasos, se haze perezosa en su obra.

ANNOTATIO IIII.

Cassiae nonnullæ sunt differentiæ, est enim cassia odorifera, Cinnamomo cognata, quæ ab antiquis Cassia fistula vocabatur. Alia est Cassia solutiua, ab Arabibus, & recentioribus Græcis cognita; quæ proceræ arboris Indiæ fructus est. Arbor hæc Pyri magnitudinem, folia Malipersici, aliquantulum angustiora, & virentia, flores Genistæ floribus similes, Charyophyllorum odorè æmulantes habet. His floribus decidibus, siliquæ ante maturitatem virentes exiliunt, quæ per maturitatem nigres-

Cassiarum differentia.

Cassia herba.

nigrescunt. Longitudo eis, tres quatuor, & aliquando etiam quinque spithamæ, est. Alia est Cassia in herbarum genere, qua in coronamētis utebatur: eius Virgilius Ecloga 2. mentionem fecit dicens:

*Tum Cassia, atquæ alijs intexens suauibus herbis,
Mollia luteola pingit vacinia chalta.*

Cassia quæ
Græcorum an-
tiquorum com-
positionibus
inijcienda.

* Cùm in Græcorum antiquorum compositionibus Cassia fistula, vel Cassia nigra expetitur, odorata, & aromatica Cassia inijcienda est; nam (vt diximus) solutiua minime ipsi cognouere.

DE THAMARINDORVM

electione.

Thamarin-
dorum electio.

Laudantur in sex proprietatibus, vt sint nigri non vera nigredinis cum luciditate, & teneri, & mixticum villis, qui sunt sicut radices, & sunt recentes, & pingues absque desiccatione, & sunt cum dulcedine acetositatis pauca, veri, puri, non permixti.

EXPOSITIO.

Los Thamarindos buenos han de tener seis propiedades, conuiene a saber, que sean moderadamente negros con resplandor, tiernos, y mezclados con vnos hilos semejantes a raizes: hã de ser frescos, pingues, y no secos, y han de tener vn poco de fabor azedo con el dulce, y hã de ser verdaderos, y no mezclados.

ANNOTATIO V.

Thamarin-
dorum arboris ef-
figies.

Thamarindorũ arbor Luglãdis, Fraxini, vel Castaneæ magnitudinem arboris habet. Est & arbor firma, ramos folijs ornatos multis incisisque minutim tenēs: fructus etiam digiti incuruati, vel fabæ figura, qui cortice cinericio, ad rubrum inclinante, multis minutissimisquæ maculis subalbidis picto vestitur. Cuius arboris albus flos, narãtij odore, octo ornatus folijs. Fructus hic Græcis incognitus.

Nonnulli

Nonnulli Mesues codices agentes de Thamarindorum electione, ad saporis accedentes signum, dicunt, vini, puri non permixti. Sed veriuerbium est (vt antiquissimo legitur) veri, puri, & non vini puri.

DE MANNÆ ELECTIONE.

Diuersificatur autem secundum diuersitates rerum super quas cadit. Cadens enim super lapides, est sicut guttæ parua, quæ congelantur, & fiunt sicut semen. Et cadens super plantas, suscipit de virtute plantarum, & est cum permixtione particularum foliorum, & florum. Ex ea, quæ cadit super lapides, melior est, quæ est sicut semen album, & est dulcis, & recens. Post istam verò in bonitate est, quæ est subcitrina. Fusca verò, & cenosa, & antiqua est non bona. Et ex ea, quæ cadit super plantas, melior est illa, quæ est pauca permixtionis cum folijs, & est subalbida, & recens.

Mannæ electio.

EXPOSITIO.

Difiere la Manna segun la diferencia de las cosas sobre quien cae. La que cae sobre las piedras, es semejante a las gotas pequeñas que se congelan, y forman à manera de simiente. La que cae sobre las plantas, recibe la virtud dellas, y tiene mezcla particular de cada qual dellas, y de sus flores. De la que cae sobre las piedras, es mejor la que tiene la forma de simiente blanca, que es dulce, y fresca. Despues desta es mejor la que es algun tanto citrina; y la parda, cenosa, y antigua es mala. Y de la que cae sobre las plantas, es mejor la que tiene poca mezcla de las hojas, y es blanquecina, ò tirante al color blanco, y fresca.

ANNOTATIO VI.

* **Q**uæ est sicut semen album, &c. Quum Author, inquit est, sicut semen album, non particulariter de aliquo semine, sed de quouis albo intellexit. Hoc ex prædictis verbis patet, quibus asserit. * Cadēs enim super lapides,

Semen album quomodo intelligendū est in Mannæ electione.

des, est sicut guttæ. Guttæ enim omnes non sunt vnius formæ, nec magnitudinis. Ergo de quouis albo semine intelligendum est.

DE SERILACTIS ELECTIONE.

Serilactis. electio.

Melius est sumptum ex lacte iuuenum Caprarum, & nigrarum, & boni pastus, & recenter foetarum. Post istud in bonitate est, quod sumitur ex Ouibus. Et laudatur consideratum in se, si recens, si boni odoris, & boni saporis, & proprii, & non extranei, & in quo nulla accidit corruptio.

EXPOSITIO.

EL mejor Suero es, el que se haze de leche de Cabras negras nueuas, y mantenidas de buenos pastos, que sea recien ordeñada, y ellas recien paridas. Despues deste en bondad, es el que se haze de la leche de Ouejas. El mejor es, el que considerado en si mismo es fresco, que tiene buen olor, fabor proprio, y no extraño, y está libre de todo genero de corrupcion.

ANNOTATIO VII.

Caprarum electio.

* **I**uuenum Caprarum, &c. Capras octo annis viuere, Oues decem, Aristoteles cap. 19. lib. 6. de hist. anim. scriptum reliquit. Ideoque non vltra octo annos seruandæ, quia (Authore Columella, cap. 6. lib. 7.) assiduo partu fatigatæ steriles fiunt.

Caprarum bonus pastus.

* **B**oni pastus, &c. Capris bonus pastus, Lotus, Cytisus, & alij frutices, & herbæ falsum saporem habentes sunt. Nam Authore Mesue, ferum calidum, & siccum gradu primo, vsque ad secundum, lauat, tenuat sua nitrosa substantia, obstructa aperit, tergit, & clementer, & sine morsu bilem flauam, & humores vltos purgat. Quæ ratione melancholiæ, mania, pruritu, impectigini, lepre, vlceribus malignis, & omnibus cutis vitijs, medicamentum optimum est: sed ad purgandum est imbecillum. Et cum

Salsus fapor
q: id.

salsus

falsus sapor ad omnia hæc ferè præstet, & robur addat omnibus, quæ imbecilliter, & tarde solvunt, falsas plantas ad Caprarum pastum optimas esse apparet, non solum, ad serum ex earum lacte parandum, sed vt optimũ & gratum saporem, ad victus rationem acquirat. Vnde Virgilius lib. 3. Georgicorum inquit.

*At cui lactis amor, Cytisum, Lotumquè frequenter,
Ille manu, salsasque ferat præsepibus herbas, &c.*

DE ROSARVM ELECTIONE.

Melior est rubra veræ rubedinis, paucorum foliorum, & planorum. Et ex albis, melior est habens similiter. Rosarum electio.

EXPOSITIO.

LA Rosa rubia, que es rubia con perfeccion, y tiene pocas hojas, y lisas, es la mejor. Y la blanca que es perfectamente blanca, y tiene las demas señales que se dixeron de la rubia, es tambien mejor.

ANNOTATIO VIII.

* **P**aucorum foliorum, &c. Rosæ præstantissimæ rubræ, quinque folijs constantes, coloris viuidi non nihil in purpureũ nigricãtis. Toletanis in accliuium viridarijs (Cigarrales Hispanice dictis) frequenter omnibus annis procreantur. De his similibus Theophrastus lib. & cap. 6. de plantarum historia differens, inquit: *Quippe cum plurimis quina folia, quibusdam duodena, vicenaquè, alijs longe plura, sunt enim quas centifolias vocant, quæ circa Philippos plurimæ exeunt; easquè incolæ ex Pangeo transferentes serunt.* Rosarum differentiam longa historia Plinius c. 4. lib. 21. prosequitur. Quæ in locis magis siccis, quàm humidis procreantur, sunt odoratiores. Rosarum differentia in numero foliorũ.

Rosæ odoratiores ratione loci.

DE VIOLARVM ELECTIONE.

Melior est, quæ est exprimis, quam non inuenit calor resolvens virtutem, aut pluvia dissipans. Violarum electio.

EXPOSITIO.

LAs violetas de la primera germinaci3 cogidas por la mañana, a qui3 no resoluió el calor del Sol, ni destru y3 la pluuia, son las mejores.

ANNOTATIO IX.

Nonnulla sunt medicamina, quorum virtus superficiaria est, quam lotio dissipat: vt Tarassacon, Rosa, Inthybũ, & similia; quibus iure optimo, meo iudicio Violæ numerandæ, nam hæ, non tantũ lotione, sed pluuia vires amittunt.

Violæ lotionem virtutem definiunt.

Herbæ quatuor emollientes.

Flores cordialis.

Herbæ quatuor emollientes, Viola, Malua, Athea, Acãthus, aut Betha: Flores cordiales Violarum, Coraginis, & Buglossi: nonnulli absque re improprie Rosas addũt, nam capillamenta, quæ in medijs Rosis sunt citrina, flores earum appellantur.

DE ABSINTHII ELECTIONE.

Absinthij electio.

Melius est quod est remotum ab odore maris, & quod oritur in terris liberis, & habet folia alba, lenia, & plana. Asperum verò est malum.

EXPOSITIO.

EL mejor Axenxo es el apartado del olor del mar, que nace en tierras libres, y tiene las hojas blancas, lisas, y llanas. El aspero es malo.

ANNOTATIO X.

Vulgare Absinthium, Ponticum, & Romanũ, quo differunt.

Vulgare nostrũ Absinthiũ, Ponticũ, & Romanũ, nõ differunt, nisi regionũ varietate, Cœliquẽ clemẽtia. Legitur apud Gale. c. 16. lib. 9. Metho. de Põtico differens. *Porro, id est, tũ folio, tũ flore l3g3 quã cætera absinthia minore; vbi nõ minore, sed maiore legendũ est. Quod ex codice verbis Græcis scripto patet, qui ita inquit. γεμίν τ3το μαλιστα φύλλο τ3 και ανθο μακράν 3σον 3τερα αφσινθια μεγαισ. Id est, certẽ nimis maior est folio, & flore, quã cætera absinthia.

DE STÆCHADIS ELECTIONE.

Stæchadis electio.

Melius est Arabicum, & melior pars plantæ eius est flos, post hunc folia.

EXPOSITIO.

EL Mejor Cantueso es el de Arabia, y la mejor parte de la planta es la flor, y luego las hojas.

ANNOTATIO XI.

Stæchas ubi gignitur.

STæchas iuxta Galliam in insulis eiusdem nominis & regione Massiliæ gignitur, unde cognomen accepit, authore Dioscoride cap. 27. lib. 3. Plinius in his insulis tantum Stæchadem nasci affirmat, cap. 12. lib. 27. Sed hallucinatur, nam Galenus lib. Antidotorum 1. plurimis in locis, Creticam veluti vegetiorem probat. Arabes aliam ex Arabia adductam laudant. Unde Mesue sui capituli initio inquit: *Sticados quod medici laudant, est Sticados Arabum, &c.*

Herbæ capitales calidæ.

Herbæ capitales quatuor, quæ absolutè petitæ ad frigidam causam intelligendæ, Stæchas, Calamintha, Salvia, Pulegium: nonnulli Centuarium minus, & Hypericum addunt.

Herbæ capitales frigidæ.

Herbæ quatuor capitales, quæ absolutè petitæ ad causam calidam intelligendæ, Nymphæa, Solanum, Plantago, Hiosciamus, vel Papaver.

DE FUMARIAE ELECTIONE.

Melior est, cuius herba est viridis, tenera, & eius folia sunt plana, & tenera, & cuius flos est subviolaceus. Crispus verò non est bonus.

EXPOSITIO.

Fumariæ electio.

LA Mejor Palomina es la tierna, y de color verde, que tiene las hojas lisas, y tiernas, y el color de la flor tirante al violado.

ANNOTATIO XII.

Fumaria hæc herba dicitur, quia succus eius oculis adie-

adiectus, veluti fumus eos mordicat, & lacrymas mouet. Notissima omnibus est.

DE EUPATHORII ELECTIONE.

Eupathorij ele-
ctio.

Melius tempus collectionis eius est finis veris, & operatio-
nis succi eius similiter.

EXPOSITIO.

EL Mejor tiempo para coger el Eupathorio es el fin del Verano, y para sacar su zumo de la misma manera.

ANNOTATIO XIII.

Eupathorij ge-
nera.

TRia Eupathorij genera apud medicinae Scriptores reperiuntur. Vnum, de quo Auicenna canone 2. scripsit, quod recentiores herbarij adulterinum Eupathorium vocant: aliud quod Graecorum Eupathorium, Agrimonia à vulgo vocatum. Tertium denique est Mesues Eupathorium, à Dioscoride Ageratum appellatum: cuius Mesue, nec Dioscorides electionem scripsere. Ideoque mea sententia illud quod generis sui odorem & saporem valentissimum habet, umbellis aureis emicans, folijs denique magnitudine ac substantia praeditis, ornatum eligendum est.

Eupathorij ele-
ctio.

Quatuor her-
bae hepaticae.

Quatuor herbae ad iecinoris obstructions absolute petita, Eupathorium, Hepatica, Lupulus, Cichorium.

DE EPITHYMI ELECTIONE.

Epithymi ele-
ctio.

Melius est, quod est subrufum, Cretense, acuti odoris. Quod nascitur in Syria, est post id, sed est minus rufum. Et adhuc melius est, quod est completum, ponderosum. Et meliores partes eius sunt extremitates eius grossae, quae sunt sicut flores. Subcitrinum autem & pallidum est minus bonum.

EXPOSITIO.

EL Mejor Epithymo es el que nace en Creta, que tiene el color casi roxo, y el olor agudo. El segundo lugar tiene el que nace en Syria, pero no es tan roxo. Además de

de lo dicho ha de ser lleno y pesado. Las mejores partes del son las extremidades gruesas, que tienen semejança de flores. El que es medio amarillo, no es tan bueno.

ANNOTATIO XIII.

Epithymum florem esse Dioscorides cap. 179. lib. 4. dicit: *Ἐπιθύμων θύμων σικάνθη*. Hoc est, Epithymum flos est Thymi. Sed salva pace, non est flos Thymi, sed ab eo planta diuersa: quæ iuxta id & alias plātas nascitur, quod longa experientia, à me, & alijs doctissimis viris in rei herbariæ cognitione comprobatum est. Creticum suo capite, & syrupo de Epithymo, & confectione pilularum stomachicarum Mesue elegit.

Epithymū non est flos thymi.

DE HYSSOPI MONTANI ELECTIONE.

Vius odor & sapor sunt acutiores, melior est: ex duabus speciebus melior est magna, & melius tempus collectionis eius est, quando incipit florere.

Hyssopi electio.

EXPOSITIO.

DE Las dos especies de Hyssopo es mejor la mayor, y de qualquier dellas es mejor la que tiene el fabor, y olor mas agudo. Y el mejor tiempo para cogerlas es quando comiençan a florecer.

ANNOTATIO XV.

Illicium præstantius, authore Dioscoride lib. 3. c. 30. Cretico verò Archigenes, authore Galeno lib. 8. de compositione Pharmacorum secundum locos primatum dedit. Montanum hortensi laudabilius.

* *Melius tempus collectionis eius est, quando incipit florere, &c.* Dioscorides sua præfatione rem aliter hanc sentit, nam quæ fruticosæ sunt, *σιόνει σικάνης, χαμάδρος, πόλιον, αβρότονον, σέριφον, αψίνθιον* semine prægnantes, & aliæ id genus demetendæ. Hoc est, cum flores intus semina ferè plena habent, antea quàm decidant: nam tunc integras vires

Herbæ quo tempore colligendæ.

vires tenent. Hæc mea sententia Galeni autoritate lib. Antid. cap. 15. comprobatur, vbi ita inquit: *Ego autem noui & Chamæpytim, & Chamædrym, & Tblaspi, & Centaurium, Hypericumquæ, & Polium, ad hæc alia eiusmodi cùm tempus est inquirens, cùm vigent capio, nec resiccata æstiuo sole, sed nec citius quàm conuenit sumpta, dum fructus adhuc crudi imperfectique existunt: nam compositorum medicaminũ virtus simplicium vires comitatur, &c.* Et deinde agens de modo quo theriaca præparanda est, asserit ita. *Fructus itaque cum surculis, floribusque, calicibus, & folijs, quæ in his sunt, in theriacem immittuntur: huiusmodi herbarum, Scordij, Nepitæ, Marrubij, Stæchados, Dictamni, Polij, Chamædrys, Chamæpityos, Hyperici, Cætauri, &c.* Has etiam herbarum partes ad compositionem Diacalamithes lib. 4. de sanitate tuenda elegit: quas, quæ fructicosæ, ad rectam collectionem earum habere operæpretiũ est. Ideò Isaac cap. 75. lib. 2. practicæ maturas colligendas esse, nõ nimis siccas, nec virides asserit.

Herbarum partes præstantiores.

Planetæ septē quibus diebus dominantur.

Si aër humidus, & pluuiæ adsunt, nõ colligendæ, nam facile corrumpuntur, aut vires earum, antequàm ad perfectam perueniant exiccationẽ, ab ipsis decedunt: ideòq; aëre sereno, & sub aspectu suorum signorum (nam hoc ad rem multum facit) vel planetarum colligantur. Astrorum scientiam qui attigere, septē hebdomadæ dies, à septem Planetis dominari inuenerunt: vnde nomina dies ipsi sibi vendicarunt. Ideò dies Dominicus, dies etiam solis dicitur, deinde dies Lunæ, Martis, Mercurij, Iupitris, Veneris, & Saturni appellatur; quæ Planetæ suo unicuique die, membris, & medicamentis (vt annotatione 26. sectionis primæ scripsimus) dominantur: nam ius & imperium in ea habent.

Zodiacus quid.

In nona Sphæra, quã cœlũ crySTALLINũ vocant, ab Astronomis circulus quidam cõsideratur, qui alio nomine Zodiacus

diacus appellatur, ipsumque duodecim partibus æqualibus diuidunt. Zodiacus enim ἀπὸ τοῦ ζῶου, hoc est à figura animalium, quæ in eo imaginantur, vocatur (nam ζῶον, animal à Græcis dicitur) quæ Aries, Taurus Gemini, Cácer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornius, Aquarius, Pisces denique vocantur. Hæc eis nomina ab effectibus, quos afferunt, data fuere. Alio modo etiam domus planetarum dicuntur, nam unumquodque eorum, si suis domibus Sol, aut Luna sint, maiorem vim ac efficaciam ostendunt. Signum Arietis calidum, & siccum, Tauri frigidum & siccum, Geminorum calidum & humidum, Cácri frigidum & humidum, Leonis calidum & siccum, Virginis frigidum & siccum, Libræ calidum & humidum, Scorpionis frigidum & humidum, Sagittarij calidum & siccum, Capricornij frigidum & siccum, Aquarij calidum & humidum, Pescium frigidum & humidum, sunt. Cum Sol & Luna signa hæc aspiciunt, suo aspectu effectus suis temperamenti similes causant. Ideoque omnium plantarum, & aliorum medicamentorum, quæ temperamenta similia unicuique signo habent, sub eius aspectu & dominio, hoc est, cum Sol & Luna, & reliqui Planetæ similia signa rebus subiectis dominantia respectiue ingrediuntur, ut maiores vires dictæ plantæ ac virtutes habeant; vel è contra, si eas diminutas desideramus (ut agentes de ratione locorum annotatione 26. sectionis primæ diximus) genera colligenda sunt.

Duodecim signa quæ.

DE PRUNORVM ELECTIONE.

Quæcumque ex eis alba, aut citrina, aut rubea sunt, minus competunt operationi medicinae, quam nigra: & sunt quedam ex eis, quæ sunt muza, quæ conferunt ad alterandum magis: & sunt ex eis quedam dulcia, quæ sunt ad soluendum magis ventrem, & utraque alterant, & solutionem faciunt, plus tamen & minus: Damascena verò & Armena in casibus illis sunt fortiora (quamuis alij dicant aliud)

Prunorum electio.

R

& hu-

Et humida secundum quosdam, plus illud faciunt quam sicca: Sicca minus corrumpuntur in stomacho, quam humida. Sunt enim humida prava, ad putrefactionem conuertibilia.

EXPOSITIO.

DE Las ciruelas, las que son blancas, y las citrinas, y las rubias aprouechan menos en el uso de la medicina, que las que son negras: las que son de fabor dulce y azedo, alteran mas. Ay algunas dellas dulces, las quales purgan mas el vientre: y todas alteran y purgan: aunque mas, y menos. Las de Damasco, y Armenia son mas eficazes para purgar, y alterar (aunque otros digan lo contrario) y las frescas mas que las que estan passadas (segun otros) hazen esto. Las passadas se corrompen menos en el estomago, porque las humidas son malas, y mas aparejadas para corromperse.

ANNOTATIO XVI.

Differentia prunorum nimia, nam eorum varietas tanta, tum colore, tum sapore, tum odore, effigie, & magnitudine, vt vix enumerari omnia possint. Prunorum Syluestrium constipandi, satiuorum (vt in plurimum) laxandi vis est. Alba vero & flaua minus medicamentosa. De Damascenis, (quorum in Toletana ciuitate magna est quantitas) cum absque determinatione petuntur, intelligendum est.

Κοκκιμηλέα δένδρον (inquit Dioscorides capit. 175.) σιγαρίμων, ἢ ὁ καρπὸς ἐδάδιμ. id est Prunus arbor est nota, cuius fructus æstur. Et præfatione libri primi.

*Fructus autem, vt maturi decerpantur, necesse est. Et cum pruna fructus sint, de eis aliquid à nobis differendum. Fructus (Theophrasto authore cap. 3. lib. 1. de historia plantarum) ea est plantæ pars, quæ carne constat, & semine. Omnes rectè maturos, sed antea quàm sponte

sponte sua decidant, euellendos esse, Auicenna lib. 2. tractat. 1. cap. 16. docet. Maturatio coctionis species est, vt ex Aristotelis doctrina cap. 3. lib. 4. Meteorol. videre est, vbi inquit. *Maturatio verò concoctio quaedam existit. Nam eius alimonia, quæ in arborum fructibus est, concoctio, maturatio nuncupatur. Cùm autem coctio, perfectio quaedam sit, tunc maturatio perfecta est, cùm semina, quæ in fructuum genere sunt, aliud eiusmodi quale ipsum est, efficere valent. Nam & in cæteris perfectum ita dicimus. Hæc igitur maturatio fructus arborum est, &c.*

Maturatio fructuum.

Operæpretium est, vt ij, à quibus astrictio desideratur, magis aut minus crudi (vt necessitas postulat) colligantur: nam cruditas maturitati aduersatur: quia cùm maturatio, perfectio quædam sit, imperfectio cruditas, id est immaturitas erit. Imperfectio quidem à caloris naturalis defectu fieri solet. Emplastri ad Diaphœniconis Alexandri compositionem, Mesue Dactylos maturitati propinquos eligit. Fructus verò omnis viridis (vt inquit Galenus libr. 7. de simp. med. facult. titulo de nucibus) semicoctæ humiditatis pleni: cuius causa qui victus ratione febricitantibus dantur, lento assantur igni.

Fructus qui immaturi colligendi.

Fructus viridis humiditate plenus semicoctus.

Auicenna lib. 2. tract. 1. cap. 6. fructuum electionem in hunc modum scripsit. *Fructus solidiores & ponderosiores erunt meliores: & non excusat magnitudo cum extenuatione, & arefactione; sed si est cum pondere, est valde melior. Rugosi nimis, leues, laxi, temporis longitudine resiccati sunt fugiendi.*

Semina inuolucris inclusa fructus à Galeno cap. 1. lib. 2. de aliment. facult. nuncupantur, cuius verba sunt: *Cæterum in Fabis, Lupinis, Dolichis, Lente, & alijs id genus seminibus, quæ siliquis obuoluuntur, quod quidem ex siliqua, seminequè est compositum, est fructus: plurima tamen*

Semina inuolucris inclusa fructus vocantur.

Substantia pars in seminibus inest, &c. Et ab ipsomet Gale-
no etiam pro fructu semen usurpatur, nā libro 6. de simp.
med. fac. & 8. semina vrticę, & fefelios fructus vocat: &
libr. Antidot. primo agens de modo præparandi theria-
cam, inquit: *Fructus itaque cum surculis, floribusque, calici-
bus, & folijs quę in his sunt, in theriacem immittuntur: hu-
iusmodi herbarum Scordij, Nepitę, Marrubij, Stachados, &c.*
Sed non stricto modo, sed improprie loquutum fuisse Ga-
lenum intelligendum hęc est. nam semen differt à fructu,
sicut pars à toto, aut contentum à continente.

**Fructus & se-
men quo diffe-
runt.**

DE PSYLLII ELECTIONE.

Psyllij electio. **M***elius est, quod est completum & grossum, & est grauius,
& submergitur in aqua.*

EXPOSITIO.

LA Mejor Zaragotana es la llena, gruessa, y pesada, y
que se hunde en el agua,

ANNOTATIO XVII.

**Psyllij pulica-
ria appellatur**

PSyllium, quod & pulicariam herbam, à pulicarum si-
militudine, quam semen habet, vulgus vocat, vbique
prouenit. Foliū Coronopi & pilosius, ramulos palmeos,
fœni modo sarmentosos habet. Coma eius à medio inci-
pit caule, capitula bina, aut terna cacuminibus compres-
sa, semine pulicis figura nigro, præduroque.

**Psyllij duo ge-
nera.**

Recentiores duo Psyllij genera scripsere: quorum alte-
rum longum & exile in calamo, cuius effigies iam alio li-
bro à nobis scripta.

Duabus substantijs, authore Mesue, compositū est, me-
dullam namque calidam & siccam ordine quarto, corti-
cem verò multum frigidum habet. Ideòq; non à ratione
alienum erit, quæ semina quatuor absolutè petita, calida,
& frigida sunt, hęc scribere.

**Semina qua-
tuor frigida
maiora.**

Semina quatuor frigida maiora sunt Cucurbitæ, Citru-
li, Cucumeris, Melonis.

Semi-

Semina quatuor frigida minora, Plantaginis, Lact ucae, Endibiae, & Pottulacae.

Semina quatuor frigida minora.

Semina quatuor calida maiora, Cumini, Carui, Anisi, Foeniculi.

Semina quatuor calida maiora.

Semina quatuor calida minora, Ameos, Apij, Anomi, Petroselini.

Semina quatuor calida minora.

DE ADIANTI ELECTIONE.

Adianti species meliores sunt, quae viridia habent folia, quae uberiores sunt secundum omnes partes plantarum ipsarum. Subtiles vero, & graciles, & declinantes ad citrinitatem, non habent spiritum.

Adianti electio.

EXPOSITIO.

Las especies del Culantrillo, que tienen las hojas verdes, y son mas crecidas en todas las partes de sus plantas, son mejores. Las delgadas, y fútiles, y que declinan al color citrino, no tienen virtud.

ANNOTATIO XVIII.

Αδιαντον ἦτοι πολύτριχον φέλλαρία ἔχει κορυμβηροὺς ὁμοίαις, οὔτε καυλον, οὔτε ἄνθος, οὔτε καρπον φέρει, ρίζα δ' ἀχρηστος. Hoc est, Adiantum, vel Polytrichon pusilla folia gerit, Coriandro similia. Nec caulem, nec florem, nec fructum profert: radix inutilis. Dicitur Adianton à Græcis (vt Nicander in Scholijs scripsit) quòd non humectatur, aut irrigatur à rore, nec à pluuia. Quam opinionem Theophrastus confirmat cap. 8. lib. 7. de plantarum historia dicens: Adianti folium in aqua nunquam madescit, nec quidquã adhaesisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Idem etiam Plinius cap. 21. lib. 22. asserit. Nullam Adianto purgandi vim Græci tribuunt. Decoctum eius calculos frangit, & aluum sistit, Dioscoride cap. 136. lib. 4. Authore. Bilem flauam, & pituitam, humoresquè crassos ex thoraçe, & pulmone educit, roborat etiam capillorum radices, Mesue Authore.

Adiantum unde dicitur.

Adianthi facultas.

Herbæ Capillares.

Herbæ quæ caule, flore, & semine carent quando colligendæ.

Asari electio.

Capillares herbæ Adiantum, Politrichon, Phillitis, Asplenium, Hemionitis, & Hæpatica appellantur.

Herbæ quæ caulem, florem, nec semen edunt, in foliorum vigore legendæ, cum maxima, & virentissima sunt.

Authore Auicenna lib. 2. cap. 6.

DE ASARI ELECTIONE.

Melior pars plantæ est radix, & melior radix, quæ est grossa, & spissa, & cuius odor est subtilis, & sapor acutus cum stipticitate modica. **EXPOSITIO.**

La mejor parte de la planta es la raiz, y la mejor raiz la que es gruesa, y espessa, que tiene el olor sutil, y sabor agudo, con poca estipticidad.

ANNOTATIO XIX.

Asarum planta est môtana, quod nonnulli syluestrem Nardum appellant. $\Phi\acute{\upsilon}\lambda\lambda\alpha\ \acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota\ \kappa\iota\sigma\sigma\acute{o}\ \acute{\omicron}\rho\omicron\iota\acute{\alpha}$, Authore Dioscoride cap. 19. lib. 1. Ideò Mesue inquit, *Cuius folia sunt angularia, sicut folia Hædere.* Asarum Baccar à nonnullis vocatur. Vnde rei herbariæ historiam ignorâtes, Baccharim pro Asaro accipiunt. Sed qui accuratè cap. 19. lib. 1. & 51. lib. 3. Dioscotidis legerit, differentiam harum plantarum inueniet.

DE IVRIS GALLORVM

electione.

Iuris Gallorû electio.

Melior Gallus ad hunc usum est, sicut dixit Galenus, qui est rufus, antiquus, imò quanto antiquior, tanto melior, & qui est velox ad motum, & ardens ad coitum, & fortis ad dimicandum, in quo sit mediocritas inter macredinem, & pinguedinem.

EXPOSITIO.

EL Gallo de color rojo (segun dize Galeno) es el mejor para este efeto, y quanto fuere mas viejo, ligero, luxurioso, y fuerte para la pelea, moderado entre gordo, y flaco, serà tanto mejor.

ANNOTATIO XX.

IVs è Gallo vetere aluum deijcit. Interaneis abiectis, Ilem conijci oportet, & ventre confuto decoqui, donec caro ab ossibus facillimè separetur. Diuersis medicaminibus, quæ diuersos humores purgant, fartus pro purgandorum ratione decoquitur.

Gallorum ius
faciendi mo-
dus.

DE VOLUBILIS ELECTIONE.

MElior duarum specierum est magna, & habens folia in modum sagittæ alata: & melior est, quæ nascitur in locis temperatis remotis ab excessu.

Volubilis electio.

EXPOSITIO.

DE las dos especies es mejor la mayor que tiene las hojas a la manera de saeta alada, la que nace en lugares templados, apartados de todo exceso.

ANNOTATIO XXI.

QVinta volubilis species, præter cæteras lactis foecunda, & ex ea fit Scammonium. Ex quarta, quæ Lupulus appellatur, Ceruisia, qua vini vice nonnullæ regiones vtuntur. Hanc antiqui Græci minimè plantam cognouere.

Cum absque determinatione succi herbarum petuntur, Succus lupulorum, Intybi, Apij, & Coraginis, vel Buglosi accipiendi, Mefue Authore in Syrupis de Byzantijs, & acetoso simplici de succis herbarum.

Succi herbarum
qui nominantur.

DE SCAMMONII ELECTIONE.

MElior est Antiochena, & Armena post hæc. Quæ verò fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala prorsus. Et melior adhuc est, quæ est primæ formæ in modo faciendi eam; & quæ est secundæ, est post istam, & aliæ sunt malæ, & deterior est viridis. Adhuc autem qui laudauerunt Scammoniam, in quinque proprietatibus laudauerunt eam. Prima est, ut sit in colore clara sicut gummi, & propriè species eius prima, aut subalbida, aut varia.

Scammonij electio.

Secunda,

Secunda, ut si tangatur confractum eius aqua, vel saliva, fiat sicut Lac. Tertia, ut sit tenera, multa facilitatis ad frangendum, & pulverizandum. Quarta, ut sit pondere levis. Quinta, ut sit boni odoris proprii, non grauis. Remota verò ab his proprietatibus, non est bona.

EXPOSITIO.

LA Scammonea Antiochena, es la mejor. El segundo lugar tiene la Armena. La que se haze en nuestra region, y la Scenitica, son totalmente malas. Demas de lo dicho la mejor es la que se haze de la manera primero escrita. Y la que se haze de la segunda, es despues desta, y las demas son malas: y la peor de todas es la verde. Fuera de lo dicho, los que alabaron la Scammonea, la alabaron en cinco propiedades. La primera es, que sea en su color clara como la goma, y de la primera especie, o medio blanca, o varia. La segunda, que si despues de quebrada se tocara con agua, o saliva, se disuelua, y buelua a manera de Leche. La tercera, que sea tierna, de manera que se quiebre, y haga polvo con mucha facilidad. La quarta, que sea liuiana. La quinta, que sea de buen olor suyo propio, y no pesado. La que tuuiere falta destas propiedades, no es buena.

ANNOTATIO XXII.

Scammonij adulteria. **V**Arijs, ac diuersis modis Scammonium adulteratum, commercia simplicium medicamentorum agentes, scilicet, Lacte Tithymalorù, Gummi, Pice à vulgo Græca dicta, ac Resina mittunt. Ideò non solùm attendere necesse est, si saliva, vel aquæ tactu lactescat, sed alia signa cura, ac diligentia animaduertenda. Id enim quod Tithymalorum Lacte succo vitiatur, vehemèter linguam exurit: quod mixtionis dicti succi argumentum est. Quod Gummi permixtum est, si aqua, vel alio humore tangatur, minimè lactescit, sed quendam duritiei, & grauitatis modum

modum acquirit. Mixtum quod est resinis, non solum liquoribus admotum Lactis signum non ostendit, sed si lucernis adhibeatur, flammam, & fumum Resinae odorem habentem mittit. Servatur Scammonium, Authore Mesue, viginti annis; sed Serapio a triginta usque ad quadraginta, cap. 303. lib. Simp. acuitatem habere scripsit, dicens: Et scias, quod Scammoniae acuitas non mutatur, nec minuitur circa spatium triginta annorum, aut quadraginta.

Scammonij dnr ratio.

DIE TURPETI ELECTIONE.

Quod nascitur in locis siccioribus, fit gummosius, propter spissitudinem lactis eius; contrarium est e contra, & declinat a proprietatibus bonis, quae sunt septem, secundum quod sapientiores scripserunt, scilicet, proprie. Ut sit album, & vacuum, arundinosum, & gummosum, & sit cortex eius cinericius, & planus, & sit recens, & frangabile. Citrinum vero malum est, & nigrum peius: grossum est non bonum, & subtile tenue similiter, est enim debile: & antiquum est malum, & quod est crispum corticis, & habet interius dum frangitur, sicut nervos, est sylvestre, & malum; & quod non est gummosum, est debile, & ventris conturbativum.

Turpeti electio.

EXPOSITIO.

El Turbith que nace en lugares secos, es mas gomoso en razon de ser su leche mas espessa; y al contrario es si nace en lugares humidos, y se aparta de sus propiedades buenas: las quales son siete. Conviene a saber, que sea blanco, vazio, arundinoso, y su corteza de color de ceniza, y lisa, reziente, y facil en quebrarse. El citrino es malo, y peor el negro: y el grueso, y el muy delgado son malos, porque el muy delgado es debil en la purgacion. Tambien es malo el antiguo, y el que tiene aspera la corteza, y por la parte interior es nervoso, es sylvestre, y malo; y el que no tiene goma, es floxo, y conturba el vientre.

ANNOTATIO XXIII.

* *Et sit recens, &c.* Pro Turpeto recente illud intelligē dum est, quod à collectione sua sex menses trāsire; nam recēs, ipso Mesue Authore, cōturbatuum est, & viscerum subuersuum, antiquum debile. Ideoque temporis sui mediocritatem habens, veluti huius rei ratione præstantius eligendum. Hermodactylos, qui humiditate superflua, hoc est, excrementosa abundant, à collectione sua sex transactis mensibus eligit noster Author: quod præceptum in electione Turpeti obseruandum est, suæ excrementitiæ humiditatis ratione.

Cortex quid.

* *Et sit cortex eius cinericius, &c.* Φλοιός, κέλυφος, λέπισμα, και λέπός, à Græcis, à Latinis Cortex, quasi cor tegens dicitur; Tegmentum plantarum est, veluti animalium cutis; de quo differens Theophrastus cap. 4. lib. 1. de plantarum historia, inquit: *Cortex est pars ultima, & à subiecto corporeo separabilis.*

Cortex duplex & triplex,

Duplex enim cortex; exterior, qui crassior, & interior, qui pelliculæ formam aliquo modo repræsentat, nonnullis fructibus, vt in Castaneis, Iuglandibus, Nucibus triplex, Agalochum cute vestitur.

Cortices quomodo à radicibus separantur.

Radicum cortices ita à ligneis matricibus separantur. Radices virides gladio findantur, vel pistillo pulsentur, à principio ad finem vsque, deinde eximantur lignosæ medullæ. Decorticandi siccas radices modum Plinius capite 5. libr. 25. agens de Veratri radicibus, ita scripsit: * *Antiqui radicem cortice quam carnosissimo seligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam, turgescentemque acu in longitudinem findebant, deinde fila in umbra siccabant his utentes.*

Radices siccas excorticandi modus.

Lig-

Lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, omninò inutilis est. Ideò Galenus capite. 14. libr. 2. de antidotis agens de Theriaca, cuius Author Eudemus, versione Guinterij Andernaci, ita inquit: *Aristolochia longa corticis drachma quatuor. In totum enim radicum cortices multò utiliores sunt, quàm medulla.*

Radicis paræ præstantior.

DE AGARICI ELECTIONE.

Alius est masculus, alius est fœmina. Masculus verò masculus, & ille proprie, qui est longus, niger, grauis, & habet in confractis suis sicut fila neruorum, & est durus, & densus. Agaricus autem, quem sapientes laudauerunt, est fœmina, & est habens proprietates quinque bonas, & proprie. Ut sit albus, & leuis, & velociter frangibilis, & porosus, & rarus valde. Et ut appareat dulcis in primo gustu eius, deinde succedat ei amaritudo, & stipticitas. Et melior pars totius corporis eius est superior pars ipsius, & stipes eius non est bonus habens quasi semitas ligni putrefacti, & corrosum ex eo est malum.

Agarici electio.

EXPOSITIO.

Del Agarico ay macho, y hembra: el macho es malo, principalmente si es largo, negro, duro, y denso; y siendo quebrado, tiene por la parte interior vnos hilos semejantes a neruios. A la hembra alabaron los Sabios, y principalmente a la que tiene cinco propiedades buenas. Conuiene a saber, que sea blanco, liuiano, facil de quebrar, poroso, y muy raro: y juntamente con estas dichas señales sea al primer gusto dulce, y consecutiuaamente amargo, y estiptico. La mejor parte del es la superior, y el tronco de donde se coge no es bueno; si tiene vnas vias derechas, ò señales de leño podrido; y lo carcomido, ò corroido que el Agarico recibio del dicho tronco, es malo.

ANNOTATIO XXIII.

Neruorum, & venarum differentia, & quid.

* **H**abet sicut fila neruorum. Venæ à neruis differunt, nam venæ propriè dicuntur, conceptacula sanguinis mixti, confusiquè cum spiritu naturali. Sed per translationem venæ appellantur, partes vacuæ quorundã corporũ, veluti quæ in terra inueniuntur. Nerui prima sunt in corpore animalis sensus motusquè instrumenta, à cerebro, & spinali medulla orti. Per translationem accipiuntur pro chordis arcorũ, cithararum, & aliorum instrumentorum. Vnde propter simulachrum partes inanes, quæ in Agarico continentur, venæ & duræ quæ chordis assimulantur, nerui à Mesue & Dioscoride vocantur.

Agaricus non ratione rotunditatis laudandus.

Non desunt qui Agaricum foeminam & marem rotunditatis ratione laudent, sed signum hoc, apud Mesuem, nec Dioscoridem reperitur scriptum. Et vt veritas elucescat, verba ipsius Dioscoridis in medium afferamus. τὸ δὲ (inquit) ἀπὸ πανταχοῦθεν συμφορῆς, id est, autem in vniuersum Agaricus mas circumuolutus est, & vndiquè compactior. Nam nomen hoc περιφορῆς. ο. ο. verbale est, à verbo actiuo περιφορῶ, quod accusatiuo iungitur, deriuatum. Quod verbum diuersas significationes habet, nam circumfero, mecum semper fero, in comitatu meo fero, significat. Ideoque non (vt in Latinis Dioscoridis codicibus) mas rotundus est, legendum, nam significatio à nobis explanata ei magis, quia neruorum causa circumuolutus est, & vndiquè compactior, conuenit.

DE COLLOCYNTHIDIS

Collocynthis electio.

Duorum est modorum, masculus, scilicet, & foemina. Ex eis est masculus, super què nascitur sicut lanugo; & est grauis

cum duritie, & asperitati attinens, & nigredini. Et laudatur ex eis femina, & propriè habens proprietates has bonas. Vt sit Collocynthida grossa, & leuis, & quantò leuior, melior: & sit laxa & alba, & lenis, & completæ maturitatis. Et eius pars interior est pulposa, & laxa, & lenis, & alba vehementis albedinis. Verùm que non est completa in maturitate, mala est; conturbat enim suscipientem eam, & ventositatem cum difficultate facit: & soluit superabundanter, & solutione educit sanguinem, & fortassè interficit: & cum sigillatur cū toto germine plantæ, ut nascatur Collocynthida vna, est illa mala, perniciosa, imò est venenum: & cum in tota regione non est nisi planta eius vna, per se nascens, est mala. Et quæ nascuntur in terris fortibus & puluerulentis, aut iuxta loca reptilium, aut in locis termarum, Collocynthidas facit minores, & sunt similiter malæ. Quæ enim nascitur in terris laxis, & arenosis, & liberis, est quæ eligitur.

EXPOSITIO.

DE La Collocynthida ay macho y hembra; el macho es aquel sobre que nace vn cierto vello, el qual es pedado, duro, aspero, y inclinado al color negro. De los dos es alabada la hembra, principalmente si tiene las propiedades siguientes buenas. Conuiene a saber que sea grande, liuiana, y de todo punto madura, y en la parte interior pulposa, floxa, blanda, y muy blanca. La que no està de todo punto madura, es mala, y perturba al que la toma, y le causa ventosidad dificultosa, y purga mas de lo que conuiene, y haze salir sangre, y algunas vezes mata. Y la que nace sola en su planta, es mala, y dañosa, y lo mas cierto es el ser veneno. Y la cogida de planta que en grande distrito nace sola, es mala. Y la que nace en tierras fuertes, y poluerosas, o en lugares donde ay serpientes, o cercanos al mar, crian las Collocynthidas menores, y son tambien malas. Las que nacen en tierras blan-

blandas, arenosas, y libres, son las que se han de escoger.

ANNOTATIO XXV.

CApite primo de medicamentorum delectu, qui fit iudicio sumpto à propria ipsorum medicaminum essentia, Author noster scripsit, quod vicinitate vnus ad aliã plantam, meliores, vel deteriores dispositiones acquiruntur: & vnitate & multitudine fructuum similiter. Cassia fistula enim, quia benignum medicamentum, singularis in planta sua præstantior. Sed Collocynthis & fructus eius, Scilla, Cucumer asininus, & alia quæ potentiora virtutibus sunt, (quia virtus vnita valentior euadit) si sola nascuntur, deteriora iudicantur eis, quæ plura in eodem nata loco, vel vna planta sunt.

Leuitatis indicium.

Sit leuis, &c. * Leuitas est parvæ virtutis, & alimenti indicium: nam radices, fructus, & reliqua, si benè nutrita, solidam consistentiam habent.

Alborum temperies.

Et sit alba, &c. * Cum vno & eodem genere, plantarum scilicet, & animalium, albæ & nigræ species sint: albæ ad frigidam temperiem magis accedunt, & minorem vim habent: nam vnumquodque in suo genere nigrum, albo calidius est. Hæc doctrina ab Isaac lib. 2. practicæ de Pipere differente scripta est: cuius sententiam Theophrastus cap. 27. lib. 3. de plantarum causis confirmat, ita dicens: *Infirmiora, fragiliora que sunt omnia (vt simpliciter loquar) alba quàm nigra, tam in plantis, quàm in animalium genere.* Quam rationem Haly etiam cap. 7. lib. 7. practicæ sequutus est, & omnes ferè Medici ac Philosophi.

Lenis & duri, asperi, & lenis iudicia,

Sit lenis, &c. * Tactus enim (vt iam diximus) mollis & duri iudex est, & asperi, & lenis. Asperum (teste Aristotele cap. de quali. in Categor.) est, quod partes eminentes, à quibus

quibus tactus offenditur, & alias depressas habet: lene politum, id est æquale. Asperitas siccitatis indicium est, lenitas humiditatis: nam læue ad humidum, asperum ad siccum reducuntur. Et cùm hoc ita sit, iure optimo author noster Collocynthidem lenem laudat, villosamquæ improbat.

DE POLYPODII ELECTIONE.

Quod nascitur in lapidibus, humiditatem habet superfluam indigestam, causantem ventositatem & subuersionem, & nauseam. Verùm melius ex eo est arborum, & propriè quod nascitur super arborem ferentem glandes, & quod est cum proprietatibus octo bonis: & propriè quod est grossum, & solidum, & nodosum, & cuius color secundùm aliquod, participat nigredinem & rubedinem; sed paruum, & cuius fractum est, sicut color fistici, & in quo est ex aromaticitate aliquid: & in cuius sapore est dulcedo cum stipticitate, delinquens in gustu ex amaritudine aliquid ultimo: & quod est recens.

Polypodij electio.

EXPOSITIO.

EL Que nace en las piedras, tiene humedad superflua, indigesta, que causa ventosidad, reuoluimien- to, y vomito. El mejor es el que nace sobre los arboles que lleuan bellotas, y que tiene ocho propiedades buenas. Conuiene a saber, que sea grueso, fresco, macizo, ñudofo, por la parte exterior declinante a los colores negro, y roxo, y por la interior herbaceo, o de color de Alhocigo; que sea algo aromatico, y dulce en el gusto con alguna estipticidad, y alfin con algun amargor, y sea fresco.

ANNOTATIO XXVI.

QUÆ Humiditate superflua, vel indigesta abundant medicamenta, vt Agaricus, Turpetum, Scilla, Poly-
lypodiũ, authore Mesue, leuiora meliora sunt. Sed capite

Solidum Poly-
podium quo-
modò præstan-
tius.

de

de Polypodio, illum quod solidum veluti præstantius eligi-
git. Et cum solidum ad graue reducatur, dictum solidi-
tatis signum Polypodij electioni contrarium esse patet.
Cui dubio ita satisfaciendum. Cum author ipse regulis
vniuersalibus, Polypodium quod leue commendauit, id
collatione facta, non cum substantiæ nutritione, sed cū hu-
miditate excrementosa indigesta, & sua electione solidū,
facta ipsa collatione cum bona & electa nutritione fecit.
Nam ad solidum, densum vnitum, coactum, & compactū
reducuntur. Quod argumentum in Polypodij, & Scillæ
radicibus, huiusmodi explanandum esse diffinimus.

DE SCILLAE ELECTIONE.

Scillæ electio

Melior est habens parem, sola enim sicut dicitur, est vene-
nosa. Et adhuc est melior, quæ saporem habet compositum
ex dulcedine & acuitate, & amaritudine: & quæ splendorem
habet in laminis suis, & quæ nascitur in locis liberis. Orta
enim in locis termarum, aut orta singularis, est mala.

EXPOSITIO.

LA Cebolla Albarrana que nace acompañada, que
tiene el fabor compuesto del dulce, agudo, y amar-
go; los cascós, o laminas resplandecientes, y criada en lu-
gares libres, es la mejor. La q̄ nace sola, y en lugares ma-
ritimos, es venenosa, y mala.

ANNOTATIO XXVII.

Scillæ species.

TRes Scillæ species à recētioribus assignantur. Andro-
machus ad Scillinos trochiscos parandos Scillam his
verbis petit: *Αυτίνα δὲ σκίλλαμ τριχάδεσιν ἄμμιγα φλοιαῖς*,
id est, Protinus autē Scillam villosis vnà cum corticibus.
Sed speciem non diffinit. Damocrates verò *σκύλλαμ εὐ-
μεγεθυ*, hoc est, Scillam valde magnam, eligēdam præci-
pit. Quæ mea sententia ea est, quam Dioscorides in ace-
ti Scillini compositione imponendam esse asserit, c. 25.
lib. 5. & Mesue suo capite veluti præstatiorem laudat. De

hac

hac planta satis in Trochiscos Scilliticos parandi modo, nostra pharmacopœa scripsimus.

DE HERMODACTYLORVM
electione.

Hermodactylus est radix herbae montana, & eius alius lō-
gus sicut digitus, alius rotundus. Ille, de quo hic loquimur, Hermodacty-
lorum electio.
est rotundus, & eius alius est albus, alius rubeus, alius niger.
Melior ex eis est habens proprietates tres bonas: scilicet qui est
albus, & veræ albedinis intus, & extra, & qui est grossus, &
qui est duritiei mediocris. Rarus verò & laxus, & levis est
debilis: rubeus verò & niger ambo mali sunt; cuius ortus est in
locis pinguibus, aut humidis, est malus: propterea quòd additur
ei ad humiditatem superfluum & inflammatiuam. Et ortus
eius in vicinitate squillæ melioratur in conditionibus suis, &
similiter in vicinitate raffani. Melius verò tempus collectionis
eius est ver; & meliores sunt, in quibus iam præterijt medius
annus post bonam eorum desiccationem.

EXPOSITIO.

EL Hermodactyl es raiz de vna yerua montefina: ay
vno largo a manera de dedo, y otro redondo: aquel de
quien tratamos aqui, es el redondo, del qual ay vno blan-
co, otro rubio, y otro negro. El mejor dellos es el que tie-
ne tres propiedades buenas, que son el ser blanco de ver-
dadera blancura por defuera, y dentro; que es grande, y
tiene moderada dureza; y es nacido jũto a la cebolla Al-
barrana, o al Rabano. El raro, espongioso, y liuiano es flo-
xo, o debil: el rubio, y el negro son malos, y el que nace
en lugares pingues y humidos: porque al tal se le aumen-
ta la humedad excrementosa, è inflamatiua.

ANNOTATIO XXVIII.

Medicamenta quæ à sua natura coacta esse debent, vt
Hermodactylus, Iris, & alia eis similia, grauiora
præstantiora videntur: nam leuitas raritatis, laxitudinis,

T & im-

& imbecillitatis substantiæ indicium est. Hermodactylus quasi Herni dactylus dicitur. Nonnulli sibi nomen hoc vēdicasse aiūt, quia à digitishumores educit. Qui noxius ex eius speciebus Ephemerō appellatur, quorum vnus innoxius: & ita Paulus lib. 7. de eo differēs inquit: ἐφήμερον οὐ το δυλητηρίον, hoc est, Ephemeron, non quod noxium, & lethale. Quibus verbis duplex genus esse, vnū quod medicinæ, & alterum quod veneni rationem habet, satis apertè docuit.

Radix quid.

Hermodactylus est radix, &c. Radix (authore Theopra-
sto cap. 2. lib. 1. de hist. plant.) *id est, quo alimentum attrahitur.* Ruellius verò c. 2. lib. 1. de natura stirpium in hūc modum radicem diffinit. *Radix est id, quo alimentum elicitur, & terræ coheret, &c.* Quam radices in plantis rationē habent, eandē de animalibus os vocatum (vt inquit Aristoteles lib. de iuuentute & senectute) tenet. Ideòq; cap. 10. lib. 4. de animalium partibus, plantā animal inuersum nominat diuinus Plato, cū arboris radices terrę fixas, hominis ad cœlum (quæ sunt in eius capilli) propensas vidisset, hominem ab arbore in eo discriminare, pennæ in venturorum posteritates prodidit.

Radicum electione.

Radicum electionem Galenus cap. 15. lib. 1. de Antidotis ita scripsit: *Radices quorumcunq; fuerint utiles, intentum habere corticem, non rugosum oportet, id namque macre radices indicium est, &c.* Vnaquæque præstātissima radix, quæ proprium generis sui odorem valentissimum & saporem habet. Ignobiles sunt, quæ in suo genere tenuiores & exiliores. Præstant enim in quolibet genere non rugosæ, nec exiles: quemadmodum quæ modum suum excedunt, deteriores iudicantur eis quæ benè nutritam solidamquē habent consistentiam.

Radices quo tempore colligendæ, & cortices.

Radices & liquamenta (authore Dioscoride sua præfatione) corticesve, vt recōdantur, eximere conuenit, cū herbæ

herbæ suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inhibi locis asperginem non redolentibus ; sed quæ luto, aut puluere sunt oblitæ, aqua elui debent.

Sed odoratiores, & quæ virtutem positam in superficie habent, non eluendæ, sed post siccationem asperis lineis fricandæ, ne lotionem vires præcipuas amittant. Quæ corpulentiores nimis, quales Cucumeris asinini, Brionia, transuersim in orbiculos incidantur, & filo traiecto suspendantur loco calido, & sicco, prope solé vmbra siccentur: minores lóngitudine concidantur, earúq; medullæ si lignosæ fuerint, eximantur, & in pauimētum proiectæ, vel melius filis suspensæ, simili loco, donec arefcant, obseruētur; deinde vasis vitreis, vel vitreatis recondantur.

Radices quæ non eluendæ.

Radices quinque diureticiæ ac communes, Apij, Petrofelini, Fœniculi, Asparagi, Rusci.

Radices quinque cõmunes.

Duæ radices communes Fœniculi, Petroselini.

Radices duæ communes.

DE IRIDIS ELECTIONE.

Habēs florem albū, debilior est in omni re: & est ex eis melior cuius radix est alba, participans rubedinem secundum aliquid, & grossa & dura, & spissa, & in qua est aromaticitas sicut odor violarū propriè. & cuius sapor est acutus, mordicacius, propter acrimoniã ipsius: & habens nodos breues & collectos. Melior pars plantæ est radix, post illam flos: & melius tempus collectionis ipsius est principium veris.

Iridis electio radicis.

EXPOSITIO.

EL Lirio que tiene la flor blanca, es para todas las cosas generalmente menos eficaz: y del vno y del otro es mejor la raiz blanca, que participa del color rubio algun tanto; la gruesa, dura, y espessa, que tiene el olor de violetas, el sabor agudo y mordicante por razon de su agudeza, y los nudos pequeños, y espessos. La mejor parte de la planta es la raiz, y consecutiuaamente la flor. Y el mejor tiempo para cogerla es el principio del verano.

Radix vnde
à Græcis ρί-
ζα dicta.

Iridis radices
quo tēpore col-
ligendæ.

C*V*ius radix est alba, &c. * Ρίζα. υς. η. ἰτοι ρίζωμα. ατος.
το. à Græcis ἀποτοῦ ρίζιον, idest origo, dicta: nam ori-
go plantarum omnium est. Dubium est, quo tempore ra-
dices plantarum, quæ folia nō amittunt, effodiendæ sint.
Sed opinionibus varijs derelictis, nec colligendæ mea sen-
tentia, cū flores earum decidunt, nec principio veris,
sed cum scapi exiccati fuere: nam principio veris, vel cū
flores decidunt, tunc quia naturaliter humidius tempus
est, maiorem humiditatis quantitatem habent, quæ ad
citam & maiorem corruptionem causa est. Et cū Me-
sue inquit: * Et melius tempus collectionis ipsius est prin-
cipium veris: non de radice, sed de flore intelligendū est:
nam relatiua non ad longinqua, sed ad magis propinqua
antecedentia referenda sunt, ideò veluti de propinquo-
re de collectione floris, non de radicis intelligendum.

Iris qua regio
ne præstatiōr.

De Iride Dioscorides differens ita lib. & cap. i. inquit,
ἔστι δὲ βελτίων ἢ Ἰλλυρικὴ, καὶ Μακεδονικὴ, hoc est, Est autē
melior Illyrica, & Macedonica. Andromachus senior ad
suæ theriaces compositionem Illyricam etiam eligit, di-
cēs: Φύλλα καὶ Ἰλλυρικὴν Ἰριδα κατθεν, idest folia, & Illy-
rica iride imposita. Dicti authores iure optimo Illyricæ
Iridi primatū dedere: nam si eam conferas (vt inquit Ga-
lenus lib. Antidotorum primo) cū ea, quæ in Africa pro-
creatur, reperies vnam ab alia tantū distare, quātum à
cadauere viuū corpus. Nostro æuo Hispanica Iris ra-
tione consona pro Illyrica vsurpatur: nam notas ferè om-
nes quas ipsamet habet.

Pro Iride Illy-
rica Hispanica

DE CUCUMERIS AGRESTIS ELECTIONE.

Cucumeris a-
grestis electio.

M*E*lior pars plantæ eius est fructus ipsius, & propriè eius
completi succus, & post ipsum radix. Et calidior fru-
ctus eius est citrinus, completus, expoliatus tamen à viri-
ditate; & qui est amaritudinis veræ, & cuius succus est
albus,

albus, habens de pinguedine aliquid. Incompletus verò est malus, educens sanguinem solutione, & radix eius ingreditur in medicinis multarum utilitatum, & melius tempus operationis succi eius est finis aestatis, & collectionis radicis eius est finis veris.

EXPOSITIO.

LA mejor parte de la planta es el fruto, y especialmente el çumo del que esta perfectamente maduro, y despues la raiz. Y el fruto mas caliente es el citrino, maduro, que no tiene cosa alguna verde, y que es puramente amargo: el çumo del qual es blanco, que tiene algo de pingue. El inmaturo es malo, y haze purgar sangre. Su raiz entra en medicinas de mucha virtud. Y el mejor tiempo para hazer su çumo, es el fin del estio, y para coger la raiz el fin del verano.

ANNOTATIO XXX.

EX fructu Cucumeris huius fit Elaterium, quod Authore Dioscoride cap. 155. lib. 4. *Optimum est leue, non ponderosum, cum candore leuiter humectum, gustu amarissimum, & lucernarum luminibus admotum facile fragrans. A bimatu ad decenium (ipso Authore) deiectionibus utile est. Ducentorum annorum spatio (vt Theophrastus asserit cap. 14. lib. 9. de plantarum historia) durat, & vsque ad quinquagesimum, vt Plinius cap. 1. lib. 20. inquit: Lucernarum lumina extinguit.*

Elaterij electio.

Elaterij duratio.

DE CENTAVRII ELECTIONE.

Centaura alia minor, alia maior; inter quas distinguunt proprietates notae. Minor melior est in omni re, cuius flores, & crura colorem habent Citrinum palearum, & melior pars plantae sunt flores, & semina ipsius, & melius tempus collectionis ipsius, est principium aestatis.

Centaurij electio.

EXPOSITIO.

VNa Centaura ay mayor, y otra menor; las quales se diferencian en muchas señales. La menor es para todas

todas

todas las cosas mas prestante, la flor y el peçoncillo de la qual es de color citrino a manera del dela paja. La mejor parte de la planta son las flores, y su simiente; y el mejor tiempo de cogerla, es el principio del estio.

ANNO TATIO XXXI.

DE Centaurio minore Dioscorides c. 9. lib. 3. differens, inquit: Κενταυρίον το μικρον ο' τινες λιμναϊον καλεσιν. πικρα περιωη' οριγανω παραπλήσιος ει. Id est Cētauriū minus aliqui Limnesion vocauerē; herba Hyperico, aut Origano similis est. Cuius succū extrahēdi rationē in hunc modum scripsit. *Legitur herba semine pręgnas, & diebus quinque; madefacta decoquitur, donec superemineat aqua: mox ubi refriguit, linteolo exprimitur, & eiecta herba, iterū decoquitur, usque dum mellis crassitudinē habeat. Nonnulli eam recentē grandamq; contundunt, atque succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assiduē mouentes inspissant. Quod si quid concretum faucibus vasis adhærescat, deradunt, reliquoquē humori permiscent. Noctū diligenter operiunt, namq; ros nocturnus liquores coalescere non sinit. Quæ autem radicibus, aut herbis liquamenta exprimuntur, decocta (ut in Gentianæ mentionē retulimus) præparant: sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti ante dictum est, cogunt. Sic è Thapsia, sic è Mădragora, reliquisquē similibus succus: sic ex acerbis uuis melligo elicatur. Lycium tamē, & Absinthium, Hipocistis, & cęsimilia, decocta, eo quo diximus modo, coguntur.*

Et agens de Gentiana c. 3. lib. 3. inquit: *Succi extrahendi ratio hæc est. Contusa radix quinque diebus aqua maceratur, postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent radices, & ubi refriguit aqua, linteolo excolatur: mox discoquitur, dū mellis crassitudo fiat, fictiliquē reconditur.*

DE CNICIELECTIONE.

Carthami electio.

Carthamus duorum modorum est. Est enim domesticus, & syluestris. Et dixerunt quidam quod Nil est ex speciebus Cartha-

Liquamentum Cętaurij minoris quo modo fit.

Liquamēta radicū quo modo fiant.

Carthami, & elongati sunt. Carthamus, de quo loquimur, est domesticus, & melior pars plantæ eius est semen eius, post illud flos eius. Et melius semen est, quod est album, & planum, grossum, & plenum, cuius medulla est unctuosa, pinguis, & cortex eius tenuis. Et melior flos est, qui est sicut pili croci.

EXPOSITIO.

DOs maneras ay de Carthamo, el vno es domestico, y el otro siluestre. Algunos dixeron, que el Nil es delas especies de Carthamo, y se engañaron. El Carthamo de quiẽ tratamos, es el domestico: la mejor parte del qual es la simeñte, y luego la flor. La mejor simeñte es la blanca, lisa, gruessa, llena, y que tiene la medula vntuosa y pingue, y la corteza delgada: y la mejor flor es la semejante a las hebras del Açafran.

ANNOTATIO XXXII.

NIl, Authoribus Serapione c. 283. lib. Simpl. Auicenna Nil quid. c. 513. lib. & tract. 2. Isaac c. 24. lib. 2. practicæ, & omnes ferè Arabes, Carthamus Indicus est. Theophrastus c. 4. lib. 6. de plantarũ historia Cnici tria genera scripsit, quorum vnum satium, quod Carthamum appellatur, & syluestria duo, quorum primum Dioscorides Atractylis, alterum verò siluestre Cnicum.

DE GLANDIS VNGVENTARIÆ electione.

Ben est granum Almesues, & eius aliud magnũ, aliud paruum. Magnũ autẽ est in magnitudine fructus Auellane triangulatũ. Paruum verò est sicut cicer, & utrũque habet medullã unctuosam, lenẽ & albã. Maius incolume est, paruum verò malignũ est. Magnũ autẽ melius est, cuius cortex est albus, planus, tenuis, & cuius medulla est alba, lenis, multe unctuositatis. Et quod antiquum, melius est recenti. Et paruum melius est subnigrum declinans ad albedinem, & cuius medulla est unctuosa, alba & lenis, & antiquum melius est recenti.

EXPOSITIO.

BEN es grano de Almesue, del qual ay vno mayor, y otro menor. El mayor es de la magnitud de la Auellana, triangulado; y el menor de la magnitud del Garbanço, y entrambos tienen la medula vntuosa, blanda, y blanca. El mayor es mas seguro, y el menor malicioso. El mayor que tiene la corteza blanca, lisa, delgada, y la medula blanca, blanda, y vntuosa, es mejor; y el que es antiguo mejor que el fresco. El menor es mejor, si es inclinante al color negro, que participe algo del blanco, la medula del qual es vntuosa, blanca y blanda; y el antiguo es mejor que el fresco.

ANNOTATIO XXXIII.

Ben fructus arboris.

βαλαν & *μυρεψικη καρπος εστι δενδρον μυρικη εοικOTOS. Hoc est, Glans vnguentaria, fructus est arboris Myricæ similis, γευνατοι δε Αιθιοπια, και Αιγυπτω, και Αραβια. Gignitur in Æthiopia, Ægypto, & Arabia. A Galeno, & Aetio *μυραβελαν* & à Latinis Glans vnguentaria vocatur. Ben res quidem diuersa à radicibus aromaticis, quæ Behen, tum aspiratione, tum duplici .e.e. scripta inuenitur; nam hæ radices Pastinacæ siluestris sunt. Haliabbas, & Haly cap. 43. lib. 2. practicæ Authoribus, de quibus etiam nostra Pharmacopœa scripsimus.*

Been, & cûm aspiratione quid.

DE LAPIDIS ARMENI electione.

Armeni lapidis electio.

MELIOR est habens colorem medium inter viridem, & obscurum terreum, & Indum, & habet macularum distinctiones virides, & nigras: & qui non est in lapidis termino, imò est facile dissolubilis, & puluerizabilis, & qui est tactus lenis carens asperitate.

EXPOSITIO.

LA piedra Armena que tuuiere el color entre verde, y terreo escuro, y el Indo con vnas manchas verdes, y negras

negras distintas, que no tiene la dureza de piedra, antes se haze polvo con facilidad, y se desata, que es blanda al tacto, y no tiene aspereza, es la mejor.

ANNOTATIO XXXIIII.

Dioscorides capite 105. lib. 5. huius lapidis electionem ita scripsit: *Armenus lapis praefertur levis, colore caeruleo, perquam aequabilis, calculo carens, & friabilis*. De eo differens Plinius capite 6. lib. 35. inquit: *Lapis Armenus est dicitur, & nominatus à regione illa; & est lividus, & subalbidus, &c.* Eius vice Cyaneus est, Authore Auicenna libro de viribus cordis, ubi inquit: *Lapis lazuli similem vim habet cum eo, quod dicitur de lapide Armeno; nisi quia est ipso debilior.* Haec tenus Auicenna. Purgat lapis hic atram bilem, quam Veratrum tutius, & lapide Cyaneo valentius, ut ex autoritate Alexandri Tralliani Mesue scripsit.

Lapidis Armeni vice quid.

DE LAPIDIS CYANEI

electione.

Melior est cuius color est viridior in colore lazuli, & habet maculas aureas, & mixtus cum marchasita, est non bonus: & non maculatus est non bonus, & similiter lenis.

Lapidis lazuli electio.

EXPOSITIO.

La piedra Azul, que fuere de color verde, y azul, y tuviere unas manchas de color de Oro, y fuere dura, es la mejor. La mezclada con Marcasitas, y que carece de las dichas maculas, y fuere blanda, es mala.

ANNOTATIO XXXV.

DE hoc lapide Dioscorides capit. 106. lib. 5. differens, inquit: *Caerulei origo ex aërijs metallis in Cypro, copiosior ex arena litorali: secundum quosdam subcauatos specus maris inuenitur, qui magis probatur.*

Lapidis lazuli
drachmæ duo-
decim in con-
fect. alcher. inij-
ciendæ.

Tria præcipuè hac in annotatione consideranda; pri-
mum quantitas, quæ in confectioe de granis tinctorum
huius lapidis iniicienda; secundum, si adurendus, cum cor-
dialibus compositionibus admiscetur; tertium ablutionis
ipsius modus. Et ad primũ venientes dicimus, quòd duo-
decim drachmæ in confectioe dictæ cõpositione iniiciẽ-
dæ sunt; quod multis rationibus, ac argumētis iam à me,
& alijs comprobatum est: quibus (ne de re iam cognita,
ac exagitata longum faciamus processum) omisis, quod
denuo ad mētē venit, succinctè, proponam⁹, *Αντιβαλλόμε-
να*, à Græcis vocantur medicamenta, quæ aliorum vice
vsurpantur, quorũ nullum inuenitur, quod in omni mor-
bo, & in vnaquaque confectioe, sine aliquo discrimine,
vel reciprocatione pro alio substitui possit; nam id (nisi
idem medicamentum sit) omninò quod aliud facit, effi-
cere impossibile est: quod etiam de composito intelligen-
dum est. Confectio de granis tinctorum à Mesue capite
de lapide cœruleo scripta, & quæ in Antidotario adest,
nulla reclamante virtute, ad idem valent: ergo vna, &
eadem.

Prætereà (vt veritas magis elucescat) animaduertēdum
est, quòd codices qui in confectioe antidotarij scripta
drachmas duas habēt, librariorũ negligētia vitiati sunt,
qui duas pro duodecim apposuerunt, quod vno antiquissi-
mo, quod habem⁹, videre est. Is enim duodecim drachmas
lapidis Cyanei, nō solũ Scheda quæ Antidotario typis ex-
cusa est, sed ei⁹ marginē habet (quorũ duo ad Syluij, & Ca-
lestani manus peruenerũt) & simpliciũ numerũ, pōdera-
q; æqualia, cum ea, quæ lapidis dicti capite scripta est.

Deinde compositio hæc ab omnibus tam medicis, quã
pharmacopæis Mesues inuentioni tribuitur, quã capite
dicto scripsit, duodecim drachmas lapidis habētē ex sua
inuentione vocat, quod nō in ea, quæ Antidotario scripta
est,

est, fecit. Ergo quæ in capite scripta est, ad vsum paranda, aut duodecim drachmæ lapidis dicti (vt vires similes vtraque habeant) in ea, quæ Antidotario adest, iniiciendæ.

Animaduertendū etiam est, an cū in cordialibus confessionibus hic lapis petitur, adurendus sit, vt per quā pluri-
rimi asserunt, qui mea sententia lapidis dicti vires ac facultates penitus ignorant; nam per accidens, euacuando humores, à toto corpore, & à corde, cor ipsum corroborat. Huius rei testis est Auicenna tract. & cap. 2. lib. de viribus cordis, vbi inquit: *Medicina laxatiua profunt ad confortationem cordis dupliciter. Vno quidem modo intenditur iuuentum cum eis procurari iam dictum per euacuationem nociui humoris à toto corpore, aut à partibus hepatis, & cerebri, sicut fit cum decoctione Epithymi, aut cum medicina cum Epithymo confecta. Secundo verò modo, quando intenditur cum medicina laxatiua non prædicta euacuatio, sed mundificatio sanguinis, qui propriè est in corde, ad hoc quòd spiritus mundus generetur in eo, sicut quando ponitur in medicinis cordis lapis lazuli, aut Armenus: ex quibus medicinis quum peruenerit earum virtus ad cor, adipiscitur virtutem expulsiuam melancholici humoris à sanguine tendente ad ipsum, & melancholici vaporis à sanguine generati in ipso, &c. Mundificatio sanguinis prædicta cum medicamento laxante (id est cum lapide cæruleo) alijs cordialibus mixto fit: ergo non adurendus lapis; nam vstione purgatricem facultatem amittit. Vsta enim medicamenta purgantia à facultate purgatrice destituuntur. Cuius rei Mesue testis est agens de Rhabarbaro, & Myrabolanis; nam medicamina hæc subtiliter trita viscera astringendo roborant, affata magis astringunt; vsta verò multò magis. Combustilia autem (Aristotele capite 9. libr. 4. Meteor. teste) sunt quæcumque corpora, quæ in cinerem resoluuntur: id quod omnibus*

Lapis Cyaneus
cordialibus me-
dicamentis nõ
adurendus est.

Combustilia,
quæ.

obuenit, quæ vel calore, vel utroque, calore & frigore coguntur; nam hæc ab igni euinci conspiciuntur. Lapis hic dum vritur, vincitur ab igne: ergo (vt Myrabolani, & Rhabarbarum) vim purgatricem vstionis vi amittit. Qua deperdita ratione purgantis, & cordialis accidentaliter medicamento caret. Quinque causis aduruntur medicamenta, Authore Auicenna libr. & tractat. 2. capite 5. Prima, vt alicuius medicamenti acuitas frangatur, vt chalcitis. Secunda, vt acuitatem acquirant, vt lapides, à quibus efficitur calx. Tertia, vt alicuius medicamenti dura, crassa, ac glutinosa substantia subtilitatem nanciscatur, vt cornua, & animalium vngulæ. Quarta, vt in puluerem redigi possint, vt sericum, & pili. Quinta, vt alicuius medicaminis venenositas frangatur, vt Viperæ, & Scorpiones.

Quinque causas adustionis medicamento- rum.

* *Sunt in eo nocumenta, quæ diximus in lapide Armeno, & expedit tollere nocumenta eius similiter cum ablutione, sicut diximus superius. Et agens de lapide Armeno in hunc modum lauacionem scripsit: Et dixit Alexander, non lotus per vomitum soluit, & per ventrem, & cum labore. Lotus autem soluit per ventrem, & sine molestia. Ars autem in lauando ipsum est hæc. Teratur cum facilitate in vase lapideo, deinde fundatur super ipsum aqua dulcis, & lauetur sicut terendum, & fiat illud trigesies, semper innouando aquam, & adhuc decies post illud lauetur aqua Rosata. Et dixit Alchindus, lauetur cum aqua buglossæ post purgationem eius: acquiritur enim ei mirabilis proprietas ex hoc ad ægritudines melancholicas, &c.*

Lapidis Cyanei lauandi modus.

Postquam in tenuem puluerem redactus lapis stellatus fuerit, in vase vitreato ponatur, & super illum aquæ pluuiialis, vel fontanæ purissimæ quantitas superiniiciatur, quæ tribus digitis puluerem superemineat; deinde lignea rudicula per quartæ partis vnius horæ spatiū; deinde
donec

donec puluis omnis in imum vasis subsideat, & quiescat, desinatur. Deinde extra vas aqua fundatur, & alia (vt dictum est) superiniiciatur, idq; ad trigessimam lotionem faciendum. Quibus iam finitis, lotionibus, aqua Rosacea decies lauandus, sed non affundenda aqua est (quia Medicamentosa) donec vnaquaque vice viginti & quatuor horarum tempus transactum fuerit: quarum maiori temporis parte, puluis & aqua submouedi: & in alijs rebus predictus modus obseruandus.

Rationi consonum visum nobis fuit, siquidem lapis hic aqua pluuiali, vel fontana, & Rosacea (quæ Medicamentosa) abluatur, quod de vtriusque modi ablutione Galenus scripsit, pennæ commendare: qui cap. 15. lib. 2. simplic. ita inquit: *At si qua sint lapidosa & dura, velut Cadmia, & æris squama, & æs vstum, ea exactè in tenuia comminuētē plurimum in aqua terere fontali, purissimaq; oportet, subinde priore effusa, quoad nihil in aqua innatet, maneatq; aqua prorsum à contriti medicaminis qualitate immunis. Nam quandiu, aut qualitatis eius quippiam in gustu appareat, aut aliquid innatet, tandiu terendum atque effundendum est. Nam si hoc pacto quiduis eorum quæ lauari possunt, abluas, mordacitatis expers euadet, &c. Et lib. 1. cap. 10. de comp. phar. per gen. ita inquit: *Argenti spuma facile eluitur, vt quæ statim propter innatam grauitatem liquoribus, in quibus leuigatur, subsidet; vnde totam mordacitatem in aqua lota exuit. Acuti verò sensus homines parùm adeò mordacem percipiunt, si ex aceto, vel vino eluantur. Porrò conuenit, diligenter toto die contritam colliquare, & per noctem relinquere; postero die mane deinde auferre, aliumq; mox superinfundere; postea rursus terere similiter, iterumque sequenti aurora liquorem emittere. Quod faciendum est, donec simul cum humore argenti spumæ quedam portio (achnerè hanc Græci vocant) appareat, cumque nihil amplius innatat, nihil etiã magis effundendū est. Attamē contere-**

Lapidū, & lapidiforū, & duorum medicamentorum lauatio

re diebus pluribus oportet, et si nihil ei insistat: idque sole feruente satius est. Ita enim accidit, ut medicamentum siccet valentius. Porro nouerunt omnes id astate, non solum in argenti spuma, verum in alijs etiam, quæ hoc modo præparantur, fieri commodius. Siquidem Cadmia, æris squama, Dyphryges, Cerussa, Misy, Sori, Stimis, & omnes lapides, præterea Calx, perinde ut Argenti spuma, ex liquore aliquo prædicto eluuntur, ac laui-gantur. Hactenus Galenus.

DE SENNAE ELECTIONE.

Sennæ electio.

Melior pars plantæ eius est folliculus, deinde folia. Sed tamen in eis est virtus debilis valde: & melior folliculus est, cuius color accedit ad viriditatem, & subnigredinem quandam: & in quo est de amaritudine res modica cum stipticitate; & quod est magis completus, & in quo sunt semina ampla, compressa. Subalbidus autem non est bonus, & incompletus similiter. Et meliora folia sunt viridia; subalbida verò & tenuia, non bona: & antiquum ex eo est sine spiritu, & stipites eius sunt inutiles.

EXPOSITIO.

LA Mejor parte de la planta son los folliculos, y el segundo lugar tienen las hojas; pero tienen muy debíl la virtud. El mejor folliculo es el de color verdinegro, cuyo sabor es algun tanto amargo cõ estipticidad, que està mas lleno, y tiene la simiente grande, y apretada. El blanquecino y vacio es malo: y las mejores hojas son las verdes: las blãquecinas, y menudas son malas. El Sen antiguo no tiene virtud, y los tronquillos son sin prouecho.

ANNOTATIO XXXVI.

Vicinitate vnus plantæ ad aliam (vt iam diximus) meliores, vel deteriores euadunt: quia ipsarum virtus malefica, vel salubris, ipsas appropinquatæ afficit. Ideoque Sennæ Ruta vicina, vigorem addit. Non defuere, qui Sennam, & Coluteam eandem esse plantam existiment; sed

sed magno in errore versantur; nam Colutea frutex est, qui ad hominis mensuram crescit. Senna verò parua herba est, quæ magnitudinem plantæ Ciceris non excedit, paucisque viuit mensibus. Nonnulli codices vbi Mesue,* Subalbidus autem non est bonus, & incompletus similiter, pro incompleto completum habent. Sed vero & antiquissimo codice incompletus legitur.

DE SPECIERVM SALIS ELECTIONE.

Salis famose species sunt quatuor: Sal Panis, Sal Gemma, Sal Napticus, & Sal Indus. Sal Panis alius est mineralis, durior & amarior; alius Marinus, quem si aqua inueniat, facile dissoluit. Sal Gemma verò est sicut Crystallus scindibilis. Sal Indus alius subniger, alius subrufus obscurus. Sal Napticus quoque niger est, habens odorem naptæ. Mineralis fortior est maritimo, & Sal Gemma eis, & Sal Napticus illis, Indus autem omnibus: & subrubeus melior est subnigro, & subniger est fortior, & omnis quantò amarior, tantò fortior.

EXPOSITIO.

LAs especies de Sal mas memorables son quatro; conuiene a saber, el Sal Pan, el Gemmeo, el Naptico, y el Indo. Del Sal Pan ay dos diferencias, el vno es duro, y amargo, y el otro es marino, que echado en el agua, se desata con facilidad. El Sal Gemmeo se parece al Cristal, y es quebradizo. El Indo vno es casi negro, y otro casi roxo escuro. El Naptico tambien es negro, y tiene olor del bitumẽ llamado Naphta. El Sal Pan mineral es mas fuerte que el Marino, y el Sal Gẽmeo mas q̃ los dos, y el Sal Naptico mas que los tres, y el Indo mas que todos; y de sus dos especies el que es de colot tirante al roxo, es mejor: y el que es casi negro, es mas fuerte. Y generalmente en todas las especies, el que fuere mas amargo, serà tanto mas fuerte.

ANNOTATIO XXXVII.

Sal quid.

SAL, Cælio Rhodigino authore, falsus humor siccatus, vel terræ combustæ species est. Multæ salis differentiæ, inter quas Agrigētinus appellatus, qui (authoribus Aristotele, c. 105. & 106. de admirandis in natura; Solino cap. 11. lib. de rebus mirabilibus mundi, Plinio cap. 7. libr. 31. Augustino c. 7 lib. 21. de Ciuitate Dei) in ignem iniectus soluitur, & contra omnium naturam, aqua irrigatus, veluti si alter torreatur, illicò crepitat, & stridorem edit.

Salem lauandi
modus.

Sal in hunc modum lauandus. Salis quantitatem aliquam accipe, eumq; puluerē in redige, & in vas vitreū, vel vitreatū inijce, super quem quantitatem aquæ triplā fontanæ, vel pluuiialis purissimæ transfunde. Hoc factō, simul velociter moue, donec benè misceantur, & dissolutus sal sit. Tunc quiescant, donec rectè, si aliquid arenosum habet, subsideat; festucę, vel aliæ res immundæ innitent. Quod cum factum sit, filtro laneo subtilissimo colentur: & æstatis tempore, vase vitreato amplo, loco meridiano, vbi sol maiore vi calfacit, donec aquę humiditas consumpta sit, ore vasis lineo raro tecto. Postea ad vsum obserua.

DE NITRI ARABICI ELECTIONE.

Nitri electio.

Baurach aliud minerale, aliud artificiale. Minerale aliud Armenum, aliud Africanum, aliud Romanum, aliud Aegyptium. Armenum verò est laminosum, albū, habens permutationem rubedinis, & aliquid purpureitatis: & est salsum, mordicatum. Aliæ verò species in his proprietatibus sunt remissiores, & debiliores. Artificiale autē sicut dicitur, est spuma Nitri, quæ est alba, lenis, & salsa mordicatiua. Et est aliud sicut artificiale, quod est flos parietum, & est sicut flos salis. Minerale est fortius artificiali, & Armenum est fortius Aegyptio, & Aegyptium Africano, & Romano. Et melius

ex eis est, quod habet proprietates septem: scilicet quod est laminosum, & quod est frangibile, & quod habet in fracturis suis luciditatem; & quod est leue, spumosum; & quod est album, habens permixtionem rubedinis, & quod est salsum, & mordicatum. Ex artificiali, melius est flos parietis, & quod nitro fortius.

EXPOSITIO.

DE L Baurach vno es mineral, y otro artificial. El mineral vno es de Armenia, otro de Africa, otro de Roma, otro de Egypto. El de Armenia es laminoso, blanco con alguna mezcla de los colores rubio, y purpureo, salado, y mordicante. Las demas especies son en estas propiedades mas remissas, y floxas. El artificial, segun se dize, es la espuma del Nitro, la qual es blanca, liuiana, salada, y mordicante. Ay otro semejante al artificial, el qual es la flor de las paredes, y es como la flor de la sal. El mineral es mas fuerte que el de Egypto: y este mas que el Romano, y Africano. El que tiene laminas, y es frangible, que en sus quebraduras es lustroso, liuiano, espumoso, blanco, mezclado con el color rubio, salado, y mordicante, es el mejor. Del artificial es mejor el llamado flor de pared, y mas fuerte que el Nitro.

ANNOTATIO XXXVIII.

Νίτρον. ἔ. τρο. à Græcis declinatur, à Latinis Nitrum. Quod nomen, mea sententia, Græci ipsi dedere, non à ποτον νίτρον, sed à verbo actiuo νίπτω, quod idē est, quod à Latinis abluo, eoquod purgandi, abluendiq; facultatem habet. Alij à Nitria Aegypti regione, qua nimia quantitas prouenit, dictum esse putant.

DE SARCOCOLLAE ELECTIONE.

Sarcocolla est gūmi arboris, quæ est sicut frutex, & est spinosa, cuius rami sunt nodosi, collecti ad arborem: & collectio.

ligitur ex ea gūmi, & est eius aliud album sicut thus, & aliud subcitrinum. Fortius est subcitrinū albo: & quod est amarius, melius.

EXPOSITIO.

LA Sarcocola es goma de vn arbol, q̄ es a manera de frutice espinoso; tiene las ramos nudosos, rebueltos, o apretados al propio arbol. Del qual se coge la goma, de la qual ay vna blanca asì como el incienso, y otra algun tanto citrina: la qual es mas fuerte que la blanca: y quanto mas amarga, es mejor.

ANNOTATIO XXXIX.

σαρκοκόλλα à glutinandis carnibus apud Græcos nomē habet: *σαρξ*, enim caro est, *κόλλω* verbū actiuum Glutino, significat. Nutritur (vt inquit Mesue) in vase vitreo dieb⁹ quinque asinæ lacte nouiter effuso quotidie, in scutella vitrea; & est medicamē bonum ad ægri tudines oculorū. Siquidem occasio opportuna nunc adest, nō nihil de nutritione agamus. Tria ad animalium nutritionē (teste Aristotele c. 4. lib. 2. de anima) requirūtur, scilicet, * quod nutritur, & quo nutritur, & quod nutrit. Necessē etiā est, vt omne nutrimentum naturæ sit talis, quæ digeri possit; tamē ad digestionem efficit calor, quapropter omne animal calorē habet. Hæc Aristoteles. Alimentum à nutritione mea sententia differt, tanquam fore ab esse: nam ad nutritionem alimentum, etsi in potentia, non est in actu. Tres quidē actiones ad faciendā nutritionem sunt necessariæ: attractio scilicet, alteratio & appositio. Attractum enim alimentum certo temporis spatio coctione alteratur: alteratum verò, in similitudinem partis, quæ nutrienda, trāsmutatur. Cū iam paratum est ad nutritionē, apponitur parti, & appositio hæc verè nutritio appellatur.

Sarcocollæ nutritio.

Tria ad nutritionem necessaria.

Alimentum à nutritione quo differt.

Nutritio ratione ætatum animalium differt.

In animalibus ætatis ratione nutritio differt: nam in eorum infantia, multum alimenti desiderant, quod accipium, non rectè digerunt; ideò in eis excrementosa est nutritio:

tritio. Cū vigent, id quod benè cōcoquere possunt, appetunt: cuius ratione optimum generant nutrimentum: senectute enim imbecillis fit nutritio propter caloris defectum. Hoc etiā in plantis accidit: ideò Theophrastus c. 25. lib. 6. de causis plantarum inquit: *Nouella enim planta alimentum excoquere nequit, utpotè quæ plus attrahit quàm possit conficere. Annosa imbecillis penitus ob inopiam caloris insita est: omnia quæ vigent præstantiora.* Hactenus Theophrastus. Propter alimenti defectum etiam aliquo anni tempore nō in Vrsis, & alijs animantibus fit nutritio. Vrsi nam ipsi (authore Aristotele cap. 17. lib. 8. de animalium historia) verno tempore cauernis suis conduntur, quibus diebus quadraginta latent, & toto hoc tēpore nihil edere certū est. Vnde euidenter apparet, quòd per huius tēporis spatiū, etsi aliquo humore in se ipsis contento, aliquo modo alūtur, nō rectè ipsum nutriri: nam nutrimentū est (authore Galeno lib. & cap. 1. de simpl. med. facul.) quidquid substantiam nostrā augere potest. Ob alimenti defectum non crescunt, sed minuuntur vrsorum carnes, dū in latibulo manent: ad nutritionē integram appositio localis nutrimenti integra est necessaria; ergo vbi appositio hæc deest, nō est integra nutritio. Ex quo patet, quòd Vrsi dū in latibulis manent, carent nutritione ista: nā ipsi nimis macrescunt, ac imbecilles reddūtur. Id etiam ob dictam rationem serpentibus aduenit: ideò nō statim cū à cauernis exeunt, ad medicinæ vsum capiendæ: sed ipsas permittendum est aliquandiu aëre frui, & consueto cibo vesci. Qua de causa Galenus lib. Antid. 1. agens de modo quo pastilli viperei preparētur, inquit: *Viperas nō quemadmodum nonnulli media æstate, nec tamen quum nuper secessum terre reliquerint, venari conuenit. etenim æstate caro ipsarum est siti efficax: secessus tempore sicca, frigida & alimenti expers, &c.* Transumitur & nutritio ad res inanimatas:

Vrsi quo tempore nō nutriuntur,

Viperæ ad pastillos viperinos.

Nutritio transfumitur ad res inanimatas.

vnde Cicero in Orat. *Sed* (inquit) *quòd educata huius nutri-
mētis eloquētia est, ipsa postea colorat & roborat.* Preparatio-
nē Sarcocollæ Mesue etiā nutritionē appellat: sed ad hāc
faciendam, tria (vt initio diximus) consideranda: scilicet,
quod nutritur, per quod nutritur, & quod nutrit. Quod
nutritur, est Sarcocolla; quo nutritur, lac; per quod nutri-
tur, est calor. Sarcocolla, quæ nutriēda, eligatur omnibus
notis, quas in sua electione scripsimus. Quo nutritur, est
lac, quod nimia cura eligendum. Asina, à qua emulgen-
dum est, sit florentis ætatis, hoc est, quatuor annos ha-
bens, electis alimētis, vt hordeo, & fœno alita; mediocri-
ter labore & motionibus exercitata, & per quatuor, aut
quinque menses à partu distans. Optimum est omne lac,
(vt generaliter loquar) nullam extraneam qualitatem
odoris, vel gustus habens, dulcissimum, & sibi ipsi con-
tinuum, & vt lacti conuenit splendens, & quod magis si-
miles partes habet, & quod non inæquale est. Ad hanc
præparationem accipiatur lac ex asina alba colore, nam
hoc Canamusali libr. 2. de oculorum ægri tudinibus au-
thore præstantius: quod filius Serapionis capit. 33. tra-
ctatu 7. agens de medicinis, quæ conferunt ad oculos,
acrimaticone albo confirmat, dicens: *Recipe Sarcocol-
le nutritæ cum lacte asinæ albe, omnium aña drachmas
quinque, &c.* Quibus verbis non solum asinæ colorem,
sed amborum quantitates ostendit. Quapropter quinta
pars ponderis lactis, ad pondus Sarcocollæ accipienda,
scilicet, vt Sarcocollæ vnciæ duæ cum semisse sint, lactis
verò vnciæ semis: quod super Sarcocollam ipsam irrigā-
dum, confestimq; panno lineo raro tecta, vase vitreo, la-
ti oris sole siccanda iterumq; & tertio, quarto & quinto
similiter nouo lacte irroranda ac siccanda: & tandem vi-
treo vase, papyris mundis ore eius clauso ad vsum ser-
uanda.

Asina quæ me-
lius lac gene-
rat qualis.

Lactis electio.

Lactis quanti-
tas ad Sarco-
collæ nutritio-
nem.

DE SAGAPENI ELECTIONE.

Serapinum est gummi Albascebundeg, & est arbor similis Oleandro montano. Melius est cuius color est inter subrubrum, & subalbidum, & quod habet odorem Porrorum, & quod est facile resolubile in aqua, & quod est clarum cum spissa substantia, & quod ex eo est leuius, est melius, & quod non est in vehementia odoris Assæ, nec habens odorem Galbani, ipsum enim est sicut adulteratum.

Serapini electio.

EXPOSITIO.

EL Sagapeno, es goma de vn frutice Ferulaceo, semejante a la Adelfa Montefina. El mejor es, el que tiene el color entre rubio, y blanco, y el olor de los Puerros; el que se defata facilmente en el agua, y es claro con la sustancia espeffa, y es mas liuiano, y que no tiene la fuerça del olor de la Assafetida, ni del Galbano, porque el tal es adulterado.

ANNOTATIO XL.

Σαγαπενον, à Græcis dicitur Ferulacæ herbæ succus, quæ, Authore Dioscoride capite 95. libr. 3. in Media nascitur. Adulterabatur Galeni tempore (vt ipse capite 11. libr. 1. Antidotorum Author est) cum Galbano. Deinde (vt ipse ait) Galbanum in Sagapenum transmutabatur: & Dioscorides nescio quid, inquit, inter Galbanum, & Laser redolet, in quo contrarium à Mesue scripsisse apparet. Sed si acuratè amborum verba animaduertuntur, minimè vnum ab alio dissentire videbitur; nam Mesue inquit: *Melius est, quod non est in vehementia odoris Assæ, nec habet odorem Galbani*. Dioscorides verò non agit de odoris vehementia, sed eligit id quod nonnihil odoris Galbani, & Laseris habet.

Dioscorides, & Mesue in electione Sagapeni cõsentiunt.

DE EUPHORBII ELECTIONE.

Euphorbij electio,

Melius est leue, frangibile habens colorem palarũ, & clarum, & quod est vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod est recens, super quod iam præterijt annus. Recens verò sui anni est sicut venenum, & ignis. Et est ex gũmis, quæ dissoluuntur in oleo, & propriè quod est recens: antiquum verò fortassis non dissoluitur.

EXPOSITIO.

EL Gorbion que es liuiano, frangible, y tiene el color semejante al de las pajas, que es claro, y muy agudo en el sabor, y olor, fresco, sobre la coleccion del qual ha passado vn año, es el mejor. El fresco del mismo año, es como veneno, y fuego. Es vna de las gomas que se defatan en azeyte, principalmente si es fresco; porque sucede no dissoluerse el que es antiguo.

ANNOTATIO XLI.

Lacrymarum differentia.

* **E**T est ex gummis quæ dissoluuntur in oleo, & propriè quod est recens; antiquum verò fortassis non dissoluitur, &c. In medicinæ vsu tria sunt lacrymarum genera adhuc ab Authoribus scripta, quorum vnum gummosum, aliud resinofum est; tertiũ denique, quod ex resinosa, ac gummosa substantia simul est compositum.

Resinæ, & gummi differentia.

Differentia inter Gummi, & Resinã est, quòd resina ad oleaginosam, gummi verò ad aqueam substantiam accedunt. Resina enim igni acceditur, vel ardet, gummi verò veluti & ipsi contrarium crepitat. Præterea resina aqua non miscetur, & calfacto oleo facillimè: gummi verò è contra, non dissoluitur oleo, sed aqua, vel aqueo liquore. Resina deinde in arboribus (Authore Theophrasto lib. & cap. 5. de causis plantarum) assimilatur pinguedini animalium; Gummi verò, vt Galenus scripsit lib. 7. de simp. med. facultatibus) lacryma est, congelata concretaquè in arborum

Gummi quid.

arborum truncis, ipsam producentium, veluti resina quoque in multis visitur, quæ resinam possunt proferre. Resina verò gutta tenax est, quæ ab arboribus destillatur in earum truncis, & fructibus residens, quæ oleo dissolvitur; (sed calfacto melius Authore Plinio cap. 20. lib. 14.) unde differentia harum lacrymarum constat. Tertium verò genus est id, quod Resinæ, & Gummi naturam simul habet, scilicet, quod substantia aquea, & oleaginosa constat. Ideoque pars ipsius vna aqua, pars alia oleo dissolvuntur. Marcellus Virgilius capit. 42. lib. 3. Dioscoridis com. de Aloë differens, ita inquit: *Fuerunt etiam qui Amphibion hanc dicerent, quod nisi eadem illa ratione dicatur, qua in genere animalium Amphibia a Græcis aliqua dicantur, incertam nobis causam habet, &c.* Ego verò Aloë non (vt Marcellus) Amphibiam, sed ἀμφιδάκρυον, hoc est dubiam lacrymam dicerem; nam hæc nec in resinarum, nec in gummatum genere suam naturam, essentiam, vel compositionem, sed ex ambobus compositam habet. Hoc ex Dioscoridis autoritate cap. 25. lib. 3. patet, vbi inquit: *Lauatur, vt quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsideat, & leue, ac pinguisimum assumatur.* Coniunctio copulatiua (ac) est quæ orationis diuersas partes coniungit: unde leue (quod ita legendum, & non læue) à pinguisimo diuersum esse, euidenter apparet.

Lacrymarum
tertium genus.

Pinguedinem enim Græci λίπαρον, appellat, & teste Plinio c. 37. lib. 11. pars illa vntuosa, vel oleaginosa est, quæ inter carnem, & cutem sita est. Hæc aqua supernatat, & illa minime miscetur, quia oleaginosa natura constat: unde Græci λίπελαιόν, pro λίπαρον ἐλαιών, id est oleum pingue, per apocopen dicunt; nã ad olei, quod alio pinguius est, demonstrationem faciendum, nomen λίπαρον, adiungunt. Unde etiam patet Aloë duplici substantia, aquea, scilicet, & resinosa consistere, & præcipuè si recēs est,

Pinguedo quid.

Huius

Huius rei ratione Mesue cap. 1. de medicamentorum delectu, qui fit sumpto iudicio à propria ipsorum essentia, ita inquit: *Et ex rebus subtilium substantiarum inveniuntur & tenera, & tenacia: inuenitur enim Aloë tenerū, & tenax, &c.*

Tenax verò ad glutinosum, resinofum, & pingue reduci-
tur: ergo resinosa, ac pinguis Aloë est. Aliæ absque Aloë
sunt lacrymæ, quæ aquosam, & resinofam ad substantiam
accedunt, de quorum numero Elatherium, Galbanum, &
aliæ sunt. De Elatherio Dioscorides cap. 155. lib. 4. disse-
rens, inquit: *Quòd lucernarum luminibus obiectu facile flagra-
rat.* Et Mesue sua electione ita ait: *Succus est albus habens
de pinguedine aliquid, &c.* Vnde cõstat, quòd pinguedinis ra-
tione flagrat. Galbanum etiam, quia mediocriter resinofum,
partim aqua, partim oleo dissoluitur: & ratio est, quia
ad gummatum, & resinarum substantias accedit.

Lacrymæ quæ
resinofam, &
aquosam sub-
stantiã habent.

Lacrymarum
quartũ genus.

Est mea sententia quartum lacrymarum genus, quod
oleaginosam, & aquosam, non resinofam substantiam ob-
tinet, cuius essentia Euphorbium est; nam hoc non ita
crassum, ac resinofum, vt Galbanum; nam hæc differentia
etiam in lacrymis, quibus oleaginosam, & aqueam substan-
tia inveniuntur: siquidem nonnullæ magis oleagineæ,
aliæ resinofæ substantiæ hærent. Euphorbium itaque
magis vna cum aquea substantia, oleaginosæ tenui,
quàm crassæ resinofæ adheret. Ideoque dum re-
cens est, facilius dissoluitur oleo, inueteratumquè non
ita facile. Nunc ad Aloës rationem redeunt, dicimus
quòd ipsa, & omnes lacrymæ, quæ oleaginosam, vel resi-
nosam vnà cum aquea substantiã habent, à Græcis ἀμφι-
δακρυα, appellanda, ab ἀμφι και δακρυον, nam ἀμφιβία, ab
ἀμφι, & βίος, & si ab ἀμφιδάξω, id est dubito (quia an gū-
mosa, an resinosa sint, in dubio positum est) non malè de-
riuatum nomen esse existimandum. Ideoque Aloë, & si
aqua lauetur, & aqua ipsa diffundatur, non nisi quod eius
aquosum

Aloë cur Am-
phidacron ap-
pellatur.

aquosum est, diffunditur, & pingue, ac resinofum (quia non dissoluitur) vase quo abluitur permanet; quo oculorum ægritudinibus, & alijs quibus purgatrix, facultas nõ desideratur, medici vtuntur. Præterea (vt experientia docet) Aloë, quæ summa cute plantæ ipsius incisa sit, maiorem resinofæ, ac glutinosæ substantiæ quãtitatem habet, quàm ea quæ à folijs tuis, & prælo expressis fit.

DE OPPOPANACIS ELECTIONE.

Melius ex eo quod est citrinum, & subalbidum intus, & quod est amarum, & quod facile frangitur, & facile dissoluitur in aqua, & quod est odoris boni proprii.

Oppopanae
electio.

EXPOSITIO.

EL mejor Oppopanaco es el de color citrino, y por la parte interior inclinante al blanco, que es amargo, y con facilidad se quiebra, y desata en agua, y tiene buen olor suyo propio.

ANNOTATIO XLII.

Diuersa Panacis genera Theophrastus capite 12. lib. 9. de plantarum historia, & Plinius capite 4. lib. 25. describere. Dioscorides etiam capite 55. lib. 3. genera tria scriptis mandauit: primum Ἡρακλειον, secundum Ἀσκληπιον, tertium denique χειμωνιον, appellata. Oppopanax nomen compositum ex ab επο και παναξ, nam επο, succus, & παναξ, planta, à qua colligitur, à Græcis vocantur. Ex herba succus legitur, ipso Dioscoride Authore, quæ in Cyrene Libyæ, & Macedonia nascitur: Excipitur succus (vt ipse ait) incisa radice recenti caulium pullulatu. Ea candidum succum emittit, qui siccatus in summa cute croceum colorem contrahit. Simili modo caule messibus inciso, profluentem succum eximunt, &c. Nunc verò, quia de succo, & caule mentio facta est, quid succus, & caulis sit, scriptis mandandum.

Succus quid.

Succus duplici ratione considerandus, scilicet, propriè, & impropriè. Impropriè multa ex lacrymarum genere medicamenta, & liquamentorū succos appellamus; vt & Dioscorides diuersis capitibus facit. Galenus etiam Aphor. 64. lib. 5. Humores à bonis alimentis, qui generati, bonos succos appellat. Sed hoc impropriè, vel largiter intelligendum est. Pressim verò qui extrahitur tantum humor ex integris plantis, priùs tuis, vel incis, ac viridibus, vel ex aliqua earum parte succus appellatur. Succum enim, sed non integrâ proprietate liquamenta vocantur, nam à succis compressim dictis duplici ratione differunt. Prima, quia liquamenta ex plantis semine prægnantibus, vel ex earum radicibus, humore aliquo priùs infusis per aliquod temporis spatium extrahitur. Secunda, quia succi liquidi, cum oleo vasis vitreis perfuso, vel Melle, aut Sacharo ad iustam crassitiem cocti seruantur. Liquamenta enim per se ad Mellis spissitudinem cocta, absque oleo conditorijs reponuntur.

Succi, & liquamenta quo differunt.**Lacrymarum differentia, coloris ratione.**

Lacrymarum differentia est, tum in modo substantiæ, tum coloris ratione. Lactæ enim lacrymæ, quæ dū in cisturis destillantur, vel liquoribus dissoluuntur, lactis colorem, & essentiam repræsentant, vnde eis nomen datum. De substantiæ modo iam de electione Euphorbij agentes satis scripsimus. Et si Galenus, Dioscorides, & alij Authores multoties lacrymas cum succis confundunt; quid succus sit, Galenus ipse apertè magis, sed non omni distinctione, de succo Cyrenaico differens cap. 40. lib. 7. de simplic. medi. facul. ostendit, ita dicens: *Porro complures habentur succi. Quamuis namquè radice incisa, aut caule, quod ex vulnere crassum, ac lentum fluit, succus est.* Hæc Galenus. Qui libro nunc citato de Hedera agens, hæc verba scriptis mandauit: *Est enim velut aqueus quidam liquor, sicut & aliæ omnes lacrymæ, &c.* Quibus verbis, succum

Succus quo à lacrymâ differt ex Galeni sententia.

succum à lacryma crassitie tantum differre; nam crassum, & lentum succum esse, lacrymam verò aqueam ostendit.

Caulis, Authore Theophrasto cap. 2. lib. 1. de historia plantarum, id est, quòd supra terram simplex assurgit, & in quod à radice alimentum defertur. HaëtenuS Theophrastus qui etiam inquit, caudicem ad frutices, & arbores, caulem ad herbas pertinere.

Caulis quid.

Caudex, & caulis ad quas plantas pertinent.

DE MEZEREONIS

electione.

Melius est habens magna folia, & subtilia, tenuia, & viridia, & quod oritur in locis liberis, & in vicinitate plantarum speciei eius. Et quando oritur ex eo planta una in toto ambitu loci, est mortalis. Et quae oritur in locis termarum, est sicut venenum, & parva habens folia, & spissa, est malum, & similiter habens crispa, & aspera, & quod est subnigrum similiter.

Mezereonis electio.

EXPOSITIO.

EL mejor Mezereon es, el que tiene grandes las hojas, delgadas y verdes, y que nace en lugares libres, y acompañado de otras plantas de su especie: porque quando nace sola una planta en grande circuito de tierra, es mortifera. Y la que nace en lugares maritimos, es venenosa. Y así mismo lo es la que tiene las hojas pequeñas, crispas, y asperas, y tiene el color tirante al negro.

ANNOTATIO XLIII.

Medicamenta exactè acuta omnium sunt deterrima, quia periculosos effectus præstant, veluti vstionem, excoriationem, è quorum numero sunt Mezereon, & Euphorbium. Nam acre facilè inflammatur, quia symbolum cum igne, & calore nostro est; & symbola, Aristotele Authore, lib. de gener. & corruptio. facilius in se inuicem transmutantur. Et quod vnumquodque alio est calidius

Medicamenta quæ deterrima omnium.

medicamen potentius attrahit. Asperi & læuis iudicia (vt iam diximus) sunt, nam asperum siccius, læue verò humidius. Locus etiam multum ad medicamentorum malitiam, & benignitatem facit; nam à locis quibus nascuntur, has conditiones fortiuntur. In locis enim liberis plantæ proprietatem suo generi debitam assequuntur, Authore Theophrasto cap. 3. lib. 2. de historia plantarum, loca à locis, & aër ab aëre differunt. Mezereon enim in calidioribus, & sicciore locis natum, malum est, & perniciosum. Si singulare nascitur, vel folia parua habet, crispa, vel aspera (vt ipse Mesue ait) mortiferum est; ideoque, quia vicinitas, & multitudo, paruitas, & magnitudo vires plantarum per accidens mutant, & paruitas, & magnitudo ipsæ, virtutis aggregationem, & diffusionem faciunt: Mezereon comitatum, folia magna, & viridia læuiaque habens (vt præstantius) eligendum.

Folium quid.

Folia; mea sententia indumentum, & ornamentum omnium plantarum sunt, quibus ab aliquibus earum deciduis, quodammodo nudas nobis esse apparent. Ideoque Cicero tertio de Orat. *Quid (inquit) in arboribus, in quibus non truncus, non rami, non folia sunt denique, nisi ad suam retinendam, conseruandamque naturam, &c.*

Folia quo tempore decerpenda, & quæ eligenda.

Folia (vt iam diximus) ex perfectis plantis, cum vigent decerpenda, exceptis oculis Populi, ad vnguenti Populei compositionem. Quæ colorem, odorem, in suo genere validissimum habent, vt præstantiora eligenda; flauescencia quidem corruptionem, & natiui caloris defectum ostendunt.

DE ESULÆ ELECTIONE.

Esulæ electio.

Alsebram aliud est magnum, & alium paruum. Magnum est malum abscindens viscera; paruum verò est illud quod eligitur. Et melior pars plantæ est cortex radicis eius, & lacius est acutius, & fortius. Et melior radix ipsius est, habens proprie-

propriates quinque bonas, scilicet, cuius cortex est subtilior, & leuior, & facile frägitur, & est habens de rubedine aliquid, sicut Cassia propriè, & super quam iam præterijt mediũ anni: recens verò mensis sui tamen est mala, nigra verò est pernicio- sa, & orta in locis termarum similiter. Et melius tempus col- lectionis radicis ipsius est principium veris, & lactis eius fi- nis ipsius.

EXPOSITIO.

DE La Esula ay vna mayor, y otra menor. La mayor es mala, porque haze llagas en las entrañas: y la menor es la que se alige: la parte mejor de la qual es la corteza de su raiz, y su leche es mas aguda y fuerte: y la mejor raiz es la que tiene cinco propiedades buenas: conuiene a saber, que su corteza sea delgada, liuiana, facil de quebrar, y que tenga el color rubio, semejante al de Canela, y aya passado medio año sobre su coleccion. La que no ha passado vn mes della, es mala, y la negra pernicio- sa: y de la misma manera la que ha nacido en lugares ma- ritimos. Y el mejor tiempo de coger su raiz, es el princi- pio del verano, y de su leche el fin del.

ANNOTATIO XLIII.

QVinta Tithymalorũ species Cyparissias dicta, quia magnam cũ Pini folijs similitudinem habet, χαμαίπιτος quasi parua Pinus dicitur. Radix huius plantæ sub chamæpytis nomine à Nicolao Myrepsõ Antidoto 30. & alijs etiam petitur. Etsi Fuchsius commento huius compositionis, inopinata ratione herbam Ibam esse opi- netur, quem Ioannes Fragosus (vt à cæco cæcus ductus) sequutus est.

*Cuius cortex est subtilior, &c. * Cortex authore Theo- phrasto cap. 4. lib. 1. de platarum historia, pars vltima est, & à subiecto corporeo separabilis. Ita à nonnullis dictus, quia cor vestit, ac inuoluit, quasi cor tegens dicas. Hæc pars*

Cortex quid.

Radicum pars
præstantior.

pars præstantior in radicibus, authore Galeno c. 14. lib. 2. de Antidotis, vt in Andernaci legitur versione ita dicitur: *In totum enim radicum cortices multò utiliores sunt earum medullis.* Ideòque Mathiolus Dioscoridis præfationis cõmento, inquit: *Lignea matrix, quæ multis in radicibus includitur, omninò inutilis est.* Antonius Musa examine syruporum super acetosum, prudenter solum hoc intelligendum esse, in aperientibus ac calidis radicibus asserit: nam quæ frigida vnà cum medutulis assumenda: quod quidem rationi consonum apparet.

DE DRACUNCULI ELECTIONE.

Lufelectio.

Luf idest *Serpentaria*, est planta, quæ dicitur collum *Draconis*, & ex ea alia est plana habens folia, alia crispa: & radix plantæ est ad nigredinem attinens exterius, interius verò alba est. Crispa verò exterius cineritia, intus verò alba, & ad citrinitatem declinat: & super vtriusque radicem eleuatur tyrsi, habentes maculas ad modum serpentis. Melior pars totius plantæ est radix, & melior radix est grossa, completa, & orta in locis liberis: & melius tempus collectionis eius est ver, & principium æstatis.

Serpentariæ
pars præstan-
tior.

EXPOSITIO.

LA Planta llamada Luf, que es la *Serpentaria*, es la que por otro nombre se llama cuello de Dragon. Ay en esta planta diferencia, porque vna dellas tiene las hojas lisas, y otra crespas. La raiz de la lisa es en su color inclinante al negro por defuera, y por la parte interior blanca. La crispa es por de fuera de color de ceniza, y en lo interior blanca, inclinante al color amarillo. Y sobre qualquier destas rayzes se leuantan vnos tallos que son manchados a la manera del pellejo de las Serpientes. La mejor parte de toda la planta es la raiz, y la mejor raiz la gruesa, llana, y nacida en lugares libres: y el mejor tiempo de cogerla es el verano, y principio del estio.

ANNO.

Δρακόντιον ἔχει φύλλα κίσσοειδῆ, id est hederaceo. Duo Dracūculi vice quid.
 eius genera, vnū Dracūculus, alterū Arū à Dioscoride c. 196. & 197. lib. 2. nominata. Ari verò radix, semen & folia Dracūculi vires habēt. Plinius c. 16. lib. 24. Dracontij triplicem speciē scripsit, dicēs: *Id autē Græci Dracontion vocāt, triplici effigie mihi demonstratū est, folijs Betæ, nō sine thyrsō, flore purpureo: & hoc est simile Aro. Alij radice longa, veluti signata, articulosaq; monstrauere, tribus omninò cauliculis. Folia eius ex aceto decoqui contra serpētem iētus iuuantes: tertia demonstratio fuit, folio maiore quā Cornus, radice arundinea, totidem vt affirmabant geniculata nodis, quot haberent annos totidemque esse folia, &c.*

DE BRYONIAE ELECTIONE.

Alfescera est planta, quā vocane Vitē albam, cuius radix est terrei coloris exterius, interius vero alba: & eleuantur super radicem eius stipites multarum inuolutionū super alias arbores. Electio eius radix est cinericia exterius, & interius alba, non albedine prioris, & vocatur Cucurbita reptilium. Briōniæ electio.

EXPOSITIO.

LA nueça es vna planta llamada Vid blanca: la raiz de qual es de color de tierra por la parte exterior, y por la interior blanca: sobre la raiz de la qual se leuantā vnos tallos q̄ se rebueluen mucho sobre otros arboles. La raiz que tiene el color de ceniza por de fuera, y es blanca por de dentro, (no con la blancura de la primera, que es llamada Calabaça de Serpientes) es la mejor.

ANNOTATIO XLVI.

Vitis alba, quam Græci Ἀμπέλον ἀγρίαμ vocāt, quidam Brioniam, & nonnulli Ophystaphylon, alij Mylotrō, & Spfilothron, ab Auicenna Ferire nuncupatur. planta nimis cōmunis, & omnibus ferè notissima est. Ideòque non opus est, vt de ea multum differamus.

DE CYCLAMINI ELECTIONE.

Cyclamini electio.

ET inuenitur ex eo magnum & paruum. Magni autem radix est in modum Rapa rotundae, cuius pars exterior est terrea nigra, interior uero alba. Paruum habet radices subterraneas, plurimas in modum Auellanae, & Cicerum. Vtrique bonum est, & competit vsui medicinae.

EXPOSITIO.

DEl Cyclamino ay dos especies: vna mayor, y otra menor. La mayor tiene la raiz semejante a la Rapa (llamada Nauo redondo) por de fuera de color de tierra inclinãte al negro, y por la parte interior es blanca. La menor tiene muchas raizes ocultas en la tierra, las quales son semejantes a las Auellanas, y Garuanços. Las dos son buenas para el vfo de medicina.

ANNOTATIO XLVII.

Cyclamini folia.

CYclamini Dioscorides cap. 194. & 195. lib. 2 duo genera scriptis mādauit, dicens: Κυκλάμινος φύλλα έχει ὁμοία κισσῶ, πορφύρεα πικρία, hoc est, Cyclaminus folia habet hederæ, purpurea, varia: & de secundo differens, ait: Κυκλάμινος ἕτερα, ἐν ἑνὶ κισσάβερον ἢ κισσὶ φύλλον καλοῦσι: φύλλα έχει κισσῶ ἑομότα, id est, Cyclaminus altera quam Cissantemon, aut Cissophilon vocant, folia habet hederæ, sed minoræ, &c. Nota planta est, ab Arabibus Arthanita appellata, cui à circulari, seu radicis rotundæ forma nomen est, Cyclaminos, datum, quod quia ἀκυκλάω, verbo actiuo, quod accusatiuo iungitur, deriuatur. De his plantis satis libro primo, quem lingua Latina typis excusum edidimus, (vt ipso videre est) scripsimus.

Arshanita.

DE ARISTOLOCHIAE ELECTIONE.

Aristolochiæ electio.

ARistolochiæ tres sunt species, longa, & rotunda, & alia, cuius radix currit secundum semitam palmitum vitis. Cōplexio & proprietates. Inquit Dioscorides, omnes calidæ sunt in princi-

principio tertij, sicca in secundo: & videtur, quòd longa sit ca-
lidior, quamuis terreitas eius vincat super terreitatem rotun-
da: & videtur ex hoc quod rotunda sit subtilior, quare ad omnes
operationes promptior, &c.

Aristolochia-
rū qualis præ-
stantior.

EXPOSITIO.

TRes especies ay de Aristolochia, cõuicne a saber, vna
larga, otra redonda, y otra que cria las raizes semejan-
tes a los Sarmientos de la Vid. Todas son calientes (segun
dize Dioscorides) en el principio del tercero grado, y se-
cas en el segundo. La larga parece mas caliente, aunque
tiene mas de la sustancia de tierra que la redonda: por lo
qual parece que la redonda es mas sutil, y mas eficaz pa-
ra todas las obras, &c.

ANNOTATIO XLVIII.

TRia Aristolochiarum genera à Dioscoride cap. 4. 5. &
6. lib. 3. describuntur, scilicet, στεργύλη, και μακρά α' ῥῆεν
καί κληματίτις. Nicander in suis theriacis, rotundam foe-
minam (vt Dioscorides) longam verò marem vocat, ita
dicēs: Ρίζα δέ τοι θυλύας περίτροκε, α' ῥσην μηκοεος πηχίσκx.
σι. Hoc est, radix autem masculus, multis accipitur, pro
forti & vehementi, & quod virum decet. Plinius Clema-
titem c. 8. lib. 25. alijs anteponeit, dicens: *Tertium longissi-
mæ tenuitatis, vitis nouellæ, cui sit præcipua vis, quæ Cle-
matitis vocatur, ab alijs Cretica.* Aristolochiarum vna
pro alia substitui potest authore Galeno, ita dicente: *Ex
tribus aristolochijs quæcunque fuerit ad manum, sumatur,*
&c. Sed mea sententia, si omnes adfuerint, quæ præ-
stantior fuerit ad aliquas ægri tudines curandas, particu-
lariter accipienda.

Aristolochia-
rum succeda-
nea.
Gal. libr. 3. de
comp. phar. se-
cund. locos, &
de dolore au-
ris ex flatu.

DE RICINI ELECTIONE.

Albemesuch dicitur propriè granum Regum, & est ex eo Ricini electio:
aliud magnum, aliud paruum, & dicitur quod magnum
est Cberua.

EXPOSITIO.

EL Albemesuch, se llama propiamente grano de Reyes, del qual ay dos diferencias, vno mayor, y otro menor, y dize se que el mayor es la Cherua.

ANNOTATIO XLIX.

AVthor noster Mesue horum fructuum electiones scriptis non commendavit. Quorum mea sententia, qui plenus, lævis, ponderosus, cortice splendens eligendus. Maior à Ricini animalis similitudine Ricini nomen vindicavit. Minor Lathyridis, fructus est, & è Tithymalorum genere, lacticino enim succo abundat. Ideoq; Dioscorides cap. 167. lib. 4. Λαθύρις, οἱ δὲ, καὶ ταύτην τιβύμαλον καλεῖσι, id est, Lathyris, quam & aliqui Tithymalum appellant, &c. Ambo medicamenta violenta ac molesta, quia stomachum vehementer subvertunt.

DE GENISTAE ELECTIONE.

Genistæ electio.

Albrakin est capistrum arborum, & est arbor montana, super cuius stipite eleuatur densitas fustium multa rectitudinis, & dum plicantur, non patiuntur fracturas. Unde ligantur ex eis arbores. Et producunt flores figuræ Lunaris, citrinitatis multæ. Et proferunt folliculos secundum se nitam Orobi, habentes semina distincta sicut lentes. Sed in lingua Latina Genestra, siue Myrica appellatur.

EXPOSITIO.

LA Retama es cabestro de los arboles, y es arbol mōtesino, de los troncos de la qual salen muchas varietas derechas, dificultosas de ser quebradas. Con ellas se atan los arboles, y producen vnas flores muy amarillas, y de figura de Luna, y vnas siliquas a forma de las de los Yeros, que tienen la simiente apartada, semejante a las lentejas. Lamase en la lengua Latina Genista, o Myrica.

ANNO-

HVius plantæ effigiẽ Mesue à Dioscoride transcripsit, qui de ea c. 158. lib. 4. differens, ita inquit. Σπάρτιον θάμνον, φέρων ῥάβδους μακράς, ἀφυλλοῖς σπέραις δυσθραύστοις, &c. hoc est, Spartion frutex est, longas ferens virgas, sine folijs, firmas, fractu contumaces, &c. Differunt enim verò Mesue & Dioscorides in hoc, quòd hanc plantã Dioscorides ipse fruticẽ, arborem verò Mesue appellant. Ideò quid arbor & frutex sint, dicere operẽpretiũ erit. Arbor à Græcis δένδρον, καὶ δένδρον, cuius appellatione plantæ maiores continẽtur, & dissolutu cõtumaces, quę simplici caude ramisq; more brachiorũ porrectis assurgũt. De cuius diffinitione Theophrast. c. 5. li. 1. de plãt. hist. differẽs, ita inquit: *Arbor est, quòd ab radice, caudice simplici, ramosũ, nodosum, surculosum, aut facillẽ dissolubile assurgat, ceu Olea, Ficus, Vitis. Frutex (ipso authore loco citato) stirps est, quæ à radice caudice multiplici, ramosoq; se attollit, vt Rubus, Paliurus, &c. Quę planta (vt Laurent. Valla lib. 4. scripsit) nõ ad iustã arboris magnitudinem assurgit, & statura herbis nõnullis similis est: sed non arefcit, nec demoritur vt herba, sed perennis existit: θάμνος dicitur à Græcis. Suffrutex planta est lignosa, quæ ab radice pullulat, & minutis folijs constat: mediam inter herbam & fruticem naturã, & cõsistentiam habens; quia lignosos cauliculos ad modũ fruticum tenet, & (vt herba) humilis ac brevis existit.*

Arbor quid.

Frutex quid.

Suffrutex quid.

Βοτάνη, καὶ πόα à Græcis, à Latinis herba, planta est, de qua cap. 5. lib. 1. de historia plantarum agens Theophrastus, inquit. *Herba, quod ab radice foliatum, sine caudice prouenit, semenquẽ caule ferat, vt frumenta, & olera. Hactenus Theophrastus. Cui diffinitioni addendum est, * & omni anno decidua. Sicut maiores plãtæ arbores, minimæ herbæ, appellantur: inter quas frutices & suffrutices mediæ dicũtur. Exiccantur in locis superiori-

Herba quid.

Herbæ quomodo siccandæ.

Herbarum re-
positio.

bus ædium, apertis fenestris, non procul à sole remotis, sed vt moderatum eius calorem recipiant, à radicibus & folijs infirmitis expurgatæ. Quæ accuratè siccata, donec colorè, odorem, & saporem seruauerint; papyris inuolutæ, & lineis funiculis obligatæ, ita vt earum odores non respirent, capsulis ligneis operculis probè tectis reponantur.

DE ELLEBORI ELECTIONE.

Ellebori ele-
ctio.

Ellebori duæ sunt species: nam alius est albus, alius est niger. Niger verò incolumior est albo; imò minatur albus accidentia terroris: niger verò acquirit iuuenescientiam, & incolumitatem, & quod ex eo magis eligitur, propriè est, cuius sapor est acutus, mordicans gustum, & habens colorem sicut Assarum propriè, & quod est frangibile, & medium inter subtile & grossum, & medium inter recentem & antiquum, & medium inter ponderosum & leuem: imò plus leuis quàm ponderosus: & qui est leuis carens asperitate. Et melior pars totius plantæ est radix ipsius, & melior pars radicis sunt fustes, & melior pars eorum cutis ipsorum, &c.

EXPOSITIO.

DOs especies ay de Elleboro, vno es blanco, y otro negro. El negro es mas seguro que el blanco, porque el blanco amenaça accidentes temerosos. El negro adquiere al que le toma mocedad, y sanidad: por lo qual es el que se elige. Ha se de escoger el que tiene agudo y mordicante el gusto, y el color a la manera del del Assaro, que es frangible, y tiene el medio entre gordo y delgado, entre fresco y antiguo: entre pesado y liuiano; empero ha de ser mas liuiano que pesado, liso, y no aspero. La mejor parte de toda la planta es la raiz, y la mejor parte de la raiz son las raizes delgadas que proceden de la gruesa, y la mejor parte destas son las cortezas.

ΑΝΝΟΤΑΤΙΟ ΛΙ.

Ελλεβορος λευκὸς φύλλα ἔχει ὁμοία τοῖς τοῦ ἄρνογλώστου, ἢ σέυτλου ἀργίου, βραχύτερα δὲ καὶ μελαντερα καὶ ἐρυθρα. Hoc est, Elleborus albus folia fert similia folijs Plantaginis, aut Betæ sylvestris, breuiora, & nigriora, ac rubescencia. Niger verò (φύλλα εχει χλορά πλατάνο ὁμοία) folia fert viridia, Platano similia. Ελλεβορ, quòd mentem auertit, quorundam sententia Veratrum dicitur: Nigri quatuor Authore Réberto Dodoneo c. 28. lib. de simp. purg. sunt genera, præter illud tamen quod à Dioscoride describitur. Tria à Matthiolo, & alijs recentioribus assignantur, quorū omnium, quod flores purpureos profert, alijs præstantius, & quod eligendum est. Radicularum cortices, cutim, & radículas ipsas, quæ à magna, & crassa procedunt, fustes Mesue vocat. Modum excorticandi Veratrum iam scriptis hoc, & alijs operibus mandauimus.

Veratrum vnde dictum.

Ellebori fustes

ΑΝΙΜΑΔΥΕΡΣΙΟ.

* CVM præter medicamentorum electiones à Mesue scriptas, aliæ apud alios Authores memorabiles inueniãtur, visum nobis fuit, hoc in opere eas, quæ magis scitu sunt dignæ, transcribere, ab Ambra, quæ æstimabilis nimis, initium quartæ sectionis assumentes.

De medicaminum diuersis electionibus, quas diuersi, ac curiosi Authores suis scriptis mandauerunt.

Sectio Quarta.

DE AMBRÆ ELECTIONE A NOBIS experta.

Ad Ambram electio nostra.

Ambræ eligenda est, glutinosam, leuem, non nihil oleaginosam substantiam, colorem griseum, electissimi fractique Rhabarbari colori similem, aut saltem cinericiam, odoremque suauissimum habens, & quæ super ignem imposita, tota ferè, etsi maiore mora veluti electa Camphora sublimata, in fumum euanescit. Ea quæ residui multum super prunam definit, vitiatæ, aut sordida est. Nigra, nec alba, nec ea, quæ digitorum pressione veluti cera massatur, bona.

ANNOTATIO I.

Ambra quid.

Circa Ambræ generationem variæ, ac diuersæ sunt opiniones: nonnulli Ballenæ sperma, alij cuiusdam magnæ bestię marinę excrementum, alij ipsius maris quoddam spumæ genus, alij quoddam ipsius maris bitumem esse affirmant. Inter tot varias, ac diuersas opiniones, mea verò est, bituminis odoriferi quoddam esse genus; nam hoc sua pinguis, ac oleaginosa substantia apertè satis demonstrat: eius siquidem ratione supernatat aquas. Fontium eam emanantium, quia in profundo maris suos situs habent, venæ nobis incognitæ.

MOSCHO ELECTIO

competens.

Moschus minutis glebis, vel Xylocaractæ, id est siliquarum granis cõsimilis, pressu digitorũ liquefcens, ac dissolubilis, colore flauus ad nigredinẽ inclinans, p̃odere leuis, & qui in humidã vas immissus, leuior euadit, quã qui grauior, substantiam oleaginosam nonnihil habens eligendus est.

Moschi electio
à nobis copula
ta.

ANNOTATIO II.

Moschus in vmbilico Gacellæ (Μοσχουφέρως, à recētiorib⁹ Græcis dictæ, quæ Capræ similis est, vnico cornu armata, dentesque caninos habens spithamæ lōgitudinis, Ceruorũ colorẽ, Capreolo nōnihil maior, vngues multifidosq;) gignitur. Moschi, & huius animalis historiã libri quadrupedũ cap. 6. cura, ac diligētia iã scripsimus: Ideoque ad rem præsentem, quæ dicta sunt, sat sint.

DE SANGVINIS DRACONIS

electione.

LAcryma Draconis bonitatem, color, sapor, pondus, & consistencia declarant; nam electa colorem sanguinis humani purissimi pellucidique, saporem nonnihil dulcem parua stipticitate habet: est & leuis, fractu minime contumax.

Sanguinis Draconis electio
nostra.

ANNOTATIO III.

Arbor, ex cuius incisione sanguis Draconis lacryma dicta destillatur, magna est, folijs Iridis oblongis, ac viridibus, cortice tenue, qui facile inciditur. Vulnerata hac planta, liquor sanguis Draconis dictus effluit: ab eo diuersus, quẽ sanguinẽ Draconis in panẽ appellãt. Huius arboris fructus Cerasi magnitudinẽ habet, sublataq; eius pelle Dracunculi figura apparet, tanta proprietate à natura fabricata, ac si à peritissimo artifice operata fuisset. Huius lacrymæ, & arboris, à qua colligitur, historiã, libro, quẽ lingua Latina typis excusum ad lucem edidimus, prolixè satis scripsimus.

DE CARDAMOMI ELECTIONE.

Cardamomi e-
lectio.

E *Ligi debet* (inquit Dioscorides cap. 5. lib. 1.) *plenum frangi* *genti contumax, occlusum fartumque* (quod enim huiusmodi non est, exoletum iudicatur) & *gustu acre subamarum, & odore caput tentans.*

ANNOTATIO III.

Pro Cardamo-
mo absolutè
petita, quæ pars
accipienda.

Cardamomi semen siliquis nascitur inclusum (vt Dioscorides, & antiqui alij Authores testantur) ideò Leodiceus de Theriaces compositione differens, ita inquit, *καρδαμώμου κεκαθαρμενον, καί αφηρημένον τῶν λοβων*, id est, *Cardamomi repurgati, & à siliquis seiuncti, &c.* Ideoque cū absolutè Cardamomum petitur, de femine tantum intelligendum est; nam Andromachus Cardamomi significatione semen voluit dicens. *καί παραθροῦ σπέρμα, καὶ Ἰδαῖον καρδαμώμου*, hoc est, & Fœniculi semen, & Idæi Cardamomi.

Semen quid, &
eius differen-
tiæ.

Semen (Marco Varrone teste cap. 4. lib. 1. de re rustica) principium est gignendi: diffinitionem eius Macrobius cap. 16. lib. 7. Saturnal. scriptis mandavit, ita dicens: *Semē generatio est, ad eius ex quo est, similitudinem pergens.*

Seminum diffe-
rentiæ.

Non omnibus plantis semina eodem nascuntur modo; nam quædam suis munda, vt Lithospermi, Fœniculi, Aneti: alia siliquis, vt Fabæ, Lupini, Ciceris, Cardamomi: alia corniculis, vt Fœnugræci, Sinapis, Meliloti: alia denique fructibus, vt Cydoniorum, Pyrorum, Limonum, & semina quatuor frigida maiora. Quæ fructibus nascuntur, cū in fructus ad vltimā maturitatem perueniūt, sunt decerpenda: reliqua vbi siccare cœperint, prius quàm defluant, Dioscoride præfatione lib. 1. Authore. Semina (ex Galeni doctrina lib. Antid. 1. cap. 15. & lib. 1. Alimentor. cap. 10.) plena vegetave, quemadmodum etiam radices, extento cortice cognoscuntur: *Porro* (etiam inquit) *quod*

Semina quādo
colligenda.Seminum ele-
ctio.

totum

totum plenum est, & circumscriptionem externam habet ten-
sam, melius eo est, quod gracile est, ac rugosum: verum hoc qui-
dem seminum omnium cōmune tibi esto iudicium, nisi fortè ali-
quando molem multo, quàm pro sua natura habeant maiorem,
sintque molliora, ac laxiora: scito enim ea humiditatem habere
superflua, prædictisque esse deteriora.

DE NARDI ELECTIONE.

Duo eius genera (inquit Dioscorides c. 6. lib. 1.) unum In- Nardi electio.
dicum, alterum Syriacum appellantur; non quod in Syria
proveniat, sed quod montis, in quo oritur, pars una ad Syrios,
pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere præcipuū
est recens, & leve, largam gerens comam, flauum colore, per quā
odoratum, ac Cyperum redoiens, breui spica, amaro sapore, lin-
guam siccante, quod diu in sua odoris gratia permaneat.

ANNOTATIO V.

TRia Nardi genera à Græcis describuntur, scilicet,
Indicum, Celticum, & montanum. Indicum omnium
præstantius; ideoque cum absolutè Nardus ab Authori-
bus petitur, Indica accipienda. An radix, vel spica sit, no-
stra Pharmacopœa Phylonij Tharsensis commento aper-
tè satis scripsimus.

DE CASSIÆ AROMATICÆ

electione.

ELigenda est fulvescens, pulchri coloris Coralli æmula, per Cassiae lignæ
electio.
quā angusta, longa, crassa, & fistulosa, gustu mordens, &
cum aliquanto feruore astringens; aromatica, vinoso odore,
cuius modi est, quæ ab incolis Achi appellatur, ab Alexan- Dioscor. c. 12.
lib 1.
dria negotiatoribus Daphnitis.

ANNOTATIO VI.

ARbor Cassiæ odoriferæ, olæ magnitudinē ferè mul-
tis ramis prædita rectis; folia laurinis colore, forma
folijs Citri, flores candidos, fructum nigrum, ac rotūdum
Auellanæ magnitudine habet. A Galeno, Actuario, &

alijs Græcis nonnunquam κασσία συριγξ, id est Cassia-
fistula, aliquando ξυλκασσία, hoc est, Cassia lignea, και
κασσία μελάς, id est Cassia nigra appellatur. Diuersis pro-
uenit è regionibus, sed in Zeilan nata præstantior alijs.

DE IUNCIO ODORATI electione.

Iunci odorati
electio.

Diosc. cap. 16.
lib. 2.

Iuncus odoratus eligendus est rufus, recens, floribus refertus,
tenuis rubentibus fragmentis, qui, manibus confricando, Ro-
se odorem emittunt, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris,
culmorum, radicisque est usus.

ANNOTATIO VII.

Iuncus suavis,
& rotundus
quis.

Andromachus Senior suæ Theriaces compositione
Iuncum Arabicum petit, ita dicens. Καί σχοῖνον Νομά-
δων ἕμμα φέροις Ἀράβων, hoc est. Et Iuncū Nomadum suf-
fitum feras Arabum. Non enim multi ex Græcorum nu-
mero, cum σχοῖνε ἀνθον adiungebant, ut hac Androma-
chus compositione fecit, quia rarò antiquis temporibus,
flores apud eos conspiciiebantur, σχοῖνον ἡδύσμον, hoc est,
Iuncum suauem Hippocrates, Celsus verò Iuncum ro-
tundum appellant.

DE AGALLOCHI A NOBIS VSV comprobata electione.

Agallochi, vel
ligni Alcés e-
lectio.

Nigrum ad varium colorem declinans, pondere graue, ita
ut in aqua coniectum, non innatat, sed illico subsidet, &
Prunis admotum liquefcit; odoratissimequè Resina nimiam
quantitatem ostendit; Agallochum electissimum est.

ANNOTATIO VIII.

Ignum, de quo Dioscorides differens cap. 21. libr. 1.
inquit Ἀγάλοχον ξύλον ἐστὶ φερόμενον ἐκ τῆς Ἰνδίας, και
Ἀραβίας θύνης, hoc est, Agallochum lignum est, quod
ex India atquè Arabia deportatur: Aetius, & Actua-
rius

rius, à si militudine cum Aloës amarore $\xi\upsilon\lambda\alpha\lambda\omicron\epsilon\upsilon\upsilon$, & recentiores lignum Aloës appellant. Crudum à nonnullis petitur, non quia sepultum (nam hoc ab incolis fit, ut meliorem sibi odorem nanciscatur) sed quia non decoctum sit, ut ex decoctione ipsius siccata, pastilli odoriferi ad suffimentorum usum (ut Indorum mos est) fiant. ¶ Lignum plantæ pars est firmissima, & ut ossa in animalibus officium in ipsa faciens. In omni specie, quod magis odoratum (si odore præditum) intensum saporem, colorem, pondus sua consistentia habens, eligendum. Cariosum, nimis aridum, ac exoletum improbatum.

Lignum quid
& eius electio

DE CROCI ELECTIONE.

CRocum optimum in medendi usu, Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in capreolo, oblongum, omnibus suis partibus constans, non fragile, plenum, à quo detractum est nihil, quod madefactum manus inficit, nec situm redolet, aut cariem sentit, subacre: sin huius generis non est, aut ætius, aut humore perfusum creditur.

Croci electio
Diosc. cap. 25.
lib. 1.

ANNOTATIO IX.

CRocum Coriceum etiam ad suæ Theriacis compositionem Andromachus elegit, ita dicens. $\text{Καί κρόκον, ὃν αὐτὸν ἐρέψατε κορύκιον}$, hoc est. Et Croci, quem antrum nutrit Coryceum. Nostro ævo multis in Hispaniæ locis feritur, quod non Orientali deterius, sed viribus proximum; ideoquæ eius vice usurpandum.

Crocum nostræ
Orientalis vice.

DE MYRRHÆ ELECTIONE.

MYrrha eligenda est (inquit Dioscorides capite 78. lib. 1.) recens, squalore obsita, levis, undique concolor, quæ fractu venas unguium modo candidas, & læves ostendit, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens; superuacua, & inutilis est ponderosa coloris piceæ.

Myrrhæ electio.

ANNOTATIO X.

Myrrha prima
qualis.

SPonfa, Sponfi virtutes, ac pulchritudinem, capite quinto libri Canticorum laudans, ad suavitatem labiorum, id est, ad verborum dulcedinem accedens, ita inquit: *Labia eius lilia distillantia Myrrham primam, &c.* Vbi pro Myrrha prima electissima intelligenda est; nam huic primæ nomen propriè est, & præcipuè, si Troglodytica. Hanc (vt præstantiorem) ad suæ Theriaces compositionem Damocrates delegit, dicens. *Σμύρνης Ἀραβικῆς Τρωγλοδυτῆος δ' ἄραχμας. ι.* Hoc est, Myrrhæ Arabicæ Troglodytidæ drachmas decem. Hæc apud Dioscoridem primatum habet, ideoque de ea cap. 78. lib. 1. differens inquit: *Dicitur ex eis aliqua Pediasimos præpinguis, qua expressa, Staete emittitur. Alia Gabirea, pinguis, læto, & pingui solo nascens, ea copiosam sudat Staetem.* Et consequenter inquit: *πρῶτη δὲ ἢ Τρωγλοδυτικὴ καλουμένη, hoc est, Prima omnium autem, quæ Troglodytica appellatur.* Quem Plinius capite 16. libr. 17. sequutus fuit dicens: *Troglodytica sylvestrium prima.*

DE STYRACIS ELECTIONE.

Styracis ele-
ctio.Diosc. cap. 80.
lib. 1.

STyracæ lacryma est, arboris Malocotoneæ similis: præferatur sordescens, flavus, resinofus, albicantibus grumis, quam plurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit: qualis è Catabalis Psidia, & Ciliacia deuebitur.

ANNOTATIO XI.

Arbor Styra-
cis qualis.Styrax Calami
ta.

ARbor quæ Styracem gignit, Cydonio similis est, vt ex Dioscoridis verbis patet, dicētis. *Στύραξ δακρυόν σί δ' ἐνδ' ἑρῶν τὴν δ' ὁμοίον κύδονιο,* id est, *Styracæ lacryma est arboris similis Cydonio, &c.* Nonnulli Fuchsum sequentes, Styracem Calamitem liquidum esse existimant: non solum, quia in calamis aduehitur, sed quia Damocrates in quadam

quadam antidoti compositione, à Galeno post Mythridaticam scripta, liquidi styracis drachmas quinque & tribolum habet. Sed mea sententia, hoc existimantes imponuntur, tum quòd non Calamis Styracem, quia liquidus, recludebant; sed quia suavis eius & aromaticus odor, longinquo temporis spatio cõseruaretur: quod (authore Theophrasto cap. 16. lib. 11. de historia plantarum) faciebant, qui Dictamnium in Creta colligebant; tum quia ex indocta carminum versione fundamentum sumitur: nam cù Damocrates ipse sequentia verba *σύρακ* & *σαγονία* δε' ε. και τρίωβρον scripsit, non intellexit, quòd Styracis liquidi quinque drachmæ & tribolum acciperentur, sed destillati Styracis, id est, guttarum ab arbore fluentium. Hac etiã ratione Dioscorides Thus masculinum dici *σαγονία*, id est instillatum, asserit, quod primatum habet. Simili modo, cùm Thus liquidum sit, Dioscorides primum locum Styraci pingui, vel *λίπαρο*, (vt in Aldinis Græcis codicibus legitur) quod nomen non solum pingue significant, sed etiam maturum, formosum, ac plenum dedit. Deterior ipso authore niger, furfurosus, friabilis, canoq; situ obductus.

Styrax liquidus.

DE THURIS ELECTIONE.

THus (vt author est Dioscorides cap. 82. lib. 1.) primatum tenet masculinum, Stagonias appellatum, suapte natura rotundum; tale autem individuum est, candidum cùm frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens.

Thuris electio

ANNOTATIO XII.

ARbor thurifera humilis est, cuius folia Lentisci folijs similia: quæ in Arabia frequētissima & præstantior. Theophrastus de Thure cap. 4. lib. 9. de historia plantarum, inquit, * Thus, quod ex arboribus, quæ adolefcunt, colligitur, alijs albidius esse, minusquè odoratius: & è contra ex antiquis, rufius, magisquè odoriferum. Indicum

Thuris differentia ratione arborum ætatũ.

cum etiam fuluescit, quod & rotundum arte ac industria humana multoties fit: nam id in quadrangulares formas diuisum, fictilibus impositum, longiori temporis curriculo versant, ipsum adulterantes, donec rotundas formas nascatur. Sed huiusmodi adulteratum spatio temporis fluescit. Secundum locum Arabicum habet, & in Smilona nascens, quod aliqui Copiscum vocant, minus multò, & flauius.

Thuris adulteratio.

Est & genus aliud, cui *ἀρωπίτης* cognomen est, alioqui candidum: quod dum molitur, Mastiches more digitis cedit. Adulteratur Thus Pini resina & gummi, quod adulterium facile deprehenditur; nam suffitu gummi flammam non amittit, & resina in fumum euanescit: Thus verò statim ardet, & odor adulterium manifestat.

DE MASTICHES ELECTIONE.

Mastiches electio ex Dioscoride.

Optima & copiosissima in Insula Chio prouenit. Praesertur Nitedula modo resplendens, & candore Thyrrenicæ cera similis: adulta, retorrída, friabilis, odorata stridorem edens.

ANNOTATIO XIII.

PRO retorrída nonnulli, nigram Mastichem intelligunt; sed mea sententia hallucinantur: nam quæ huius & viridis coloris est, ab omnibus improbatur. *καπύρα* (nā ita habet Dioscorides) enim nō solum exusta, sed æstuās, feruens, & coagulata concretaq; significat.

DE OPII ELECTIONE.

Opii electio ut Dioscorid.

Opium optimum habetur graue & densum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facile aqua diluitur; leue, candidum, neque asperum, nec grumosum, quod inter colandū non ut cera soeat, & in sole diffundatur: deinde admotum lucernis, non atra luceat flamma; extinctum denique odoris vim conseruet.

ANNO-

ANNOTATIO XIII.

OPij genera pro regionū varietate varia sunt. Quod è Cairo nostro æuo affertur, album aliquantulū apparet, & notis à Dioscoridis laudato nimis correspondet. Et id quod communiter est in vsu, Meconium potiusquàm Opium. Sed etsi Opium Meconio præstantius, ad suæ theriacæ compositionem Andromachus Senior Meconium eligit, ita dicens: Ἰσαδ' ὀπιοῦ μέκωνος ἔχει. Hoc est, æqualia autem succi papaueris contineat. Thebaicum Opium Galenus lib. 7. simplic. commendat. Adulteratur gummi Glaucio, aut syluestris Lactucæ succo; verum id quod Glaucio fucosum, in dilutione croci colorem reddit; lactucæ succo fucosum exiliter spirat, & asperius spectatur; gummi viciatum splendescit, & infirmum est.

Opij genera.

Opij adulteratio.

DE CASTOREI ELECTIONE.

Dioscorides cap. 26. lib. 2. Castorei electionem in hunc modū scripsit. *Eligi debent testes, qui ex uno ortu connexti sunt (fieri enim non potest, ut gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiantur) liquore intus veluti ceroso, odore graui, & virus redolente, gustu acri, mordente, ac friabile, naturalibus tunicis circumdato. Quem fraude aliqui corrumpunt, coniicientes in follem gummi, aut ammoniacum, cum sanguine & castoreo subactum, & ita exiccantes.*

Castorei electio ex Dioscoride.

ANNOTATIO XV.

Fibros canes Ponticos Seruius com. lib. 1. Georg. Virgilij, quos Castoreos medici vocant, esse dicit. De hoc differens animali Plinius c. 30. lib. 8. inquit: *Easdem partes sibi ipsi Pontici amputant Fibri periculo urgente ab hoc se peti ignari.* Dioscorides verò cap. nunc citato ita asserit: *Vanum est quod tradunt, testes ab ipsis euelli, & à se se abijci, quum venatu urgentur: siquidem tangi nequeunt, ita ut in sue substri-*

Fiber quod animal.

substriēti. Historiam huius animalis libro nostro de quadrupedibus satis amplam scripsimus : ideò de nonnullorum animalium partibus, ab eis quæ nunc de Castorio animali diximus occasione accepta differendum.

Animal unde vocatum, & quid sit.

Animal ζῷον, καὶ ἐμψύχον à Græcis vocatur: & (vt Philosophi diffiniunt) animata substantia est, motu sensuque prædita: ab anima nomen sibi datum, nam omne animal anima constat.

Cantaridū præparatio.

Rarò integra quæ magna asseruatur animalia, sed Cātharides, quæ è frumentis congestæ ad recondendū idoneæ sunt. Ipsæ enim fictili vase nō picato condūtur, & raro lineo obligato ore, deorsumq; couerso super aceti feruentis acrisque suspenduntur halitum, donec ipsius æstu exanimentur: postea lino transfixæ reponuntur.

Animalium partes à quibus sumendæ.

Partes animalium (vt iam nostra pharmacopœa diximus) sumendæ ex integris, sanis, iuuenibus, decollatis, non ab ægritudinibus occisis, vt Auicenna cap. 6. libr. 2. tract. 1. literis commendauit. Aridæ quæ sunt partes, vt vngulæ, dentes, maxillæ, ossa, cornua, præparationem singularem non requirunt, nisi à membranulis diligēter purgentur, & id quod corruptioni omni obnoxium est, ab ipsis separetur.

Quosque medicamenta asseruanda.

Partes molles aliæ alijs magis seruantur, ideòque non terminus certus singulis præfiniri potest; nā propter cœli intemperiem, aut propter malam asseruationem, citius corrumpuntur. Diligentia præparandi, reponendiq; multum ad durationem facit. Valent, & efficaces sunt, quandiu non corrumpuntur. Omnia medicaminum generadum natiuos sapes, odores, ac colores obtinent, asseruanda.

Pulmonis Vulpis præparatio & abstractio.

* Pulmonem Vulpis recētem accipe, & ab eo arteriam siue fistulam extrahe, vinoq; albo & odorifero mediocriter calfacto bis, vel ter laua: postea calfacta patella, vel feruen-

feruentissimo solis calore sicca. Deinde arido & frigido loco comis absinthij satis siccis inuolutum, ne putredinē aliquā acquirat, vase vitreo reponere. Sanat asthma, & est medicamentorum vltimum, vt Rabbi Moyfes particula 22. testatum reliquit.

*Ad Asthma
quid medicamē
optimum.*

Hepar Lupi, vt de pulmone Vulpis dictū est, (aut Absinthij, vel Eupathorij liquoribus) lauetur, præparetur, ac seruetur. In puluerem tenuem redactū fluxionibus aqua inter cutem laborantibus confert.

*Hepatis Lupi
præparatio.*

Ex Hirco mediocris ætatis, colore nigro, non castrato, herbis calculos fragentibus, nimirū Fœniculo, Apio, Pimpinella, & alijs similem facultatem habentibus nutrito, donec eius vrinā nigrescat; diebus canicularibus iugulato, medius fluēs sanguis assumatur. Vase vitreo, vel vitreato exceptus concrefcere sinatur, & aqueum, quod est in eo, affundatur: reliquum linteolo raro tectum, in sole donec siccet, reponatur: & vase vitreo obseruetur. Præparatur etiam succis dictarum herbarum sanguine solis ardore consumptis, vt nostra pharmacopœa diximus.

*Sanguinis Hir-
cini præparatio*

Cerebella passerū vere, vel autumnno captorum cū ouī vitello sole, vel patella calfacta siccētur. Ponanturq; cerebella viginti duob⁹ vitellis: quæ iā arefacta melle spumato cooperta vase vitreo seruetur. Iuuāt ad actū venereū.

*Cerebellorum
passerum præ-
paratio.*

Os de corde florentis ætatis extractum Cerui vino albo odorifero bis, vel ter lauetur, & super cribrū setaceū siccet, vaseq; vitreo ad vsum asseruetur. Contra Cardiacā Passionē & Syncopim valet: præcipuē si in tenuissimum puluerem redactum, succo Coraginis dissolutum ægroto præbeatur.

*Cerebellorum
passerum vires*

*Ossis de corde
Cerui præpa-
ratio.*

*Ossis e corde
Cerui vires.*

Monocerotis Equi & Asini cornua omnium præstantissima: nonnulli cor credunt tueri, venenorumquē vires obtundere, pestilentium ac morborum pernitiē lenire. De his Aelianus cap. 39. lib. 3. de animalium historia,

*Monocerotis
Equi, & Asini
cornua.*

Ebur ad quid
optimum.

Ebur frigidum & siccum primo gradu, cordis robur tuetur, & conceptum adiuuat. Præparetur vt iam scripsimus nostra pharmacopæa, & libro de Quadrupedibus.

Apri fulmina.

Dentes columelares Apri proprietate quadam pleuritidi prodesse à nobis cognitum est: nam fluentem humorem incrassant ac resistunt in tenuissimum puluerem redacti. Decocto florū papaueris rubri dissoluti ægrotis præbeatur drachmæ semis eorundem.

Ossa Lupi.

Ossa Lupi exiccata, & in pollinē redacta, ad morbum intercostalem, ad ictus & puncturas valent: authore Vukero sectione 22. lib. Antid. spec.

Cranij homi-
nis.

Cranij hominis in pollinem redacti drachmæ semis cū aqua Betonicæ assumpta comitialibus prodest. Primū autem aqua, deinde vino odorifero, & albo, (vt facilius ad partem affectam penetrare queat, ad paralyfim Betonicę vino) elui debet.

Cerui genitale

Cerui genitale tritum (authore Dioscoride cap. 43. lib. 2.) & vino potum, à Vipera demorsis auxiliatur.

Cicadæ.

Cicadæ, quæ in assatæ māduntur (ipso Dioscoride cap. 56. lib. nunc citati) vesicę doloribus profunt.

Ossifragi ven-
ter.

Veter eius auis, quā Latini (inquit ipse) ossifragū appellāt, particulatim potus, calculos cū lotio pellere proditur.

Medullarum
præparatio, &
asseruatio.

Medulla sic dicta, quòd in ossibus media sit, vel quia (vt inquit Isaac) media inter grossam pinguedinem & subtilē vntuositatem est. Accipiantur ex florētibus animalibus autumnii fine, vel hyemis principio, & plenilunio: nā hoc tempore nullam ferè sanguinē habent medullæ. Lauenturq; (vt iam diximus) & folijs lauri siccis (vt inquit Galenus lib. 9. de simp. medic. facul.) reponantur.

DE MARGARITARVM ELECTIONE.

Plinius sic c.
35. lib. 9.

DOs omnis in cādore, magnitudine, orbe, leuore, haud præptis rebus: in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti. Vnde nomen vnionum Romana scilicet imposuere delicia.

Haud promptis rebus, &c. * Hoc est, vix reperiuntur, in tantum, vt nulli duo simul in vna concha reperiatur. Vnde Solinus cap. 66. lib. de rebus mirabilibus mundi inquit: *In aqua mollis est vnio, duratur euisceratus. Nunquam duo simul ruperiuntur.* Plinius verò de his loco nunc citato differens, ita etiam ait: *Has (scilicet conchas) ubi genitalis anni stimula uerit hora, pendentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partuque Concharum esse margaritas, pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit, sandorem conspici. Si verò turbidus, foetum sordescere. Eundem pallore celo minante conceptum. Ex eo quippe constante, cœlique eius maiorem societatem esse, quàm maris, inde nubilū trahit colorem, vt pro claritate matutina serenū. Si tempestiuè satientur, grandescere & partus. Si fulguret, compri conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas ac repentè compressas, quæ vocant Physmata, efficere speciem, verum inani inflatam sine corpore. Hos esse concharum abortus. Sani quidē partus multiplici constant cute, non improprie, vt manus callū dici possint. Seruius li. i. Æneid. & Placidus 6. Thebaidos aiūt, quòd Latini neutro genere margaritam, & Græci Μαργαρίταμ vnionem appellant: Sabinus Pomponiusq; Iureconsulti, margaritas nec gemmis, nec lapillis cōtineri satis constituisse aiunt, titulo secūdo tricesimi quarti Digestorum, lege, Etsi nō sunt. Ideoque, quid lapis propriè & improprie hīc à nobis differēdum.*

Lapidū genera sunt numero quinq;. Primū est id, quod omnes in se factitios cōtinet. Aliud genuseorū est, qui ex aliqua substātia facti sunt, quæ antea lapidea non erat, vt qui ex ligno putrefacto, & cochleis fit: nā multa ligna & cochleæ cū putrefiunt, in lapides transeūt. Tertiū genus eorū est, qui ex plantis, vt Corallus, oriūtur: planta enim cū sit mollis sub vndis, tēporis spatio ab aquis separata

Lapidum genera

lapideam durtiē acquirit. Quartū genus eorū est, quod in animātibus generatur, vt lapis Bezohar, & Margarita. Quatuor hęc genera, improprie (etsi aliqua similitudine) lapides appellatur. Quintū genus eorū lapidū est, qui sub terra coagulantur, & perfectionē acquirunt, qui proprie lapides appellantur. *Nā lapis* (Georgio Agricola lib. 1. de natura fossilium teste) *corpus est fossile, siccum & durū, quod vel aqua longinquo tempore vix emollit, ignis vehemens redigit in puluerem.* Et quia ex prædictis quatuor generibus lapidum, nullum corpus fossile est, hinc etiam est, quod veri lapides nō sint, qui sub eisdem numeris continētur.

Lapis quid.

Gemmarū probatio.

Margaritarum historiam libro nostro de Conchis satis amplam scripsimus, ideōq; gemmarum probationem, (vt à Plinio cap. 13. libr. 36. ad lucem edita est) transcribamus. *Translucentes* (inquit) *matutino probari censent: aut si necesse est, in quartam horam, postea vetant. Experimenta pluribus modis constant. Primum pondere, si grauiiores sentiuntur, post hæc corpore. Fictitijs pustula in profundo apparent, Scabritia in cute, in capillamento fulgoris inconstantia, priusquam ad oculos perueniat desinens nitor. Decussi fragmenti paulum, quod in lamina ferrea teratur, efficacissimum experimento excusant mangones gemmarum. Recusant similiter & lime probationem. Obsidiane fragmenta veras gemmas non scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiam fugiunt. Tantaquē differentia est, vt alie ferro scalpi non possint, alie non nisi retuso verum omnes Adamante, plurimum verò in his tenebrarum proficit feruor.* Hactenus Plinius.

Lapides an virtutes obtineant

Nonnulli eorum, qui Medicam artem profitentur, cæca quadam opinione lapidum virtutes ac facultates negant: sed à Salomone aduersantur de lapidibus libro dicente: *Magna est diuersitas virtutum in lapidibus, quidā gratiam dominis tribuunt, quidam igni resistunt, quidā amabiles faciunt*

faciunt portantes, alij sapientiam dant: quidam tempestates marinas sedant, alij agunt, ut mariti mulieres diligant, &c.

Sed quid opus est testibus, ubi adest rerum omnium magister, experientia? Quis erit tam excors mentis, & iudicij orbatus, qui non consideret, nihil à natura frustra productum esse? Lapis enim cæruleus (ut quotidie experimur) vstos humores, & melancholiam purgat: affectibus melancholicis nimis confert, à lepra præseruat, quartanas sanat, tremori cordis prodest, cor roborat, & eius noxas aufert, animam exhilarat. Has, & alias facultates hic lapis & Armenus habent. Magnes etiam (Authore Dioscoride lib. 5. cap. 148.) cum aqua mulsa datus trium obolorum pōdere crassos educit humores. Ideoque pretium operæ non erit, ut rem tam euidentem magni faciamus, sed electionem alterius lapidis petamus.

DE SAPPHIRORVM ELECTIONE.

Sapphirorum duo præcipua discrimina reperiuntur, scilicet, Indicum, seu Orientale, & quod Pedium à loco suæ generationis appellatur. Quorum quod Orientale viuidum, & colorem serenissimi cœli habens, aureis punctis collucens eligendus est.

Sapphirorum electio.

ANNOTATIO XVII.

Λίθος σάπφειρος (Authore Dioscoride cap. 157. lib. 5.) δοκεῖ ωφελεῖν σκωρπίοις πλήτερος τινόμενος, id est, Lapis Sapphirus percussis à Scorpione potu prodesse existimatur. Lapis hic auri fodinis inuenitur. Ideò patientissimus Iob cap. 28. * Locus Sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.

Sapphirorū vires, ut Author est Dioscorides.

DE SMARAGDORVM

electione.

Electissima Smaragdus est, quæ virentissima, lucidissima, ac purissima, & quæ absque ulla mistione existit: suoque

Smaragdorum electio.

virore

virore oculos constanter explet, ac satiat, vicinumque aërem propria tinctura inficit, suoque virente fulgore semper irradiat, & maiorem duritiem inter suae speciei lapides habet.

ANNOTATIO XVIII.

Smaragdorum nobilitas qualis.

QUæ à Græcis *σμαραγδ*, Latinis Smaragdus, similiter, gemma viridis, & translucida, ac in ordine gemmarum tertiam nobilitatem obtinens (vt ab omnibus compertum est) appellatur. De qua Plinius capite 5. libro 37. differens, ita inquit: *Tertia authoritas Smaragdus perhibetur, pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoque virentes, & frondes auidè spectamus: Smaragdos verò tanto libentius, quoniam nihil omninò viridius comparatum illis viret, &c.* Solinus etiam ita de Smaragdo capite 25. libro de rebus mirabilibus mundi differens inquit: *Smaragdus hic locus patria est, quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophrastus dedit. Nam licet sint & Aegyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipuus tamen est honor Scythicis. Nihil iucundius, nihil utilius vident oculi. In primis virent ultra irrigua gramina, ultra amicas herbas. Deinde obtutus fatigatos calor reficiunt lenitate. Nam visus, quos alterius gemmae fulgor retulerit, Smaragdi recreant, & exacuunt. Ne aliam ob causam placuit, vt non sculperetur, ne offensum decus imaginum lacunis corrumpere, quanquam qui verus est, difficulter vulnere retur. Probantur hoc pacto, si aspectus transmittant, si cum globosi sunt, proxima sibi inficiant aëre repercusso, aut cum concavi sunt, inspectantium facies æmulentur; si neque umbra, nec lucernis, nec sole mutantur. Optimos tamen sortiuntur situs, quibus planities respicienda est, &c.* Duodecim Smaragdorum genera Authore Plinio, loco nunc citato sunt.

Smaragdorum probatio.

DE TOPAZIORVM ELECTIONE.

Topaziorum electio.

Differentia Topaziorum duplex, quarum una Prasoidis, hoc est Porracea, alia Chrysopteris, à filicis plantæ virore appellatur.

appellata. Orientalis Topazius auri purissimi colorem, parua viriditate permixtum (et si limam sentit) maioremque in suo genere duritiem, ac translucidam substantiam habens, eligendus est.

ANNOTATIO XIX.

Georgius Agricola tria esse Topaziorum genera, quorum vnum Prasoidem, aliud Chrysopteron, tertium denique in Dacia repertum, colorem pallidum ad luteum inclinantem habens, χρύσοπρασσον, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, auro καὶ πρασσον, id est, Prason dicitur. De Sapiencia agens diuinus Iob capite 28. inquit: Non adequabitur ei Topazius de Aethiopia, &c. Vnde praestantiores qui ab hac regione proueniunt esse apparet.

Topaziorum genera.

DE RUBINORVM

electione.

In Rubinorum genere candidantes, alij ex purpura candidantes, alij qui media parte rubent, & altera candidant, alij denique ab istis diuersi reperiuntur. Laudantur magis, qui in tenebris emicant, ac scintillant, simplicissimaque substantiam habentes, ignem minimè sentientes, purpureum colorem in violaceum desinentem tenentes.

Rubinorum electio.

ANNOTATIO XX.

In gemmarum numero Ceraunia est, quæ à Græcis κεράυνιος, appellatur: hæc locis tantum, quos constat fulmine tactos (vt aiunt) inuenitur. Vnde ex Græco sermone κεράυνος, id est, fulmen sibi nomen datum, nam quod nos fulmen, Græci ipsi κεράυνον, dixere. Colore est Pyropo similis, id est igneo aspectu. Qualitas igne probatur; nam si lapis hic eum sine sui detrimento perfert, aduersus vim fulgurum creditur opitulari. Miraculosas huius vires ex Euacis autoritate Marbodæus suis scriptis manda-

Ceraunia gemma.

Cerauniæ gemmæ probatio.

200 *Theoriæ pharmaceuticæ. Sect. III.*

Combustibilia
quæ.

Carbunculus
non sentit ig-
nem.

mandavit. Differens etiam de combustibilibus cap. 9. lib. 4. Meteor. Aristoteles præstantissimæ Rubinorum speciei mentionem fecit dicens: *Combustibilia autem esse videntur, quæcumque corpora in cinerem resoluuntur: id quod omnibus obuenit, quod vel calore, vel utroque, calore & frigore coguntur: nam hæc ab igne euinci conspiciuntur; at è lapillis gemma illa, quem Carbunculum nuncupamus, minimè eum sentire videtur.* Hactenus Aristoteles. In Sapphirinis fodinis etiã nascitur, ideoquè vna parte aliquando Sapphirorum, Rubinorum altera essentiam, ac substantiam repræsentant.

DE HYACINTHORVM
electione.

Hyacinth orû
electio.

HYacintbus à similitudine sui nominis floris vocatur. Triplex eorum differentia, vna quæ ad rubrum plus colorem inclinatur, alia quæ cum fuluo croceum repræsentat, tertiæ verò, quæ è fuluo ad cæruleum anhelationem fert: unde Hyacintibi Sapphirini nomen sibi danum. Præstantior, nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate dilucidior, sed ex utroque temperamento lucis, & purpuræ moderatum suauiter colorem trahit. Hic est qui auras sentit, & cum cælo mutationes facit, nec æqualiter rutilat cum nubilosus est, & serenus dies. Prætereà in os missus magis infrigidat.

ANNOTATIO XXI.

Hyacinthorû
species.

TRES Hyacinthorum species Serapio cap. 398. tract. de simp. ex mineralibus (vt alij multi Authores) scripsit, ita dicens: *Hageriacot, id est lapis Hyacintbus, species eius sunt tres. Vna earum est coloris rubei. Secunda coloris citrini. Et tertia est coloris Chahali, & coloris Antimonij. Sunt autem quidam alij lapides propinqui in eius colore, adeò quod videantur esse eiusdem speciei cum eis, sed non habent operationes istorum. Et rubeus est melior alijs, quia cum incenditur ignis, super eum rubescit multum. Citrinus verò potest stare minus super*

super ignem quàm rubeus. Sed Chabali nequit stare super ignem, quia destruitur statim. Adhuc Serapio. Nascuntur lapides hi in Cananor, & Calecut, ac nonnullis Hispaniæ locis, notissimi ferè omnibus, ideoque parum de eis differendum.

DE GRANATORVM

electione.

Granatus, qui magis ad verum Carbunculum accedit, granisque maturis Malipunici visu assimilatur, nimisque densam habens substantiam, eligendus.

Granatorū electio.

ANNOTATIO XXII.

Ranatorum differentia triplex, quarum prima rubra obscura, secunda rubra aliqua citrinitate Hyacintho assimilans; tertia rubra ad Amethysti colorē inclinans. Lapides hi inter Rubinorum species ab Authoribus scribuntur, sed eis magis terrea substantia constat. Vilissimi sunt pretij; nam eorum luxuria (et si inter pretiosos lapides annumerantur) eos vilescit.

DE CORALLORVM ELECTIONE.

Corallorum ab uno, & eodem principio tres adsunt differentie, scilicet alba, rubra, & nigra. Alba immatura, rubra matura, nigra matura nimis. Laudatissimus (Authore Dioscoride capite 39. lib. 5.) lapis hic, qui rubens, colore Antiberaci, aut Sandycis saturatæ, nec secus terenti facile cedit, equabile usquequaque concremēto; rursus Alga, aut Fuci marini odore, quàm ramosissimus, forma fruticis, Cinnamomi æmulus. Corallum quod autem in lapidis duritiem coit, scrupulosum, inane, & lacunosum vitiosum existimatur.

Corallorum electio.

ANNOTATIO XXIII.

Κορραλίον ἀπό τῆς κούρης, id est à tonsura, siue à radendo appellatur. Marinus fructus est Corallum, vaccaque candida (Authore Theophrasto in tractatu de gēmis) fert; nascitur in Mari Rubro, sed vilius, laudatius in Oceano

Corallū vnde dictum.

Septentrionali iuxta Orchadas insulas; item in mare Siculo circa Heliam, & Dropanum. Tactu protinus si viuat, lapis decere aiunt. Ab aliquibus, Dioscoride Authore loco nunc citato, λιθοδένδρον, id est lapidea arbor dicitur. Ouidius de eo lib. 15. Metamorpho. differens, ita inquit: *Sic & coraliū quo primum contigit auras, Tempore durefcit, mollis fuit herba sub undis.* Auiccena c. 124. lib. & tract. 2. frigidum in primo, siccum in secundo gradu esse, quod omnibus notissimum medicamen, duplici. l. à multis (vt Dioscoride) scribitur.

DE SARDÆE ELECTIONE.

Sardæ electio. *σαρδίς, siue Sarda, gemma vulgaris est, parum pelucida, quæ rubedine diluta carnis colorem refert; primatum habet, præcipuè si luciditate lauis est.*

ANNOTATIO XXIII.

SArda, vel Sardius inter ardentis gemmas enumeratur, cuius (Authoribus Marbodeo Gallo, & Camillo Leonardo) quinque sunt species; & inter Gemmas (Authore Solino c. 20. lib. de rebus mirabilibus mundi) vilissima est. Eius primi inuentores Sardi fuere, sed non hac ratione, sed à carnis colore, quem habet, quæ à Græcis *σαρξ*, dicitur, nomen sibi vendicauit. Facile Scalprum admittit, vnde in obsignandis literis magnus eius vsus.

SARDONICHOS ELECTIONE.

Sardonichos electio. *Sardonix lapis, qui carnis, & unguis humani colores quadam anhelatione magis distinctos, ac similes habet: si nec colorem suum spargit in proximum, nec ipse ex altero mutatur, præstantior.*

ANNOTATIO XXV.

Sardonix unde nomen. *Sardonichos nomen, duo nomina *σαρξ* καὶ οὐζ, componunt. De Sapia differens Pacificus Iob c. 28. huius lapidis mentionem fecit, dicens: Non confertur tinctis India coloribus, nec lapide Sardonico pretiosissimo, vel Sapphiro. Ideoque*

Ideoquè non mirum erit, si lapis hic inter pretiosissimos numeretur; nam præter Iob authoritatē (vt nonnulli aiūt) gestantem castum, & pudicum reddit. Superficies eius probatur, si meratius rubeat; fæculentior improbatur.

DE SUCCINI ELECTIONE.

Succinorum (Authore Plinio c. 2. lib. 37.) multa sunt differentia. Summa laus Falerno, à vini colore dicto, molli fulgore perspicuo.

Succini electio.

ANNOTATIO XXVI.

Ἡλεκτρον καὶ χρυσοφόρον, à Græcis, quasi colorem auri gerens, Latinis Succinum à succo appellatur. Arboris succum esse, capite 2. & 3. libro 37. ait: & huius arboris esse in attritus odore indicium. Sed si aliter res se habeat, bituminis cuiusdam genus esse, visum nobis est. Seruius super libro 8. Æneidos Virgilij, tria eius genera. Vnum ex arboribus, quod Succinum dicitur; aliud quod naturaliter inuenitur; tertium quod fit de tribus partibus Auri, & vna Argenti scripsit. Sed si hoc ita fuisset, magno venundaretur pretio. Diuus Ambrosius, ita de eo disserens, inquit: *Quid tibi referant, quòd Electrum lacryma virgulis sit, & in tantæ materiae soliditatem lacryma dure scat?* Non leuibus id asseritur testimonijs, quando folia, aut furculorum minutissimæ portiones, aut exigua quadam animantium genera in Electro sæpè reperiuntur, quæ videntur cum adhuc gutta esset, meliora accepisse. Dioscorides capite 114. libro 1. Populi lacrymam esse quorundam sententia inquit, ita dicens: *Lacrymam Populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durare, ac coire in succinum, quod Electrum vocant, alij Chrysophorum. Id attritu iucundum odorem spirat, & Aurum colore imitatur: tritum potè que stomachi ventrisque fluxiones sistit, &c.* Huius historiam prolixè satis libro de animalium historia nostra scripsimus.

Succinus vnde nomé trahat.

DE LAPIDIS BEZOHARIS

electione.

Ad lapidē Bezoharē electio nostra.

Bezohar lapis, qui laminulis multis (ut Caparum tunicis) constat, alia aliam implectentibus, splendidibusque (& cum franguntur laminulæ ipse, in fracturis quasi villū splendidissimum, & inæquale apparet) leuis, inter lapidū, & terræ duritiem habens: nullum lapillum in medio, nec rē aliā, super quam formari possit, sed cauus, & puluerē herbarū, ab animali, ex quo extrahatur de pastarum obtinens, eligendus est.

ANNOTATIO XXVII.

Lapidem horū forma.

Lapidis huius varia est forma, ac varius color, sed magna ex parte ex viride nigricat, ad Malorum insanorum similitudinem, qui vt præstantior eligendus. Ex varijs, ac diuersis animalibus eximitur, sed verus, & utilissimus, ex animali Cerui, & Capri formā, cornibus in deorsum reflexis, habens, quod ab incolis Capra montana appellatur, Græcisque *γαγελλαφορ*, si ab eis cognitū fuerat, dicendum. Huius animalis historiam libri quadrupedum nostri cap. 37. literis commendauimus.

DE MAGNETIS ELECTIONE.

Magnetis electio.

Magnes lapis, Authore Dioscoride c. 148. lib. 5. primus est, qui ferrum faciliè trahit, colore ad cæruleum vergente, densus, nec admodum grauis. Datur cum aqua mulsā trium abolorum pondere, vt crassos humores eliciat.

ANNOTATIO XXVIII.

Mαγνης, à Græcis, Latinis etiam Magnes, ab inuettore nomen habet. Lapis est ferruginei coloris, in Indico mare copiosissimus. Attrahendi ferrum naturā peculiarem habet, & qui maiore vi ipsum attrahit, eo præstantior. Lucretius lib. 6. à patria, hoc est à Magnesia sic vocatū fuisse ait. Albert⁹ Aristotelis autoritate, Magnetis genus esse inquit, cuius pars vna ferrū attrahat, altera ipsum

abij-

abicijat: & esse Magnetis genus aliud, quod hominū carnem, non secus ac ferrum ad se trahat. Hoc lapidis huius genus, mea sentētia, in emplastri ad matricem compositione (vt nostra pharmacopœa scripsimus) iniiciendum. Contrariam Magnetis vim Theamedes lapis habet, nam ferrum abigit. Hæc genera Magnetis tria Cardanus lib. 7. de Lapidibus literis mandauit. Primum ferrugineum, quod parte quæ ad Septētrionem flectitur, ferrum attrahit, altera quæ ad meridiem, id expellit. Secundum Creagineum, quasi carnem ducens, quod labijs admotum hæret: tertium absque dolore, vel sensu, omnes corporis partes penetrat, illi quoque vulnus concinnat, ita vt nec aliquid sanguinis à vulnere fluat. Quinque genera Plinius cap. 16. libr. 36. à diuersis regionibus differentiam assumens scripsit.

Theamedis lapidis vis.

DE AVRI ELECTIONE.

AVrum ex fodinis Orientalibus, quibus Topatij gignuntur, solis ortu magis propinquis, maioremq; ipsius influētiam recipientibus: splendidissimum & coloris citrini, sed viuidi, laue, ac suaue, asperitate carens, visumque magis letificans, Argento viuo ponderosius, mea sententia præstantissimum est.

Ad Aurū electione nostra.

ANNOTATIO XXIX.

AVrum à Græcis χρυσός vocatur; & quia eius substātia purissima est, omnibus metallis incorruptibilis: nam nullo igne consumitur, sed eo magis purgatur. Non tantūm ex terræ venis, sed fontibus etiam eruitur, & multorum fluminum arenis. Mira eius natura, nam conspecto eo ad se hominis allicit affectum. Nonnulli authores aiunt apud Arabas Gafandos regionem fertilissimam esse, etsi hominum negligentia malè cultam, in qua ex cuculis non aliqua arte ab hominibus factis Aurum effoditur mundissimū, & sua ipsa natura syncerissimū, quod χρύσειον vocatur, id est, sine igne perfectum. Auri limata

Auri vis.

scobs

scobs (authore Dioscoride cap. 110. lib. 5.) idest ramentum quàm tenuissimum epotum contra argēti viui vim pernicialē valet. Calidum & humidū est, cordis tremori confert, visum recreat: in pollinem redactū aqua Buglossi vel Coraginis potū melācholicis datur, & corporis putredinem prohibet, aliasq; virtutes habere multi scriptores affirmant: quas inuolutas silentio desinimus, vt de metallis & metallicis aliquid differamus.

Mixta perfecta quæ.

Perfecta mixta à Philosophis (vt Aristoteles lib. 3. Meteor. docet) vocantur, quæ intra terram ex accensâ conclusaque exhalatione vaporosa, ac fumosa gignuntur: vt lapides, & metalla.

Mineralia quæ

Metallorū genera, quæ à planetis vim recipiunt.

Metallica quæ in terræ visceribus ac venis inquiruntur, à vulgo mineralia vocata sunt. Metallorum genera septem, quæ à septem planetis vim & naturam recipiūt: ideòque, Aurum Soli, Argētum Lunæ, Argentum viuum Mercurio, AEs Veneri, Stannum Ioui, Plumbum Saturno, Ferrum denique Marti tribuunt.

Metallorū materia.

Metallorum materia humidum, vinctuosum, ac subtile est, terrestri subtili nimis mixtum: nam omne liquabile aquæ est naturæ, quæ omnibus; quæ liquari possunt, absque dubio adest. Ideò laquefacta non humectant, nec ita diffunduntur sicut simpliciter humida vinctuosa.

Auri probatio

Liquata enim metalla diuersa misceri possunt, ideòque Aurum omnium præstantissimum indice lapide exploratur, colore fuluo ac viuido in lapide derelicto. In foliola & brateolas multis malleolorum ictibus protenditur, quibus medicamēta inaurantur, ac visui grata redduntur.

Lapides cur non liquantur

Alia ratio à metallorum ratione diuersa in lapidū natura est, nam lapis quia terreæ magis substantiæ est, non humidum vinctuosum, sicut metalla habet: ideòque ab igne

igne consumitur, & in calcem redigitur: aquaq; iniectus fundum petit.

Metallum (authore Agricola lib. 1. de natura fossiliū) *fossile corpus est, natura vel liquidum, vel durū, quod ignis liquefit calore: verum id ipsum refrigerato & extincto calore, rursus ad duritiam reuocatur, propriamq; formam.*

Metallū quid.

Metallum authores nonnulli à verbo Græco actiuo, quod accusatiuo iungitur *Μετᾱλλᾱω*, quòd scrutor, vel inquirō significat, ductū putāt. Sed ego à *μεταλλενω*, quod quero, fodio, vel effodio significat, deriuatum esse dicerē: siquidem ad quærendum id terra effoditur.

Metallum vn de dictum.

De metallicis differens Galenus lib. 9. simp. medicamētorum ita inquit: *Metallica medicamenta apellare Medicimos est, quorum generatio in metallis est, siue spontanea, siue per fornacem facta. Et ad hæc tertio loco sunt, quæ rursus homines ex eis ipsis preparant quouis modo, velut Cerussam, Psorium, Sandycā, Phycum, &c.*

Metallica quid.

In quouis genere, quod magis suis notis respondet, magisque syncerum, & à mixtione rei alterius alienum eligendum. Longo tempore seruantur, sed per longissimi temporis situm metalla ac metallica vires suas amittunt.

Metallorum & metallicorum electio.

DE ARGENTI ELECTIONE.

Argentum quod colore, pondere, splendoreque, viuo Argento magis correspondet, substantiam non frangibilem, sed lentam, duritiem mediocrem habens, veluti præstantius eligendum.

Argēti electio

ANNOTATIO XXX.

Argentum à Græcis ἀργύριον, και αργύριον, metallum post Aurum est pretiosum, quod (si Chimistis fides adhibenda) ex Argento viuo & Sulphure fit. Huius mentionem fecit patientissimus Iob cap. 28. dicens: Habet Argentum venarum suarum principia: & Auro locus est,

in

in quo constat. Ferrum de terra tollitur; & lapis solutus calore in aes vertitur, &c. Argenti recrementum (authore Dioscoride cap. 101. lib. 5.) quod Scoriã vocant, aut Helcysma, aut Encauma Molybdenæ vim habet.

DE ARGENTI VIVI ELECTIONE.

Argentum viuum natiuum, seu fossille, à plumbo depuratum, quod ponderosum magis, mundum à excrementis, & pelucidum eligendum.

ANNOTATIO XXXI.

Argentum viuum à Græcis ὑδαργύρος, quasi argentum aqueum dicitur, quia fluxile est, ac mouile. Fit authore Dioscoride cap. 110. lib. 5. Jex Minio, quod abusuè Cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita ferrea cõcha Cinnabarim continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succensis: siquidem deteresa fuligo, quæ calice insidet, refrigerata in Argentum viuum coit. Quin etiam inuenitur in argenti fodinarũ tectis stillatim concretum. Alij per se se in metallis inueniri tradunt. Hactenus Dioscorides.

Purgabis sic. Alutam ex corio Melotã dictã per Argenti viui quantitate amplam accipe, in qua Argentum dictum include: inclusum cum sit, Alutam benè corda ligatam manu stringe, & super vas aliquod comprime, & Argentum dictum à Melota exire conspicias, & Plumbum in ea cum alijs excrementis remanebit.

De Compositorum medicaminum,
quæ in vsu magis sunt, electionibus,
animaduersionibusquè.

SECTIO V.

DE Simplicibus rudibus ac illaboratis medicamentis, quæ Medico præcipuè sunt in vsu iam agimus nũc si

Molybdenæ
vice quid.

Argenti viui
electio.

Argenti viui
purgatio.

de compositis scriptum aliquod breuiter & perspicue cōcinnaremus, operæpretium nos ab Antidotis exordio accepto facturos existimauimus: ideoque hæc in prima acie medicamentorum genera locauimus.

Antidotus ab aliquibus electuarium & confectio nominatur. Parantur Antidota à diuersorum puluerum generibus, & ab alijs rebus dissolutis, melle, Sacharo, Penidijs, ac alijs rebus mixtis, vt in vnum coactis, iucundiora gustui euadant, ac longioris temporis curriculo vires asseruent. Quædam ex eis molles, aliæ in forma solida tessaræ vocatæ componuntur.

Antidotum à Græcis ἀντίδοτον ab ἀντί και δίδωμι, id est, contra, & do, appellatur: ἀντίδοτον & fœminini, & ἀντίδοτον neutrius generis scribitur ab ipsis, & Latinis electarium ab electo, quia ex electis simplicibus concinnandum: confectio etiam à conficiendo, quia conficitur ex diuersis simplicibus, appellatur.

Triples Antidotorum apud Galenum differentia. Ipse enim libr. & cap. 1. de Antidotis ita scripsit: *Medicamenta quæ non extrinsecus imposita, sed intus assumpta, malas corporis affectiones sanant, Antidotos Medici vocant: quorum tres sunt omnes differentia. Nam aduersus exitiales potiones quædam sunt: quædam ad feras valent, quæ venenum ictu, morsu vè relinquunt: quædam excitis mala vitæ ratione morbis auxiliantur. Nonnullæ verò tria hæc simul pollicentur; cuiusmodi est, quam Theriacam vocant, &c.* Quod etiam cap. 6. lib. 2. de Antidotis referens literis mandauit.

Non vna & eadem sachari quantitate solida & mollia electaria componuntur, nam in liquidis ad sachari librâ vnciæ specierum tres accipiendæ: idemque mellis pondus ad species sit: vt mellis quadruplum vel sachari sit ad species.

Antidotiua nomina.

Electarium vnde dicitur.

Antidotus vnde dicitur.

Antidotorum differentiæ.

Animaduersione

Mellis & sachari quantitas ad species.

210 *Theoriae pharmaceuticae. Sectio. V.*

Opiatę confe-
ctiones, qua
mellis quanti-
tate concinnā
dæ.

Opiatis ad vnamquāq. Mellis, vel Sachari libram, pul-
uerū ynciæ quatuor sunt iniiciendę. Hanc Arnaldus Vil-
lanouanus sui Antidotarij initio quantitatem tractatu de
Melle dispumato literis commendauit, quem omnes se-
quuti sunt boni authores.

In electarijs so-
lidis, quę sa-
chari quāritas
accipienda.

Electaria solidaq; alio nomine Tesseræ ac Tabellæ ap-
pellantur (vt gustui grata sint) ad libram vnam Sacha-
ri, puluerum specierum ynciam vnam recipiunt.

Antidoti præ-
stantiores quę

Præstantiores in quolibet Antidotorum genere, quę
saporem, & odorem, coloremquę valentiorum rerum,
quę ipsismet ingrediuntur, obtinent: quę eis carent sig-
nis, exoletæ iudicantur, eoquę à Medico vsu exploden-
dæ.

DE SYRVPORVM ANIMAD-
uersionibus.

Syrupus vnde
dictus.

Syrupi etymologiam scripsit Manardus epist. i. lib. i. 3.
vbi hanc vocem inquit, *σύρος καί σύρο*, idest, succis, &
Syro, quod Latinis est traho, deriuatam esse: *σύρω* enim
actiuum verbum est, & *σύν* est succus, à quibus nō
malè deriuatum nomen esse videtur.

Syrupus quid.

Syrupi (vt author est Auicenna summa. i. li. 5. tract. 6.)
decoctiones & succi sunt inspissati cum dulcedine: & eo-
rum omnis materia est à plantis.

Syrupus sim-
plex quid.

Simplices dicuntur Syrupi, qui ex vnus simplicis de-
cocto, vel succo fiunt: vel qui ex paucioribus aliorum re-
spectu. Compositi verò qui ex plurimis, varijs ac diuersis
conficiuntur simplicibus, Sachari, vel Mellis quantitate
addita sufficiente; Penidiorum (quę sachari gluten
appellantur) vel alicuius sapæ, quę ad succorum, vel
decoctionum conseruationem, dulcorationem necnon va-
leat. Quorum qui magis cocti, magis durant.

Succorū & de-
coctionū quā-
titates.

Cum decoctionum, vel succorum quantitates ab Au-
thori-

choribus non exponuntur, æquales ad Sacharum, vel Mel, vel alterius rei, quæ eorum vicem supplet, sunt recipiendæ. Et qui diutiùs durare debent, ad crassiorem consistentiam coquendi, & æstatis magis quàm hyemis tempore: nam si ita non fit, vel acescunt, vel situm contrahunt, vel corrumpuntur, ac putrescunt. Nonnunquam extra æqualem succorum ad sacharũ & mel quantitatem, si vires in syrups maximas authores desiderant, decoctiones (vt in syrups de Fumaria maiore, & minore Mesue & alijs fecit) addunt: & tunc decoctiones hæ à Pharmacopæorum vulgo, Extrauagantes appellantur: quia extra regulam generalem additæ fuerunt.

Succi, & decoctiones cur extra regulam generalem adduntur in Syrupis.

Coquantur in vase terreo vitreato, vel argenteo, vel eorum inopia æreo benè stannato, igne lento, sed absque fumo, ad iustam crassitiem; & ij quorum astringentia est vis, vel pectoralis, cæteris magis sunt coquendi.

Syrupi quo vase coquendi.

Variæ ac diuersæ sunt opiniones apud eorum durationem: nam authore Isaac cap. 11. lib. 10. practicæ per quatuor annorum spatium seruantur. Serapionis filius cap. 34. tractat. 7. sui Antidotarij, de eorum duratione differens, ita inquit: *Syrupi omnes ex hora sua vsque ad duos annos, &c.* Ego verò dum rerum ingredientium odorem, saporem, & colorem habuerint, eos duraturos esse dixerim.

Syruporum duratio.

DE TROCHISCORVM, SIVE
pastillorum animaduersionibus.

Τρόχισκος Græcum nomen est, à τροχο, id est, rotula diminutiuum, & à τρεχω verbo deriuatum. Latina appellatione Pastillus, Orbiculus, Rotula, & deprauata orthographia Trociscus à Medicis & Pharmacopæis dicitur.

Trochiscus unde de dictus.

Pastillus quid.

Pastilli nihil aliud sunt, quàm materiæ rerum ipsismet ingredientium exactè tritæ, & diuersis humoribus in formam rotule, vel panis paruuli coactæ.

Pastillorum magnitudo.

Pastillos ad fabæ Aegyptiæ magnitudinem formandos esse, author est Galenus cap. 2. lib. 7. de compositione pharmac. secundum locos. Ego verò ne exiguitatis ratione faciliùs exhalentur, à drachma vsque ad duas pondus habentes imaginibus ac notis, quæ eorum nomina declarant (vt tyrones, & in hac arte parum versati eos facillimè cognoscant) semper formaui.

Pastilli quo tēpore formandi

Veris vel autumnii initio parandi ac formādi sunt, nam eorum curriculo temporum rectè exiccantur, & putredinem minimè nec mucorem acquirunt. Frequēter vertendi sunt, vt parte vtraque æquabiliter humiditas exhalatur, & arefiant.

Pastilli quo vase seruandi.

Vase argenteo, vitreo, vel terreo vitreato, rectè obturato, donec saporem, odorem, ac colorem simplicium, à quibus parantur, validum retinuerint, obseruandi sunt.

DE PILVLARVM SIVE CATAPOTIORUM animaduersionibus.

Catapotium quid, & vnde dictum.

Καταπότιον apud Græcos medicamentum est, quod deglutitur integrum, à *καταπιπέειν* dictum, quod deglutire significat. Nam *καταπίνω* verbum actiuū, quod accusatiuo iungitur, idem est quod deglutio, absorbeo, & deuoro. Ideòq; dicta Catapotia sunt, quia integra deglutiuntur. A Latinis à parua pilæ sumpta similitudine, quam referunt, Pilulæ appellantur.

Catapotia cur excogitata.

Medicamenta hæc vt faciliùs ab ægrotis deuorentur, & vt moram in ventriculo longiorem faciant, atque à remotioribus vacuandos humores attrahat, ab antiquis excogitata fuere.

Succis, destillatijs liquoribus, gummatum mucagini-
bus, & rebus alijs ab Authoribus formantur. Sed quæ di-
ctis, & alijs similibus conglutinantur, facile canescunt,
fitum, ac mucorem contrahunt: id namque putredinis in-
dicium est. Cuius rei ratione, quæ diu seruanda sunt, non
solo succo, aut stillatio liquore formari debet, sed syru-
pis eorum actiones adiuuantibus, in quibus succi consum-
pti sint; nam quibus ita parantur (etsi quantitas aliqua
syruporum ratione augetur) minime eorum virtus mi-
nuitur, aut descrescit: siquidem id, quod in puluerum dosi-
bus deest, syruporum actione etiam augetur. Præterea,
quæ ita formata sunt, dum teruntur massæ, vt ex eis pilu-
læ formentur, trituram suam obseruant, quæ si succis li-
quidis, aut liquoribus formatæ fuerint, id efficere impos-
sibile erit; nam in tenuem puluerem, quæ tenuioris sunt
substantiæ, medicamenta conuertentur, eorumquæ actio-
nes vitiantur. Cuius rei causa, vel non vacuabunt, aut inæ-
qualis erit eorum vacuatio: quod de trituratione agentes
apertè fatis à nobis demonstratum est.

Catapotiurū
formatio.

Præferuntur, quæ simplicium facultates obscuras, à qui-
bus componuntur, non habent: quæ fitum contrahunt,
vel mucorem, veluti ferè putrida, maleque formata, ac
obseruata improbanda.

Catapotiurum
electio.

Varij Authores varijs modis massas, vel catapotiorum
magdalia asseruant; nonnulli corijs, vesicis alijs, papyris-
que oleo vnctis, vel inceratis; alijs deniq; inceratis, etiam
linteolis inuoluta capsulis ligneis reponunt. Sed quæ ita
seruata sunt, facillimè olei, & ceræ ratione rancorem ac-
quirunt, viresque deponunt. Ea ego papyris mundissimis
inuoluta, post eorum aliquam superficiariam exiccatio-
nem, vasculis vitreis, vel terreis vitreatis reponenda (vt
diutius durent) esse censeo: ita namque melius asseruan-
tur; longiorisque per temporis curriculum durant.

Catapotiurum
repositio.

Ve-

Vtustate (vt reliqua medicamenta) exanimantur, viresque deponunt.

Catapotiorum duratio.

De catapotiorum duratione distanter nimis Authores scripsere. Arnaldus de Villanoua in suo Antidotario, Aurea, Coccia secunda, & alia per anni spatium durare literis mandauit. Serapionis filius capite 34. tractatu 7. de Antidotis à duobus compositionis mensibus vsque ad sex, durationem medicamenta hæc habere scriptum reliquit. Isaac capite 11. libro 10. Practicæ ad annos duos. Sed mea sententia ad pilularum, & aliorum medicamentorum durationem tempus signandum non est. Nam diligentia præparationis, repositionisque, multum ad durationem facit. Omnia enim medicaminum genera, dum natiuos sapores, odores, ac colores habent, asseruanda. Idque nunc dixisse sufficiat.

DE VNGVENTORVM ANIMAD- uersiouiibus.

Vnguento unde nomen datum.

Vnguentum à quibusdam Græcorum ἐλαίον, Homero μύρον, appellatur. Sed vnguentum hoc minimè est compositio illa tenax, ac dura, qua ad vulnera curanda chirurgici vtuntur; sed quorundam aromatum mixtio, addito oleo ad vngenda corpora, deliciarum, & luxuriæ ratione inuenta. Vnguenta proxima hæc oleis sunt, & nomen ab vtendi modo eis datum. Nunc de eis tantum, quibus Arabes, & Chirurgici vsi fuere, nobis agendum est; quæ à rebus, quibus componuntur, aut à simplicium numero, aut ab Authoribus eorum inuentoribus nomina sumpserunt.

Vnguentum quid.

Vnguenti definitionem in hunc modum Guido Cauliacensis cap. 4. tract. 7. de operationibus, & artificio præparandi antidota, quæ in arte competunt Chirurgiæ, scripsit, ita dicens: *Vnguentum est res vnctiuosa, non fluida,*

fluida, sed permanens. Nicolaus Præpositus lib. 2. vnguentum sic diffinit: *Vnguentum faciunt oleum, & ceram cum speciebus, &c.* Sed mea sententia amborum nemo rectè diffinitionem dictam scripsit: quod ratione, & experientia constat. Nam cum medullæ, adipēs, & axungia depurgatæ fluidæ minimè sint, vnguentique crassitiem habeant; atque ex vnguentis quædam absque cera, & oleo efficiuntur, dictarum diffinitionum nullam, rectam diffinitionis regulam obseruasse, visum nobis est. Ideoque vnguentum mollis quædam compositio dicendum, inter linimentum & ceratum mediam consistentiam habens, ab stirpium, & animalium partibus, metallis, metallicis terrisque in puluerem tenuem redactis, diuersisque modis colliquata facta.

Duplici ratione fiunt vnguenta, scilicet, cum igne, & absque eo. Cum igne, veluti vnguenta omnia, quæ ceram ac resinas recipiunt, sine igne nutritione sola, vt vnguentum rubrum, cuius Author Ioannes à Vigone est, & plumbum. Sed ita parata paruo temporis spatio dura nimis redduntur, & æqualem consistentiam minimè seruant. Ideoque non rationi in consonum visum nobis est, aliquam eis quantitatem ceræ addere, scilicet, alba lota in frigidis; pallida, illota calidis.

Liquamentum ratione ceræ quantitatis ab vnguento, & cerato differt, cuius dimidiam quantitatem linimentum, ceratum duplam, quàm vnguentum recipiunt.

Paulus capite 24. libro 7. ad emplastra, cerata, & vnguenta paranda, ceræ quantitates in hunc modum scripsit: *Quòd si vnguenta, quæ Greci à leuanda lassitudine acopa appellant, conficere constitueris, oleum ceræ quadruplum immitte: at si liquidum ceratum, vt in fracturis præparamus, duplicatum. Si medicamentum, quod emplastri figuram habeat,*

Vnguenta componendi duplex ratio.

Liquamentum quo à vnguento & cerato differt.

Ad vnguenta, cerata, & emplastra, quæ ceræ quantitas.

effice-

efficere cogitauerimus, portionem olei cere æqualem miscbimus, si aër ambiens moderatus extiterit: at si vetus, aut squalida, aër frigidus fuerit, oleum paulo copiosius, quàm cera erit: quemadmodum, etsi cera pinguis, aër existat calidus, paulò minor olei portio erit: paulum autem hoc, mediij in utramlibet partem excessus, duodecima erit portio, etenim undecim, & tredecim olei uncias cere libræ admiscebis. Hactenus Paulus. Cuius dicta verba priùs à Galeno lib. 4. de medicamentorum compositione per genera, in medicamento ex Euphorbio scripta fuere.

Vngueta quæ præstantiora.

Medicamentorum dictorum genera, quæ simplicium, à quibus parantur, colorem, & odorem elegantiorum obtinent (vt præstantiora) eligenda.

DE EMPLASTRORVM ANIMAD-

Emplastrum quid.

uerfionibus.
Emplastrum Græcis ἀπο τοῦ ἐπιπλαττειν, hoc est, à fingendo, & massam formando dicitur: nam ἐπιπλαττειν, ilino, infartio, locumque impleo significat.

Emplastra quod differunt à ceratis.

Emplastra parum à ceratis differunt, nam aliquando ceram & resinam recipiunt, admittuntque plantarum, animalium, omnes partes, metalla, ac metallica, & terras nonnullas. Sed de rebus ijs, quæ longiorem exigunt coctionem, alijs priùs (vt in decoctionibus, quæ aquis ac liquoribus fiunt) lebeti iniicienda, & vt ars docet, & substantia crassior, vel tenuior eorum indicat, decoquenda; nam alia plus, alia minus de decoctione ferunt.

Emplastrorum decoctio.

Emplastrorum tritura.

Decoquenda sunt emplastra, donec tangenti manus non inficiant, & arida quæ recipiunt, tenuissimè conterenda, vt in corporis profundum subire queant, cutisque per orificia angustissima transire.

Cataplasma quid.

Emplastra nonnulli absque ratione cataplasmata vocant, nam cataplasma apud Græcos καταπλασμα etiam vocatur, estque medicamentum, quod ex stirpibus, vel radi-

radicibus, folijs & floribus viridibus contusis, in liquore coctis vsque ad eius consumptionē tuis, & per setaceū cribrum transactis: aliquando oleis, & axungijs mixtis, aliquando absque eis paratur; aliquando etiam ex farinis, & alijs pulueribus, oximelle, vel sapis mixtus fit.

Quæ lentam, & solidam consistentiam emplastra, odorem, & colorem validiorem habent (vt præstantiora) probantur. Quæ dura nimis, aut mollia, & colorem, & odorem rerum, à quibus componuntur, amittere, inæqualesque partes continent, situm, ac mucorem, intus, vel extra obtinent, improbantur.

Emplastrorum probatio.

DE OLEORVM ANIMADVERSIONIBUS.

Ἐλαια. α. σ. η. à Græcis, olea, vel fructus eius est, ἔλαια, etiam dicitur arbor: ideoque ab Oliua oleum, & ab olea oleum propriè, vocatus est liquor ille pinguis, qui à fructibus oleæ exprimitur. Quod immaturum est oleum, à Græcis ὀμφάνιον καὶ ὀμοτριβες, appellatur: reliqua verò per translationem impropiè (vt Author est Galenus capite 2. libro 2. de simplic. medicamen. facult.) olea dicuntur.

Oleum quid, & vbi sibi nomen datum.

Olea impropria diuersis sunt modis, scilicet, expressione, impressione, & resolutione. Expressione, vt olea ex Amygdalis, Nucibus, Auellanis: impressione, cum materiæ oleo maceratæ, & coctæ in oleo vires, ac qualitates derelinquunt: ita Chamæmalinum, Rosaceum, Rutaceum, Scorpionum, & alia fiunt. Resolutione ea, quæ per descensum appellantur, cum materiæ heterogenes in corporibus conclusæ, ac veluti concretæ ignis vi separantur; quæ chimistarum arte fiunt, ex lignis resinosis, cera, melle, & rebus alijs.

Oleorum probatio.

Oleorum probationem Dioscorides cap. 41. lib. 1. scripsit, ita dicens: *In quorum probationibus consulere nares oportet, an ea oleant ex quibus parantur. Olea omnia (inquit Serapionis filius cap. 34. tract. 7. de Antidotis) operantur donec rancida fiunt.*

DE ERRHINORVM ANIMAD- uersionibus.

Errhina quid.

A Græcis *ἔρρινα*, appellantur medicamenta, quæ in oblongam formam, ad modum Oliuarum, vel Dactylorum ossium coacta, naribus induntur. Hæc vulgari- ter à Medicis, & Pharmacopæis nasalìa vocantur. Ex simplicibus varias virtutes habentibus, in tenuem pul- uerem redactis parantur, varijsque rebus, vt melle, cera, mucaginibus, syrupis, ac destillatitijs liquoribus forman- tur, nunc ad sternutamenta mouenda, nunc ad caput pur- gandum, nunc ad cerebrum confortandum, nunc ad me- moriam augendam, & etiam ad alia pro medicorum va- rijs scopis.

Errhina liqui- da quæ.

Liquida, quæ naribus instillantur, vel infunduntur, *ἔρρινα καὶ ῥίνευχουσία*, etiam dicuntur, nam nares *ῥίνα. τὰ. α.*, à Græcis dicuntur, vnde eis nomen datum. Hæc è her- barum succis, vt Betæ, Cyclamini, Brasicæ, Sampsu- chi, Anagalidis, Heleni, decoctionibus, ac liquoribus, medicamentorumque varijs, ac diuersis speciebus, vt Piperis, Pyrethri, Nitri, Nasturcij, Veratri, Castorei pro morborum natura, vt in capitis diuturnis affectibus, vt morbo comitiali, hebetudinibus oculorum, obstructio- nibus narium difficultate odoratus, conuulsione Cynica, morboque regio, & alijs.

DE STERNVTAMENTORVM ANI- maduersionibus.

Sternutamēta

Ἐρρινα, à Græcis, Latinis Sternutatoria, medicamen- ta, quæ naribus admota sternutamēta mouent, ab effectu appel-

lantur. Hæc enim naribus per pennā, aut subtilem arundinem sufflatu interno administrantur; eiusdem ferè sunt generis cum errhinis, quia ex eisdem circiter medicaminibus conficiuntur, in pollinem redactis.

DE EPITHEMATVM ANIMAD-
uersionibus.

E Pithemata (vt Paulus capite 18. libro 7. testatum reliquit) propriè malagmata sunt, quæ olim ventriculo, iecinori, lieni, admouebantur. Nunc diuersis alijs Medici vtuntur, scilicet, è stillatitijs liquoribus, aliquot odoriferis, ac alijs speciebus additis, scilicet, pro liquorum libra drachmas duas specierum accipientes. Iecinoris, & cordis partibus nostra tempestate præcipuè admouentur. Eis, quæ cordi adhibentur, nonnihil optimi, & odoriferi vini croci granis tribus, aut quatuor, præter alia corroborantia medicamenta miscent: & quæ iecinori his imponuntur, aceti rosacei parum miscent, vt ad interiora medicaminum vires deducant, ac permeare faciant. Recta erit proportio, si ad liquorum libram vini, vel aceti vnciam, & semissem, croci semi scrupulum adijciatur.

Epithemata
quæ dicuntur.

DE EMBROCHIS ANIMAD-
uersiones.

ἐμβρέγματα, humida, quæ corpori applicantur, cum linteolis, spongijs, lana, stupis ve excepta, appellantur. *Εμβροχυ*, etiam à Græcis *ἀποτοῦ βέλειν*, quod idem est, quod irrigare, vel pluere, dicuntur. Eis ad capitis ægritudines, aliarumque partium contusiones, & fracturas, ex herbis, radicibus, floribus, seminibus, & simplicibus alijs, in vino, aceto, lacte, aqua commune, ac destillatijs liquoribus, affectuū ratione diuersorum decoctis vtimur. Adijciturque ad manipulos stirpium, vel herbarum duos seminum, vel florum pugillos, liquorū libra vna, coquun-

Embroscha.
quid.

turque, ut ars docet, decoctumque calidum capiti, vel alteri membro admouendum, & si refrigerare ipsum consilium fuerit, cum decocto ipso, tepido, aut frigido faciendum est, ne caloris vi humorem ad locum attrahat.

DE FOMENTORVM ANIMAD- uersionibus.

Fomentū quid. *θερμὰσματα*, apud Græcos idem sunt, quod à Latinis fomenta, ita à fouendo dicta. Hæc verò duplicia sunt, humida, scilicet, & arida apud Hippocratem libro 2. de victu acutorum morborum. Fomentum humidum apud Galenum capite 7. libro 12. Methodi, & alios Græcos, *κατὰ πίπτους*, appellatur. Quod vesicis, spongijs, pannis lineis, alijsque rebus adhibetur. Arida à Græcis ipsis, *πύρρα*, dicuntur: hæc cutim rarefaciunt, eamque transpirabilem reddunt, sanguinem attenuant, & discutunt. Post corporis vacationem admouenda, quia plus humorum attrahunt ad partem calfactam, quam discutunt.

Sacculus quid. Quæ à veteribus arida fomenta vocabantur, nunc Sacculi appellantur. Et radicibus, herbis, floribus, seminibus, & alijs medicaminibus in pollinem reductis conficiuntur: capiti, cordi, ventriculo, lieni, iecori, vteroque, & alijs corporis partibus adhibentur. Capiti, è capitilibus medicaminibus in sericum dimissis, ad formam tiaræ: ventriculo ex his, quæ ipsum roborant, ac medentur, magisque ipsi destinata sunt, ad scuti formam: cordi, iecinori, & lieni ex simplicibus singulis ipsis partibus congruentibus parati, dictarumque partium formam, & magnitudinem imitantes admouentur. Sed animaduertendum est, ut ij qui cordi, & capiti applicantur, è serico, reliqui verò lineis pannis obducantur.

Sacculi ex quibus fiunt.

DE PESSORVM ANIMADVER-
sionibus.

Medicamenta fœminarum pessi sunt, quæ in molli la-
na in earum naturalibus conduntur, & ad formam
digiti, qua medicamenta excipiuntur, (vt moris est) for-
mantur: quæ pessaria etiam à Barbaris vocantur.

Pessus quid.

Tres pessorum differentia, quarum vna emollit, alia
astringit, tertia denique aperit. Quæ emollit, phlegmoni-
bus vteri, exulcerationibus, refrigerationibus, auersioni-
bus, & inflammationibus accommodantur. Ex cera, oleis,
axūgijs, butyro, resinis, medullis, Lini, & Fœnugreci semi-
nibus, Althææ radicibus, folijs Maluarum, Meliloto, & si-
milibus fit. Quæ aperit, & suppressos menses euocat, ex
Melle, Arthemisiæ, Dictamni, Brassicæ, Rutæ, Scammo-
nij, Galbani, Assæ fœtidæ, Baccarū Lauri, Iuniperi, Sabinæ,
Castorei medicamentis, & alijs similibus parantur.
Quæ astringit, muliebremquè fluxum cohibet, vterumq;
laxum contrahit, ex medicamentis quæ astringendi facul-
tatem habet, vt Balaustris bistorta, Pentaphyllo, Granato-
rum corticibus, Rosis aridis, Rhoe, Hypocistide, Acacia,
& similibus conficiuntur. Formantur pessi filis alligatis
longis, vt cum visum fuerit, aut postulauerit necessitas,
extrahi possint.

Pessorum diffe-
rentia.

DE GLANDIVM ANIMAD-
uersionibus.

ID Quod Latini Glandem, Græci βαλανον appellant:
Barbariquè à supponendo suppositorium. Tres Glan-
dium sunt differentia, leues scilicet, mediocres ac vehe-
mentiores. Leues ex Betæ radicibus melle peructis, suil-
loquè adipe, vel butyro salis puluere consperso: medio-
cres quæ communes appellantur, ex melle cocto, salisq;
puluere efficiuntur: vehementiores ex Scammonio, Col-
locyn-

Glandes, seu
suppositoria.

Glandium dif-
ferentia.

locynthide, Euphorbio, Hiera Logadionis : & Diacollo-
cynthide parantur.

Glandes qua
puluerum quã
titate parandi.

Quantitas salis, puluerum dictorum, & aliorũ drachma
vna cũ dimidia ad mellis vnciam erit. Quæ postquã mel
coctum fuerit, debitamq; duritiem habeat, superiniiciẽ-
da, ne puluerum vires ignis vi dissipentur. Componun-
tur etiam ex medicamentis, quæ aluum deijciunt, aut fla-
tus discutunt, aut stupefeciunt, & alijs pro varijs Medi-
corum scopis.

De succedaneis medicaminibus.

SECTIO VI.

Succedanea
quæ.

Αντιβαλλόμενα vocantur à Græcis, quæ Latinis succe-
danea: sic enim appellantur medicamenta, quæ aliorum
penuria vsurpantur.

Diuersis mo-
dis vnum sim-
plex pro alio
sumitur.

Varijs ac diuersis modis vnum medicamentũ simplex
alterius vice sumi potest. Primò, latè, vel improprie, se-
cundò magis proprie.

Succedanea im-
propria quæ.

Impropria succedanea appellantur, quæ æquali ratione
ægritudinem aliquam sanare possunt, etsi alijs in rebus,
vel facultatibus diuersa sint.

Medicamento-
rum facultates

Medicaminũ facultas multiplex est, scilicèt prima, se-
cunda, tertia, & quarta: sed id quod in his quatuor facul-
tatibus cũ alio conuenerit, optimũ ad omnia, ad quæ alte-
rum vtile est. Sed si secundũ aliquam facultatẽ deficiat,
relinquitur ab vsu alterius & facultate. Vt exẽpli gratia,
Sibilum aurium, aut dolorem earũ à causa frigida ortũ,
Aloẽ instillata cum aliquo liquore conuenienti sanat: sed
si Aloẽ ipsa non sit ad manum, non minori successu Chal-
cithim accipere poterimus, quanquam simplicia sint di-
uerfa-

uerfarum virium & graduum: quemadmodum & Aristolochia Nitri vice, et si alijs morbis, nō vnum alterius vice substitui possit. Nam et si exiccationis & abstersionis causa vtilia sint ad humores crassos consumendos, abstergendosquē flatus, ac crassiores circa aures discutiant: in alio morbo vnū ex eis alterius penuria accipi minimè posset, nā substantiæ modo ac sapore planè sunt diuersa. Sic etiā si Veratrum Sulphuris vice ad scabiei curationem recipi possit, intra corpus etiam sumi inconsultū erit. Quæ de re et si apud aliquem authorem reperimus, quòd medicamētum aliquod alterius vice vsurpetur, cura ac diligentia animaduertendum, an in vno tantum morbo, an verò generaliter, omnibus ægri tudinibus hoc fiat.

Ad proprium substituendi modum multa requiruntur, scilicet, quòd medicamenta in omni morbo, & in vnaquaque compositione sine discrimine & reciproca-tione vsurpari possint: sintquē in qualitatis gradu conformia, ac in substantia & partium essentia. Exempli gratia, vt si vnum sit subtilium partium, idem alterum sit, si liquabile, idem alterum.

Quæ requiruntur ad propriū substituendi modum.

Non enim conueuit, vt radicem pro succo, aut fructū pro lacryma, sed radicem pro radice, succum pro succo, & ita de alijs simplicibus medicamētis subijciamus: nam hæc similitudinis ratione, elementorum & corporum celestium influentias, & ab eis similes facultates recipiunt.

Oportet enim succedanea eiusdem esse substantiæ, nā in substantiæ modo, leuitas & granitas, raritas & densitas, crassitudo & tenuitas, lentor & fragilitas differunt. Præterea vt in odore ac sapore conueniant, & alijs proprietatibus & qualitatibus necesse est: & si forsan vnum alteto sit valentius, vel è contra, subtili ac prudenti artificio proportionanda.

Eiusdem generis succedanea præstant iora.

Evidenter certiore & meliorem substituendi methodum, inter illa esse quæ sunt eiusdem generis, apparet, nam inter ea exigua est varietas. Præterea vna & eadem sit plantarum, vel animalium pars (si fieri possit) quæ alterius vice usurpetur. Et si aliquod simplex non reperiat, quod omni in re alteri simile sit, nam tale nunquam fuisse inuentum (quia indiuidua omnia cuncta varietate natura ordinavit) visum est, nam ubi tanta est similitudo, identitas dicenda: quod maiorem similitudinem habuerit, accipiendum. Nunc (quia nostra pharmacopœa alias substituendi regulas scripsimus) literarum ordine seruato, quæ necessaria magis, breuitate conducibile literis mandemus.

Absinthij Pontici vice quid.

Absinthium præstantius in Ponto, & Cappadocia (auctore Dioscoride cap. 26. lib. 3.) in monte Tauro nascitur, cui etiam Galenus primatum dedit. Cuius vice iuuenum quorundam auctorum sententia, nostrum vulgare accipiendum.

Abrotani vice quid.

Succedaneorum auctor, qui sub Pauli nomine circumfertur, Origanum pro Abrotano assumit: recentiores verò Absinthium, & pro mare fœminam accipiunt.

Acaciæ vice quid.

Acaciæ vice folia Rhois, aut succus foliorum Lentisci, aut Hypocistis (nam auctore Dioscoride eius vires habent, vt capitibus de Lentisco & Rhoe lib. 1. videre est) accipienda, quia eius effectus præbent.

Adarces vice quid.

De Adarce ita Plinius cap. 36. lib. 16. agens inquit. Est & in Italia nascens Adarcha nomine, vtilissima dentibus, quoniam vis eadem est, quæ Sinapi.

Adipum vice quid.

Adeps verò (inquit Galenus cap. 14. lib. 1. de comp. medic. secund. gener.) *Anserinus sit, vel eius inopia Gallinacens: Si neque hunc habeamus, Suillum injiciamus.* Pro Vitulino etiam Suillum posuit cap. 5. lib. 4. de emplastris ad ulcera maligna dicens. *Ceterum vos scire in primis velim, ut*

si quan-

si quando Vitulinum pingue desideretur, eius loco vetus Suillū, quod nominat Axungiam, admisceatis: verum salis expers, & non nimis multorum annorum.

Pro Adrianto Tricomamem accipiendum, de quo Dioscorides cap. 137. lib. 4. differens, ita inquit: *Eadem qua Adianton prestare posse constat: cuius sententia Galeni auctoritate lib. 8. de simp. med. facult. comprobatur, vbi ait: Trichomans eadem prestat qua Adiantum.*

Adianti vice quid.

Agallochi, idest ligni Aloës, vice Calamum odoratum liber succedaneorum Galeno attributus posuit, & nō absque re, nam similes ferè facultates habent.

Agallochi vice quid.

Agarici loco (quod non laudo) Collocynthidem Paulus cap. 4. li. 7. substituit, dicēs: * Agaricum similes Collocynthidis vires habet.

Agarici vice quid.

Aeris penuria Scoriam eius Dioscorides cap. 87. lib. 5. substituit, cuius verba sunt. * Lauatur vt Cadmia mutata quater die aqua, donec nulla prorsus sordes emergat. Aeris recrementum, stercusvè, quam Scoriam vocant, eodem modo lauatur, & eandem vim, sed imbecilliohem habet.

Aeris vsti vice quid.

Antedicta aeruginum genera (inquit Dioscorides agens de Scolecia cap. 92. lib. dicti) vsto aeri omninò respōdent, sed magis effectu valent.

Aeruginisvè viridis aeris vice quid.

Aleluix herbe vice recentiores medici Oxalydē substituant: nam hæ herbe similes facultates habent.

Aleluix vice quid.

Amomum, inquit Galenus libr. 6. de simp. medic. facult. Acoro similem facultatem obtinet, nisi quod Acorum siccus sit, maiore autem concoquendi facultate Amomum. Poterit etiam eius loco Asarum subicij: nam tria hæc simplicia inuicem ex Galeni ipsius auctoritate substituantur.

Amomi vice quid.

Verum ammoniacum thymiana, & Galbanū (inquit Galenus cap. 2. lib. 10. de comp. phar. secūd. loc.) ultra hoc quod

Ammoniaci thymiamatis vice quid.

conferunt ad emplastri compositionem, etiam mitigati ac emolliendi vim quandam habent: Oppopanax verò eiusdem cū ipsis est generis, sed fortiori facultate praeditus.

Ammi vice quid.

Ammi & Anisum easdem ferè facultates habent, ut ex verbis Galeni videre est lib. de simplic. medicam. facultatibus.

Albatecæ vice quid.

Paulus Aegineta cap. 80. lib. 1. Cucumerem, Peponem, & Melopeponem easdem vires habere scriptū reliquit: sed maiori vel minori differentia.

An i pigmenti vice quid.

Dioscorides lib. 5. de Sandaracha agens, ita inquit: *Dos eadem & vstio quæ Auripigmento, &c.* Galenus verò lib. 9. de simp. med. facul. Sandaracha (ait) *vrētis est facultatis ceu Arsenium quod vocant.*

Asteraci vice quid.

Astirrinum, aut Anarrinū, semen habet vituli naribus simile (inquit Galenus lib. 6. de simp. med. facul.) *ad sanationes inutile. Ipsum autem ad similes est cum Bubonio facultatis, sed multò minoris.*

Aspalati vice quid.

Matthiolus Aspalati vice ex Galeni sententia Viticis semen substituit, quod alij ex recentiorum authorum numero consentiunt.

Alcyonij vice quid.

Alcyonio, & Adarci similes facultates Dioscorides capitibus 135. & 136. lib. 5. dedit: quod facultatibus eorum animaduersis, rationi consonum videtur.

Aquæ marinæ vice quid.

Sæpenumero (inquit Galenus c. 4. lib. 1. de simp. med. facult. *cogimur in marina inopia, quando muriam facere volumus: tunc enim saltem aquæ indimus. Et cap. 19. lib. 4. Ipsique* (inquit) *tibi marina, n si lubet efficere, licet sale in aqua stantiali colliquato, cognoscereque quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modè iam inuenerunt moderatam ad salendum confisiendi salsuginem, si ouum in ea videatur natare. Nam ubi etiamnum sedit, ac nondum super salsuginis superficiem innatat, aquosa magis est, & dulcis. Grauius verò salsa est, ubi tanta est salis copia indita, ut*

amplius

amplius liquari, qui postea adijcitur, nequeat. Quam aquam si pondere non grauaberis, omnium aquarum comperies grauissimam, &c.

Hortensis Apij herba (inquit Dioscorides c. 74. lib. 3.) *ad eadem quæ Corianum conuenit: & c. 75. libri dicti. Eleoselinū* (ait) *in humidis nascitur, satiuo grandius, & ad eadem efficax.*

Aristolochiarum succedaneum ubi de earum electionibus opere hoc tractauimus, scriptum inuenies.

Pro Anacardo nonnulli ex recentiorum numero Beticam substituunt.

Paulus Aegineta cap. 50. libr. 1. aquam æstiuam, quæ tonitru decidit, reliquis omnibus præstantiorem esse ait, cuius penuria fontanā syncerā substituit Galenus cap. 2. lib. 7. de comp. pharmac. secund. loc. ita dicens: *Tibi verò etiam fontana sufficit, pluuia non presente, si munda sit, & omnis mixtura expers.*

Ad simile enim (inquit Galenus lib. de simp. med. facul.) *est Gallium Aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam & subacrem: flos eius sanguinis profluuijs competere videtur, & combustis mederi.*

Creticum laudatur Anisum à Dioscoride cap. 65. lib. 3. eius vice Carum sumédum, de quo Dioscorides ipse cap. 66. lib. nunc citati differens, ita ait: *Carum semen est vulgaris notitiæ. Excalfacit, urinam concitat, stomacho utile, os commendat, concoctionem adiuuat, utiliter miscetur Antidotis, & Oxyporis, Anisi vicem præbet.*

Dioscorides agens de Stibio cap. 99. lib. 5. sequentia literis verba commendauit. *Sisit & sanguinem è cerebri membrana profluentem: & ut in uniuersum dicatur, vis vsto plumbo similis est.*

Arthanite, idest Cyclamini vice Cucumeris syluestris radicem ad vnguenta, & alias compositiones, quæ extra applicantur, parāda, iuniores authores Medici substituunt.

Apij vice quid

Aristolochiæ vice quid.

Anacardi vice quid.

Aquæ pluuiæ vice quid.

Aparinis vice quid.

Anisi Cretici vice quid.

Antimonij vice quid.

Arthanitæ vice quid.

B

Balsamitæ vice quid.

Balsamita quæ Sisymbrium à Græcis & Latinis appellatur, cuius flores & folia in usu medico sunt, duplex apud Dioscoridem: de quibus cap. 155. & 156. lib. 2. differens, ita inquit: *Sisymbrium (alij Serpillum sylvestre vocant) in solo inculto nascitur, Menthæ Hortensis similitudine, odoratius, latiore folio. Inseritur coronis. Alterum Sisymbri genus, quod aliqui Cardaminam, alij Sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis quibus Sion provenit: quæ ideò nonnullis Cardamina nominatur, gustu Cardamum, id est, Nasturtium representat. Folia primum rotunda prodeunt, adulta Erucæ modo finduntur, &c. Primum genus officinis absolute Sisymbrium dicitur, & ab herbarijs Aquaticamenta, vulgo Sandalos Hispanico. Author qui Pauli Succedanea scripsit, Sisymbri penuria Ocimum accepit, & ex recentiorum numero multi authores Medici Sampsychum, quod succedaneum omnibus præstantius visum nobis est.*

Bdellij vice quid.

Galenus lib. Methodi 14. de Scirrhusi affectus curatione, ita ait: *Et tantum ad illum affectum convenire, quæ emolliendo digerere possunt: eiusmodi sunt Ammoniacum thymiana & Bdellium. Et Cornelius Celsus libr. & capit. 5. Bdellium in omnia (inquit) idem quod Ammoniacum potest.*

Ben vice quid

Auicenna Can. 2. cap. proprio de Ben agens, inquit: *Loco Ben ponitur quantum ipsum est de Rubea, & medietas sui de corticibus Cassiæ lignæ, & decima ponderis eius de Maci.*

Been, vel Behen.

Been album & rubrum, idem sunt, quod Pastinacæ albæ & rubræ radices sylvestrium, Haly cap. 34. lib. 2. Practicæ authore. Differens Dioscorides cap. 59. lib. 3. de Pastinaca, in hunc modum scripsit: *Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen, & cibo aptior.*

Berber-

Berberis officinarum, id est, fructus Crespini, familiaris est notitiæ, cuius vice recētiore Medici Ribem, vel Malipunici grana accipiunt, & non absque ratione: nam similes habent vires.

Berberorum vice quid.

Bedeguar, id est Spina alba, eius vice Dioscoridis auctoritate Arabica, quam Sucaha Arabes vocant, sumi potest, nam cap. 15. lib. 3. ita inquit: *Arabicam Spinam naturæ albæ spinæ similem esse constat, ipsa siquidem astringit, &c.* Nostra tempestate vtraque caremus, cuius rei ratione varij Authores pro eis varia succedanea substitunt. Sed mea sententia Cardui Sanctæ Mariæ appellati, qui maculas albas, aut veluti lactis guttas habet, suis sparsas folijs, Fuchsijs auctoritate lib. de stirpium natura, & secundo de comp. medicamentorum, agens de syrupo de Eupathorio, radices accipiendæ, veluti non solum in facultatibus, sed omnibus in rebus magis ipsis similes.

Bedeguar vice quid.

Bitumen Iudaicum Dioscorides c. 100. lib. 1. *ασφαλτον*, appellat, eius loco Galenus lib. de simplic. med. facul. 11. vires quas Bitumini, Pici lib. 8. eiusdem tractationis dedit, quod & Auicenna cap. 118. can. 2. etiam scripsit, dicens de Bitumine Iudaico differens ita: *Virtus eius proxima est virtuti Pici.*

Bituminis Iudaici vice quid

Similes rei herbariæ studiosi Tormentillæ facultates quas habet Bistorta, tribuunt, quod rationi consonum visum nobis est.

Bistortæ vice quid.

Blatta Bizantia, hoc est vnguis odoratus, vel Conchylij tegumentum, rarer ad nos peruenit. Eius vice Dioscoridis auctoritate Purpuræ, & Buccinorū teste sumendæ, qui cap. 10. lib. 2. ita scripsit: *Crematum Conchylum, eadem efficit quod Purpura, & Buccinum.*

Blattæ Bizantiæ vice quid.

Bolus simpliciter apud Arabes Rubrica Sinopica, quam Græci *μίλτον*, appellant: de qua Auerrois cap. 43. lib. 5. Collect. differes, ita ait: *Halmagra, id est Bolus, cum qua*

Bolus absolute petita, & ei vice quid.

tingun-

tinguntur muri, & parietes, frigida, & sicca complexionis, vermes intestinorum necat, &c. Duo eius apud Dioscoridem genera, quorum quæ (etsi easdem vires habent) Sinopica ad omnia fabrili efficacior, Authore Dioscoride ipso cap. 112. lib. 5.

Burungi vice quid.

Durungi, & non Burungi legit Matthiolus libro suarum epistolarum quinto, nã Chalcographus pro D. B. imposuit. Durungi apud Auicennã canone secundo Doronicum est. Eius vice Nicolaus, qui vnã eũ Mesue circumfertur, cõfectione lætificante Galangæ dimidiũ substituit; Isaac ipsius Galangæ æquale pondus li. 2. præct. quod mea sententia obseruandum est; nam Galanga ipsa, & Doronicum vno, & eodem gradu calida & sicca sunt simplicia, ideò vnum alterius loco æquali pondere sumendum.

Brioniæ.

Brioniæ, id est vitis albæ vice, nigram ex iuniorum Medicorum numero nonnulli accipiunt.

Buglossi vice quid.

Duæ Buglossi species apud Mesuem, vt syrupi Bizancini Schedules videre est, in qua ita inquit: *Succi Borriginis, aut buglosse domesticæ, aut syluestris añã libram vnã, &c.* Quibus verbis non solùm præter Borriginem duplicem Buglossi speciem esse, sed indifferenter vnã pro alia substituere visum est. Sepibus Curie huius ambæ Buglossi species procreantur, quas egomet sæpè collegi.

C

Calami aromatici vice quid.

Calamus aromaticus, quo hoc tempore Pharmaceuticæ officinæ vtuntur, non Calamus, sed Acorum est. In cuius penuria Serapio Lasahatem, ab aliquibus Narcaptum, alijs Laserpicium vocatam, cap. 185. lib. simplicium substituit, ita dicens: *Habetque virtutem similem Calami aromatici.* Ego verò Syluium sequens, Acorum eius vice substituo, qui suæ Pharmacopææ libr. 1. ita inquit: *Calamus aromaticus, quem officinæ ostendunt, radix videtur, &*

rei

rei alterius, quàm calami, tamen viribus proximis pollere, odor, & sapor indicant.

Caphura ferulaceæ arboris lacryma est, à recentioribus Græcis, & Arabibus omnibus Medicis cognita. Sed quæ ad nos affertur, genuina minimè est, quod duabus præcipuis rationibus constat. Prima, quia virtutibus, ac facultatibus ab eis, quas pura, & vera continet, nimis dissentit. Secunda, quia electionis veræ signis non conuenit. Quod vera, & quæ nunc ad nos affertur, facultatibus differant, Auicennæ autoritate. c. 134. lib. 2. comprobatur; nam Caphuram ipsam frigidam, & siccam gradu tertio esse apertè satis scripsit, quod etiam Serapio capite 344. libro simplic. Isaac Eben amaram autoritate confirmat, ita dicens: *Camphora est frigida, & sicca tertio gradu, &c.* Et cum proprium frigidi medicamento refrigerare, densare, incrassare, astringere poros cutis, & alios omnes meatus (vt patet ex Galeni sententia lib. 8. & 9. Methodi, & 4. de simp. med. fac. Aphor. que 20. lib. 5.) sit, & è contra (vt ipsemet Galenus cap. 1. lib. 4. simp. & Aristoteles cap. 3. lib. 5. de generatione animalium ostendunt) quod calidum est (quia contrariorum contrarij sunt effectus & causæ) attenuat, & crassa si liquida sunt, sæpè in vaporem conuertit: si aridaque, ea tenuioris substantiæ reddit, rarefacit densata frigore, poros & meatus aperit, siccum desiccatur, rarefacit, rugas, & asperitudines facit: Caphuram, qua nostra vtitur tempestate, veram, & sinceram (vt ab arboribus colligitur) esse (quia eius vires à dictis contrariæ sunt) minimè rationi est consentaneum. Hæc (vt experientia constat) cuti admota, ipsam calfacit, raram, mollem, ac læuè reddit, ipsiusque rugas adimit. Cuius effectus contrarij ab eis, quæ frigida, & sicca medicamenta habent, omninò sunt. Vnde, aut verã non esse dicendũ, aut de eius facultatibus Arabes è contra loquutos fuisse, dum

Camphoræ vice quid.

Græci simpliciter quid.

Leue quid.

Ignis simpliciter quid.

Terre simpliciter quid.

Aque simpliciter quid.

Quæ simpliciter quid.

dum dicere eam frigidam, & siccam tertio gradu esse; nam calidi, & humidi effectus efficit. Cuius rei ratione panem intra calidum posita, soli, vel igni adnotata, facile euaporatur, ac euanescit, & nullam ferè terrestris elementi, quia eius parum habet (nam à prædominio calida, & humida est) partem eis derelinquit, quod frigidis, & siccis medicaminibus euenire (quia terræ essentia sunt) impossibile erit. Vnde euidenter constat vulgarem non veram esse Caphuram, de qua recentiores Græci, & Arabes scripsere.

Graue simpliciter quid.

Leue quid.

Ignis sursum fertur.

Terra deorsum fertur.

Aqua, & aër, nec graua, nec leuia elemēta.

Quæ plurimū terræ habent, ubique grauitatem habent.

Quòd hoc ita sit, ex Aristotelis sententia euidenter apparet, qui libro, & capite 4. de Cœlo, ita inquit: *Primum igitur sit definitum, ut vniuersis videtur, graue quidem simpliciter id esse, quod omnibus substat. Leue autem, id quod super omnia natat. Simpliciter autem dico in ipsum genus respiciens, & in ea, in quibus ambo non insunt. Ignis enim quæuis magnitudo, nisi fortè quippiam aliud prohibeat, ferri sursum videtur; & terræ etiam quæuis magnitudo deorsum eodem modo: & celerius id fertur, quod maius est. Alio verò modo graua, & leuia, quæ sunt ea, quibus vtrumque inest; etenim natant, & substant, ut aër, & aqua: absolutè namque neutrum horum leue est, aut graue. Terra enim ambo sunt leuiora: quæuis enim pars ipsorum subsidet igni, ad se ipsa verò simpliciter aliud est graue, aliud est leue: aër enim quantauis magnitudine semper est super aquam: aqua autem quantauis quantitate, subsidet aëri semper. Hactenus Aristoteles; ex cuius verbis apertè nimis apparet, quòd si vulgaris Caphura frigida, & sicca gradu iam dicto fuerat (quia quæ huius sunt naturæ, non in fumum exhalantur) non euaporaretur, ut dictum iam est; nam terra, & quæ eius plurimum habent, grauitatem habere necesse est.*

Secunda ratio, quæ vulgarem Caphuram synceram non

non esse demonstrat, ut à sua colligitur arbore, est, ipsam nullo modo notis suæ electionis convenire; nam hæc, et si à vera originem habet, sublimationis ratione alias habere facultates à primis diuersas, certum est. Et ut veritas hæc magis elucescat, electionem, quam Serapio Isaac auctoritate cap. 344. lib. simp. scripsit, in medium afferamus, quæ sequens (ut eius verbis utamur) est. *Sed melior Camphora est Riach, & est illa quæ nascitur, & egreditur ex ligno per se in sua arbore, & color eius est rubens maculatus, &c.* Vulgaris enim Caphura albissima cum candore est non rubra, nec maculata: ergo non sincera, nec electa. Verum est, quòd ex sincera fit, nam Serapio ipse loco nunc citato ita inquit: *Quæ postea sublimatur, & fit Camphora alba, & dicitur Riachin (& illico) Et omnes istæ species Camphoræ clarificantur per sublimationem, & egreditur ex eis Camphora alba in laminis albis, similibus in figura sua Parasidibus, & vocatur ista Camphora sic sublimata, Camphora operata: & dicitur, quod de Balanich, & Carsab erit de sublimatione ex Imoemud libra una de sublimata, usque ad libram mediam, &c.* Ergo si Caphura non sublimata est rubra, sublimataque alba, & ex libræ pondere cuius non sublimata est, in sublimatione deperditur libræ semis; consonum rationi erit si dicamus, ipsam sublimationis causa, colorem, & facultates mutauisse. Et ratio est, quia ipsamet sublimatione partes subtiles eleuantur, crassæque, & terrestres in vasis fundo remanent. Et cum terrestres frigidæ, & siccæ, quæ in Caphuræ substantia, vel essentia prædominium habebant, ab ipsa separentur sublimationis arte, calidam, & humidam partem sublimatam, qua vulgus vititur, esse necesse est. Cuius rei ratione veræ, & non sublimatæ vires habere non potest. Ideoque Arnaldi auctoritate præfatione Antidotarij Santalus ruber eius vice, vel Nymphaea, quæ (ut

234 *Theoria Pharmaceutica. Sect. VI.*

Caphuræ vice
quid.

Author est Auicenna tract. 2. lib. de viribus cordis) quæ ei vires similes habet, aut Rosæ rubræ accipiantur.

Cardamomi vice
quid.

Quatuor Cardamomi Plinius species scripsit, sed si Matthiolo fides adhibenda est, ex his quibus officinæ vtuntur, nulla Græcorum, nec Arabum earum est. Ideoque cum recentiorum Medicorum autoritate, visum nobis est, vt Cardamomum, quod vaginis inclusum factumque ad nos affertur, eius vicem suppleat, vel Harmala, & Schenantum pari pondere mixta, ex Auicenna can. 2. cap. 160. vbi inquit: *Loco eius ponitur Harmel, & Schinantum.*

Carpobalsami
vice quid.

Perperam veri Carpobalsami vice vulgare (vt nonnulli faciunt) accipitur, nam id est quo Dioscoridis æuo verum adulterabatur, atque de Castello quodam Petra appellato afferebatur, quod Piperis saporem referebat. Matthiolus, & Maranta cum alijs doctis viris Carpobalsami veri inopia Cubebas vulgares accipiunt. Sed Myristicæ nux omnibus suis qualitatibus Carpobalsamo ipsi similis est, ideoque eius vicem rectè supplet.

Carpesij, id est
Arabum Cubebe
vice quid.

De Carpesio Galenus libro de simplic. medicamento- rum facultatibus. 7. differens ita inquit: *Carpesium simile est vocato Phu, non gustu tantum, sed & facultate, & plus habet tenuitatis.* Libro etiam de Antidotis primo: *Cum plurimum haberet Carpesium (ait) multis medicamentis admiscui, in quibus Phu imponi debuerat.*

Castorei vice
quid.

Actius serm. 2. tetrabibli. 1. capite 178. Castorei inopia Canis fluuiatilis testes substituit, sic inquiens: *Canis fluuiatilis testes ad eadem commodi ad quæ Castoris testiculi existunt. Sunt tamen debiliores.*

Cantharidum
vice quid.

Cantharidum abientia, non malè Pinorum Erucæ, aut Buprestes substituētur, quod Gale. li. 11. de simp. med. fac. ita docet: *Sunt & ipse animalis quoddam genus Cantharidibus, tum specie, tum viribus ad simile. Quin & Erucæ, quæ*

in Pinis nascuntur, merito sanè nuncupata Pytiocampe, istius sunt facultatis.

Galenus lib. 9. de simpl. medic. facult. hæc verba pennæ commendavit: Itaque mirum non est, tria hæc medicamenta eiusdem genere facultatis esse, Sori dico, & Chalcitim, & Myfi, tenuitate, & crassitudine partium inter se diversa: Crassissimum enim est inter ipsa Sori; tenuissimum Myfi, mediam utriusque facultatem habet Chalcitis. Hactenus Galenus, ex cuius verbis palam videtur, quòd Myfi, & Sori æqualibus ponderibus mixta Chalcitidis vires, & Chalcitis, Myfi & Sori habent. Dioscoridis sententia cap. 117. lib. 5. Chalcitis, & Myfi easdem vires obtinent, cuius verba sunt quæ sequuntur. *Vim (Myfi scilicet) & vstionem cum Chalcitide eandem.*

Chalcitidis vice quid.

Tametsi huius medicamenti facultates memoriæ mandata sint, ab Authoribus quid sit, omninò non est cõperum. Eius loco Punicem accipiendam esse aiunt: quod nõ à ratione alienum visum nobis est.

Cambil vice quid.

Canchris, semen primæ Rosmarini species est: cuius loco Aetius cap. 5. lib. 12. Pyrethrũ, agens de Leænæ emplastro, substituit, ita dicens: *Canchrios unciã unã accipito, aut pro eo Pyrethri tantundem.*

Chaneris vice quid.

Calaminthæ species tres Dioscorides cap. 43. lib. 3. literis commendavit: quarum quæcumque, quæ ad manum sit, alterius vicem supplere possit. Andromachus Senior ad Theriaces compositionem Calamentum assumit; & Iunior Latinam denominationem retinens Nepetam, quæ eadem planta est: & quia multis in locis, Nepeta ipsa passim inuenitur, aliarum specierum vicem (etsi prima, quæ montana appellatur, teste Galeno libro 7. de simplic. medicamen. facult. omnibus efficacior) supplere possit.

Calaminthæ montanæ vice quid.

Chamædris (inquit Dioscorides c. 112. lib. 3.) Græcis, alijs

Chamedricis vice quid.

236 *Theorie pharmaceuticæ Sect. VI.*

Chamædros, Latinis Triffago dicitur, Auicenna c. 136. can. 2. Chamædrios vice Eupathorij & Aspleni folia substituit, dicens: Loco eius ponuntur folia Eupathorij, & Scolopendria, &c. Sed Eupathorium eiusdem Auicennæ, non Mesues, nec Dioscoridis intelligendum est.

Chamæpytios vice quid.

Chamæpytis, id est parua Pinus, cuius Dioscorides tria genera capite 175. & 176. libro 3. scripsit, & vnum alterius vice substitui posse ostendit, ita dicens: *Tertia mas nominatur paruula, folijs exilibus, albis, pilosis, caule aspero, candido, luteis flosculis semina iuxta alas. Resipit & hæc Pinum. Eæ duæ vim superioris obtinent, sed non vsque adeo efficacem.*

Cisti vice quid.

Ledon Cisti vicem habet, ideò Dioscorides capite 129. libro 1. ita ait: *Est & alterum Cisti genus Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longioribus folijs, & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum vis astringens, ac eosdem quos Cistus effectus præbens.*

Cytinorum vice quid.

Primum Malipunici partum cum flore Cytinum Plinius capite 6. libro 23. vocat, Galenum sequutus, vt libro 6. de composit. phar. sec. loc. videre est. Quo tempore arbor florere desinit, fructus ipsius (Hispanicæ Granadios vocati) apparet, cuius vice Dioscoridis c. 154. lib. 1. autoritate Malicorium accipiendum, cuius verba sunt: *Malicorium asperum est mali Punici putamen, quod aliqui Sidion appellant. Id spissandi vim habet, & quos Cytini præbet usus.*

Cimoliæ vice quid.

Cimolia (inquit Dioscorides cap. 176. lib. 5.) duo genera, candida ad purpureum inclinans. Optima existimatur, quæ innatam habet pinguedinem, tactuque frigida sentitur, &c. Eius loco Matthæus Syluaticus ferri recrementum, & molæ attritorū simul substituit, ex Cornelij Celsi autoritate, cap. 162. suorum simplicium.

Citruli,

Citruli, vnum ex quatuor maiorum seminum mundatorum ac frigidorum est: quorum vnum pro alio substitui potest, authore Isaac cap. 50. lib. 7. Practicæ. Citruli vice quid.

Triples Colophonia Resina apud antiquos, quæ à Colophone delatæ tres differentia, vnde eis nomen datum: Vna scilicet, liquida, picea, & pinea. Alia etiam ipsamet, sed cocta veluti Resina communis, qua officinis utimur. Tertia denique peculiaris ac vera, quæ Chiæ Mastichi similis est. Liquidæ vice Terebinthina è Terebintho collecta, vel Abiegtina, siccæ, Pis Græca vulgaris, vel Resina iuniorum Medicorum autoritate accipiendæ. Colophoniz Resinæ vice quid.

De Condrilla Dioscorides cap. 161. lib. 2. differens, ita inquit: *Condrilla, quam aliqui Cichorion, alij Serim appellant, caulem, flores & folia habet Cichorio similia: qua ex causa nonnulli syluestris Intybi speciem esse pronuntiarunt, verum tenuior tota est, &c.* (Et deinde) *Cōtra vipersas* (inquit) *in vino pota proficit. Succus decoctus in vino, aut per se se potus aluum sistit. Aliud habetur Condrille genus folium ferens oblongum circumrosam humi sparsam, caulem succo madentem lacteo: radice tenui rotunda, leui, vegeta flavescente, succosa.* Haftenus Dioscorides. Ex cuius verbis apertè satis conspicitur differentia, quæ inter Condrillas, & Scorçonerā, (quam aliqui Viperinam vocant, à radicis cum Dryno, seu Excuerco, & Vipera similitudine) versatur. Præterea Viperinæ radix crassa, carnosæ est, Condrillæ gracilis, ac lignosa. Prima Condrilla similem viperinæ vim habet, nam aduersus vipersas valet, (ideòque à nonnullis Viperina vocatur) & astrictionis nonnihil (vt viperina) particeps est: ideòq; alterius vnâ præstare vicem possit. Condrillæ vice quid.

Chryfocolla, idest auri glutem, à vulgo Borrax vocata, naturalis & factitia est. Naturalis præstantissima est, quæ æris fodinis, quæ in argenti reperitur, secundum locum habet: quæ in plumbarijs vilior omnibus, aurariæ tertiū datam. Chryfocollæ vice quid.

datum. Factitia fit ex rupeo alumine; sale, nitro, & alijs: & (vt Dioscorides lib. 2. & Galenus 9 de simp. med. facult. scripsere) ex puerorum vrina in mortario æreo, æreoque pistillo ducta, donec vnguēti crassitiem habeat. Veræ ac laudatissimæ inopia Dioscoridis autoritate c. 105. lib. 5. Armenus lapis substituendus, nam dicto loco inquit: *Eadem quæ Chrysocolle præstat, sed inefficacius.*

**Cinnamomi
vice quid.**

Dioscorides c. 12. lib. 1. de Cassia Aromatica differens, sequentia verba literis mandauit. *Ea duplo pondere medicamentis mixta Cinnamomi vicem supplet, si ipsum desit: nam eosdem effectus præbet, &c.* Dubitandi ansam Dioscorides ipse verbis dictis, eis qui ipsius verba accuratè animaduertunt, profectò præbuit. Nam medicamentum tertio gradu calidum, duplo pondere, vice alterius, quod eodem gradu calidum est, accipere, non est rationi consentaneū. Ego verò Cinnamomum ab electissima Cassia differre nihil existimo: ideòque eodem pondere pro eo assumendam: quod Galeni autoritate cap. 1. lib. 3. & 7. libr. 8. de compositione pharmacop. secund. loc. comprobatur, vbi ita inquit: *Inijcies autem & Cinnamomum, si habueris, aut Cassiam, illo non præsentem, tum eam quæ Zigeres, tum quæ Meodes appellatur.*

**Cozumbri vi-
ce quid.**

Ad Catapotia de Cynoglossò paranda Nicolaus, quì vnà cum Mesue circumfertur, Cozumbrum petit, etsi nonnullis codicibus typographi negligentia Corimbi legitur. Varij authores varia eius vice succedanea scripsere: nam nonnulli fæcem Styracis liquidi, alij Narcaphitū, id est Thymiana à vulgo Almea vocatū accipiunt. Ego enim Styracem Calamitam Cozumbrum esse, cum eis, qui ipsius nominis exposuere significationem, & nominis ratione tantum differre non abs re existimo. Eius vice Styrax rubrus accipiendus, qui magis hoc in genere electus.

De Taxo Dioscorides cap. 12. lib. 6. differens in hunc modum, inquit: *Smilax*, à quibusdam *Tythimalum*, à Latinis *Taxus* appellatur: frigidus uniuerso corpori strangulatus, & celerem interitum infert, cui eadem quae *Cicutæ* conueniunt. Galenus lib. 7. de simplic. med. facult. & cap. 13. lib. 1. *Papaueris* semen, & *Cicutę* in eodem temperamento constituit.

Cicutæ vice quid.

Costi genera tria Dioscorides cap. 15. libr. 1. literis mandauit: sed omnibus caremus. Eius vice nonnulli radicem *Helenij* recipiunt. De *Pipere* differens Galenus lib. 8. de simplic. med. facult. ita scripsit. *Piperis radix vires Costo similes potissimum obtinet*. Matthiolus, & Ioannes Costeus pro eo *Zedoariam* vulgarem substituere.

Costi vice quid.

Corni arboris fructus (inquit Galenus lib. 7. de simp. medic. facult.) admodum acerbus est, esui aptus. Itaque mirum videri non debet, ipsum valenter ventrem restringere sicut & *Mespila*.

Corni vice quid.

Paulus Aegineta lib. 7. ita inquit: *Centauri minoris* radix inutilis est, surculi citra morsum potenter desiccant. Quapropter ad singula quae maius *Centaurium* iuuant, accommodati sunt.

Cētauri mag. ni vice quid.

Tria apud iuniores *Cōsolidarum* genera, maius, minus & medium: quorum *Arnaldus* cap. 3. lib. 2. de Crepatura differens, mentionem fecit. Maior *Consolida*, *Symphitum* Dioscoridis est: de alijs opinionum est diuersitas. Omnibus astringendi & consolidandi iuniores ipsi vim dēdere: idē quæuis aliarum vicem supplere possit. Ego verò *Equisetum* herbam, aut *Pentaphylli*, aut *Cytinos* loco cuiuscumque *Consolidæ* apponerem: nā vim similem cum ea, quam *Consolidis* tribuunt, (vt suis capitibus apud Dioscoridem videre est) habent.

Consolidarū vice quid.

Corticem radicum *Capparum* vice, vel absentia fructus eorū ex Galeni doctrina lib. 7. de simp. med. facult. acci-

Corticum radicum *capparū* vice quid.

accipiendus de quibus differens, ita inquit: *Radiciis corti-*
ci fructus proportionem virium respondet, nisi quod ad omnia
fit imbecillior. Miricæ cortices recentiores nonnulli substi-
 tuunt. Ego verò medicamentis, quæ extra applicantur,
 Iridis radicem apponerem.

D

Dauci vice
quid.

Galenus libr. 7. de simp. medicamentorum facultatib.
 Dauci loco Caucalim substituit, dicens: *Caucalis qui-*
dam Daucum sylvestrem nuncupant; est enim ei similis gustu,
simul ac viribus.

Damasonij vi-
ce quid.

Quod si Damasonium non adsit (inquit Aetius cap. 29. lib.
13.) Eringium conijce.

Darseni vice
quid.

Darsenū, Cassia electissima, & Cinnamomum idem,
 authoribus Auerroë cap. 41. lib. 5. collig. Isaac cap. 45. lib.
 2. Practicæ, Andrea Belluniense in expositione Arabico-
 rum nominum ab Auicenna scriptotum. Ideòq; vbi Dar-
 senum petitur, electissima cassia apponenda est.

Doronici vice
quid.

Loco eius (inquit Auicenna Canone secundo) ponitur Zu-
rumbet æquale pondus, aut due tertiae ponderis ipsius de Ga-
ryophilis. Nicolaus qui cum Mesue circumfertur, in ele-
 ctarij lætificantis compositione, inquit: *Doronici loco eius*
ponitur semipondus Galangæ. Sed cum vno & eodem gra-
 du medicamenta hæc calida & sicca sint, vt Isaac autho-
 ritate lib. Practicæ secundo videre est, inconsentaneum
 rationi videtur, duplum Galangæ pro Doronicis substi-
 tuere. Ideòq; mea sententia ipsiusmet Isaac etiam iussu,
 idem pondus assumendum.

Dictamni Cre-
tice vici quid.

Dictamni Gretici loco Dioscorides cap. 37. lib. 3. Pule-
 gium satium substituit, dicens: *Præstat omnia quæ Sati-*
um Pulegium, sed efficacius multò. Et capit. 28. de Pseudo
 dictamno inquit: *Quòd Pseudodictamnum vocant, multis*
in terris nascitur, ante dicto simile, sed minus quàm illud
 acre.

acre. Eosdem effectus prabet, sed inefficacius multò, &c.

Dioscorides cap. 120. lib. 5. de Diphryge agens in hunc modum scripsit: *Præfertur quod saporem æris reddit, æruginisquè stringens, & vehementer exiccans linguam: quod sibi exusta Oebra non vendicat: quæ cremata Diphrygis vice venit.* Diphrygis vice quid.

E

IN Neruorum vulneribus vice Euphorbij, Castoreum aut Sulphur iniicienda, Aetij autoritate cap. 27. lib. 14. vbi inquit: *Deficiente verò Euphorbio, Sulphur, aut Castoreum admiscebis; aut consimile quiddam calidum, & tenuium partium.* Euphorbij vice quid.

Esulæ penuria species quælibet Tithymalorum accipienda, quod Galeno placet, vt lib. 8. de simplic. medic. facultat. videre est, vbi ita inquit: *Tithymali omnes vincentem habent, acrem, calidamque facultatem: inest verò ipsis & amaritas. Cæterum hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti solent. Celerrimè namque ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi ad aquæ superficiem feruntur* Esulæ vice quid.

Galenus libro 1. de compositione pharmacorum secundùm loc. agens de compositis ad Alopecias ita scripsit: *Veratri utriusque drachmam vnã, nec refert albo nigro Veratro, quod ad manum sit, utaris, &c.* Sed hoc in medicamentis quæ extra applicantur, intelligendum est. Libro etiam 8. de simplicium medicamentorum facultatibus pro Veratro Sesamoidem substituit, dicens: *Sesamoides magnum, quod & Antycides Elleboros appellatum est, proptereà videlicet quia semè eius vt Elleborus expurgat: hoc & reliqua facultate Elleboro simile est.* Pisces necantia.

Libr. 8. de simplic. medicament. facultat. Galenus de Elaterij vice Ellebori vice quid.
Hh agresti quid.

242 *Theorie pharmaceuticæ. Sectio. VI.*

agresti Cucumere differens sequentia verba scripta reliquit. *Bonum item est regio morbo affectis fasum cum lacte in nares. Sed & dolores capitis sanat hoc usu: atque Elaterium quidem eiusmodi est. At radice succus, ut & foliorum, licet Elaterio similem vim habeat, imbecilliolem tamen. Sed & ipsa radix ad similem facultatem possidet: abstergit namque, digerit, atque emollit. Porro cortex ea potentius desiccatur, &c.* Ex cuius verbis apparet, pro Elaterio succum foliorum, & radice Cucumeris agrestis, radicemq; ipsius substitui posse.

Epithymi vice quid.

Paulus lib. 7. de medicaminibus, quæ bilem atram purgant, differens, pro Epithymo Epithymbrum substituit, dicens: *Epithymbrum, quod Tyymbra supernascitur, ut Epithymum similiter vacuat, sed imbecillius est.* Eius etiam vice authore Dioscoride Parthenium sumi potest, qui c. 155. lib. 3. in hunc modum scripsit: *Siccaturum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque Epithymum, & bilem & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis.*

Esbrij vice quid.

Esbrium idem est (opinionibus diuersis derelictis) quod Ebulus, de quo Dioscorides lib. 4. cap. 175. differens, ita inquit: *Alterum genus Chamæactæ vocatur Romanis Ebulum. Eadem utriusque vis, & usus exiccans, aluo detrahens aquam, stomacho inutilis, &c.* Ex cuius verbis palam videtur Sambucum pro Ebulo, & è contra substitui posse.

Faufel vice quid.

S Erapionis verba cap. 345. lib. simplicium agens de Faufel hæc sunt: *Loco eius ponetur pondus ipsius Santali, & medietas ponderis eius ex Coriandro recenti.*

Floris Iunci odorati vice quid.

Iunci odorati florē *σχινοουανθου* vocat. Andromachus in sua theriaces compositione, nõ Iuncum cum floribus, sed simpliciter Iuncum imponendum præcipit: quia raro vetustis illis temporibus flores Græci habebant. Nos

enim

enim ratione ducti, flores pro tenerrimis partibus ipsius Iunci, vel è contra, vel ambo simul substitui posse iudicamus, *Floris* (inquit Dioscorides cap. 16. lib. 1.) *culmorum radicisque ipsius est usus.*

Floris æris penuria ærugo eris accipienda, vt agentes de vnguenti Aegyptiaci & Apostolorum compositionibus nostra pharmacopœa rationibus & autoritatibus literis mandauimus. **Floris æris vice quid.**

Dioscorides cap. 86. lib. 1. ita inquit. *Simili modo è Myrrha, Resina, Styrace, reliquisque lacrymis fuligo excipitur, ad eandem conueniens.* **Fuliginis Thuris vice quid.**

Malabathrū, idē est quod Folium: de quo Dioscorides c. 11. lib. 1. differens, in hunc modum scripsit: *Malabathrū arbitrantur aliqui esse Indici Nardi Folium, falsi quadā odoris cognatione. Per multa enim Nardum olent, quemadmodū Phu, Asarum, Niris; secus autem res se habet. Easdem Nardo sortitur vires, sed efficacius omnia præstat. Quam sententiam Galenus lib. 7. de simp. medic. facult. confirmat, ita dicens: Malabathri folium cum Spica Nardi simillimam facultatem obtinet.* **Folij vice quid**

De Lino Dioscorides c. 125. lib. 2. differens, ita inquit: *Linum vulgo notum est, cuius semen easdem quas Fœnugracum vires habet.* **Fœnugraci vice quid.**

Filix ab Hispanis Helecho, Græcis Πτερίς in vnguenti Agrippæ Nicolai cōpositione petitur, cuius vice Filix femina ab ipsis Græcis θηλυπτερίς appellatur Galeni autoritate lib. 8. de simp. medic. facult. accipiēda: nam ita scripsit. *Filix radicem habet maxime vtilem. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.* **Filicis vice quid.**

Pro flore Salis Salē ipsum Dioscorides cap. 129. lib. 5. agens de Salis flore, substituit ita dicens: *Et in vniuersum acris est, & feruentis natura vt Sal.* **Floris Salis vice quid.**

Galbani vice
quid.

G Albanum in Serapinum transit (vt author est Gale-
nus libro de Antidotis primo) propter affinitatem,
quam lacrymæ hæ habent. Aetius cap. 25. ser. 2. libr. 14.
vice Galbani Sagapenum substituit, dicens ita: *Sagape-
num vires habet Galbano similes, magis tamen discutit, &
attenuat.*

Gummi Ara-
bici vice quid.

Pro Gummi absolutè petito, Arabicum intelligendum
est: cuius vice Tragacanthum, authore Dioscoride cap.
23. lib. 3. substituendum, vbi ita ait: *Præstat pellucens, gra-
cilis, leuis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula vt Gummi ob-
struit, &c.* Author ille Galeno attributus lib. de Oculis in
hunc modum inquit: *Gummi Arabicum frigidum est & sic-
cum: obstruit: Tragacanthum similiter.*

Glutinis Al-
zanach vice
quid.

Glutinis Alzanach (vt nostra pharmacopœa de Diachi-
lonis maioris compositione agentes, literis commenda-
uimus) piscium gluten est: ideoquæ vbi gluten Alzanach
cognomine petitur, gluten piscium iniiciendum.

Helsines
quid.

H Pro Helsine, idest Parietaria, Alsinen herbã substituit
Galenus lib. de simp. med. facult dicēs: *Asine aut Myo-
sota, similem Helsine facultatem obtinet, nempe refrigerantem
& humectantem.*

Hematitæ vi-
ce quid.

Galenus verba lib. 9. de simplic. medicament facultatib.
hæc sunt: *Ex lapidibus unus est Magnes, ad similem Hemati-
ti vim habet.*

Hemionitidis
vice quid.

Pro Hemionitide Asplenum recentiores Medici sub-
stituunt.

Heyl vice quid

Heyl, idest Cardamomum minus, authore Serapione
cap. 46 lib. Simplicium suorum. Quid Cardamomi vice
accipiendum, iam litera C. scripsimus.

I

Iridis Illyricæ succedaneum hoc in opere, de electione Iridis Illyricæ
Iridis agentes scripsimus. vice quid.

K

Serapio lib. simplicium cap. 57. de Vernice differens ita Karab e vice
inquit. Et virtus eius est similitis virtuti Karabe. quid.

L

Labrusca inquit Dioscorides cap. 2. lib. 5. duorum gene Labruscæ vice
rum est, alterius ora non maturefcit, sed flores tenues Oe- quid.
nantben nominatam perducit. Altera ad frugem peruenit, par-
uis acinis, nigra, & astringens. Folia, caules & clauiculae qui-
bus repant, vñ habent cute viti similem, &c. Aetius lib. 9.
cap. 48. Labruscæ vice vuas immaturas siccatas substituit
dicens: Si œnantbe haberi non potest, vuas immaturas, ac sic-
cas inijce.

Auicenna libro 6. de viribus cordis lapidem cæruleum Lapidis Arme
pro Armeno substituit, dicens: Lapidis lazuli similem vim ni vice quid.
habet cum eo quod dicitur de lapide Armeno, nisi quia est ipso
debilior parum. vice quid.

Lapathum Ramex est cuius Dioscorides cap. 140. lib. 2. Lapathi vice
historia n literis mandauit. & sequenti capite de Hip- quid.
polapatho differens, ita inquit: H polapathon Olus est ma-
gnum in puluibus nascens: easdem habet vires quas supra di-
ctis Runicis genera.

Lapidis Lyncis, idem est quod Succinum, vel Karabe, Lapidis Lyn-
vt quadrupedum libro nostro ample satis scripsimus: cu- cis vice quid.
ius vñ pro alia specieterim substituenda. vice quid.

Galenus lib. 2. de arte curandi ad Gluconem ad Scir- Lapidis Pyriti
rhosos affectus curandos pro Pyritide molirem lapidē dis vice quid.
accepit

246 *Theoriae pharmaceuticae. Sect VI.*

accepit, ita dicens: *Quod si Pyrites in proptu non sit, Molari est utendum. Sic enim vocant lapidem, ex quo molas frumenti conterendi parant.*

Lapidis Selenitis vice quid.

Lapidis Selenitis inopia vitrum vstum substituit Galenus capite 2. libro 4. de compositione Pharmacorum per genera, ubi ita testatum reliquit: *Idem potest vitrum vstum, & τοφανεον, illud, quod in aereis vasis calfactorijs concrevit.*

Lupinorum vice quid.

Lupinos sylvestres pro satiuis Dioscorides c. 133. lib. 2. substituit dicens: *Gignuntur & Sylvestres Lupini, satiuis similes, sed minores, qui eadem quae satiui possunt.*

Lilij vice quid.

Galenus lib. 6. de simp. med. fac. ita de Hemerocalli differens ait: *Hemerocallis radicem habet Lilij radici simile, non figura tantum, sed & viribus; prodest non secus atque illa igne ambustis, quippe quae leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc nonnihil astringentem.*

Lentisci vice quid.

Vires Terebinthi Dioscorides c. 92. lib. 1. scripsit ita dicens: *Terebinthus cognita arbor est, cuius folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadem ad quae Lentiscus conueniunt, simili parata modo, sumptaque.*

Loti corticis vice quid.

Actius c. 48. lib. 9. pro Loti cortice Pini corticem substituit dicens: *Quod si Lotus non adsit, cortice Pini utaris.*

Ligustici vice quid.

De Aniso agens Plin. c. 17. lib. 20. in condimentis Ligustici vicem ipsum habere scripsit. Galen. etiam lib. 7. de simp. med. facul. litera. C. in hunc modum ait: *Cymini semine maxime utitur, quemadmodum Anisi Ligustici, Cari, Petroselini. Est verò & facultatis excalfacientis, sicut illorum unumquodque, tum urinam mouentis, & flatuum extinguentis, ex tertio ordine excalfacientium.*

Linguae auis vice quid.

Fraxini seminis, quod lingua eius etiam appellatur, vice, Serap. c. 226. lib. simp. Nucem moschatam substituit, & Behen rubrum dicens: *Et pro ea ponitur pondus eius de Nuce muscata, & medietas ponderis eius ex Behen rubro.*

M. Dios.

M

Dioscorides capit. 49. lib. 3. differens de Maro, ita inquit: *Marum herba cognita vulgo, Surculosa, flore Origani, folijs multo candidioribus, flore odoratiore. Vim habet Sysimbrio similem.*

Mari vice quid.

Sexto libro de simplicium medicamentorum facultatibus Galeni verba, quæ sequuntur sunt: *Dorinium temperamento papaveri simile est, & Mandragora, ac quæcumque partem habent refrigerandi potentiam.*

Mandragore vice quid.

Auicenna lib. 2. cap. 694. nomine Talisifar medicamentum scripsit, quod Græcorum Macer est. Cuius vim Galenus Myrtho tribuit, si verba quæ lib. 8. de simpl. med. fac. & 7. eiusdem tractationis agens de Myrrhine, & Macere scripsit ipse, confers, id tibi euidenter apparebit.

Maceris vice quid.

Membrana, quæ Moscattham nucem amplectitur, Macis appellatur. Cuius inopia ex recentiorum Authorum nonnulli nucem ipsam, & non absre recipiunt: nã si gustu odoreque iudicantur, mea sententia similes facultates habent.

Macis vice quid.

Galenus verba quæ lib. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus literis mandauit, hæc sunt: *Molybdena similem Litbargynio vim possidet.*

Molybdene vice quid.

Galenus cap. 1. lib. 6. de comp. phar. secundum locos, ita inquit: *Ceterum pro Mororum succo, conijcitur etiam Mororum Rubi succus.*

Morum succi vice quid.

Mumia (inquit Auicenna cap. de Mumia) *est in virtute Picis, & Asphaltis comixtorum.*

Mumie vice quid.

Mei Athamantici vice radices Dauci substitui possunt nã facultates quas Gal. li. 7. de simp. med. fac. Meum habere scripsit, has lib. 6. eiusdem tractatus Dauci radicibus tribuit. Ex recentioribus nonnulli Mei loco Cyperi radices substituere.

Mei vice quid.

Galenus cap. 5. lib. 4. de comp. med. secundum genera

Medullæ Cervicis vice quid.

Vitulinam pro Ceruina medulla substituit dicens: *Verum multò utilius medulla Ceruina induratis Vulneri oris adhibetur, quae si non adsit, Vitulina; sin utraque desideratur, buni- da quaedam, & non acris Resina.*

Meliloti vice quid.

Melilotum verum nullis reclamantibus notis huius Curiae circuitu propè torrentum margines nascitur; sed non omnibus annis, vt nostra Pharmacopæa de empla- stro huius herbæ agentes scripsimus. Cuius penuria Me- sues autoritate Chamæmalum substituendum, qui de Meliloti oleo differens, ita inquit: *Oleum de Meliloto con- fert sicut oleum de Camomilla, & fit sicut illud.*

Myfi vice quid

Quid Myfi inopia accipiendum sit, agentes de Chal- citidis succedaneo scripsimus.

N

Nardi vice quid.

Plinius cap. 13. lib. 12. Asarum pro Spica Nardi substi- tuit, dicens: *Nardi vim habet Asarum, quod & ipsi m. ali- qui syluestre Nardum appellant.*

Nitri vice quid

Pro Nitro Plinius cap. 2. lib. 14. facem vini, id est Tar- tarum substituit, vbi ait: *Et fæx vini siccata recipit ignes, ac sine alimento per se flagrat. Cinis eius Nitri naturam ha- bet, easdemque vires, &c.* Auicenna de Sale canone 2. disse- rens inquit: *Et Sal quidem est proximus Baurach, hoc est Nitro.*

Nucis moscha- tæ vice quid.

Auicennæ verba cap. 506. lib. 2. hæc sunt: *Loco eius po- nitur Spica æquale pondus, &c.* Sed nostra sententia (vt de Mace differentes diximus) eius vicem rectè Macis sup- plet.

O

Ocimi citrati vice quid.

Ocimi citrati vice Melisophilum substituunt iunio- res, & iusta ratione, quia similes ferè facultates hæc plantæ possident.

Oculi

Oculi Populi folia tenerrima ab Hispanis Capillo, & Yema, Latinis Gemmae, Graecis ὀφθαλμοί, nominata, & primae germinationis in plāta argumentū, quae augmēti initio concavitate quadam oculorum formam repraesentant, unde nomen mea sententia oculorum eis datum est. Quorum penuria Galen. in Pharmaco piscatoris 32. Sampfuchum substituit, ita dicens: *Populi nigri sirculorum libra una, qui cum non adsint, Sampfuchō uti oportet, duplum illius adijcentes.*

Sylvestris Olea, quam Latini Oleastrum vocant, & alij Oliuam Æthiopicam, Hispaniq; Azebuche, multis in syluis frequentissima est. In cuius defectu Dioscorid. c. 139. lib. 1. foliorum Satiuae substituit, ita dicens: *I oliorū Satiuae olea eadem vis intelligitur, sed aliquantō inferior.* Et c. 126. dicti libri agens de Φιδ. λυγέα, quam Latinis Tiliam appellant, inquit: *Huius folia astringunt, ad eadem utilia ad quae Oleaster, cum astringione est opus.*

Omphancium vuarum acerbarum, nondum maturiscentium succus est inspissatus. Cuius vice Galenus libro sexto de compos. Pharmacor. sec. locos, capite de mediocum pharmacorum compositione Rhois succum substituit dicens: *Quod si non sit Omphancium, pro ipso Rhois succum iniijce.*

Galenus lib. 1. de compo. pharm. secundum locos, cap. de medicamentis compositis ad alopecias, lucernarum oleum veteris vice substituit, cuius verba haec sunt. *Ceterum oleum lucernarum non ob aliam rationem aptum est, quam quod magis tenuium partium existit, id quod ipsi ex lucerna, in qua veluti coquitur, accidit: fitque tum veteri, tum cicinio ad simile, veluti si etiam aliās ad ignem velis oleum calfacere.* Et libro 2. de compo. medicam. secundum genera, capite 12. & 6. de simplic. medicam. facul. inquit: *Sic oleum Cicinum pro veteri usurpato.*

Oculorum Populi vice quid.

Oleastrum vice quid.

Omphanci inspissati vice quid.

Olei veteris vice quid.

Olei muscelini
vice quid.

Pro Oleo muscelino Bernardus de Senio (vt alij recentiores Medici) Rutaceum accipit.

Olei Omphacini
vice quid.

Olei Omphacini inopia, Oleum ex surculis Oliuarum paratum, aut Hispanicum substituit Galen. lib. 6. de simp. med. fac. vbi inquit: *Quinetiam quicumque in preparando ramos iniiciunt, ij & ipsi Omphacino simile Oleum efficiunt. Ceterum rogandum non est, quo pacto sit preparatum, sed gustandum est potius, ac si preferat astringentis quippiam, eatenus etiam frigidum esse existimandum, ceu illud, quod ab Iberia portatur, quod Hispanicum nominant.*

Opij vice quid.

Dioscorides capite 68. libro 4. Hypecoi succo succi papaueris naturam dedit, dicens: *Natura eadem, qua papaueris succo, &c. Meconium etiam (vt nostra Pharmacopæa de Philonio agentes Persico diximus) pro Opio substitui potest.*

Opopanacis
vice quid.

Galenus libro 2. de arte curatiua ad Glauconem in Scirrhi curatione Oppopanacis loco Ammoniacum, aut Galbanum, vel Sagapenum substituit. Auicenna verò canonis 2. capite 531. ita ait: *Et estimo quod Armoniacum est ei propinquum.*

Osis è corde
Cerui vice
quid.

Osis è corde Cerui inopia, Margaritarum, aut Monocerotis cornu puluis (vt lib. quadrupedum agentes de hoc animali scripsimus) accipiendus.

Palmae vice
quid.

Mesue in vnguenti alij Palmei compositione, ita inquit: *Et loco Palmae potest poni radix Cannæ, &c. Nonnulli eorum qui hac nostra tempestate opera sua typis excusa ad lucem edidere, Myrthum, Salicem, vel Vlmum Palmae loco substituunt.*

Panacis corti-
cis vice quid.

De Ligustico Dioscorides lib. 3. differens, ita inquit: *Ligusticum Panaces incolæ non abs re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico Panaci simile sit, & viribus eisdem præditum.*

Pastinacæ syl-
vestris vice
quid.

Pastinaca sylvestre deficiente (vt nostra Pharmacopæa

præ scripsimus) Satiua substituenda, de cuius historia Dioscorides capite 59. libro 3. differens, verba hæc scripta reliquit: *Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen, & cibo aptior.*

Pro Petroselino, autoritate Galeni lib. 7. de simp. med. facult. Ciminum, Anisum, Ligusticū, & Carum substituere quis velit, possit. Cymini semine (ipse inquit) maxime utimur, quemadmodum Anisi, Ligustici, Cari, & Petroselini. Est verò & facultatis excalfacientis ex tertio ordine, sicut illorum vnumquodque.

Peplos planta est, quæ à herbarijs Esula rotūda appellatur, cuius historiam Dioscorides c. 168. lib. 4. scripsit, & sequenti capite plantam, quæ Peplis appellatur, pro ea substituit, dicens: *Colligi & reponi, ac dari uti Peplos, & Sale condiri solet. Easdem habet vires.*

Ἡδύσραρον, planta quæ à Latinis Securidaca vnguentarijs Authore Dioscoride capite 146. libro. 3. Pelecium vocatur. Huius seminis vice ramuli ipsius substitui possunt, Galeni doctrina, qui libro 6. de simpl. med. facult. hæc literis mandavit: *Huius fruticis semen amarum, & subacerbum apparet. Quamobrem potum gratum est Stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli, &c.* Ex recentiorum nonnulli Authoribus Nigelam vulgarem eius vice accipiunt.

Pompholigis inopia iuniores Medici Cadmia vtuntur, de qua Galenus libro 9. de simp. medicamentorum facultatibus differens, ita scripsit: *At eius, quæ combusta est aliam Botritin, aliam Placitin Medici nuncupant: Botritin quidē, quæ in editioribus domorū, in quibus fornaces extructæ sunt, parietibus colligitur. Placitin vero in inferioribus. Ac liquet sanè Botritin partiū esse tenuiorum, crassiorū verò Placitin, id est Crustaceam, utramque autē vim desiccandi, ceu alia metallica omnia, & lapidosa, terrenaque.*

252 *Theoriae pharmaceuticae. Sect. VI.*Piperum vice
quid.

Piperum genera tria in Medico usu extant, scilicet, album, nigrum, & longum. Ex quibus album acrius Authore Galeno libro octavo de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita inquit: *Porro fructus, qui velut Omphax est, Piper album est, nigro quidem acrius, &c.* Quia ratione album, quam nigrum acrius sit, mea sententia est, quia in acutis medicaminibus calor vehemens, & facile inflammabilis temporis curriculo evanescit, & acrimonia in reliquo obtunditur. Unde Aristoteles in Problemis interrogat, Cur tenues Radiculae acriores sint? & ipsemet causam reddens inquit: *An quod ampliores spatio temporis longiori plenius concoctae mitescunt, &c.* Piper vnum ex tribus alterius vicem supplet, Authore Galeno libro 4. de sanitate tuenda, ubi de Piperis longo agens, ita ait: *Quod si eius facultas non est, utique albo utendum, quippe quod supra duo reliqua genera ventrem roborat: si hoc non adest, optimum nigrum petendum est, id verò fuerit, quod pondere praecellit, &c.* Dioscorides etiam de Piperibus cap. 189. lib. 2. differens ita inquit: *Vis omnium excoalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, discutit, abstergit, caliginemque oculis obuersatur.* Hæc Dioscorides. Aetius cap. 19. lib. 12. de simplicibus, quæ in Theriacen immittuntur agens, ita ait: *Piperis albi drachmas sex, aut nigri loco eius drachmas novem, &c.* Et cum in omni genere plantarum, & animalium nigra albis calidiora sint, drachmas novem Piperis nigri pro sex albi accipere, inconsonum rationi videtur. Sed id non abs re fecit, nam ratio est (ut nunc diximus) quia cum acre Piperis naturæ sit, plenius concoctum mitescit. Zingiber etiam Piperis vice substitui potest. Dioscoridis auctoritate, qui capitis 190. libro secundo sine verba sequentia literis mandavit: *In summa Piperis viribus respondet.*

E Pice fit (inquit Dioscorides cap. 69. lib. 1.) quod Pissolaë appellant, separato liquore aquoso, qui supernat at Pici, sicut serum lacti. Quas Pice liquida præbet utilitates.

Picini olei vice quid.

Pulegio deficienti Dictamnum sumitur, ad cuius rei rationem Dioscoridis autoritas satis sit, qui cap. 37. lib. 3. ita de Dictamno differens, ait: Præstat omnia que satium Pulegium, sed efficacius multò: nam nõ potum modò, sed appetitum quoq; aut sufficium defunctos partus eijcit.

Pulegij vice quid.

De Pyris cap. 168. lib. 1. Dioscorides differens in hunc modum, inquit: Pyrorum multa genera, que tamen omnia astringunt: Proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum sistunt, ieiunos esitata lædunt. Aëbras Pyrastris genus est, quod tardissime ematurefcit. Vim Pyro adstringentiozem habet, & ad eadem conuenit: stringunt etiam eius folia.

Pyrastris, id est Pyri syluestris vice quid.

Marrubium, à Græcis Prasion, Barbaris Marmacur. Eius vicem Melyssophillum habet, vt ex Galeni verbis colligitur, qui lib. 7. de simp. med. facult. ita inquit: Melyssophillum Marubio simile est facultate, sed plurimum ab eo vincitur. Quamobrem ne utitur eo quispiã. Superuacaneum siquidem foret præsentem Marubio, cuius tantus est ubique terrarum prouentus, velle uti Melyssophillo. Cæterum si cui fortè ad manum quandoque Marubium nõ fuerit, illo uti liceat, modò non exciderit, quanto ab hoc exuperatur.

Prasij vice quid.

Huius tēporis Medici Pœoniã foeminã pro mare substituant: & Nicolaus Myrepsus Alexandrinus, radicum vice semen Antidoto 333. vbi ita inquit: Anomi drachmam vnã, Croci drachmas duas Pœoniæ radicis, aut seminis, &c.

Pœoniæ vice quid.

Q
Alexander Trallianus cap. 4. lib. 9. hæc verba scripsit: Quod si quinque folij radicis copia non adsit, Eringidecoctũ plurimum potu proficit.

Quinque folij vice quid.

Fagus

Quercus vice
quid.

Fagus & Ilex (inquit Dioscorides capit. 145. libr. 1.)
*Quercus generi assignatur, & consimile munus obeunt. Folia
omnium tusa & trita tumoribus profunt, & imbecillas mem-
brorum partes corroborant.*

Rhapontici vi-
ce quid.

R Vid Raponticum sit, hoc in opere de Rhabarbari ele-
ctione differentes diximus. Cuius vice Centauri
maioris radix, aut Symphiti Aetij autoritate. c. 57. libr. 8
accipiendæ: qui loco citato ita scripsit. *Quod si non sit Rheo,
Centauri maioris radicem contusam & cribratam in iyce unciæ
pondere, aut eodem modo radicem Symphiti. Ego verò Rha-
barbari infusi residuum eius penuria apponerem: nam
virtute deperdita purgatrice, nimis enim Rhapōtico vi-
ribus respondet.*

Ribis vice
quid.

Mesue distin. 6. de Syrupis agens de Rob de Ribes ita
inquit: *Et scito quod herba acetosa Rob est in virtute eius.*

Rubricæ Lem-
niæ vice quid.

Galenii verba libr. 7. de compositione pharmacorum se-
cundum locos hæc sunt: *Rubrica Lemnia drachmas duas,
aut si hæc non adsit, Sinopica drachmas tres. Ideò Dioscori-
des cap. 112. libr. 5. Rubrica fabrilis (inquit) ad omnia Sino-
pide inferior est.*

Rusci vice
quid.

Rusci fructus vice eiusdem radices & folia substitui pos-
sunt, de quibus Dioscorides c. 146. libr. 4. differens, ita in-
quit: *Folia & bacca in vino potæ urinã cient, menses pellunt,
& vesica calculos frangunt, stillicidio urine medentur, dolo-
res capitis sanant, & regium morbum. Decoctum radice in
vino potum eosdem præbet effectus.*

S

Sandarachæ vi-
ce quid.

DVplex Sandaracha, scilicet Græcorum, & Arabum est.
Quæ Græcorum minerale, Arabum verò lacryma lu-
niperi, ideòque compositionibus Græcorum, & Arabum
diuer-

diuersè accipiendæ. Sandarachæ Græcorum vice Auripigmētum Dioscoridis autoritate substituitur, qui cap. 122. lib. 5. ita inquit: *Dos eadem & vstio que Auripigmento, explet Alopecias resina excepta, & Scabros ungues cum Pice eximit: contra Phthiriasin ex oleo efficax est.* Pro Arabum Sandaracha Succinum Serapio cap. 57. libri simplicium suorum quorundam autoritate substituit, inquit: *Sandarax, id est Vernix, Gummi est similis Charabe in virtute sua.*

Senna est folliculus plantæ (authore Mesue section. 2.) Persis dictæ Abalzemer ideòque cum Senna absque determinatione petitur, folliculi sunt intelligendi, veluti plantæ ipsius pars præstantior, præcipuè si ex viride nigricant. Folia dictæ plantæ folliculorum vim sup-
Sennæ vice quid.

Spodia Græcorum & Arabum differunt, nam Græcorum spodium idem est, quod ab ærarijs officinarum pavimentis & fornacibus euerritur. Auicenna Canone secundo scripsit, suū Spodium esse Canarum adustarum cinerè. Pro Græcorum Spodio Cadmia, authore Dioscoride cap. 84 lib. 5. substituitur, qui de ea differens, ita inquit: *Hac spodij vice vtuntur.*

Arabum Spodij loco Rosæ substituendæ, hæ enim dotè ipsius habent, vt ex Serapionis cap. 342. lib. suorum simplicium, & Auicennæ cap. 617. lib. & tract. 2. autoritatibus apertè conspicitur.

Bauciæ conditæ (inquit Mesue distinctio. 4. de conditis agens) valent sicut Secacul.

Actius sermone secundo tetrabili primo cap. 26. ait ita: *Pumex extersoriam vim habet veluti Smyris, vstus autè Tumex nihil inferior Smyride ad eosdem vsus.*

Sebesten idem est, quod Myxa, aut Myxaria apud recentiores Græcos, de qua differēs Paulus lib. 7. ita inquit:

Myxa

Sennæ vice quid.

Spodij vice quid.

Spodij Arabū quid.

Secacul vice quid.

Smyridis lapidis vice quid.

Sebestenis vice quid.

Myxa arboris fructus est, minor quidem Prunis, facultate vero similis.

Setaragi vice quid.

Setaragi (vt interpres Serapionis exposuit) Lepidium est, cuius penuria Nasturtium substituendum Galeni auctoritate, qui libro de simp. medic. facult. septimo ita ait: *Lepidium simile est Nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus.*

Squammæ æris vice quid.

Squammæ æris penuria Stomomomatis accipienda, de qua Dioscorides c. 9. lib. 5. agens in hunc modum scripsit: *Squammæ ex acie, aut mucronibus Decissa, quam vocat Stomomoma, eadem vis. Lauatur modo simili, & reconditur: sed ad molliendam alui deiectionem inefficacior est.*

Sanguinis humani vice quid.

Sanguis Suillus (inquit Galenus lib. 10. de simplic. medic. facultatib.) humidior est, & minus calidus: humano maxime temperie similis, siquidē & carnes suum humanis sunt similes. Comperti enim sunt hospites, & coqui complures, qui humanas carnes pro suillis viderent: tametsi qui eas edissent, nullum omnino discrimen percipere potuerint.

Santalorū vice quid.

Santalus citrinus & albus (vt nostra pharmacopœa de Cerato Satalino differentes, literis mandauimus) ex vna & eadem arbore colliguntur, ideòque amborum vnum alterius vicem habere visum nobis est. Rubrorum vires Rosæ rubræ ferè similes habent. cuius rei ratione eorum inopia accipiendæ.

Sisoni vice quid.

Sisoni vicem Anisi semen præstat, vt Paulus Aegineta lib. 7. scripsit.

Solani Hortensis vice quid.

Solanum (inquit Aetius ser. 1. tetrab. 1.) hortense astringit & frigefacit ordine secundo: quod verò Halicacabum appellatur, in foliorum facultate simile est hortensi, verum fructus eius urinam ciet.

Symphiti petrei vice quid.

Pro Symphito petreo Galenus lib. 8. de simplic. medic. facult. Symphitum alterum, ab herbarijs Consolidam vocatum, substituit, dicens: *Symphitum alterum, puta magnū, simi-*

similem dicto vim habere: non tamen gustantibus dulce est, nec odorantibus odoratum, sed his sanè à modo scripto diuersum est.

Semen quod officinis Siler montanum, & ab Arabibus Siseleos vocatur, cuius tria capita Dioscorides Sefeli nomine scripta reliquit: quorum vnum Massilense reliquis præstantius, etsi similes omnia vires habent. Omnium officinæ nostræ hoc tempore carent: eorumq; vice Sefelium vulgare, vulgo Cominos rusticos appellatum accipiunt, & non abs re, nã hoc nō solùm effigie, sed & viribus Massilensi correspondet.

Sileris vice quid.

Semperuium à Nicolao in vnguenti Populei compositione Scutum cœli, & ab alijs Scatum cœli nominatur. Cuius tria apud Dioscoridem capitibus 89. 90. & 91. lib. 4. genera reperiuntur. Maioris & minoris absentia umbilicus Veneris alter, ab Dioscoride ipso Cymbalium dictum recipitur: de quo ipsemet author differens cap. 93. dicti libri ita inquit: *Facit eadem quæ Semperuium.*

Semperuii vice quid.

T

Terrestris Tribulus Marini vicē habet, de quibus Dioscorides agens cap. 15. lib. 4. ita scripsit: *Vterque refrigerantis & inspissantis est natura, ideò inflammationes omnes Cataplasmate adiuuat. Ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillasque persanat.*

Tribuli Marini vice quid.

Actius cap. 79. lib. 16. ita ait: *Fomētis utemur ex aromaticis, quæ menses eliciunt, & pessis sanguinem trahentibus, ex quorū numero hic est, Cruori, quod est grani Cnidij radix, aut illo non præsentē Chamælea.*

Thymeleg vice quid.

Galenus lib. 8. de simplic. medicament. facult. ita scriptum reliquit: *Pithyusa, & hanc quidem speciem putant esse Tithymali, quod succum habeat ut illi, quòdque simili-*

Tithymali vice quid.

258 *Theoria pharmaceutica. Sectio. VI.*

liter illis purget, ceteraque omnia viribus illis est adsimilis.

Vnicornij vice
cornu quid.

Vicem cornu Monocerotis, idest Vnicornij, (vt libri de quadrupedibus nostri cap. 4. diximus) Lapis Bezohar, ofsa è cordibus Ceruorum, Margaritæq; suppleat.

Vini Falerni
vice quid.

Ad Theriaces compositionem Galenus libr. Antidotorum primo vinum Falernum veluti inter omnes præstâtius petit. Cuius vice Hispanicū, rufum, vetus, & odoratum, tenuis substantiæ, quale Oppido Esquibias appellato colligitur, accipiendum.

X

Xylobalsami
vice quid.

Xylobalsami inopia Matthiolus, Valerius Cordus, Bernardus de Senio, Franciscus Alexander, & authorum Medicorum alij, Agallochum substituunt, quod rationi non in consonum nobis videtur. Alij Helenij radicem, cui similes vires cum eis, quas Xylobalsamo dedit Dioscorides, tribuunt: sed ad mouendas vrinas tantum, non ad reliqua, vnū ex duobus ijs, vice alterius substituendum: nam solū huic facultati ambo conueniunt.

Z

Zedoariæ vi-
ce quid.

Zedoariæ veræ ac legitimæ loco vulgarem recentiorū Medicorum multi substituunt, quia duo hæc medicamenta similes facultates habent.

Zurumbet vi-
ce quid.

Zurumbet Arabum idest est, quod iuniorū Græcorum Arnabum, si Pauli cap. 3. lib. 7. cum capite 271. lib. simplicium Serapionis conferas. Nostra hac tempestate eo caremus. Cuius penuria Serapionis ipsius autoritate cap. 271. lib. dicti, Cassia lignea, aut Cubebis vtemur: nam Cōfodonij verba referens, ita inquit: *Et dixit Confodonius, Si non habes Cinnamomum, pone pro eo Zurumbet. Et antea. Et est calidum (inquit) & siccum prope tertium gradum, & est in virtute.*

virtute sua simile Cassia lignea & Cubebis: & ad finem capitis Mesarugiae autoritate, Virtus eius est sicut virtus Nucis muscatae, verum est subtilior ea, &c.

De ponderibus medicis ac Romanis aliquot.

SECTIO. VII.

Nteaquam operi huic vltimam (vt dicitur) manū imponam, operæpretium mihi facturus videor, si pondera & mensuras, quibus frequenter vsi antiqui fuere, succinctè à drachma, quæ Græcis ὀλκή και δραχμη εἰ, exordio accepto perstrinxerim.

Drachma octaua est vncie pars, tria q; Scriptula habet: de qua Hesychius differens, ita inquit, δραχμη τὸ ὄγδον τῆς ὀυγγίας, hoc est, drachma octaua pars vnciæ.

Drachma quid

Scrupulum, vel Scriptulum, quod à Græcis γραμμα appellatur, duos Obolos continet: Gramma idem est quod litera, pro Scriptulo Græcis vsurpata, quia tot minutulis Scriptulum, vel granis constat, quod apud eos sunt literarum figuræ.

Scriptulum quid.

Obolus dimidium Scriptuli est, sexta q; Drachmæ pars, qui siliquas habet tres. Ideòque Suidas δραχμη εἰς βωλί, hoc est, Drachma sex Oboli.

Obolus quid.

Semiobolum etiã Græci ἡμίωβον appellat: qui quarta est Scriptuli pars, granaquè habet sex; duodecima & drachmæ pars.

Semiobolus.

Siliqua, quam Græci κρηάτιον appellat, frumenti grana quatuor pendet, & tricea sunt intelligenda, cum absolute petuntur: nam triticum inter frumenta ἀντονομασταια habet, quæ vice nominis positio est.

Siliqua quid.

Vncia quid.

Vncia libræ duodena pars, octoque habet drachmas, ideoq; Dioscorides de ponderibus differens, ita inquit: ἡ δὲ οὐγγία δραχμας ἡ γράμματα κδ, hoc est, vncia verò drachmas octo, scriptula viginti quatuor.

**Libra quid.
Pondo quid.**

Cùm pōdo legitur absque determinatione, libra intelligēda est. De qua loco citato differēs Dioscorides in hūc modū scripsit: ἡ δὲ λίτρα ἔχει οὐγγίας δώδεκας, δραχμάς δὲ εὐνεκῶντα εζ. hoc est, libra autē habet vncias duodecim, drachmas verò nonaginta & sex. Quod Galenus c. 13. lib. 4. de comp. phar. secund. gener. & alijs locis scripsit. Pōdo (vt ad rē redeamus) si solū ponitur, idē est quod libra; sed si alteri ponderis vocabulo ei adiicitur, vt pōdo vnciæ, pōdo drachmæ, tūc de vncia vel drachma intelligēdū est, & ita de reliquis. Ad pōderales Græci σαθμῶν, (nam σαθμα apud Demosth. pro libra & pōderibus alijs scribitur) id est pondere, ad mensurales μετρα, id est, mensura addunt.

Mina medica quid.

Mina medica vncias sexdecim habet, idē Galenus lib. 2. de comp. phar. per gener. Μιναν (inquit) δὲ οὐγγίων δέκα εζ ἔχει. id est, Mina autem vncias decem & sex habet. Et cū res se ita habeat, exploratum enim erit, libram vncias duodecim, vnciam drachmas octo, drachmam Scriptula tria, Scriptulum obolos duos, Obolum semio-bolos duos, Semiobolum Siliquam cum dimidia, Siliquā grana quatuor habere.

Faba Græca quid ponderis habet.

Faba Græca (Antirrocha cap. 7. lib. 3. de ponderibus) pondus est duorum obolorum; idem inquit filius Serapionis cap. 37. tract. 7. Antidotarij.

Faba Aegyptia quid ponderis habet.

Faba Aegyptia pōdus est drachmæ vnius cū dimidia.

Nucis iuglandis pōdus quale.

Nux iuglans septuaginta cum duabus pondus siliquarum habet.

Nucis Ponticæ pōdus quale.

Nux Pontica siliquas decem & octo pendet.

Lupinorū pondus.

Lupinorum grana quatuor Scriptulum pendere vnū, Fannius Nicandri interpres pennæ commendauit.

DE ARABVM PONDERRIBVS

aliquot.

Kirat quid.

Kirat apud Arabes idem est quod Græcorum *κίρατιον*, & à Latinis Siliqua appellatur. Frumenti grana quatuor pendet, filio Serapionis cap. 37. tract. 7. Antidotarij Authore. Vfitatum fuit à Mesue dosibus Collocynthidis, Mezereonis, & Ellebori, vt suis capitibus, secundaque Sectione videre est.

Danic.

Danic, à Græcis *δανικόν*, dicitur: duas oboli tertias pendet, id est grana octo. Nam cum obolus pendeat grana duodecim, vt Danic pendeat grana octo verum est. Ideo Serapionis filius c. 37. tract. 7. Antidotarij. *Et obolus* (inquit) *Danic unum, & semissem.*

Onolofar.

Onolofar, idem est quod Obolus, & ideò pendet siliquas tres, hoc est grana duodecim, vel scriptuli dimidium.

Semminem.

Semminem pondus est drachmæ vnius cum semisse, filio Serapionis Authore loco nunc citato.

Alconuani.

Alconuani (vt idem Serapionis filius loco dicto) pondus est trium vnciarum.

Almumefi.

Almumefi, idem est quod Alcuathus, vnciam vnam, & semissem pendet.

Aleaubolo.

Aleaubolo pondus est viginti & quatuor Siliquarum.

Aureus.

Aureo vtitur Mesue dosibus simplicium, & compositorum medicaminum suorum, quod pondus idem quod Exagium est. Seueri æuo Solidus aureus duarum drachmarum pondus erat: & tempore Iustini solidi aurei sex, vnciæ pondus faciebant; vnde Sextulæ, & Sextulares vocati fuere. Ideoque drachma cum scriptulo vno, Exagium, id est aureum, vel solidum faciebat. Quo Mesue, & alij Arabes, suis compositionibus vtebantur: cuius rei ratione ex Auri libra septuaginta & duo Aurei signabantur,

Solidus.

Exagium.

tur,

262 *Theoria pharmaceutica. Sect VII.*

tur, qui drachmas nonaginta & sex faciebant, vt ex lege quotiescumque constat, cap. de suscep. Præposit. & Arca-rijs lib. 10. titul. 70.

Aureus Salernitanorum.

Salernitanorum Aureus ex drachma & semisse componitur: & ratio est, quia eorum vncia drachmas habet nouem, & drachma grana sexaginta. Sed eorum pondera meritò accuratequè in Hispania à vsu medico excussa fuere, quia absque ratione, & fundamento ab ipsis inuenta fuere. Nunc ad libræ diuisionem, aliorumque ponderum (vt ea quæ à nobis dicta fuere, facilius intelligantur) accedamus.

Libræ diuisio.

Libra diuiditur in semisses duas æquas, trientes tres, quadrantes quatuor, sextantes sex, fescuntias octo, vncias duodecim. Diuiditur etiam in semuncias viginti & quatuor, duellas triginta & sex, victoriatos centum sexaginta & octo, scriptula ducenta octoginta & octo. Libra dimidia, vel semis diuiditur in quadrantes duos, sextantes tres, fescuncias quatuor, vncias sex, semuncias duodecim, duellas decem & octo, Sicilicos triginta & quatuor, sextulas triginta & sex, denarios quadraginta & duo, victoriatos octoginta & quatuor, scriptula centum quadraginta & quatuor.

Vncia diuisio.

Vncia diuiditur in semuncias duas, duellas tres, sicilicos quatuor, sextulas sex, denarios septem, victoriatos quatuordecim, Scriptula viginti & quatuor.

Semuncie diuisio.

Semuncia diuiditur in duellam vnam & semissem, sicilicos duos, sextulas tres, denarios tres cum dimidio, victoriatos septem, scriptula duodecim.

Duelle diuisio.

Secatur duella in denarium, & sextam alterius denarij partem, victoriatos duos & tertiam victoriati, scriptula quatuor.

Denarij diuisio.

Secatur denarius in duos victoriatos, scriptula tria, & tres septimas scriptuli.

Secatur

Victoriati diuisio.

Secatur Victoriatus in scriptulum vnum cum dimidio, & tres decimas quartas scriptuli.

Scriptili diuisio.

Diuiditur Scriptulum in femiscriptula siue obolos duos, filiquas sex, grana viginti & quatuor.

Semioboli diuisio.

Secatur Semiobolus in filiquas tres, grana duodecim.

Siliquæ diuisio.

Diuiditur siliqua (quia quatuor habet granos) in grana duo, quæ eius sunt dimidium, & granum vnum, quod est quarta eius pars. Et quod dictum est de ponderibus magis vsitatis, satis fit, vt ad aliquot mensurarum tractationes accedamus.

MENSURARVM ALIQUOT

explicatio.

Mensuræ quæ appellantur.

Mensuræ quibus metitur liquorum quoduis genus, sicut Oleum, Acetum, Vinum, Mel, aquæ omnes, & reliqua fluida aridaque, vt frumenta, legumina, fructus, herbæ, & alia, appellantur. Sed cum perquam plurimæ mensuræ sint, vt Romanæ, Græcæ, Medicæ, Georgicæ, Hippoiatricæ, & aliæ multæ, de eis, quæ Pharmaceutices arti magis conueniunt, tantum differendum à nobis est, exordio à Metrete accepto.

Metretes,

De Metrete Nicædri interpretis ita inquit. Μετρητῆς ἔχει ἑξῆς αἰς ἐβδόμενοντα καὶ δύο, hoc est, Metretes capit Sextarios septuaginta & duos, &c. Mēsurā hęc Metretes ἀποτοῦ μετρεῖν, id est à metiendo dicitur.

Chus, vel Chocus.

Chus (qui Chocus etiam appellatur, & à Romanis Cōgius) Sextarios sex capit, vt ex Cleopatrarū authoritate videre est, quæ lib. de ponderibus, & mensuris hęc verba scripsit, ὁ χῶς ἔχει μετρωμένῃ κοτύλῃ Ἀττικῆς δωδέκα, ἑξῆς αἰς δὲ ἕξ, id est, Chus habet mensura Cotilas Atticas duodecim, Sextarios verò sex.

Sextarius ab Arabib⁹ Kift.

Fannius differens de Sextario hęc carmina scripsit.

At Cotylas quas si placeat dixisse licebit

Heminas, recipit geminas Sextarius vnus.

Men-

Cotyla, vel Hemina.

Mensura hæc à Græcis *κοτύλη*, Romanis Hemina appellatur, de qua Cleopatra libro nunc citato ita inquit: *τό τρύβλιον το αὐτο μέτρου χορεῖ τῆ κοτύλη εχει, και μετρον, κύατου μεξ 51*, id est Tryblion eandem, quam Cotyle mensuram capit, & est mensura Cyatorum sex. Apud Græcos appellatur, etiam *ἡμίξυσον*, medius sextarius.

Hemina.

Hemina regionum ratione differt, sed Attica, id est medica nouem vncias capit, de qua in usu medico absolute petita intelligendum est; & Heminae duæ faciunt vnum sextarium ab Arabibus Kist appellatum.

Kist quid.

Quartarius.

Quartarius à Græcis *τέταρτον*, dicitur; quartaque pars est Sextarij, & fluidorum mensura, *τέταρτω* (inquit Hefchinus) *μέτρο των υγρῶν*, hoc est. Quartario mensura humidorum.

Cyathus.

Cyathus Conchas duas minores capit, de quo Cleopatra lib. iam citato differens, ita inquit. *ἡ δὲ ἐλάτων κόχλη εχει μετρο μετ ἡμι κύαθον*, hoc est, minor Concha capit mensura quidem semicyathum. Duodecimam sextarij partem, id est vnciam vnā, & semissem capit, est & Heminae sexta pars. Nunc diuisionem dictarum mensurarum dicamus.

Quæ quantitas comprehendit vna quæq; hic mensurarū dictarum.

Metretes capit Chocos duodecim, Sextarios septuaginta & duo, Cotylas centum quadraginta & quatuor; Chus, vel Chocus capit Sextarios sex, Cotylas duodecim, Quartarios viginti & quatuor, Oxybapha quadraginta & octo, Cyathos septuaginta cum duobus, Conchas centum quadraginta & quatuor, Sextarius capit libram vnā, & semissem, Cotylas, vel Heminas duas, Quartarios quatuor, Oxybapha octo, Cyathos duodecim, Conchas viginti & quatuor, Mystra quadraginta & octo, Chemas sexaginta, Coclearia cētum & viginti. Cotyle capit Quartarios duos, Oxybapha quatuor, Cyathos sex, Cotylas duodecim, Mystra viginti & quatuor, Chemas triginta, Coclearia sexaginta.

Quar-

Quartarius capit Oxybapha duo, Cyathos tres, Conchas sex, Mystra duodecim, Chemas quindecim, Coclearia triginta. Oxybaphum capit Sesquicyathum, Cōchas tres, Mystra sex, Chamas septem cum dimidio, Coclearia quindecim. Cyathus capit vnciam, & semissem, Conchas duas, Mystra quatuor, Chemas quinque, Coclearia decem. Concha capit Mystra duo, Chemas duas cum dimidia, Coclearia quinque. Mystrum capit Chemam vnam, & quartam ipsius partem, Coclearia duo cum dimidio. Chema capit Coclearia duo. Coclearium mensurarum minimum est.

Iam de ponderali libra iudicium nostrum fecimus, nūc animaduertendum est, libram Romanam veluti Græcam duodecim vncias habere, quatuorque nominibus significari, quia nominibus libra, æs, solidus, pondo absolute ab antiquis vocabatur. Liquida, libris, & vncijs ponderalibus mensurabantur, libraque Olei vncias decem, vncia verò drachmas sex, & Scriptula duo capiebant: quod ex Galeni auctoritate, cap. 18. lib. 6. de comp. medic. per genera comprobatur, vbi ita ait: *Ego verò ubi libram Romæ vocatam, quam per incisuris distincta cornua metiuntur, ponderavi quandoque, discere cupiens, quantum grauitatis pondus contineret: inueni duodecim olei mensurales, decem vncijs ponderum æquales, &c.* Differentia inter libras, & vncias ponderales, & mensurales est, quòd ponderales corporum decernunt grauitates: mensurales verò liquorum moles, & ita de alijs ponderibus & mensuris intelligendum est; nam pro vna tantum forma metiendi, & ponderandi, hoc est, pro ratione instrumenti, & ponderis, reliqua ab acutorum ingeniorū hominibus intelliguntur.

Libra mensuralis.

Herbarum mensura est fasciculus à Græcis δεσμη, & quæ brachio complicato comprehenditur, & hac nota F. scribitur.

Mensuræ herbarum.

Fascicul^o quidam

Manipul' quid Manipulus à Græcis δραγμα, & propriè significat manua-
 nualem herbarum fasciculum, quem manu quis apprehendit metendo, & hac nota M. significatur.

Pugillus quid. Pugillus appellatur id quod manu, digitis simul in extremitatibus compressis sumitur, cuius nota hæc est P.

Mica quid. Mica etiam è genere mensurarum est, qua Galenus lib. Antidotorum secundo, in Antidoto Prophylactico Apollonij vsus est, vbi ἀλὸς χονδρον, id est Micam Salis iniiciendam asserit, λιβαίου χονδρον, etiam dicitur, cuius vice grano nonnulli vtuntur. Et quæ dicta de ponderibus à nobis, & mensuris sunt, sufficiant. Si aliquid ad publicam vtilitatem contulerimus, hoc bonitati Dei tribuendum est; nã vix quidquam tam vile, vix tam facile, quod ad plenum intelligat homo. Cunctæ res difficiles, & non potest eas explicare sermone. Qui enim magis intelligit magis dubitat, & ille videtur sibi plus sapere, qui plus decipit: vnde intelligendum, quod est pars scientiæ, scire quòd nescit.

FINIS.

I N D D X.

Absque prudentia nihil rectum, fo-
lio 29.

Absinthij electio. 124.

Absinthium vulgare, Ponticum, & Ro-
manum, ibid.

Actio à quo fit. 74.

Acuti saporis vires. 45.

Adianthi electio. 133.

Adianthum vnde dictum, ibid.

Adianthi facultas, ibid.

Agallochi, vel ligni aloes electio. 186.

Agaricus quomodo terendus. 110.

Agarici electio. 139.

Agaricus an ratione rotundæ formæ lau-
dandus. 140.

Alconuani. 261.

Aleabulo. 261.

Alimentū à nutrimento quo differt. 164.

¶ Aloes electio. 111. Aloes electæ odor
qualis. 113. Aloe cur amphidacryon ap-
pellanda. 158. Aloes lotiones variæ. 85.

Aloe cur lauatur aromatum decoctione.

ibi. Aloes lotio, vt munda fiat. 86. Aloes

secūda lauatio. ibid. Aloes tertia lauatio

cum aqua communi. 87. Aloes lotio aro-

matum decocto fit duplici causa. 88. A-

loes aromatum decocto lauatio secūda.

89. Aloe lota, & non lota in hiera simp.

90. Aloes lotio cum decocto valēter pur-

gantium. 91. Aloe cur mucaginibus ablu-

tur. 92. Aloe quomodo succo Rosarum,

& infusione Rhabarbari abluitur. 93. A-

loe quæ sanguinē educit qualis. 113. A-

loes odor qualis, ibid.

Almufi. 161.

¶ Ambra quid. 182. Ambra electio, ibid.

Amari saporis vires. 46.

¶ Animal quid, & vnde dictū. 192. Ani-

maliū partes à quibus sumendæ, ibi.

¶ Antidotorū varia nomina, & differentiæ.

209. Antidoti præstantiores. 210.

Apri fulminum præparatio. 194.

Arbor quid. 179. (108.)

¶ Argēti electio. 207. Argētiui electio.

¶ Aristolochiæ electio. 176. Aristolochia
rum qualis præstantior. 177.

¶ Armeni lapidis electio. 155. Armeni la-
pidis vice quid. 153. & sexta sectione.

Artanita. 176.

Assari electio. 134.

Asperi, & lenis iudicia. 41.

¶ Assatio quid, & eius terminus. 78. Assa-
tionis officium. 71.

Aureus Salernitanorum. 262.

Aureus quid. 261. Auri electio, & eius vi-
res. 205. Auri protio. 206.

BAurach quid. 33.

¶ Been, & cum H. quid. 152. Ben ele-
ctio. 151. Ben fructus arboris. 152.

Brioniæ electio. 175.

CAdmiæ electio. 94.

¶ Cātaridū electio, & præparatio. 192.

¶ Caprarum electio. 122. Caprarum bo-
ni pastus, ibid.

Carbunculus non sentit ignem. 200.

Carthami electio. 150.

Cardamomi electio, & eius pars præstā-
rior. 184.

¶ Cassia quæ antiquorum compositioni-
bus iniicienda. 120. Cassiæ fistulæ electio.

119. Cassiarū differentiæ, ibid. Cassia her-
ba. 120. Cassiæ lignæ electio. 185.

Castorei electio. 191.

Catapotia quid, & eorum animadu-
erfiones. 212.

¶ Caulis quid. 171. Caulis, & caudex ad
quas plantas pertinent. 171.

Cælestia corpora in rebus faciunt. 62.

Centaurij electio. 149.

Cera quomodo lauanda. 85.

Ceratum quid, & eius animadu-
erfiones. 215.

Ceraunia gemma, & eius probatio. 199.

Cerebellorum passerum præparatio. 193.

Cicadæ ad quid. 194.

Cinis quid. 105.

Chus, vel Chocus quid. 163.

¶ Collocynthis electio. 14.

I N D E X.

Collocynthis cur tenuissime terēda. 103.

¶ Color verus quid. 53. Coloris differentia. 52. Coloris opiniones. 51. Coloris veri, & apparentis differentia. 52. Color quando iudex in medicinis. 51.

Combustibilia que. 155. & 200.

¶ Conditiones ex parte substantiæ. 30.

Conditiones dispositionum. 31.

Continuatio quid. 102.

Corallorum electio, & vnde nomen. 201.

Corpus magnum quid. 65.

¶ Cortex quid. 138. & 173. Cortex duplex, & triplex, ibid. Cortices quomodo à radicibus separantur. 138.

Cotyla quid. 264.

Cranij hominis præparatio. 194.

Crassum quid. 31.

Critus quomodo docuit medicamenta terere. 116.

¶ Croci Orientalis vice quid. 187. Croci electio, ibid. Crocam quomodo terendū est. 90. Crocū corroborandi vim habet. 91.

Cucumeris agrestis electio. 148.

¶ Cyclamini electio. 176. Cyclamini folia, ibid.

DAnic quid. 261.

¶ Decoctio duplex. 67. Decoctio elixatiua quid. 72. Decoctio assatiua, ibid.

Decoctio vocata maturatio, ibid. Decoctio quomodo facienda, ibid. Decoctio ad quid. 67. Decoctum hordei quomodo faciendū. 75. Decoctum in extremis quantitatibus fieri non potest. 76.

Denarij diuisio. 262.

Dioscoridis locus restitutus. 57.

¶ Diuersitas locorū quid facit. 60. Diuersorum medicamentorum, diuersæ quantitates, diuersis vasis vno igne quomodo coquenda. 76.

Dracunculi vice quid. 175.

Drachma quid. 259.

¶ Duo lectm signaque. 119. ¶ Duellæ diuisio. 262. ¶ Durū quid. 41. & 42. Durū ad ficcum reducitur. 42. Durū iudicium, ibid.

EBar ad quid optimum. 194.

¶ Elaterij electio. 149. Elaterij duratio, ibid. ¶ Ellebori electio, & fustes. 180.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

¶ Elaterij duratio, ibid.

& 181. Electio quid. 112.

Electarium vnde dictum. 209.

Elementa omnia præter ignem grauiasunt. 117. (nes. 219.)

Embrocha quid, & eius animaduersiones. 216.

Emplastrum quid, & eius animaduersiones. 216.

¶ Epithema quid, & eius animaduersiones. 219. Epithymi electio. 126. Epithymum non est flos Thymi. 127.

Errihna quid, & eorum animaduersiones. 218.

Esulæ electio. 172.

¶ Euphorbij electio. 166.

Eupathorij electio. 126.

Eupathorij genera, ibid.

Exagium quid. 261.

Ex elementis quid. 65.

Ex similibus quid, ibid.

Exēpla ad parandū decoctū hordei. 77.

FAba Græca quid. 260. Faba Ægyptia quid. 260.

Farina quid, & vnde dicta. 106.

Fasciculus quid. 265.

Fiber quod animal. 191.

Flores cordiales. 124.

¶ Folium quid. 172. Foliorū electio, ibid.

Folia quo tempore decerpenda, ibid.

Fomentum quid, & eius animaduersiones. 220.

¶ Frigidi effectus. 39. Frigida vnde odorem habent. 43.

¶ Frutex quid. 179. ¶ Fructus quid. 130.

Fructuum electio. 131. Fructuum maturatio, ibid. Fructus qui immaturi colligendi ibid. Fructus virides quam humiditatem habent, ibid. Fructus, & semen quo differunt. 132.

Fumarie electio. 125.

GAllorū, & eorū iuris electio. 132. Gallorū ius quomodo efficitur. 135.

Glades quid, & earū animaduersiones. 221.

Gemmae quomodo terenda. 110.

Gemmarum probatio. 196.

Genistæ electio. 178.

Granatorum electio. 201.

Graue quid. 31. & 232.

Graue quid. 31. & 232.

Graue quid. 31. & 232.

Graue quid. 31. & 232.

Graue quid. 31. & 232.

Graue quid. 31. & 232.

Graue quid. 31. & 232.

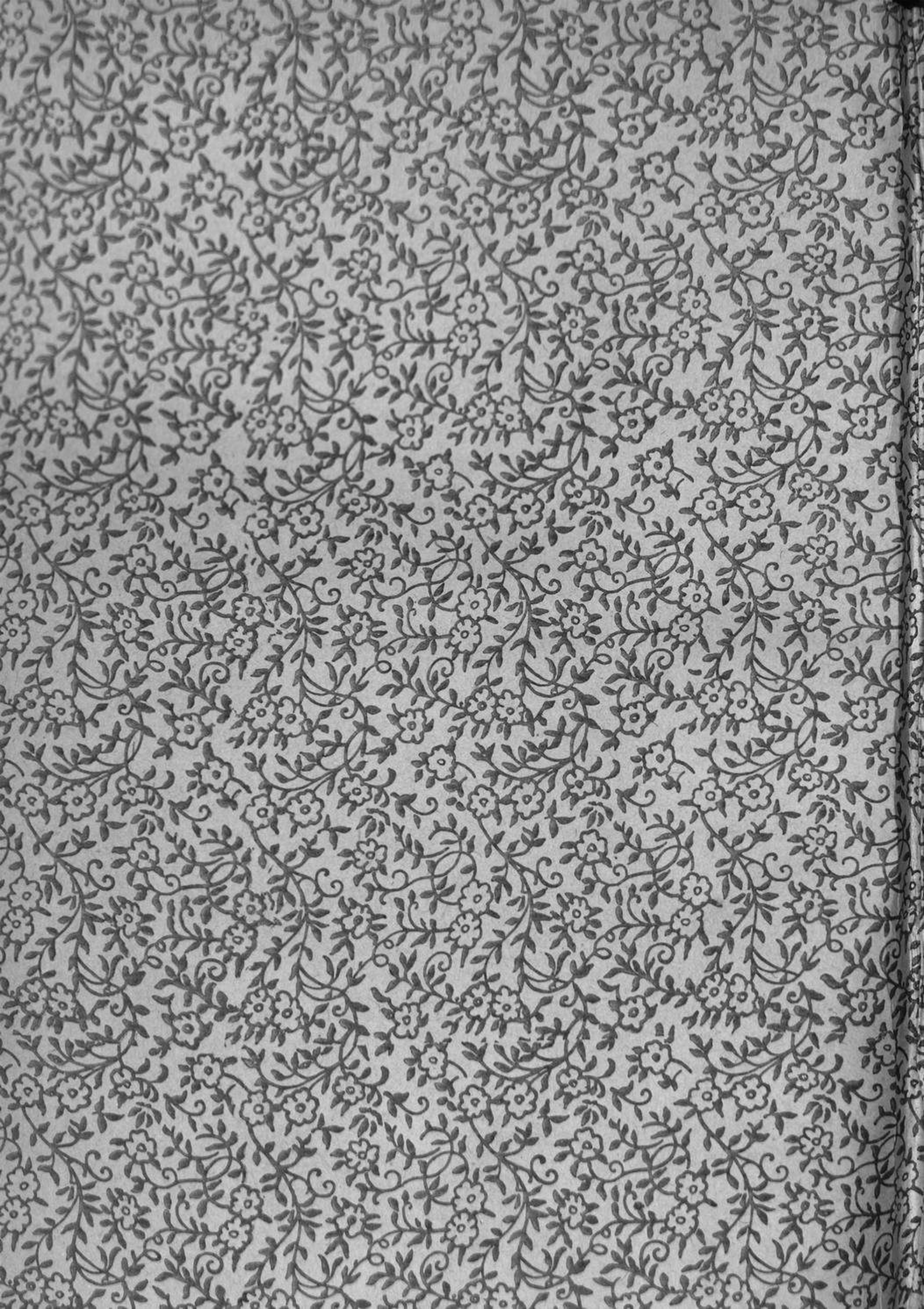
- Graue & leue quid. 117.
 Gummi quid. 166.
 Gummi & Resinæ differentia. 166.
Hemina quid. 264.
 Hepatis Lupi præparatio. 193.
 Herbarum mensuræ. 265.
 Herba quid. 179.
 Herbae quo tempore colligendæ. 127.
 Herbae quatuor emollientes. 124.
 Herbae capitales calidæ. 125.
 Herbae capitales frigidae. ibid.
 Herbae quatuor Hepaticæ. 126.
 Herbarum repositio. 180.
 Herbarum partes præstantiores. 128.
 Herbae Capillares. 134.
 Herbae quæ florem nec semen, nec caulē
 habent, quando colligendæ. ibi.
 Herbae quomodo siccantur. 179.
 Hermodactylorum electio. 145.
 Hiacyinthorum electio. & species. 200.
 Hiera simplex quo modo paranda. 90.
 Hircini sanguinis præparatio. 193.
 Humidi effectus. 40.
Infusio quid. 97.
 Infusio malitiam medicamentorum re-
 primit. 95.
 Infusio medicamentis virtutē addit. ibi.
 Infusio quibus liquoribus fit. 97.
 Infusionum scopi. ibi.
 Infusiones drachmæ vnius Rhabarbari,
 Agarici, vel Coliocyathidis quo mo-
 do faciendæ. 98.
 Infusio diuersarum rerum. ibi.
 Infusionis vice leuis ebullitio. ibi.
 Insipidi facultas. 48.
 Iris qua regione præstantior. 148.
 Iridis radicis electio. 147.
 Iridis Hlyricæ vice quid. 184.
 Iunci odorati electio. 186.
 Iuncus suavis & rotundus quis. ibi.
Karabe quid. 245.
 Karabe vice quid. ibi. ¶ Kerba. 34.
 Kerba electio. 177.
 Kirat quid. 261. ¶ Kist quid. 263.
Lacca lauatio. 83.
 Lacrymarum differentia. 166. & 170.
 Lacrymae quæ resinofam & aquosam sub-
 stantiam habent. 168.
 Lacrymarum tertium genus. 167.
 Lacrymarum quartum genus. 168.
 Lapis quid. 169.
 Lapidis Bezoharis electio, & forma. 204.
 Lapides an virtutes habeant. 169.
 Lapidum genera. 195.
 Lapidum & lapidosorum lauatio. 157.
 Lapidis Armeni vice quid. 153.
 Lapidis Lazuli electio. ibid.
 Lapidis Lazuli vice quid. ibi.
 Lapidis Lazuli drach. 12. in confectione
 Alchermes iniiciendæ. 154.
 Lapis Lazuli cordialibus medicaminibus
 non adurendus. 155.
 Lapidis Lazuli lauandi modus. 156.
 Lauatio quid. 82. & eius effectus. 79.
 Leue ad humidum reducitur. 42.
 Lenitatis iudicium. 142.
 Leue quid. 31. & 232.
 Libra quid. 260.
 Libræ diuisio. 262.
 Libra mensuralis. 265.
 Lignum quid & eius electio. 187.
 Ligni Aloes electio. 186.
 Linimentum quo differt ab Vnguento,
 & Emplastro, & vbi Typographi ne-
 gligentia scriptum est liquamentum,
 linimentum legendum. fol. & in mar-
 gine. 215. (150.
 Liquamēta ex radicibus quomodo fiūt.
 Liquamētum Centauri minoris quo mo-
 do faciendum. ibidem.
 Liquamenta, & Succis quo differūt. 170.
 Liquoribus diuersis medicamenta coquū-
 tur. 72.
 Locus quid. 60.
 Locus ad generationem plātarum quid
 facit. 58.
 Locorum diuersitas. 62.
 Luf electio. 174.
 Lupinorum pondus. 260.
Magnetis lapidis electio. 204.
 Manipulus quid. 266.
 Mammæ electio. 221.
 Mastiches electio. 190.
 Maturatio fructuum. 131.

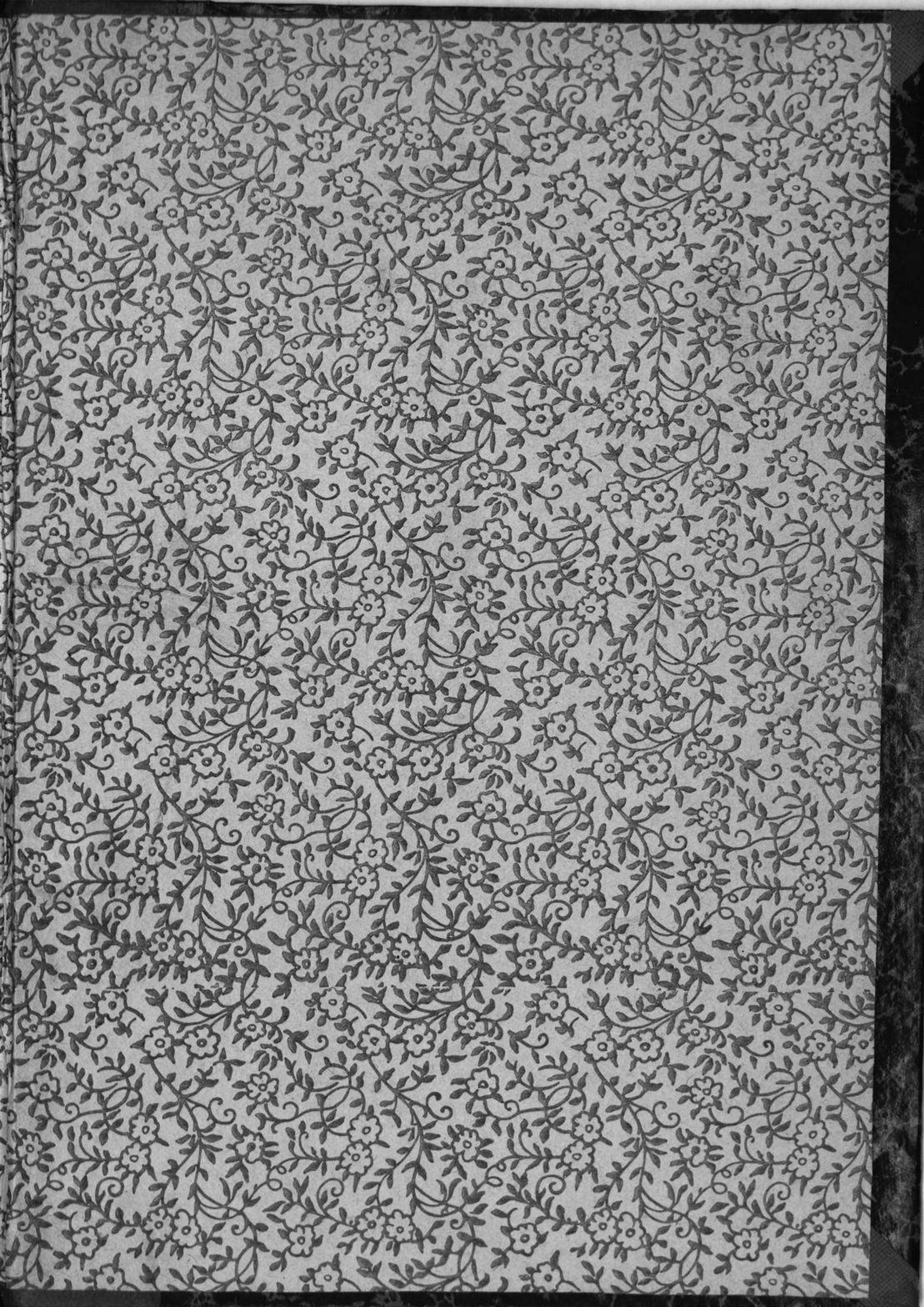
- Medicinæ laus. 9.
 Medicamen ad Asthma. 193.
 Medicamenti sicci effectus. 40. (49.
 Medicamenta minus malefica purgãtia.
 Medicamenti humidus effectus. 40.
 Medicamenti frigidi effectus. 39.
 Medicamenta maligna quæ. 26.
 Medicamenta maligna ex accidente. 27.
 Medicamēta quę mediocriter purgāt. 27
 Medicamētorū cōsideratio in ipsis est. 29
 Medicamēta maligna à salubribus qua-
 tuor modis discernuntur. 30.
 Medicamēta potētioris virtutis quæ. 32.
 Medicamentum omne duplicem sub-
 stantiam habet. 32. (33.
 Medicamenta quę cōpressionē purgant.
 Medicamenta quæ simul cum astrictio-
 ne purgant, grauiora meliora. 33.
 Medicamenta quæ plena & vacua inue-
 niuntur, cur grauiora meliora. 34. (37.
 Medicamentū subtile cur tenerū si purū.
 Medicamentorum friabilitatis & tenaci-
 tatis causa. ibidem.
 Medicamentorum 2. 3. & 4. gradu cali-
 dorum effectus. 39.
 Medicamenta incolumiora ratione tēpe-
 ramentorū. 40. ¶ Medicamēta securio-
 ra. 40. ¶ Medicamēta deterioraque. 49
 Medicamenta quibus de causis adurūtur
 Medicamēta incolumiora quæ. 50. (156.
 Medicamentorū electio tēporis ratione.
 Medicamentorum duratio. 57. (55.
 Medicamenta quæ habent humorē sup-
 perfluū quib⁹ locis colligēda. 59. & 60
 Medicamenta cur assantur. 71.
 Medicamenta quare decoquuntur aquis
 & succis herbarum. 68.
 Medicamenta diuersas virtutes haben-
 tia, quo modo coquenda. 69.
 Medicamenta quibus non fit iuuamen-
 tum per decoctionem. 70.
 Medicamēta quæ diuersas substantias ha-
 bēt, quare miscētur, & decoquūtur. 70
 Medicamenta quo modo coquenda. 74.
 Medicamenta quæ lotionē nō ferūt. 81.
 Medicamēta quę in partibus ab ore distā-
 tibus operantur, quo modo terēda. 107.
 Medicamenta quomodo terenda indi-
 catione sumpta à vijs & locis. 108.
 Medicamenta quæ diuersas substantias
 habent, simul teri possunt. 109.
 Medicamenta omnia deterrima. 17.
 Membra mineræ virtutum. 29.
 Mensuræ quæ appellantur. 293.
 Metallum quid. 270.
 Metallorum materia. 206.
 Metallorum & metallicorū electio. 207.
 Metretes quid. 263.
 Mezereonis electio. 171.
 Mica quid. 266.
 Mineralia quę. 206. ¶ Mineralia à Pla-
 netis virtutes recipiunt. 206.
 Mixta perfecta quæ. 206. (& 115.
 Myrabolatorū omnium electiones. 114.
 Myrabolatorum nomina. ibi.
 Monocerotis equi & asini cornua. 193.
 Moschi electio. 183.
 Molybdene vice quid. 208.
 Mutationes accidentariæ. 31.
 Myrrhę electio. 187.
 Myrrha prima. 188.
Nardi electio. 185.
 Nervorū & venarū differentia. 140.
 Nil quid. 34. & 151.
 Nitri electio. 160.
 Nucis iuglandis pondus. 260.
 Nucis Ponticę pondus. ibi.
 Nutritio. 164. ¶ Nutritio ratione anima-
 lium ætatum differt. ibi.
Obolus quid. 259.
 Ocularia medicamenta quomodo
 terenda. 108.
 Odor quid. 43.
 Odoris boni & mali operationes. 41.
 Odore calor & siccitas prædominatur. 43
 Odores carent nominibus. ibi.
 Oleū quid & eius animaduersiones. 217.
 Oleum quomodo lauandum. 82.
 Omnia tempus habent. 55.
 Onolofar quid. 26.
 Opij electio. 190. ¶ Opij vice quid. 191.
 Opij genera. ibi. ¶ Opij adulteratio. ibi.
 Opiaræ compositiones qua mellis quan-
 titatē concinnandæ. 210.

- Oppopanacis electio. 169.
 Ossa Lupi ad quid. 164.
 Osis de corde Cerui præparatio. 193.
 Osis de corde Cerui vires. ibi.
 Osis fragi venter ad quid. 194.
P Astilli, & eorū animaduersiones. 212.
 Pessus quid, & eius animaduersiones.
 Pinguedo quid. 167. (221.
 Pilula quid, & earū animaduersiones. 212.
 Planetarum dies. 128.
 Plantarum mores. 64. ¶ Plantæ quæ comitate, & quæ solæ præstantiores. 65. Plætæ quid à terra attrahunt. 59. Plætæ certos locos amant. 61. Plantæ quando humores suæ diuersos naturæ accipiunt. 62.
 Plantarum vicinitas quid facit. 64.
 Plumbi vsti lauatio. 94.
 Potio ad diuisuriam optima. 103.
 Psilij semis electio. 132. ¶ Psilium cur
 Pulicaria appellatur. ibi. Psilij duo genera. ibi.
 Pulmonis Vulpis præparatio. 192.
 Puluis quid, & vnde dictus. 105.
 Pulueris partes crassiores. 106.
 Pugillus quid. 266.
 Prunorum electio. 129.
 Purgantium operationes quomodo meliores reddantur. 107.
 Purgatiū medicamentorū tria genera. 26
Q Valitates medicamentorū vnde procedunt. 39.
 Qualitates quæ à temperamento sequuntur. 31.
 Quæ quantitas liquoris post decoctionē relinquenda est. 76.
 Quæ in medicamentis consideranda. 30.
 Quæ medicamenta graua, & quæ leuia eligenda. 31.
 Quæ leniendo humores educunt, parum coquenda. 73.
 Quæ ad decoctiones faciendas consideranda. ibi.
R adix quid. 146. ¶ Radicū electio. ibi.
 Radix vnde à Græcis *ρίζα* dicta. 148
 Radicum præstantior pars. 174. & 139.
 Radices quinque communes. 147. Radices aromaticæ quomodo repurgantur. 93.
 Radices quæ non eluendæ. 147.
 Radicis Iridis electio. ibi.
 Rarum quid. 31. Raritas duplex. 117.
 Regis Philippi Secundi, sanctio. 105.
 Resinæ quomodo lauandæ. 82.
 Rhabarbari electio. 116. Rhabarbarum benè tritum. 106. Rhabarbarum vnde assumit differentias. ibi. Rhaponticum & Turcicum idem. 106. Rhabarbarum ratione raritatis grauius. 117.
 Ricini electio. 177.
 Rosarum electio. 123. Rosarum differentia foliorum numero. 123. Rosæ odoratiores ratione loci. ibi.
 Rubinorum electio. 199.
S al quid. 160. ¶ Salsi saporis vires. 47.
 Salis electio. 159. Sal quomodo lauandus. 160.
 Sapor quid. 44. ¶ Saporum differentia. ibi. Sapor ad quid. ibi. Saporum & colorum extrema. 45. Saporum animaduersiones. ibi.
 Sagapeni electio. 165.
 Sarcocollæ electio. 161.
 Sarcocollæ nutritio. 162.
 Sebesten quid. 35. Sebestē loco quid. ibi
 Scammonij adulteria. 136. ¶ Scammoniū humiditatem excrementiam habet. 63.
 Scammonij electio. 135.
 Scammonium cur pilulis fumaricæ, & sine quibus dissoluitur. 104.
 Scammonium subtiliter tritum ægrotis non præbendum. 140.
 Scammonij duratio. 137.
 Scillæ electio, & species. 144.
 Scientia quid. 53.
 Scriptul^o quid, & eius diuisio. 259. & 263
 Semminem. 261.
 Semuncie diuisio. 262.
 Semioboli diuisio. 263.
 Semiobolus quid. 259.
 Semē quid. 184. ¶ Semen a' bū quomodo intelligendū in Māmæ electione. 127.
 Semina inuolucris inclusa fructus appellantur. 131. Semen & fructus quo differunt. 132. Semina quando colligenda. 184. Semina quatuor frigida maio

- ra. ibi. Semina quatuor frigida mino-
 ra. 133. Semina quatuor calida maio-
 ra. ibi. Semina quatuor calida mino-
 ra. ibi. Seminum electio. 184.
 Serpentarię pars præstantior. 174.
 Serpentarię vice quid. ibi.
 Senneę electio. 158.
 Serici electio. 122.
 Sericum quomodo ad Diamoschi dulcis
 compositionem adurendum. 79.
 Sextarius quid. 263.
 Signa duodecim quę. 129.
 Siliquę diuisio. 263. Siliqua quid. 259.
 Solidus quid. 262.
 Spissum quid. 31.
 Sternutamentum quid, & eius animad-
 uersiones. 218.
 Sthecadis electio. 125.
 Sthæcas vbi gignitur. ibi.
 Stomathica diuersis rationibus diuerse
 teruntur. 108.
 Stomathica quomodo trita purgantibus
 miscenda. 107.
 Subfrutex quid. 179.
 Subtile quid. 31. Substantia quid. 30.
 Succedanea, & eorum animaduersiones.
 222. Succedanea literis abecedarij se-
 ctione septima adsunt. ibi.
 Succus quid. 170. ¶ Succus herbarum ab-
 solute petiti. 135. Succus & liquamenta
 quo differunt. 170.
 Succini electio, & vnde nomen. 203.
 Styptici facultates. 48.
 Styrax Calamita. 188. ¶ Styrax liquid. 181.
 Styracis electio. 188.
 Styracis arbor qualis. ibi.
 Syrupus vnde dictus, & eius animadu-
 siones. 210. & 211.
TActus tangibilium iudex. 41.
 Tarantara quid, & vnde nomē. 110.
 Tempus quid. 54.
 Tempore tria tempora. 55.
 Tenax quid. 31. ¶ Tenerum quid. ibi.
 Tenerum & tenax à quo dependent. 36.
 Tenuiora quę. 36.
 Terra quid. 105.
 Terra plantarum seminarium & alimo-
 niam habet. 61.
 Terrę lauatio. 82. & 105.
 Thamarindorum electio. 120.
 Thamarindorum arboris effigies. ibi.
 Thuris, & eius differentia. 189. & 190.
 Topaciorum electio. 198.
 Torrefactio quid, & eius terminus. 78.
 Tria ad actionem requiruntur. 74.
 Tritura Rhabarbari, & Scammonij. 100.
 Triturationis triplex necessitas. 99.
 Trituratio faciliter facienda. 101.
 Triturationis exempla. 99.
 Triturationis medicamentorum quarta ra-
 tio. 103.
 Tritura Scammonij. 104.
 Tritura medicamentorum diuersas substā-
 tias habentium simul fieri potest. 108.
 Trochisci vnde dicti, & eorum animad-
 uersiones. 211.
 Turcarum vitę mores. 117.
 Turpeti electio. 137.
Venarum & neruorum differentia. 140.
 Veratrum vnde dictum. 181.
 Victoriati diuisio. 263.
 Vicinitas in plantis quid agit. 63.
 Vicinus quis dicitur. 64.
 Violarum electio. 123.
 Violę lotionem non ferunt. 124.
 Virtus adstringens cum purgatrice quid
 facit. 3
 Vncia quid. 260. & 262.
 Vnio loci
 Vinctuosus
 Viperarum
 bent. 2
 Vipera al-
 genda.
 Volubilis
 Vista ad q
 Vitionis t
XYlob
 quid. 258.
XXylo
 & eius electio. 186.
ZEdoat
 id. 258.
 Zodiacus quid, & vnde dictus. 129.
 Zurumbet vice quid. 258.

F. VERUG

THEORIA
PHARMACEUTICA

~~XXV~~ - 6 - 30

BIBLIOTECA
DEL
REAL COLEGIO
DE
FARMACÉUTICOS
DE MADRID

